

Biblioteka Politechniki Krakowskiej

10000301130

SOUPIS
PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH
V KRÁLOVSTVÍ ČESKÉM

OD PRAVĚKU DO POLOVICE XIX. STOLETÍ.

VYDÁVÁ

ARCHAEOLOGICKÁ KOMMISSE
PŘI ČESKÉ AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

PODNĚTEM SVĚHO PRVĚHO PŘEDSEDY

† JOSEFA HLÁVKY.

XXXIX.

POLITICKÝ OKRES RAKOVNICKÝ.

II. DÍL.

NAPSAL

ANTONÍN CECHNER.

V PRAZE 1913.

NÁKLADEM ARCHAEOLOGICKÉ KOMMISSE PŘI ČESKÉ AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

Výňatek z proslovu

k Soupisu památek historických a uměleckých v království Českém.

Království Českému pro polohu a přirozené bohatství jeho připadla v dějinách střední Evropy od pravěku vynikající úloha po stránce nejen politické ale i kulturní. Již od časů prvního osídlení nalézáme v Čechách stopy zámožnosti a vkusu, stopy cizích vlivů, které přes přirozené ohraničení země přece tam vnikaly a pak přechasto samostatně se vytvářely. Nebylo motivu v politickém, duševním a uměleckém životě střední Evropy, který by nebyl nalezl v Čechách ozvěny neb i samostatného rozvoje, a jako letopisy hlásají obšírně doby slávy a úpadku politického i duševního, tak i památky umění na všech stranách země živě svědčí o kulturním rozvoji tohoto království i občasném jeho poklesnutí.

Dějiny politické i literární od doby Kosmovy měly své pěstitele i čtenáře; než i to, co umělou rukou, domácí či cizí, bylo vytvořeno, nezůstalo bez povšimnutí. Teprve naší době náleží však zásluha, že soustavněji bádala v oboru historicko-uměleckém; zejména sluší tu věnovati vzpomínku Hebrovi, který se svými soudruhy soustavně popsal stavitelské památky historické, dále Mikovcovi a Zapovi, kteří pozornost obrátili na památky umělecké, konečně Wocelovi, který se prohloubil v minulost předhistorickou. R. 1854 založen při *Museu království Českého Archaeologický Sbor*, později i časopis „Method“ a staly se orgánem pro historii umění výtvarného v Čechách.

Když pak zahájila svou činnost *Česká Akademie pro vědy, slovesnost a umění*, zřízena při ní na základě § 2. lit. e) stanov, pak §§ 18. a 50. jednoho řádu *Archaeologická kommisse* k vědeckému zkoumání v oboru památek uměleckých, historických, písemných i slovesných, jakož i k ochraně těchto památek. Tím založena organizace aktivní s určitým účelem, probádati království České v příčině památek umění výtvarného, stanoviti, které památky stavitelské, sochařské, malířské, zlatnické, konvářské a j. dotud se zachovaly, určití — pokud možno — jich vznik a původ, odhadnouti uměleckou a historickou jich cenu a konečně označiti ony památky, na jejichž

SOUPIS
PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH
V KRÁLOVSTVÍ ČESKÉM

OD PRAVĚKU DO POLOVICE XIX. STOLETÍ.

VYDÁVÁ

ARCHAEOLOGICKÁ KOMMISSE
PŘI ČESKÉ AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

PODNĚTEM SVĚHO PRVÉHO PŘEDSEDY

† JOSEFA HLÁVKY.

XXXIX.

POLITICKÝ OKRES RAKOVNICKÝ.

II. DÍL.

NAPSAL

ANTONÍN CECHNER.

V PRAZE 1913.

NÁKLADEM ARCHAEOLOGICKÉ KOMMISSE PŘI ČESKÉ AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

SOUPIS
PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH
V POLITICKÉM OKRESU
RAKOVNICKÉM.

II. DÍL.

NAPSAL

ANTONÍN CECHNER.

S 1 TABULKOU, 301 VYOBRAZENÍM A 20 ZNAČKAMI.

V PRAZE 1913.

NÁKLADEM ARCHAEOLOGICKÉ KOMMISSÉ PŘI ČESKÉ AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

III-307308

III-18806

TISKEM ALOISA WIESNERA V PRAZE,
KNIHTISKAŘE ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ
A C. K. ČESKÉ VYSOKÉ ŠKOLY TECHNICKÉ V PRAZE.

BPK-B-266/2018
Ak. Nr. 4092 182

PŘEDMLUVA.

Soupis politického okresu rakovnického II. dílu obsahuje inventář všech památek tohoto okresu kromě hradu Křivoklátu, kterýž byl vydán samostatně ve svazku XXXVI. jako soupis Rakovnicka I. díl.

Proveden byl v letech 1910—1912 za účinné pomoci pánů: c. k. vrchn. finančního rady *Karla Buchtely*, kterýž obstaral soupis předhistorických památek, upravil a doplnil jej, Dra. *Ant. Podlahy*, sídelního kanovníka kapituly svatovítské v Praze, jenž laskavě přehlédl latinské texty, dále *Jana Renera*, učitele měšťanských škol v Rakovnici, jenž valnou část okresu se spisovatelem prošel, dodal mnohé historické zprávy a některé nápisy zvonů a náhrobníků. Těmto pánům za obětavou ochotu jejich zvláště děkuji.

Za vhodné pokyny a rady vděčím dále pánům: JUDru *Jindřichu Slukovi*, knížecímu fürstenberskému centrálnímu řediteli, *Janu B. Urbanovi*, knížecímu fürstenberskému vrchnímu stavebnímu inspektoru na Křivoklátě, *Karlu Šnoblovi*, staviteli v Křivoklátě, císař. radovi *K. Borovskému*, řediteli umělecko-průmyslového musea, Dru *J. Wirthovi*, asistentu téhož musea, Dru *V. Fabianovi*, kustodu zemského musea, jakož i všem pánům farářům a učitelům, kteří s nevšední ochotou byli mně při soupisných pracích nápomocni. Veškeré nákresy zhotovil spisovatel, fotografie pp. *F. Duras* v Slaném a *J. Böhlm* v Rakovnici; některé fotografie laskavě zapůjčila správa měst. musea v Rakovnici.

Na úplnější a důstojnější vydání díla přispěli zejména: *J. J. kníže Max Egon z Fürstenberka* darem 2000 korun (na oba díly Rakovnicka) a slavný *okresní výbor v Křivoklátě* 200 korun, začež vzdávám rovněž uctivý dík.

V Praze, 15. dubna 1913.

Antonín Cechner.

ÚVOD.

Politický okres rakovnický, skládající se ze soudních okresů krivoklátského a rakovnického, leží západně od Prahy, téměř ve středu Čech a byl hustě obydlen již v dobách **pravěkých**, čehož důkazem jsou hojně nálezy sídlišť, hrobů i hradíšť.

V celku lze souditi, že osídlení okresu, pokud tento nebyl pokryt neproniknutelnými hvozdy, trvalo od doby neolithické (mladší kamenné) nepřetržitě až do doby knížecí, která náleží již historii. Avšak také již v době diluvialní bydlel člověk v okolí Lubné a Rakovníka, ovšem není dosud zjištěno, zdali se člověk s kulturou diluvialní dožil v Čechách doby neolithické, anebo stává-li zde jistá mezera časová, t. zv. hiat, mezi diluviem a neolithem.

Počátky osídlení pravěkého, jakož i celý vývoj předhistorických kultur na Rakovnicku souvisí těsně s praehistorií sousedních okresů žateckého i lounského a vůbec celých rovinných severozápadních Čech.

Z jednotlivých nalezišť vynikají svou důležitostí především významná stanice diluviálního člověka v Lubné, pak hradíště u Stradonic z konce prvního století před Kristem a prvních decenií po Kr. Toto hradíště jest z nejbohatších nalezišť ve střední Evropě, bylo sídlem výroby průmyslné, zejména věcí železných a slynilo nepochybně též jako z největších obchodních emporií své doby.

V historické době pojí se původ většiny památek na Rakovnicku ke Praze, odkud zprvu vládci povolávali umělce, aby jim vystavěli a vyzdobili občasná sídla pro oddech a kratochvíli. Nejstarší z těchto byly knížecí dvorec ve Zbečně a hrádek Křivoklát, jež byly založeny v X. století. V té době stál nepochybně i hrad Hlavačov, jenž již na počátku XII. věku byl rozmetán. Zachované nejstarší památky stavební náležejí však — nehledě k románským částem hradu Křivoklátu*) — **slohu přechodnímu** ve

*) Popsán v I. díle Soupisu Rakovnicka.

XIII. století, v němž postaven byl kostel na vrchu Velízi, hrad Nižburk, z kterého zejména kaple pod nynějším kostelem z části jest neporušena, dále hrady Týřov, Žbán a Jenčov, jichž zbytky dosud stojí.

Sloh gotický ranný, z první pol. XIV. věku, jeví se na nejstarších částech děkanského chrámu a kostela sv. Jiljí v Rakovnice, kostela sv. Vavřince v Senomatech a hradu Krakovce. V gotice z druhé polovice XIV. století dostaveny presbytář děkanského chrámu sv. Bartoloměje, kostel v Bělči a některé části hradu Krakovce. V pozdní gotice jsou loď děkanského chrámu a městské hradby s branami v Rakovnice, původní částě kostelů ve Hvozdě, v Nesuchyni, Rousinově, Slabcích a hřbitovní kostel v Křivoklátě; dále palác hradu Krakovce s kaplí. Nejpozdější stavbou gotickou jest kostelík Nejsv. Trojice v Rakovnice, postavený na konci XVI. věku.

Sloh renesanční zastoupen nečetnými stavbami: lodí kostela a tvrzí ve Skřivani, věží v Rousinově, starší části zámku v Olešné a několika měšťanskými domy v Rakovnice.

Hojné jsou stavební památky **barokního slohu**, v němž také většina původně gotických kostelů byla dostavěna. Zejména upozorňují na se pěknými půdorysy i výstavbou kostely v Bratronicích, Hředlých, Kněževsi, Lišanech, Lužné, Pavlíkově, Petrovicích, Šanově, Zbečně, kaple sv. Rocha, radnice a panský mlýn v Rakovnice.

Mnohé zámky dostaveny na starších hradních půdorysech jako v Olešné, Nižboru a Krušovicích.

Sloh empírový ojedinele vyskytuje se v okrese v kapli krušovické a v dostavbě kostela v Slabcích.

V XIX. století postaveny v novoromanském slohu nevzhledný kostel v Hudlicích, sv. Liborina v Stradonicích a sv. Prokopa v Mutějovicích.

Neogoticky dostaveny kostely v Bělči a v Křivoklátě.

Z dřevěných staveb zachovalo se na rakovnicku několik rázovitých zvoníc, z nichž nejstarší — z počátku XVI. věku — jsou v Rakovnice obě: u sv. Bartoloměje i u Nejsv. Trojice; dále v Bělči, v Senomatech, ve Skřivani a Tytrech.

Z lidových staveb vymizely dřevěné téměř úplně; jaké druhy bývaly, ukazuje zajímavý srubový rodný domek Jos. Jungmanna v Hudlicích, z počátku XVIII. stol., několik sroubených statků ve Zbečně a některé dřevěné dosud domy v bývalé židovské čtvrti v Rakovnice.

Z umění sochařského chová nejstarší památky děkanský chrám v Rakovnice, zejména pěknou kazatelnu z r. 1504, dílo to Matěje Rejska a sochy Krista, P. Marie a Sv. Jana, druhy na břevnu mezi presbytáři a lodí stávavší. Rázovité gotické skříně arch ve Hvozdě a Skrejích (tato t. č. na Křivoklátě), jsou místního původu z první půle XVI. věku. Z konce téhož věku jsou výborné renesanční řezby pražského původu v kostele Skřivaňském. Také náhrobníky tamtéž jsou nadprůměrné ceny.

Z barokních sošnických prací stojí za zmínku mariánské sloupy v Kněževsi, Rakovnice a ve Všetatech; též sochy v Petrovickém kostele.

Z prací malířských jsou vynikající ceny na dřevě malované obrazy bývalých skládacích oltářů v Rakovnice a Senomatech, pocházející ze stol. XV. Z oltářních obrazů jest pozoruhodný obraz Snětí Krista s kříže, dobrá kopie K. Škrety.

Miniatury jsou zastoupeny dobrými pracemi Jakuba Špačka Hradeckého v Rakovnice.

Z umělého průmyslu zastoupeno jest zlatnictví a pasířství gotickými monstrancemi a kalichy v Rakovnice a Rousinově, barokními zejména v Kněževsi, Nižburku, Petrovicích a Zbečně; rokokovými v Rakovnice a v Slabcích; empirovými v Krušovicích a Rousinově.

Znamenitě představuje se v okrese české zvonařství pracemi převahou pražských mistrů. Nejstarší jsou z konce XV. věku, zejména zvony: mistra Jiřího z r. 1492 a Jana z 1497. Z XVI. století jsou zastoupeni mistři: Bartoloměj z l. 1510—1515, Tomáš z Litoměřic z r. 1525, Jan z Litoměřic z r. 1541, Tomáš Jaroš z r. 1560, Brikcí z Cynperka z l. 1566—1692, Jan Makal z Rokycan z r. 1589; z meze XVI. a XVII. věku: Flemíkové Matěj a Kašpar z Rakovníka z l. 1599—1609 a Daniel Tapineus z Prahy z r. 1600, ze XVII. stol.: Martin, zvaný Kašpar Okdel z r. 1651, Mikuláš Löw z Prahy z l. 1650—1688, z XVIII. stol.: J. Cauw z Kadaně z r. 1704, J. B. Kromelinz z Ústí n. L. z r. 1709, Zachariáš Dietrich z r. 1740, Valentin Lišák (Lissiak) z l. 1729—1749, J. Ig. Kühner 1753—1774, Kr. Schunka z r. 1782, F. Jos. Kühner 1803, vesměs z Prahy. V XIX. století lili na Rakovnicku zvony: K. Bellmann a dcera jeho Anna, Josef a Arnošt Diepoldové v Praze, Rudolf Perner v Budějovicích, Herolda Jul. synové v Chomutově, Hilzer Ign. v Novém Městě u Vídně a Samassa Vojt. v Lublani.

Rovněž konvářství čestně zastoupeno gotickými křtitelnicemi mistra Jana v Rakovnice z r. 1490, v Kněževsi z r. 1510 a renaissančními v Mutějovicích z r. 1617 a ve Zbečně z téže doby.

Z vyšíváných prací zbyly jen ornáty, jež zvláště pěkné jsou v Křivoklátě, Olešně, Petrovicích a ve Skřivani.

Běleč.

J. S c h a l l e r, Topographie d. Königr. Böhmen. I., 129; J. R e n n e r, Popis okresu Rakovnického, 111.

TVRZ zde stávala, kterou r. 1504 koupil Sig. L. z Brozáněk. R. 1594 připojena ke Křivoklátu. Neří stopy.

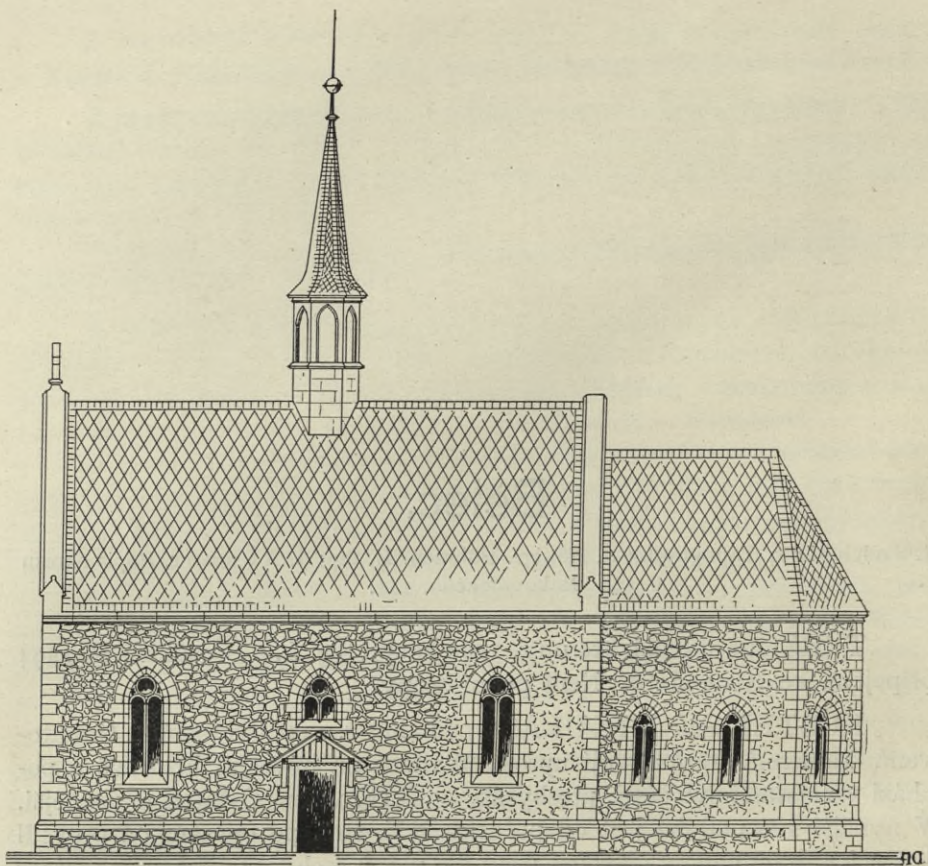
KOSTEL SV. MIKULÁŠE, filialní; r. 1354 byl farním. Orientovaná, kamenná stavba stojí uprostřed návsi na bývalém hřbitově a pochází v nejstarší své části, presbytáři, ze XIV. věku. Ostatek je pozdější. V nynější své podobě jest od počátku XX. stol. po opravě, již provedl knížecí Fürstenberský stavební úřad dle plánů architekta *Edvarda Sochora* z Prahy. K presbytáři o 1 poli a uzávěru z 5 stran pravidelného osmištěnu pojí se na západ loď o 3 polích a na sever malá sakristie. Krypt na valbě presbytáře a sedlové střeše lodi břidlový, na osmibokém sanktusníku plechový. (Pohled a půdorys viz obr. 1.)

Vchody v prostých kamenných ostěních vedou do lodi dva: 1. od jihu a 2. od západu. Krom těch vede do sakristie vchod z východní strany.

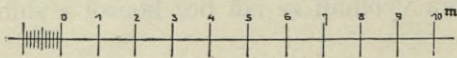
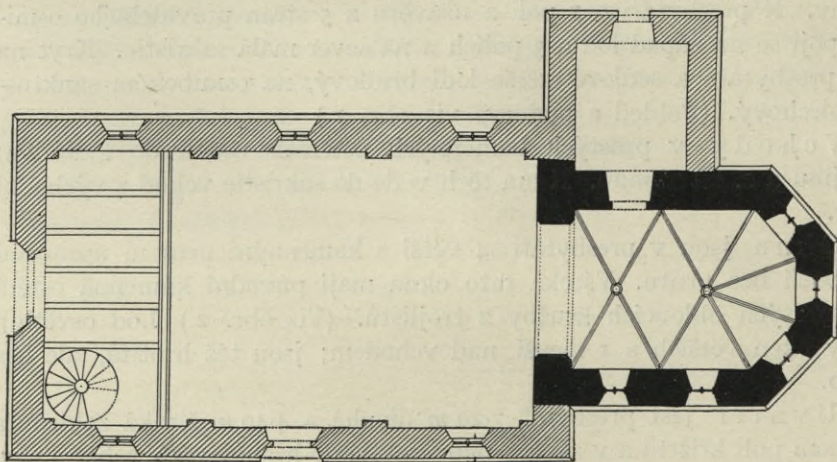
Okna jsou v presbytáři 4 větší s kamenným prutem uprostřed a 1 menší bez prutu. Všecka tato okna mají původní kamenná ostění a v hrotitých obloucích kružby z trojlistů. (Viz obr. 2.) Loď osvětlují z páry oken větších a 1 menší nad vchodem; jsou též hrotitá, ale bez kružeb.

Uvnitř jest presbytář 7.20 m dlouhá a 4.40 m široká zaklenuta v jednom poli křížem a v závěru paprskovitě do hranolových žeber o skosených hranách. Žebra vybíhají ze zdí bez konsol a sbíhají se ve 2 hladkých svornicích.

Vítězný oblouk hrotitý, o skosených hranách, otvírá se do lodi 12.90 m dlouhé a 7.20 m široké, kryté rovným, dřevěným stropem,

40.

☒ Obr. 1. Bělč. Filiální kostel sv. Mikuláše. Pohled a půdorys.

novým. Hlavní zdi lodi jsou oživeny 2 páry pilastrů celých a 2 páry polovičních.

K r u c h t a prostírá se v pozadí lodi, jest dřevěná.

V ý p r a v a záleží z oltáře v barokní architektuře s vřetenovými sloupy a boltcovými ornamenty po obou stranách, uprostřed visí dobře malovaný obraz sv. Mikuláše biskupa. Světec v ornátě stojí u stolku, na němž talířek se 3 jablky; v pozadí v krajině nějaký gotický kostel s věží.

Nad římsou oltářní umístěn medaillon v rámci prořezávaném s obrazem sv. Eustacha s jelenem.

K a z a t e l n a dřevěná, s korintskými sloupky na rozích a uchaťými výplněmi, s vrubovanými lištami.

Proti kazatelně visí kříž se zlaceným barokním Kristem v $\frac{1}{2}$ životní velikosti, dobře řezaný.

M o n s t r a n c e chována jest na faře mateřského kostela v Bratronicích. Jest 0.55 m vysoká a 0.26 m široká, mosazná, posázená nepravými drahokamy; stojí na elliptické noze s tlačnými ornamenty. Kol paprsků dva andělé, na hoře Bůh Otec. Z prvé pol. XIX. stol.

Z V O N I C E na obdélném půdorysu, dřevěná, šindelem krytá, stojí 3.80 m na západ od kostelíka. Dole jest pobita prkny. Na otupěném hrotu střechy sedí trámová lucerna, pokryta valbou. Dle tvaru pochází tato zvonice z konce XVII. věku.

Z v o n y visí uvnitř dva: 1. Výška 0.41 m, průměr 0.48 m, má ucha vrubovaná, plášť hladký, pod korunou nápis z gotických minuskulí:

INMOLIERIBVS ET BENEDICTVS SERVIVS SVENTNIS ET VI AMEN

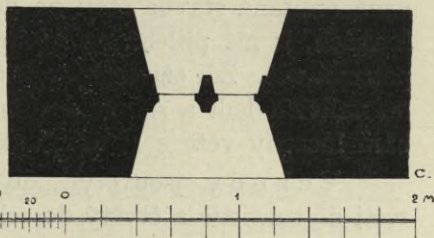
Obr. 3. Běleč. Nápis na zvonu č. 1.

(Viz otisk obr. 3.*)

2. Výška 0.32 m, průměr 0.41 m, má hladká ucha, pod korunou pás barokních, dolů čnějících listů. Na plášti v reliefu postava sv. Martina na koni, an poděluje žebráka. U obruby písmena F. I. K. a A. D. 1803.

V sanktusníku visí nepřístupný zvonek.

*) Patrně konec modlitby: Ave Maria gratia plena, benedicta tu...

Obr. 2. Běleč. Filiální kostel sv. Mikuláše. Okno v presbytáři.

Branov.

A. Sedláček Hradky a zámky. VIII., 91; J. Renner. Pop. o. R. 113.

Nalezen jeden žárný hrob z doby císařství římského, z něhož se zachovaly ve sbírce Bergerově (nyní v Zemském museu) stočený železný meč, dva nože sekáče, puklice štítová a kování štítu. Píč, Starožitnosti, díl II., sv. 3., str. 299 a obr. 46. B.

TVRZ bývala zde v těch místech, kde říká se „na propadlém zámku“. Jest to na okrouhlém návrší nad Berouňkou proti Nezabudicům. Sporé stopy sklepů se zachovaly.

Bratronice.

J. Schaller, Topographie des Königreichs Böhmen. I., 129; Památky archaeo-logicke. II., 136; J. Renner, Pop. o. R., 114. A. Sedláček, Slovník histor. 57.

KOSTEL VŠECH SVATÝCH, farní od r. 1855 (od 1787—1855 lokalie), postaven v l. 1780—1783 od zednického mistra *J. Cíkana* z Bud. Před tím stál zde kostelík níže na hřbitově, kterého již dávno není. Orientovaná omítaná stavba stojí na návsi a záleží z obdélné lodi o skosených hranách, k níž přiléhá na východ kněžiště se sakristií, na západ jednopatrová věž. Zdi oživeny jsou na rozích barokně jonskými pilasty. Kryt na valbách lodi a sakristie a na spodní části bane věžové kůrkový, na bání lucerny věže a na osmibokém sanktusníku plechový.

Vchody jsou čtyři, do lodi dva: pod věží a na severní straně, třetí do sakristie a čtvrtý do schodiště u věže; všechny jsou v kamenných venýřích s volutami v nadpraží.

Oken jsou celkem 3 páry svrchem segmentových.

Uvnitř měří presbytář 7.25 m šíře, 5.25 m délky a 7.00 m výšky; loď 14.60 m délky, 10.30 m šířky a 9.70 m výšky; vítězný oblouk měří 5.25 m šířky, věž uvnitř 4.15 m délky, 2.80 m šířky; síla zdí 1.12 m.

Loď kryta rovným stropem se štukovou omítkou, v presbytáři klenbou českou, jež jest i pod věží. Pod kruchtou, jež rozkládá se při západním průčelí, jest klenba valená s výsečemi.

Výprava jest pestrá. Na hlavním oltáři visí v nemotorné architektuře renaissančního slohu (z let padesátých XIX. věku) velký obraz *Všech Svatých* od *J. Lhoty* (malován r. 1859 za 350 zl. nákladem Jos. Patery). Po obou stranách hlavního oltáře nad brankami stojí andílkové, nesoucí rokokové relikviáře.

Bokové oltáře pocházejí z některého zrušeného pražského klášterního kostela, oba jsou v stejných barokních architekturách výklenkových. Na severním, jenž na oltářním kameně má vryté datum A. D. 1676,

visí obraz $1.00 \times 1.50 m$ velký, představuje Ukřižovaného Krista, jehož nohy obejmá klečící mnich s poutnickou holí; dobrá malba z 2. pol. XVII. věku. Ve výklencích stojí sochy anděla po každé straně; nad římsou segmentovou, jejíž spodní vydutá plocha rozdělena jest v kasety, nesou dva andílkové kartuše s nápisem: Patronus mortuorum; na obdobném místě protějšího oltáře jest nápis: Patronus morientibus. Na tomto oltáři, jenž tvoří k předešlému protějšek a má na oltářním kamenu datum A. D. 1731, visí obraz sv. Františka Xaver. umírajícího.

Kazatelna dřevěná, se soškou sv. Jiří na stříšce.

Relikviáře, dva, visí uprostřed podélných stěn lodi v pěkných prořezávaných rámcích s proplétaným páskovým ornamentem.

Monstrance rokoková, mosazná, stříbřená, stojí na elliptické noze; na paprscích nepravé kameny a věneček z klasů a hroznů a z rokokového ornamentu, na něm Bůh Otec s holubicí na křížku. Slušných poměrů práce z konce XVIII. věku.

Zvony jsou tři: č. 1. Má $0.56 m$ výšky, $0.71 m$ v průměru. Na 4 uchách ženské masky, pod korunou široký pás figurální z trubačů. Pod tím nápis: Za czasu papezie Pia szesteho, Josefa II. czisarze rzimského na panstwie slawnie panugiciego Karla z Fürstenberku kniezieta rziesskeho, Norberta Zuni, fararze Zbetskeho, kaplana horliwego Iana Rochnitzkeho, przy tom Antonina na ten czas wrchniiego przigmenim Kubaska hradu Krziwoklatskeho, Frantisska Lorence, na ten czas duchodního a spoluhodneho spravce zadussniiego Matege Thona rychtaře zdegsiiego, Matege Stehlika, tež obce starssiiego. Nápis ten se dawa czasu přítomneho vssem libočtenařum ze stawu každeho.

Na plášti reliefy sv. Vojtěcha, Krucifix, pod ním P. Maria, dále sv. Augustin s andílkem a dva mučedníci v římské zbroji.

Dole na obrubě: Johann Christian Schuncke goss mich in Prag 1782.

Č. 2. Výšky $0.42 m$, v průměru $0.55 m$. Na plášti nápis: Sursum corda. Haec campana fuit a. 1866 procurante parochio locis hujus F. Ringelsberg e mariae vetustae confecta. Refusa in fabrica campanorum Carol. Bellman n filiae Annae Pragae.

Na plášti relief sv. Václava; pod korunou a na obrubě dva pásy z růží.

Č. 3. Zvon jest nepřístupný.

Broumy.

J. Renner, Pop. okr. R. 115.

Od r. 1599 zřídil tu Krištof Širer z Falknova skelnou huť, nadán byv různými svobodami. Nyní není po ní než místo.

Budy viz Křivoklát.

J. Schaller 128.

Bušohrad.

A. Sedláček, Slovník hist. 275.

Hra diště zde bývalo jihovýchodně od Skryje.

Častonice.

J. Schaller I., 128; A. Sedláček, Histor. slovník 275; J. Renner 117.

TVRZ zde byla od XV. stol. na ostrohu nad Mží; majitelé její, od r. 1420, kdy seděl zde Jaroš z Častonice, byli manové krivoklátské a měli za povinnost hájiti pod tvrzí brod, kudy vedla cesta na hrady Žebrák a Točnick. Po tvrzi nezbylo ničeho krom vyvýšeného hradiště v jihozápadním cípu vsi Častonice.

Dřevíč.

LOVČÍ ZÁMEČEK knížete z Fürstenberka; pochází z 1. pol. XVIII. stol. Kamenná omítaná budova na 3 × 5 osách, v úhledném baroku, jednopatrová, s vikýři štítovými v mansardě kůrkové. Vchod v kamenném ostění s volutami v rozích. Uvnitř za vchodem široká předsíň, valeně s výsečemi zaklenutá, z níž vedou dvěře do přízemních pokojů, stejně jak předsíň klenutých. V předsíni vestavěno dřevěné schodiště do I. patra, v němž 5 pokojů a do podkroví, se 4 pokoji.

KAPLE SV. HUBERTA stojí as 300 kroků od zámku v lese; navrhnul ji vídeňský architekt *Albert Pio*. Omítaná stavbička v moderním barokním slohu, taškami krytá. Nad vchodem štít, v němž relief z pálené hlíny představuje sv. Huberta, vedle něho sochy sv. Maxe jako mnicha a sv. Egona, jako biskupa. Pod římsou kartuš s nápisem: EX Voto | Sancto Huberto Patrono | extruxit Maximiliano Egono | Princeps de Fuerstenberg.

M. D. C. C. C. C.

Uvnitř měří 7.40 m délky, 4.00 m šířky a zaklenuta jest valeně, ve výklenku oltářním polobání.

Na oltáři obraz sv. Huberta od *Eman. Dítěte*.

Dub.

A. Sedláček VIII., 90; J. Renner 329.

TVRZ, na které seděl r. 1393 Ješek Čihák z Duba, v XV. stol. dostala se v moc pánů z Kolovrat. R. 1539, když prodával Dub Jan z Kolovrat Václavovi z Píbru, jmenuje se tvrz již pustou.

Tvrziště jest as $\frac{1}{4}$ hod. severozápadně od Svojetína patrně v hustém lese. Má od východu k západu 53 m délky a 29 m šířky, krom příkopů, které jsou až na korunu dosud 15 m široké. V severním cípu tvrziště jsou stopy zdiva lepeničného a sklepa.

Obr. 4. Hlavačov, Hradiště dle J. K. Wolfa z r. 1805.

Hlavačov.

J. Schaller, Top. B. I., 94; Rukopis topogr. v archivu musea král. Čes. Heslo: Rakonitz; F. A. Heber, Böhm. Burgen II., 235 (s vyobr.); Památky archaeologické, VII., 400; A. Sedláček, Slovník histor., 275; J. Renner 330.

HRADIŠTĚ známo pod tím jménem 5 km na severovýchod od Rakovnicka, mezi Lužnou a Lišany na konci táhlého skalního hřbetu nad Červeným potokem. Příklad ke hradu byl možný toliko po úzké šíji skalní a ta byla překopána v hluboký příkop, tak že přístup do hradu diti se mohl jen po mostě. Na ostatní strany skála příkře spadá a s vrcholu, na němž stál hrad, bylo možno ovládati dalekou nížinu na západ i sever. Dosud jsou patrné příkopy kolem celého hradiště, které nebylo však

veliké, měříc ca 80 m šířky a 120 m délky, k tomu šířky příkopů 20 m. Hrad, jenž na tom místě stával, byl již v XIV. věku v rozvalinách; když se později (v XVI. a XIX. stol.) zde otevřel lom, byly i zdi hradu rozvezeny. (Viz obr. 4.)

Hradiště u Nižboru viz Stradonice. Hostokreje.

Sídliště z doby kamenné. Množství střepů ornamentovaných volutami a vypíchanými pasy, pak pazourkové nástroje a kamenný mlat v museu rakovnickém, zde též pěkná velká knovízská nádoba z Hostokreje. B.

Hracholusky.

J. Renner 118.

TVRZ zde bývala manská ke Křivoklátu. R. 1379 vládl jí Ořibor z Hracholusk. R. 1592 prodal Radslav ze Vchynic tvrz i s dvorem císaři Rudolfovi II. za 3750 kop míš.

Tvrz stávala as tam, kde u dvora r. 1908 vyhořelo hospodářské stavení.

HřebečnÍky.

J. Schaller I., 139; Rukopis topograf. z l. 1826—1829 v archivu musea král. Čes. Heslo: HřebečnÍk; J. Sommer XIII., 12; A. Sedláček, Hradý VIII., 96; J. Renner, R. 119.

Odtud pochází 1 zlatá galská mince ve sbírce p. Chaury v Praze; dva jehlance z jámy (knovízská kultura?) v museu rakovnickém. B.

TVRZ stávala zde na místě zámečku a připomíná se na ní r. 1409 Sulek z HřebečnÍk, jenž byl purkrabím na hradě Krakovci.

ZÁMEČEK postaven byl v I. polovici XVIII. století od hrabat z Nosticů. R. 1880 přikoupen od dra. Königa knížetem z Fürstenberka ke Křivoklátu.

Jednopatrová budova omítaná na 3 × 4 osách, pod šindelem. Za vchodem v svrchu rovném kamenném nadpraží rozkládá se velká podsíň, z které vedou po třech stranách dvéře do přízemních místností, sklenutých valeně s výsečemi. Kromě toho vyvedeno jest tu dvojramenné schodiště, z kterého ústil vchod do kaple Nejsv. Trojici zasvěcené, jakož i do místností I. patra a na pavlán; schodiště i pavlán mají pěkné dřevěné zábradlí z profilovaných čtyřbokých kuželek.

Hředle.

J. Schaller I., 138; J. Renner 187.; Fr. Janoušek, Dějiny obce kostela a školy ve Hředlích 1903.

Střepy knovízského rázu a bronzový náramek z pole p. Vitnera (ve škole i s provinciálně římskou sponou). V cihelně p. Bařtipána nalezen prý železný meč. V museu rakovnickem jsou z Hředel těnské sponky a části pečetidlového nákrčníku z pohřebiště kostrového, dále z bylanské nádoby a střepy římsko-stradonické. V zemském museu bronzová mince Gordiana. Památky arch. XXIII., 550, 551. B.

Obec Hředly („Regleh“) uvádí se roku 1118 mezi zbožím kláštera sv. Jiří v Praze. (Erben, Reg. I., 336.)

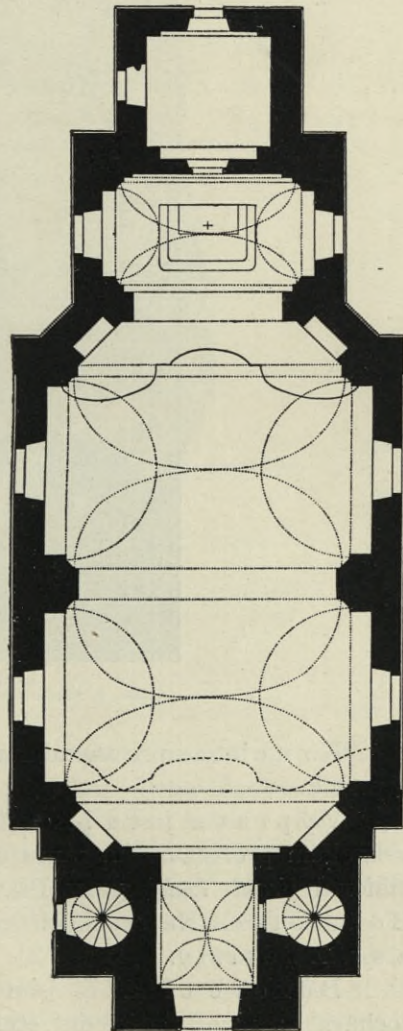
KOSTEL VŠECH SVATÝCH farní od r. 1882 (byl jím již za krále Přemysla Otakara I.), stojí na bývalém hřbitově uprostřed návsi od let 1758 až 1773. Původní kostel byl dřevěný, rovněž jako zvonice vedle něho stávavší.

Orientovaná barokní omítaná stavba jednodlní, o dvou polích s obdélným kněžištěm a sakristií na východní straně a dvoupatrovou věží na straně západní. (Viz půdorys obr. 5. a pohled obr. 6.) Rohy průčelí jsou pilastrovitými pásy sesíleny; hlavní římsa tvoří v západním průčelí před věží rovný štít.

Věž stojí mezi dvěma točitými schodišti, vedoucími na kruchtu a do zvonice, jest dvojpátrová, má zaokrouhlené hrany a hlavní její římsa jest uprostřed každé strany půlkruhovitě vytočena pro ciferníky hodin. Kryt na kostele taškový; plechový pak na 8boké polobáni a lucerně věže a na sanktusníku, též osmibokém.

Vchody jsou dva: v západním průčelí a v sakristii; oba v rovném ostění.

Okna, svrchem segmentových, jest v kněžišti pár a v lodi dva

Obr. 5. Hředle. Půdorys farního kostela Všechných Svatých.

páry, krom těch vede jedno na kruchtu v západním průčelí a čtyři do zvonice.

Uvnitř měří kněžiště 5.10 m délky, 7.20 m šíře a sklenuto jest českou klenbou; loď má 18.40 m délky, 11.00 m šířky a zaklenuta jest ve dvou polích též českou klenbou; na obou koncích jsou pole otupena pilíři, jež opatřeny jsou hlavními římsami, o něž se klenba opírá; pod římsami jsou v pilířích výklenky, v nich postaveny r. 1890 sochy P. Marie a sv. Jakuba řezané v Grödenu tirolském.

Obr. 6. Hředle. Pohled na kostel Všech Svatých.

Krucht a při západním průčelí má barokně zprohybaný plný poprsník.

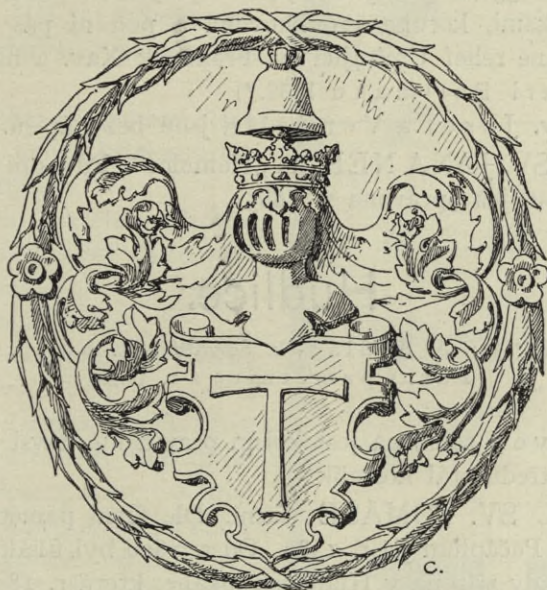
Výprava jest v barokním slohu. Na hlavním oltáři visí v širokém prořezávaném rámu dobrý obraz Všech Svatých, jež maloval *Frant. Dallinger* v Praze roku 1768. Nad obrazem stojí socha Boha Otce. Na brankách vedle oltáře stojí sochy sv. Václava a sv. Ludmily.

Bokové oltáře, jsou stejné architektury; každý má po třech sochách, z nichž prostřední stojí pod baldachýnem. Oba byly r. 1888 sem přeneseny z kostela křivoklátského. Na severním oltáři uprostřed sv. Anna, učící P. Marii, dobře řezané sousoší, mezi sv. Antonínem a sv. Františkem de P. Na jižním oltáři stojí uprostřed novější socha sv. Barbory mezi sv. Janem Kř. a Zachariášem.

K a z a t e l n a jest zdobena barokními lištami; na stříšce stojí mezi hlavičkami andělů socha archanděla *M i c h a e l a* v $\frac{1}{2}$ životní velikosti.

O b r a z s v. R o d i n y, půlkruhový $0.50 \times 0.75 m$ vel., visí na jižní zdi v lodi. Představuje Ježíška mezi *P. Marií* a sv. *Josefem*, jemuž v předu klaní se dva řemeslníci; v pozadí v nebi z andělkové. Dobrá práce z XVIII. věku.

O b r a z rovněž půlkruhový $0.50 \times 0.75 m$ visí na severní zdi v lodi: *P. M a r i a* bře *J e ž í š k a* z rukou sv. *A n n y*, v pozadí stařec (*Z a c h a r i á š ?*) a na nebi andělek. Kopie vlašského mistra ze XVII. věku.

Obr. 7. Hředle. Farní kostel Věch Svatých.
Znak zvonáře Tapinea.

Z v o n y visí dva ve věži na dubové stolici, na níž vryto *W. M. 1767: č. 1. 0.85 m* vysoký, má $1.10 m$ v průměru. Ucha hladká, pod korunou pás figurálního ornamentu. Pod ním jiný pás z festonů mezi lvími hlavami; při dolejší okraji vine se úzký pásek vlnovky z lupenů. Na plášti nápis o 6 řádkách: *ZA AVRZADV VROZENE° A STATECZNE° RYTIRZE PANA WOLDRZYCHA GERSSTORFA Z GERSSTORFV A Z MALSSWICZ A NA WACZKOWIE G. M. C. HEYTMANA HRADV KRZIWKLATV KE CZTI A CHWALE PANV BOHV, WSSEMOHAVCZYMV, SLIT GEST TENTO ZWON, NAKLADEM OBCZE ZE WSY HRZED KOSTELV PAMATKY WSSECH SWATYCH OBSTARANIM MATIEGE HRZIWECKYHO RYCHTARZE HRZEDLSKYHO SSTIEPANA STRNISSTIE KOSTELNIKOW, DAWIDA BLAHY, PAWLA NOWYHO YANA BERANA LETHA 1606.*

Uprostřed nápisu jest R s korunou a pod ním ve věnci znak zvonaře *Tapinea*. (Viz obr. 7.)

Při dolejší obrubě: DANYEL TAPINEVS ZWONARŹ W NOWE MIESTIE, PRAZSKEM W SLOWANECH VDIELAL MNE.

Na severní straně jest relief Ukřižovaného Krista P. s P. Marií a sv. Janem M. a nápis ve 3 řádkách:

KRYSTVS VMRZIEL ZA HRZICHY NASSE, WS(T)AL

Z MRTWYCH PRO OSPRAWEDLNIE NASSE — IO

HANNES NICOLAIDES GYTCINNVS FARARZ TOHO CZASV.

Č. 2. Jest 0.55 m vysoký a 0.74 m v průměru. Ucha zdobena šesti mužskými maskami, koruna vroubkovaná a pod ní pás ornamentální; na západní straně relief Umírající sv. František Xav. a nápis: Gegossen in Prag von Carl Bellmann 1832. *)

Zvonky sv. Josef a Vendelín jsou bez nápisů.

SOCHA SV. JANA NEP. na „Homolce“. Původní socha z r. 1727 nahrazena novou, jež opravena r. 1885.

Hudlice.

J. Schaller I, 131; A. Sedláček, Slovník hist. 299; J. Renner 120; Farní pamětnice z r. 1848.

Rozsáhlá ves založena jest kolem pravidelné návsi podoby obdélníka, v jehož středu stál kostelík.

KOSTEL SV. TOMÁŠE, farní. Dle farní pamětnice býval tu filiální kostel k Počáplům již r. 1389. Od r. 1600 byl filiálním k Berounu až do r. 1786, kdy zřízena v Hudlicích lokalie, která r. 1857 změněna na faru. Před nynějším kostelem stával na jeho místě jiný, jehož podobu do farní pamětnice nakreslil r. 1860 Em. Ullmann. Dle toho měl kostel loď o 2 polích a presbytář o 1 poli, segmentová okna, v západním průčelí věž s proláklou mansardou, vše pod šindelem.

Nynější kostel postaven v románském slohu v l. 1874—1876 stavitelem *Vojtěchem Molkem* z Nov. Strašecí, dle plánů kníž. Fürstenberského stavebního ředitele *J. Jirusche* nákladem 80.000 zl. (Viz půdorys obr. 8., pohled obr. 9.)

Orientovaná, omítaná trojlodní stavba, k střední lodi přiléhá pravoúhlá presbytář, po jejíž obou stranách jsou nižší přístavby, sakristie a křtící kapele. Ze západního průčelí vyčnívá čtyrboká dvojpatrová věž s osmibokou stanovou střechou. Tato, jakož i osmiboký sanktusník, jsou kryty plechem.

*) Původní zvon, z něhož tento byl přelit za 104 zl., měl latinský nápis, dle far. pamětnice): Sv. Prokope oroduj za nás. Sv. Frant. Xav. — Valentin Lissiak v Praze, Malá Strana 1748.

Vchody jsou 4, vesměs půlkruhem přepásané; tři vedou na západní straně do podkruchtí kostela, čtvrtý ústí ze severní strany do sakristie.

Okna jsou vesměs podvojná, svrchem půlkruhová, pět párů v střední lodi, tolikéž párů v bokových lodích a 2 páry v presbytáři. Kruchtu osvětluje v podélné ose kostela rovněž podvojně okno.

Vnitřek jest trojlodní s obdélnou presbytáří. Střední loď měří 24.70 m délky, 9.10 m šířky a 16.40 m výšky. Celková šíře kostela jest 21.40 m. Presbytář má 6.95 m délky a 9.10 m šířky. Věž v předním průčelí stojí na půdorysu 5.10 × 5.10 m velkém.

Lodi střední i bokové jsou sklenuté v pěti polích křížem; rovněž tak i presbytář.

Z bývalého kostela zachován jest v sakristii barokní hlavní oltář s tumbou, krytou vpředu antependiem běžné práce.

Náhrobník v dlažbě střední lodi mramorový, 0.71 × 1.40 m velký, uprostřed vytesán v čtyřlístu kalich s hostií v reliefu, nad tímto z nápisu čitelné pouze: ANNO MDLXXXI DI XIV | AVGVSTI....

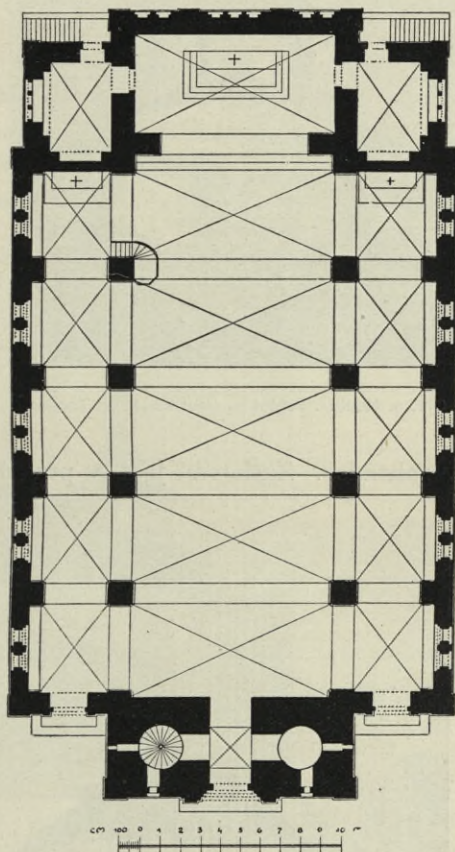
Ostatní výprava nová, v románském slohu. Na hlavním oltáři obraz sv. Tomáše mezi obrazy sv. Cyrila a sv. Methoděje, V štítu medailon s Kristem P. Tyto, jakož i obrazy na bočních oltářích sv. Prokopa a P. Marie maloval v r. 1876 *Josef Hellich*.

V presbytáři visí na plátně malovaný obraz 3.0 × 7.00 m P. Marie Sněžné, pocházející z některého vídeňského kláštera.

Kruchtá stojí na 2 osmibokých sloupech a 2 polosloupech, vesměs litých ze železa v knížecích Fürstenberských hutích.

Monstrance 0.58 m vys. a 0.32 m šir., měděná zlacená, paprsková se stříbrným vinným a klasovým věnečkem; dole jsou 2 hlavičky andělů, nahore knížecí koruna a kříž. Pochází as z r. 1840.

Kalich č. 1., 0.20 m vys., 0.095 m v prům. číše, stojí na 6dílné puklicovitě tlačené nožce. Číška sedí v stříbrném rokokovém košíčku; z konce XVIII. věku.

Obr. 8. Hudlice. Půdorys farního kostela.

Obr. 9. Hudlice. Pohled na farní kostel sv. Tomáše.

Kalich č. 2. pozlacený, měří 0,22 m výš., 0,09 m v prům. číšky; na kulaté hladké nožce zvedá se čtyrdílný stonek, nesoucí vroubkovaný ořech se čtyřmi hlavičkami andálků; číška hladká. Empirový, z 1. pol. XIX. věku.

Pacifikál, 0,35 m vys., 0,17 m šir., měděný, postříbřený, stojí na elliptické noze s tlačnými ornamenty; uprostřed kříže vystupuje pozlacená kartuše s ostatky sv. Jest z konce XVIII. stol.

Zvony jsou 3 nové a lity jsou vesměs od *Ig. Hilzera*, zvonáře v Novém Městě u Vídně.

RODNÝ DŮM českého spisovatele Josefa Jungmanna (* 16./VII. 1773), stojí na návsi v zahradce. Zachován jest v původním stavu, jak vystavěl ho Pavel

Obr. 10. Hudlice. Rodný domek českého spisovatele Josefa Jungmanna a jeho pomník.

Jungmann r. 1718, potomek německých kolonistů, a jest typem selských staveb středočeských, dnes téměř vymizelým. Srubová stavba má vchod uprostřed podélné strany, jímž vstoupí se do předsíně, z té vedou jednak dveře do přední sednice a zadní komory, jinak též schody na půdu. V čele jsou 2 okna z přední světnice a 1 ze zadní.

Do návsi obrácený štít, ozdobený obloučkovými lištami a okrouhlým kabřincem jest podobný lomenicím na Turnovsku; kryt doškový. (Viz obr. 10.)

POMNÍK JOS. JUNGMANNA stojí před rodným jeho domkem od r. 1873. Lité poprsí dle modelu *Bedřicha Koča*, modeláře knížecích Fürstenberských sléváren v Novém Jáchymově, kryto jest rovněž litým baldachyem v gotickém slohu.

Obr. 11. Hvozď. Filiální kostel sv. Jana Křt.

Hvozď.

J. Schaller I., 138; J. Renner 191.

Slovanské pohřebiště z doby knížecí. S-ovité záušničky a skleněný prstýnek v museu rakovnickém. B.

KOSTEL SV. JANA KŘT., filialní k V. Újezdu (byl již r. 1352 farním). Za válek husitských fara sešla. Po roce 1621 byl filialní ke Zbečnu.

Orientovaná, kamenná stavba, původně gotická, dostavěná barokně, stojí na hřbitově na návrší, severně nad obcí. Nejstarší část jest kněžské pohřebiště, záležející z 5 stran osmiúhelníka. Rohy podporovány jsou 4 pa-

prskovitě rozloženými opěráky o trnožní římsu ze skosené hrany o jednom ústupku a stříškou, jež vpředu počíná římsou o výžlabku mezi dvěma šikmými pásky. Ke kněžišti přiléhá na sever malá sakristie a na západ loď o dvou polích, z jejíž západního průčelí vystupuje jednopatrová věž; tato má stanovou, proláklou střechu s osmibokou lucernou a jest kryta plechem, rovněž jako osmiboký sanktusník; na kostele jest kryt taškový. (Viz pohled obr. 11.)

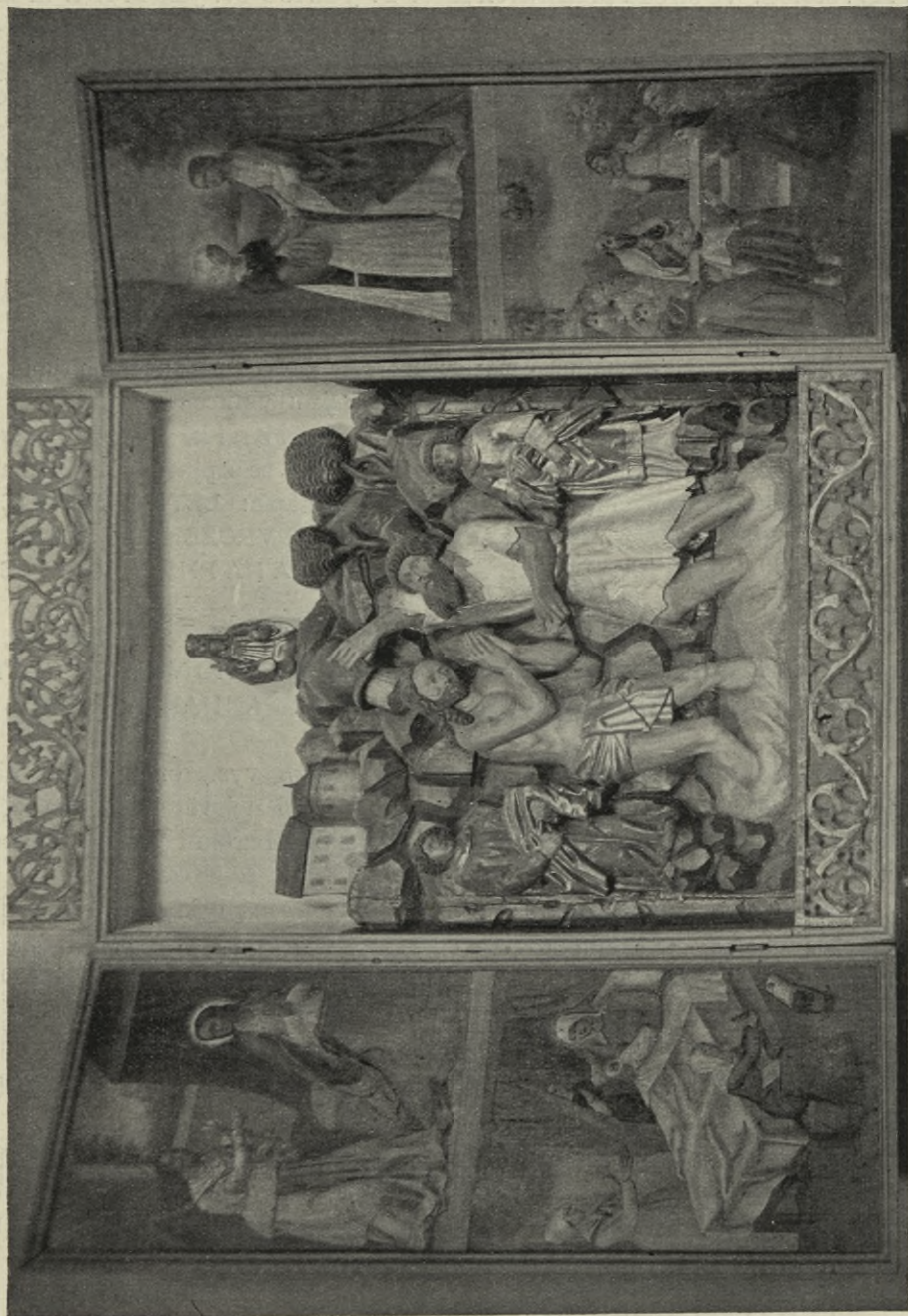

Obr. 12. Hvozď. Vnitřek filiálního kostela sv. Jana Křt.

Uvnitř má loď rovný strop, kněžiště sklenuto jest křížovou klenbou a v závěru polobání s výsečemi; vítězný oblouk zaklenut v polokruhu. V pozadí lodi stojí na dvou čtyrbokých pilířích kruchta, zaklekatá ve třech polích křížem. (Viz vnitřek obr. 12.)

V ý p r a v a z části gotická, z části barokní a nová v renaissančním slohu. H l a v n í o l t á ř má pod dřevěnou tumbou zachovanou původní gotickou kamennou s pěknou krycí římsou o válečku a výžlabku s páskem. Dřevěný oltář má z spirálovitě sloupky, nesoucí zalamované a prohybané kladí, po stranách boltcovité ornamenty. Uprostřed bezcenný obraz Pokřtění sv. Jana Kř. Oltář obnoven byl r. 1858 *L. C. Breitenfelderem* z Nov. Strašecí.

Na bokových oltářích, v stejné architektuře renaissančního slohu o dvou pilastrech a kladí se segmentovým štítem, visí obrazy

Obr. 13. Hvozď, Filiální kostel sv. Jana Křt. Zbytek původního oltáře.

P. Marie a sv. Jana Křt., malované v r. 1897 Vikt. Trskem z Prahy.

V lodi na jižní straně visí bývalý střed archy, jež stávala na jižním bokovém oltáři, $0,99 \times 1,24$ m veliká skříň s řezbami polychromovanými, z XV. století. Ve středu představen křest P. Ježíše sv. Janem Křt. mezi dvěma postavami bezvousých mužů, vše as v $\frac{1}{2}$ životní velikosti, realisticky řezáno. Obě křídla à $0,45$ m široká nesou (otevřená) reliefs: Zvěstování P. Marii, Narození P. Marie, navštívení P. Marie a na nebevzetí P. Marie. Na rubech křídel vyřezáno: Kristus na hoře Olivetské, bičování P. Krista, posmívání Židů Kristu P. a ukřižování Krista P. Řezby poškozeny jsou opravou a přemalováním z r. 1858. Pod skříňí pěkná kružba. (Viz obr. 13.)

Náhrobníky: 1. Před hlavním otárem deska $0,88 \times 1,92$ m s nápisem: *Łeta · 1541 · umrzł · wrożony · pan · gındrzyńcy · Łhota · na · senci · fen · pondielí · przed · swatym · macławem · tofo · geż · pochowan · prosze · żian · boża*. V středu znak s dvěma překříženými vidlicemi.

2. V severní zdi zazděn pískovcový náhrobník, $0,52 \times 0,82$ m veliký, na němž vytesáno pachole ve sbíraném límci se sepjatýma ručkama, u jeho nohou dva setřelé znaky. Pod reliefem nápis: *LETHA DEVADESATEHO VMRZEL GEST MIKVLASS ALEXANDR VROZENEGO PANA · · DMOKLSKY · · Z PROSTIBORZE A Z PODMOKL A NA PHRZYECZYNIIE*. (= l. 1590).

3. Na jižní zdi zazděn otřelý náhrobník $0,42 \times 0,60$ m vel.; uprostřed vytesán kříž a kolem opis: *... DEVADESATEHO VMRZEL GEST MIKVLASS ALEXANDR VROZEN ... Z BOLV A PANI ANNY PODM ... V TOMTO ...*

Monstrance mosazná, zlacená, $0,51$ m vys., $0,29$ m šir., na elliptické nožce tlačené plamenné ornamenty; kol nejsvětějšího dva věnečky, spodní je stříbrný z vína a klasů; pozdně barokní práce z konce XVIII. věku.

Zvony visí na věži dva: Č. 1. Vys. $0,55$ m, má $0,81$ m v průměru; ucha hladká, pod korunou nápis: *TENTO ZWON VDIELAN KE CZTI CHWALE PANV BOHV A K SWATEMV IANOWI KRZTITELI W HWOZDIE LITA XXXXI YAN ZWONARZ Z LITOMERZICZ* (= l. 1541).

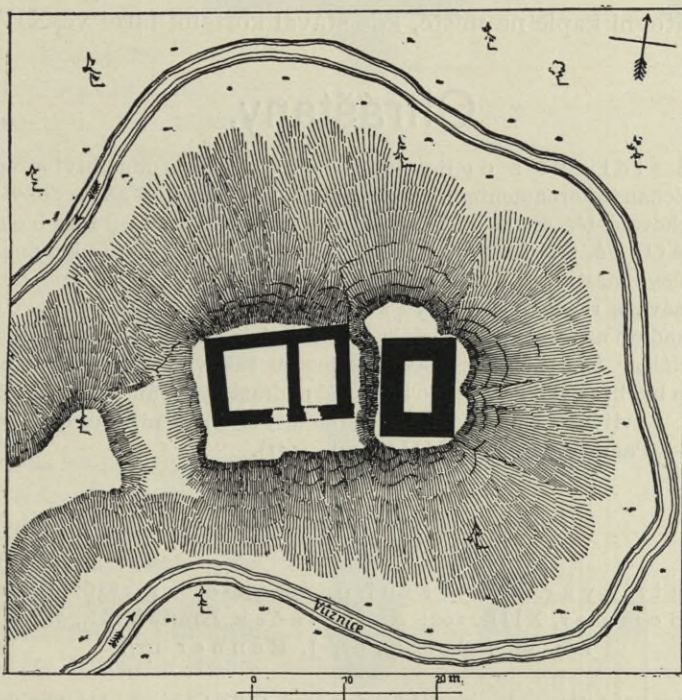
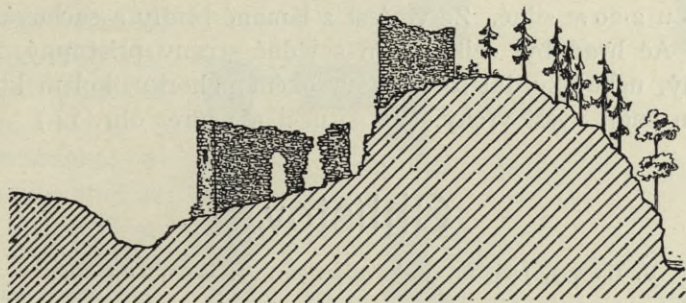
Č. 2. Vys. $0,42$ m, $0,62$ m v prům.; ucha v provazce stočená, pod korunou nápis: *tenfo żwon żłif k chwale panu bożu k matce bożi ke wszem swatym amen*.

Chlum.

Čechy IX., 33; A. Sedláček, Hrady VIII., 18, 47, 92. T ý ž, Histor. slovník 313; J. Renner 194.

TVRZ zde stávala nad Rakovnickým potokem na návrší; ještě v r. 1870 vyčnívaly as 1 m vysoké zdi nad povrch země, později byly však úplně se zemí srovnány.

Na Chlumu seděl r. 1337 Ješek Lintvurm; ten i pozdější držitelé byli manové Křivoklátu. Po r. 1444 tvrz zpustla.

Obr. 14. Jenčov. Hrad. Situace a průřez.

Jenčov.

J. Schaller I., 129; F. A. Heber, Böhmens Burgen I., 235. Waterich v. Waterichsburg, Handwörterbuch der Landeskunde des K. B. 291.

HRAD stál na ostrohu vytvořeném potokem Vůznicí, jenž oblévá ostroh se všech stran, že jen na jihozápadní straně zbyla úzká šíje, přes kterou vedl most k vlastnímu hradu, jehož zbytky dosud jsou zachovány.

Přední stavení v šíři 9·20 m a 17·50 m zdělo bylo přepaženo v hloubce 8 m příčkou a jsou patrné stopy tří otvorů, vesměs na jižní straně. Za přední stavbou zvedá se as 5 m výše věž na půdorysu 7·70 × 10·30 m, jejíž zdi jsou 2·20 m silné. Zdivo jest z lámané břidly a zachováno as do výše 6 m. Ač hrad byl celkem jen s jedné strany přístupný, nebyl as příliš pevný, neboť zvedal se na nevysokém pahorku, kolem kterého se všech stran čnejší vyšší vrchy. (Viz situaci a průřez obr. 14.)

Chlístov.

F. Levý, Děj. m. Rakovníka 70.; J. Renner 295.

OSADA — zaniklá — stála nedaleko Slabce. Zbyl z ní poplužní dvůr a hřbitovní kaple na místě, kde stával kostelík farní ve XIV. století.

Chrástany.

Veliké sídliště z doby kamenné poskytlo množství střepů s volutami a s vypíchaným ornamentem. Toto osídlení lze stopovati až do doby římské, neboť se zachovalo též mnoho keramického materiálu z doby přechodní (nordické) a únětické, pak i knovízské, bylanské a římské doby. Odtud jsou pazourkové nástroje, kamenný mlat fasetovaný, sekyrky typu durynského, z válcovitá závaží, ruční plochý mlýn s třecím kamenem a pod. U nového nádraží nalezen byl kadlub na slévání srpů, dále latěnský vroubkovaný kruh a lignitový náramek. Nálezy jsou uloženy hlavně v museu rakovnickém a zemském. Podle dráhy zjištěn byl hrob skrčka. Asi 50 kroků od nádraží vykopáno na 50 koster z doby knížecí s s-ovitými naušnicemi a perlami jantarovými (museum rakovnické a zemské). — Památky arch. XXIII., 548—551. B.

Kněževes.

Farní matriky z r. 1676; Farní pamětnice z r. 1836; J. Schaller, I., 138; G. Sommer, XIII., 292; A. Sedláček, Hrady VIII., 38; Fr. Levý, Děj. m. Rakovníka 67; J. Renner 197.

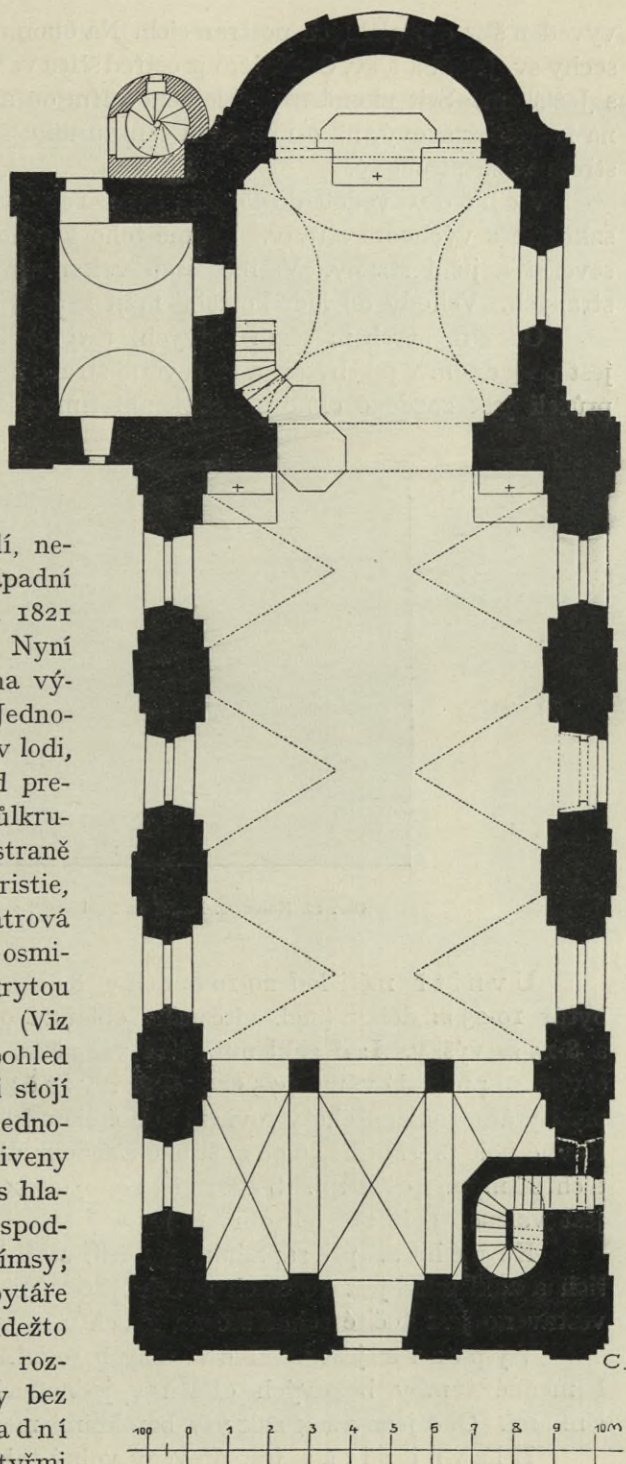
Při stavbě dráhy nalezena stříbrná mince Julie Sabiny. Do zemského musea dostaly se ze sbírky ř inspektora p. Jaroše z římských hrobů části bronzové nádoby, spony norické a s očky, přezka bronz., kování, držátko pinzety a j. Roku 1903 nalezeny při stavbě dráhy nové římské hroby, z kterých získány pro zemské museum železný oštěp, nůž, nůžky, rydlo, přazka a zlomky bronz. nádoby. (Památky arch. XXI. a XXIII., 552.) B.

MĚSTEČKO od r. 1897 na místě prastaré vesnice, rozloženo jest kolem obrovského náměstí mezi dvěma silnicemi. V znaku městečka jest žába rosnička.

KOSTEL SV. JAKUBA V., farní (byl jím již r. 1327). V r. 1718 vyhořel a v r. 1721 znovu vystavěn nákladem Jana J. hraběte z Valdštejnů.

Ze starého kostela zůstala pouze věž s točným schodištěm a východní část kostela. Zvonice dřevěná stávala mimo kostel a jest stržena.

Orientovaná, omítaná stavba stojí na bývalém hřbitově uprostřed rozsáhlého náměstí ve tvaru pravidelného obdélníka na ostrově, obklopeném do kola rybníkem. Hřbitov byl obehnan zdí, nedávno strženou. Na západní straně chodilo se do r. 1821 po lávce kryté šindelem. Nyní jsou zřízeny přechody na východní i západní straně. Jednoložní budova má 4 osy v lodi, k níž pojí se na východ presbytář o jedné ose a půlkruhovém závěru; k severní straně presbytáře přiléhá sakristie, u které zvedá se jednopatrová čtyřboká věž, ukončená osmibokou bání s lucernou krytou menší cibulovitou bání. (Viz půdorys obr. 15. a pohled obr. 16.) Hlavní zdi lodi stojí na společném trnoží o jednoduchém ústupku a oživeny jsou pěti páry pilastrů s hlavicemi, jež tvořeny jsou spodními články hlavní římsy; rovněž jedno pole presbytáře vroubeno jest pilastry, kdežto okrouhlá část kněžiště rozdělena jest dvěma pásy bez hlavic a trnože. Západní průčelí rozděleno jest čtyřmi pilastry; nad hlavní římsou

Obr. 15. Kněžves. Půdorys farního kostela sv. Jakuba.

vyveden štít o proláklých postranicích. Na obou rozích štítu stojí kamenné sochy sv. Jakuba a sv. Ondřeje, uprostřed štítu ve výklenku socha sv. Josefa s Ježíškem. Štít ukončen jest lomenou římsou a kovaným křížem. Kryt na kostele taškový, na osmibokém sanktusníku se stanovou stříškou a na střeše věže plechový.

Vchody vedou do kostela dva: ze západní a jižní strany; do sakristie z východní strany. Kromě toho k schodištím vedou vchody od severní a jižní strany. Vesměs jsou v kamenných venýřích s uchy po stranách. Vchody do lodi kostelní mají krycí římsy barokní.

Okna, svrchem segmentových, ústí do lodi 3 páry, kromě toho jest po jednom v presbytáři a na severní straně nad kruchtou. V západním průčelí jest zazděné okno s nadokenní římsou, vypjatou polokruhovitě.

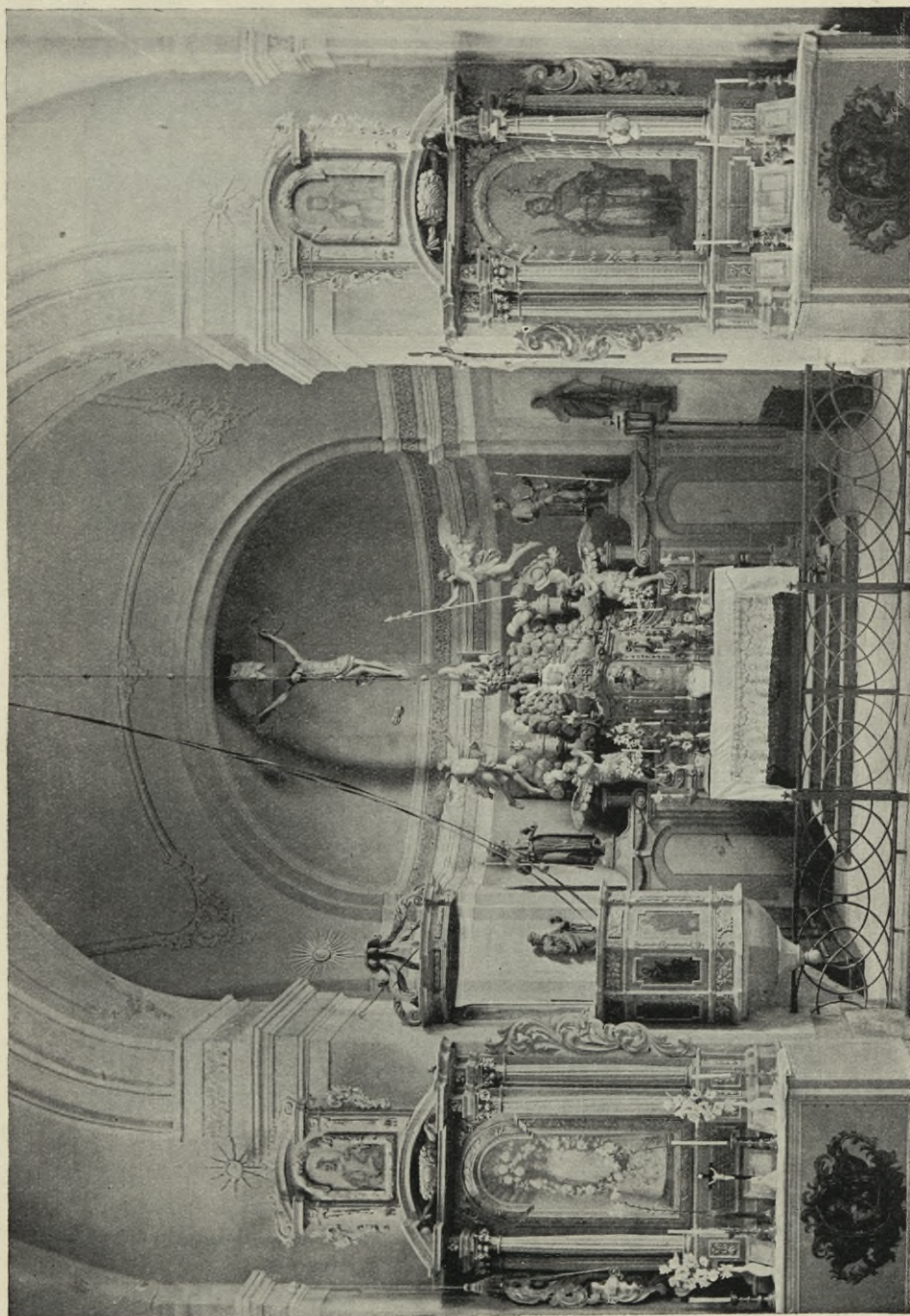
Obr. 16. Kněžves. Pohled na farní kostel sv. Jakuba.

Uvnitř měří loď 20·10 m délky, 8·90 m šíře a 10 m výšky, presbytář 10·23 m délky (incl. vítězného oblouku o síle 1·23 m), 6·90 m šíře a 8·15 m výšky. Loď zaklenuta jest valeně se 4 páry výsečí nad okny, otvírá se půlkruhovým, 4·75 m širokým vítězným obloukem do presbytáře, zaklenutého v rovném poli českou klenbou, v závěru polobání. Rovné pole presbytáře, 6·90 m široké a 6·60 m dlouhé otupeno jest v koutech šikmými rovinami. Sakristie, 3·90 × 3·28 m veliká, zaklenuta jest valeně. (Viz vnitřek obr. 17.)

Kruchta, při západním průčelí, stojí na dvou čtyřbokých pilířích a zaklenuta jest ve třech polích křížovými klenbami. V jižním poli vestavěno jest točité schodiště na kruchtou, s vchodem na ven.

Výprava jest z velké většiny barokní. Ze starého kostela zbyly kamenné tumby bokových oltářů s jednoduchými gotickými krycími římsami. Obě jsou však zakryty barokními mensami.

Hlavní oltář jest dřevěný volný tabernakl, kolem něhož znázorněna smrt Krista P. se symboly mše sv. a končí velkým krucifixem;

Obr. 17. Kněžves, Vnitřek farního kostela sv. Jakuba.

postaven byl r. 1734. Vedle oltáře nad empirovými brankami stojí ob-
stojně řezané sochy sv. Rocha a sv. Jakuba, a dále sv. Jana
Mil. a sv. Vavřince.

Obr. 18. Kněževs. Farní kostel sv. Jakuba. Obraz sv. Františka X.

Bokové oltáře o stejné dřevěné architektuře s vroubkova-
nými sloupky, nad nimiž pne se v segmentu římsovní. V severním stojí ve
výklenku soška P. Marie, nad římsou obraz sv. Ludmily. V anti-
pendiu je obraz sv. Barbory. Na predelle jest nápis: *Tento Oltarž*
gest spůsoben k wietššy Slawie Boží a ku porčimosti Sw. Maclawa Pa.

irona Czeskeho Dakladem Badussy tohoto Swateho Jakuba Aposttola teř nekterych dobrodinczow gegichyto odpłata skryta gest w nebesich A. 1699. 31. Augusti.

Na jižním bokovém oltáři visí uprostřed obraz sv. Václava od Jos. Hellicha, kolem sloupků boltcové ornamenty a v nástavci nad římsou

Obr. 19. Kněžves. Farní kostel sv. Jakuba, Křtitelnice.

obraz sv. Jana a Mil. V antependiu obraz sv. Víta. V predelle nápis: Tento oltarz spušoben gest k wietšy Slawie Boží ke cti a Chwale Blahoslavenej Panně Marigi do chramu Paně S. Jakoba Aposttola, Dakladem Jana Warzlawa Franška a Kateržiny manželky geho, Sauseda Kniežoweskyho na Wieržnau Pamatku to pro Spasení dussi našich. Leta 1699 23 July +++.

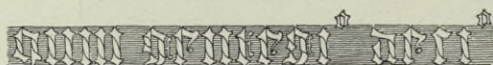
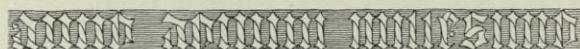
Při severní zdi jsou dále: bokový oltář sv. Ondřeje s velkým obrazem světce, an nese kříž. Vzadu jeho ukřižování Páně. Kolem stojí sošky 14 pomocníků, s jiného oltáře sem přenesené.

Oltář sv. Anny s obrazem sv. Anny učící P. Marii, běžná práce nového původu.

Obraz sv. Františka Xav. umírajícího visí v presbytáři; dobrá práce z konce XVII. věku. (Viz obr. 18.)

Kazatelna z r. 1699, dřevěná, byla pozlacována J. Breitenfelderem špatně obnovena. Na poprsníku sv. evangelisté, na zadní stěně kazatelny obraz Krista dobrého pastýře. Nad stříškou ve tvaru korny holubice a na strůpku odznak jména Ježíšova.

Křtitelnice cínová, stojí na původním kamenném podstavci. (Viz obr. 19.) Stojí na 3 nožkách, končících vousáči. Celková výška 0.92 m, výška kotlíku 0.44 m, průměr 0.43 m. Na plášti dva pásy rytého písma; spodní v pěkných majuskulích citát ze sv. Písma, vrchní v gotických minuskulích datum [= 1510]. (Viz otisk obr. 20.) Víko bylo přidržováno třemi hlavičkami vousáčů. Výborné dílo nejspíše pražského konváře.

ITE IN ORBEM UNIVERSUM

ET PREDICATE DICENTES

Obr. 20. Knězeves. Farní kostel sv. Jakuba. Nápis na křtitelnici.

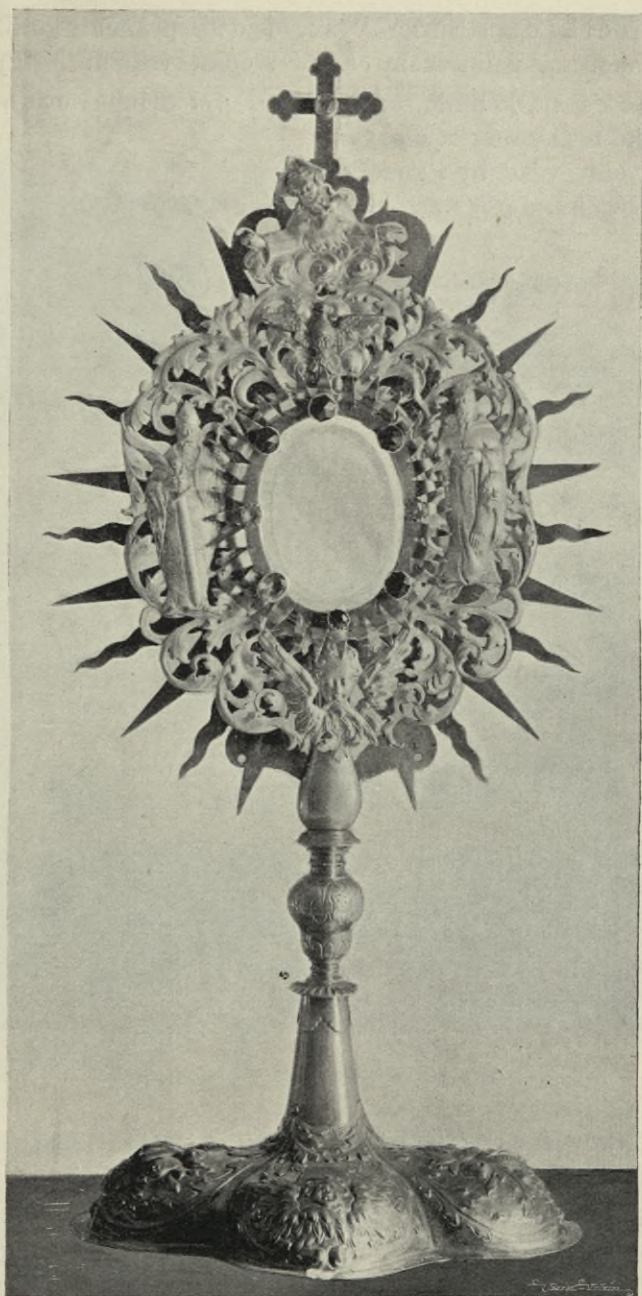
Dvěře ze sakristie do presbytáře, dubové s čtyřlístovou náplní, sbíjené z šikmých prkének. Pocházejí z kaplanky v Lánech. Původní dvěře, jež tu byly, jsou nyní na hradě Křivoklátě, u bývalého vězení biskupa Augusty.

Monstrance stříbrná, částečně zlacená, 0.53 m vysoká, 0.26 m široká, stojí na čtyřdílné nožce, na které vpředu a vzadu jest po hlavičce andílka, po stranách ovoce; ořech pokryt rytými ornamenty. Kolem Sanctissima na paprscích stříbrný věneček, na němž po obou stranách tepané postavy světců: na pravo biskup s palmou, na levo mnich s nožem v pravici a knihou v levici; na hoře Hospodin. (Viz obr. 21.) Výborné dílo v kompozici i v provedení z r. 1693. Značky:

Kalich čís. 1., 0.20 m vysoký, 0.105 m v průměru číše, (býval ciboriem) stříbrný, částečně zlacený; nožka kulatá, na ořechu tři kartuše. Číše vězí v prořezávaném košíčku. (Viz obr. 22.) Dobrá práce z roku 1664. Značky:

Obr. 21. Knězeves. Farní kostel sv. Jakuba. Monstrance.

Kalich č. 2. mosazný, zlacený, 0·23 m vys., 0·125 m průměru číše. Stojí na šestilaločné nožce, zdobené páskovým ornamentem; ořech trojdílný, číška vězí v stříbrném, prosekávaném košíčku s třemi hlavičkami andělků. (Viz obr. 23.)

Kaditelnice stříbrná, výšky 0.30 *m*, průměru kotlíku 0.125 *m*, empírová, zdobená palmetkami a na stonku visícími lístky.

Lodička na kadidlo, stříbrná, 0.155 *m* dlouhá, 0.14 *m* vys., průměr elliptické nožky 0.11 × 0.075 *m*; stejného původu, výzdoby i značek, jako předešlá: I L a 1813.

Obr. 22. Kněžev. Farní kostel sv. Jakuba.
Kalich č. 1.

Obr. 23. Kněžev. Farní kostel sv. Jakuba.
Kalich č. 2.

Zvon y visí na věži čtyry:

Č. 1. 0.77 *m* vys., 1.00 *m* v průměru, má ucha hladká, pod korunou figurální pás, pod ním obruba z akantů, dolů čnějících, při dolním okraji uzounký pásek, stonek lístky obtočený. Na plášti na východní straně v reliefu krucifix, pod nímž lebka ve svazku klasů. Pod reliefem dva znaky, v pravo Šlovských ze Šlovic (3 makovice), v levo: z Purkersdorfů (větévka se 6 žaludy, v klenotu 3 klasy), vedle znaku tohoto písmena H. B. | v. P. D.

V levo od znaku nápis velkou latinkou:

NACH CHRISTI GEBVRT 1599 IAR WART
DIESE GLOCK GOSEN DER ZEIT WAR

SCHLOS PVRGLITZ HAVBTMAN DER ED(L)ER
 GESTRENGER HERR HANS HEINRICH
 PROLLHOFER VON PVRKERSDORF VF
 LVK VND HERSCHOTZ.

Pod erby relief P. Marie s dětátkem, vedle reliefů symboly sv. evangelistů: anděl a okřídlený vůl. Nad reliefy pod znaky na obrubě nápis ve 2 řádcích velkou latinkou: KNIEZ MICHAL SSTIEPANOWSKY Z DOBROHOSTOVA | EYNA FARAR TEZ OBCZE KNIEZIOWESKY.

Obr. 24. Kněžves. Fara, před ní socha P. Marie.

V pravo reliefu nápis velkou latinkou: MIKVLASS — RYCHTAZ *
 BLAZIEG — LAZIEK * IAN — HAWLOWICZ * IAN — ZYKL * WAC-
 ZLAW — RIZ * ADAM — RYCHTARZ * BVRGAN * IAN — MILKA-
 RICZ * IAN — BECH

Na západní straně znak města Rakovníka a vedle nápis: TENTO ZWON
 SLIL WMATHAS FLEMMIK KONWARZ W MIESTIE RAKOWNICZE W
 STRZEDV PO PRWNI NEDIELY PO SWATE TROGICY ☉ LETHA ☉
 1•5•9•9•

Na levo od nápisu tohoto znak: jednohlavý orel, pod ním hvězda
 s půlměsícem, po jeho stranách písmena P. S. a Z. G.; vedle nápis:
 IAN SARATKA Z LAVSTNIE KNIEZ DIEKAN RAKOWNICKY

Č. 2. Vys. 0·61 m, 0·82 m v průměru; ucha zdobena maskami, pod korunou pásek, obtočený lístky; podobný pásek při spodním okraji. Na plášti na východní straně nápis:

Chrámu kněžoveskému sloužím,
k zbožnosti vše věsti toužím;
k chrámu Páně živé volám,
mrtvým smutné zvuky dělám
k radosti i k žalosti
znějí hlasy z výsosti;
dvakrát ale dlouho hlas jsem ztratil
teprv Petr Froš mi hlas můj vrátil,
proto jmeno Petra jsem si zvolil,
„Záduš“ když mě přelít zas svolil:
Přelit jsem byl za času velebného pana faráře
Wáclawa Nedwěda a toho času kaplana Františka Wojáčka.

Na západní straně relief sv. Petra a pod ním nápis: Slitý od *Karla Bellmanna* c. k. dvorního zvonáře v Praze leta Páně 1857.

Č. 3. Vys. 0·50 m, v prům. 0·64 m, ucha hladká, koruna vroubkovaná, pod tím pás ornamentovaný; dole při obrubě rovněž ornamentální pás z konvalinek. Na plášti na východní straně v reliefu *k r u c i f i x*, jež dole obejímá sv. *M a g d a l e n a*. Na západní straně nápis: *Gegossen in Prag von Carl Bellmann K. K. Hof Glockengiesser im Jahre 1842.*

Č. 4. Visí v okně zvonice, vys. 0·34 m, 0·46 m v prům., ucha hladká, koruna vroubkovaná. Pod korunou pás z vinného listu a hroznů. Při dolní obrubě stonek, ovinutý listy. Na plášti na jedné straně relief sv. *B a r b o r y*, na druhé nápis:

Svatá Barboro: mučednice Božská,
Tys též na zemi naše ochrana mocná,
Šťastnou hodinu vypros u Hospodina,
by s Tebou velebili jsme Pána Boha!
Přelit v r. 1857 nákladem záduší od
Karla Bellmanna, c. k. dvorního zvonáře v Praze.

V sanktusníku dva zvonky novější, nepřístupné.

FARA. Úhledná jednopatrová budova postavena r. 1730 v jednoduchém baroku, o 5 osách, pod taškovou krytinou; stojí na náměstí na severní straně proti kostelu. (Viz obr. 24.)

V chod uprostřed stavby v kamenném venýři s uchy v rozích, vede do prostorné předsíně, valeně sklenuté s výsečemi. Stejně klenby mají ostatní 4 místnosti přízemní; v patře jsou rovné stropy.

DŮM č. 102 stojí na náměstí na jihovýchod od kostela. Byla v něm již v XV. století zájezdni hospoda, jež jest v něm posud. V pří-

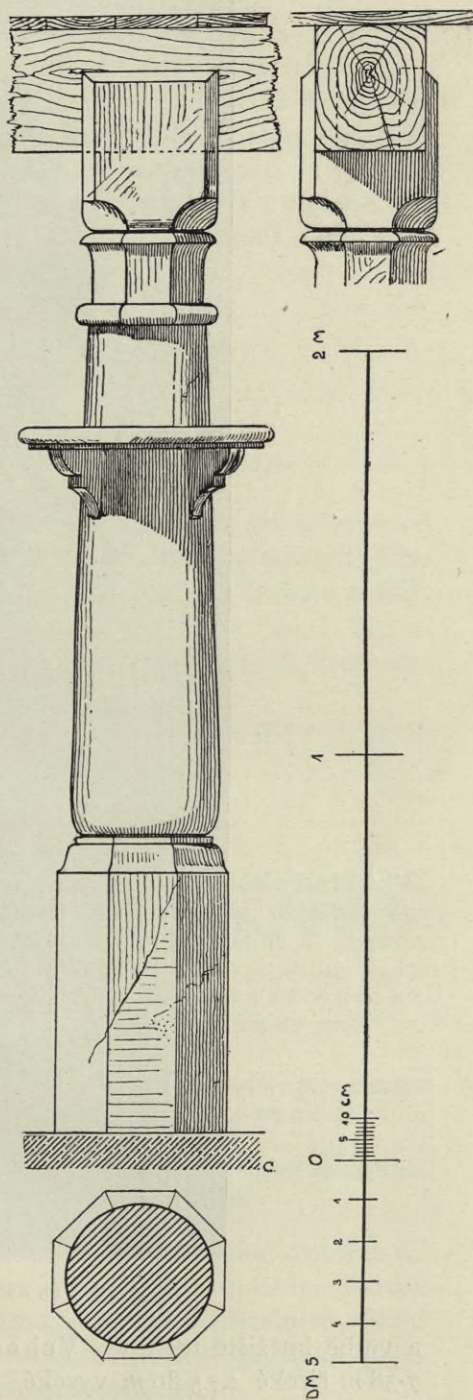
zemní hostinské místnosti podporuje podvlak stropní kamenný sloup, pozdně gotického profilu. (Viz obr. 25.)

STATEK č. 24. jest typ zdejších statků starších, které měly vesměs štíty do silnice; mezi statky vedl vchod půlkruhem sklenutý do dvora. Štíty jsou jednoduše svislými prkny pobity; střechy doškové. Okénka ve štítu jsou vroubena lištami a některá ve tvaru střílen, nahoře kruhovitá. Ve dvoře nad záhrobím neb i místo něho vedou kolmo na směr silnice podél stavby pavlače na silných profilovaných trámčích; z á b r a d l í jest ze štíhlých profilovaných a točenných sloupků.

SOCHY: P. Marie v $\frac{3}{4}$ životní velikosti stojí před farou na barokním sloupu 3.90 m vysokém. Na korintské hlavici jsou místo závitů hlavičky andělků. Socha — velmi dobrá v postoji — i sloup jsou pískovcové, z XVIII. stol. (Viz obr. 24.)

SOCHA SV. JOSEFA s Ježíškem stojí na cestě ke Kolečovicům, v životní velikosti, výborně tesaná z jemného pískovce. Na podstavci znak hrab. Meravigliů (napříč půlený, v hoření polovici rytíř; dolní polovice svisle rozdělena, na levo tři křížky, v pravo růže). Pod znakem nápis: A. D. 1797. (Viz obr. 26.)

HŘBITOVNÍ KOSTELÍK sv. Jana Křtitele stojí as 15 minut severozápadně od Kněževse. Jednoduchá, orientovaná, omítaná stavba složená z lodi o 2 polích a kněžistě též o 2 polích, stojí uprostřed hřbitova, bez věže, s osmibokým sanktusníkem ukončeným jehlancem. Kryt na tomto plechový, na sedlové střeše lodi

Obr. 25. Kněževse. Kamenný sloup v staré hospodě č. 102.

Obr. 26. Kněžves. Socha sv. Josefa.

a valbě kněžiště taškový. Vchod od jihu vede do lodi 13·40 *m* dlouhé, 7·38 *m* široké a 5·80 *m* vysoké, k níž přiléhá na východ presbytář 6·35 *m* dlouhá, 5·80 *m* široká a 5·40 *m* vysoká. V lodi strop rovný, v presbytáři spočívá valená klenba na páru toskánských pilastrů, v koutech na polovičkách pilastrů.

Hlavní oltář v pozdní renaissanci, byl zřízen r. 1679; jest označen malovanými znaky, nad nimiž jsou monogramy zakladatele a jeho choti: G. C. S. V. L. a M. A. S. V. G. (Georgius Carolus Siebert von Lilienstein a Maria Agnes Siebert von Germersheim). Siebert byl hejtmanem na Krivoklátě; ve znaku měl 3 lilie, jeho choť orlici.

Oltáře postranní byly odvezeny odtud do Veclova.

Kruchta dřevěná v pozadí lodi (dvojí nad sebou) a po stranách lodě.

Zvonek v sanktusníku, nepřístupný.

Kokrdov.

Fr. Levý, Děj. m. Rakovníka, 136; J. Renner 331.

TVRZ skrovná, blíže dvorce, stála na vrchu as 3 km severně od Rakovníka. Jméno Kokrdov měla teprvé od r. 1478 po majiteli Janu Kokrdovi, jenž koupil poplužní statek ten, do té doby Bočkov zvaný. Roku 1568 dostal se v držení Rakovníka za 930 kop gr. m. od J. Slacha z Hřivic. R. 1620 byl od císařského vojska postupujícího proti Praze vypálen a zpustnul.

Dosud patrně oválné tvrziště, ca 30 × 40 m velké, příkopem a valem obklopené.

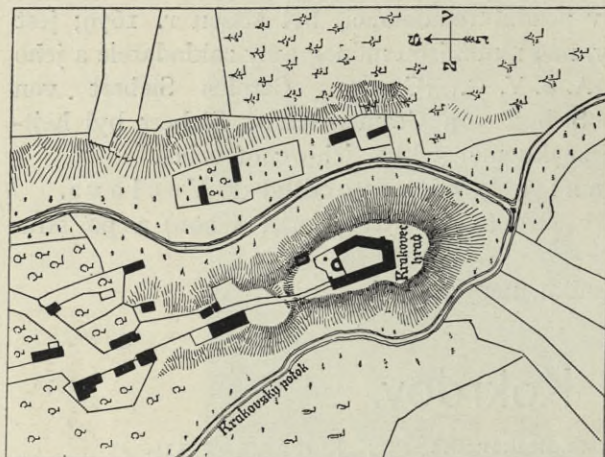
Krakovec.

Cosmas Scr. r. Boh. LI; J. Balbín, Miscell. L., III., 31. ; J. Schaller I., 140; A. G. Meissner, Historisch-malerische Darstell. a. Böhmen, 56; Mědirytina Puchernova dle kresby F. K. Wolfa z r. 1796; G. Sommer XIII., 18; F. A. Heber, Böhm. Burgen s obrazy hradu z r. 1788 a 1838, v VIII.; J. Palacký, Dějiny I., 85; F. Bernau, Album Böhmens Burgen, I., 209; Památky archaeologické, II., 310; A. Sedláček, Hrad a zámky, VIII., 98; J. Renner 210.

Hradiště bylo na mohutném olesněném ostrohu as ½ hodiny jihozápadně od hradu Krakovce. Ostroh táhne se od východu k západu, kdež srázně klesá do údolí. Hradiště to není dosud prozkoumáno, ale dle skrovných zbytků valů jest pravděpodobno, že to bylo místo, o němž Cosmas napsal, že ku konci VII. století založen na něm hrad Krakov, kterýž na počátku XII. století byl již pustý.

HRAD KRAKOVEC v rozvalinách stojí na temeni ostrohu na sever od výš zmíněného hradiště, k němuž jest kolmo položen. Ostroh tvořen jest potoky Krakovským a Šípským, jež jižně od hradu se stékají a zůstávají volnou pouze severní stranu ostrohu na které splývá s táhlým hřbetem hory. (Viz situaci obr. 27. a půdorys obr. 28.)

Tento hrad byl založen v prvé půli XIV. věku s mohutnou věží proti severu, před níž překopána šíje hřbetu hlubokým příkopem. V l. 1363—1370 byl znovu opevňován a rozšířen Janem hrabětem z Krakovce, synem

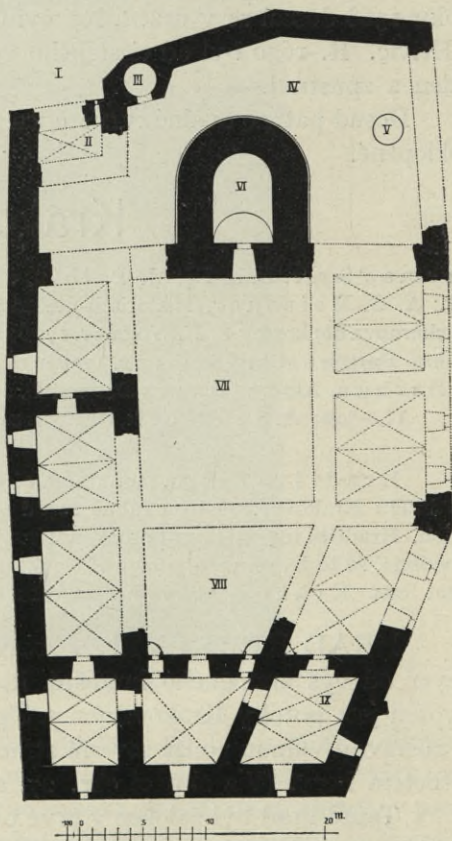

Obr. 27. Krakovec. Hrad. Situace.

jedna větev dosud Krakovskou sluje. Za těch bylo zde mnoho přestavováno, zejména ještě v XV. věku postaven západní palác s velkými okny s kamennými kříži. V r. 1620 byl císařskými vypálen a teprve r. 1700 znovu k obývání zřízen, zejména znovu pokryt kůrkovou červenou krytinou a zván v okolí odtud „Červeným zámekem“. R. 1783 odblesku vyhořel a od té doby se znenáhla rozpadává. R. 1855 sesula se arkýřová kaple. Od r. 1866 dostal se trhlem od Hugona hrab. z Nosticů knížeti Alexovi z Croyů.

Hrad přístupný byl z předhradí, které rozkládalo se na šíji severně od hradu, bylo příkopem ohrazeno jak proti okolí, tak i proti hradu samému, k němuž se z předhradí chodilo po mostě, jenž na konci byl zvoditý. (Viz v půd. I.) V předhradí byl pivovar, pekárna, krčma a kolna s maštalemí. Vše to zmizelo až na nízkou budovu u příkopu stojící, kteréž říká se „na prádle“. Na jih spadal ostroh srázně a bylo as 6 m od zdi hradního

Rudolfa, falckrabí při Rýně. Stavba dokončena byla r. 1384, kdy posvětil hradní kapli Jan III., biskup litomyšlský. R. 1410 prodán K. od Jíry z Roztok Jindřichu Leflovi z Lažan, jenž hostil na Krakovci od r. 1413 do 1414 mistra Jana a Husa před jeho odjezdem do Kostnice. Od r. 1443—1548 byl hrad v majetku rodiny Kolovratů, kterýchž

Obr. 28. Krakovec, Hrad. Půdorys.

paláce ještě jedno opevnění, jež založeno bylo na dosud zachované zdi, běžící rovnoběžně s jižní částí hradu. Mezi zdí a hradem byl parkán. (Viz pohled na hrad obr. 29.)

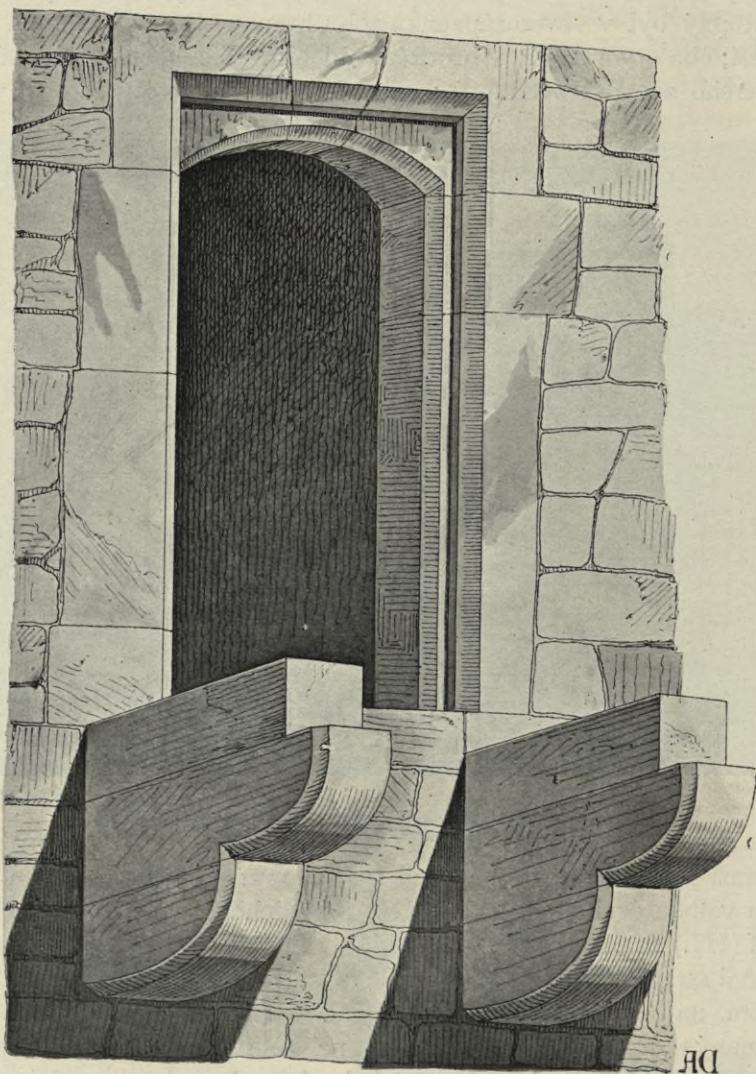
Vlastní hrad má podobu obdélníka s vypuklými stranami, stavěn jest ze zdiva kamenného, lámaného s tesanými kvádry na rozích a přístupný byl v severozápadním rohu branou, (II.) u níž byla branka pro pěší; oba otvory byly v hrotitém oblouku a líc jejich ustupoval o falc, do kterého zapadal zvednutý most. Otvory pro řetězy mostu v koutě

Obr. 29. Krakovec. Hrad. Pohled od západu.

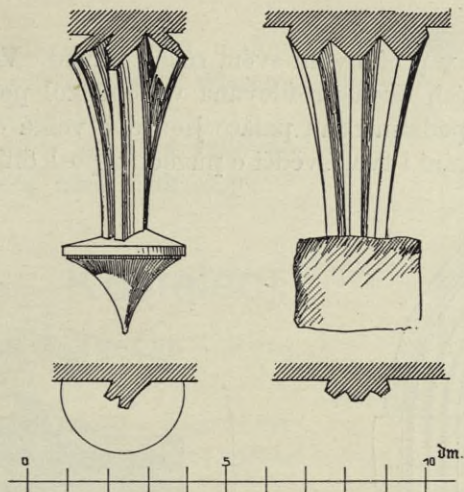
nadpraží jsou dosud patrný. Nad branou zvedala se čtyrboká věž, sedlovou valbou druhdy krytá. U věže na východní straně jest točité schodiště. (III.) Branou vešlo se do I. hradního dvora, (IV.) ohraničeného na západní straně vysokou zdí se stílnami a na východě velkou věží na obdélném, na sever zaobleném půdorysu. Dvůr ten sloužil jako parkán, obehnaný zdí se stílnami, a byla na něm studna. (V.) Mezi velkou věží a západním palácem byla ještě jedna brána, nyní úplně pobořená, která ústila do druhého hradního dvora. Tento byl na všech stranách obstaven jednotraktovými stavbami; přístup k jednotlivým místnostem děl se z pavlačí, které táhly se ve dvou patrech nad sebou; pavlače byly dle všeho dřevěné; zachovaly se z nich jen kamenné krakorce pod 2. patrem. (Viz obr. 30.) Z věže ústily na ochoz dvěře, které daly se z venčí z pavlače přiklopiti, když byl nepřítel opanoval celý hrad a obránce uchýlil se do posledního útočiště, velké věže. (VI.)

Místnosti sklepní jsou na západní a jižní straně zachovány tak dalece, že lze poznati rozdělení a počet kleneb, jež byly vesměs křížové, do kamenných žeber podvlečených, nezavázaných do klenby. Obě nárožní místnosti byly zaklenuty ve dvou polích, ostatní místnosti v jednom poli

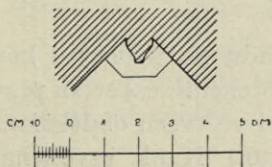
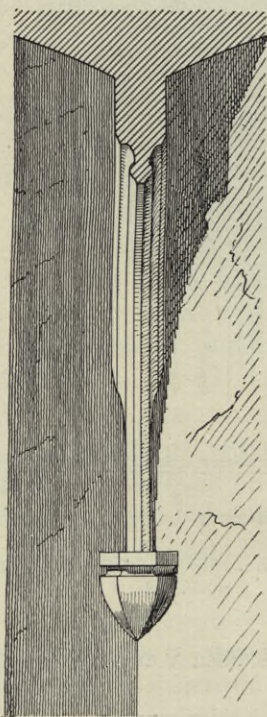

Obr. 30. Krakovec. Hrad. Zbytky pavlače v II. patře.

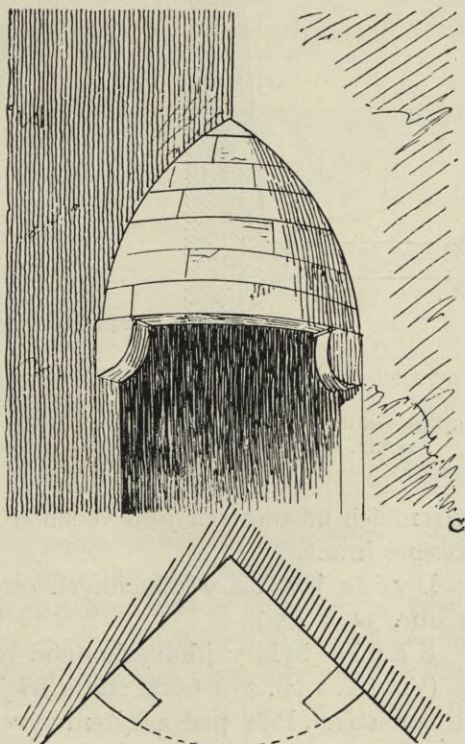
křížovou klenbou. Žebra vybíhají z malých konsolk a mají tvary obvyklé v XIV. a XV. století, kdežto ve sklepech pod západním palácem jeví žebra tvar z druhé polovice XIII. století. (Viz obr. 31. a 32.) V koutech dvora jsou patrné bývalé konírny a též k r b jeden se zachoval. Jest kamenný, čtvrtkruhový, báníovitý, na 2 konsolkách. (Viz obr. 33.)

Obr. 31. Krakovec. Hrad. Náběhy kleneb v západ. křídle: ve sklepe z XIII. stol. (na pravo) a v přízemí z XV. stol. (na levo).

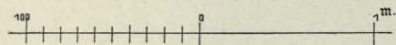
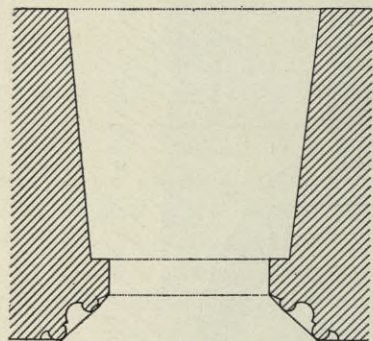
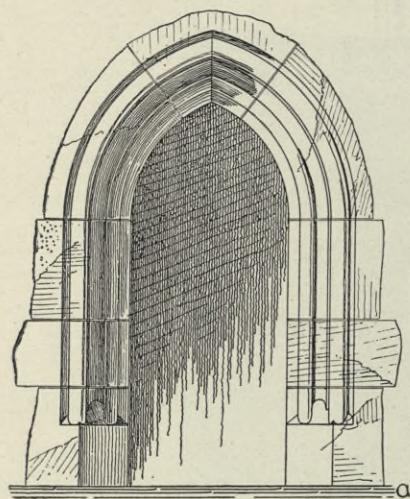

Obr. 32. Krakovec. Hrad. Patka klenby a konsolka v jihovýchodním křídle (ze XIV. st.)

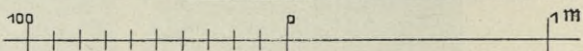
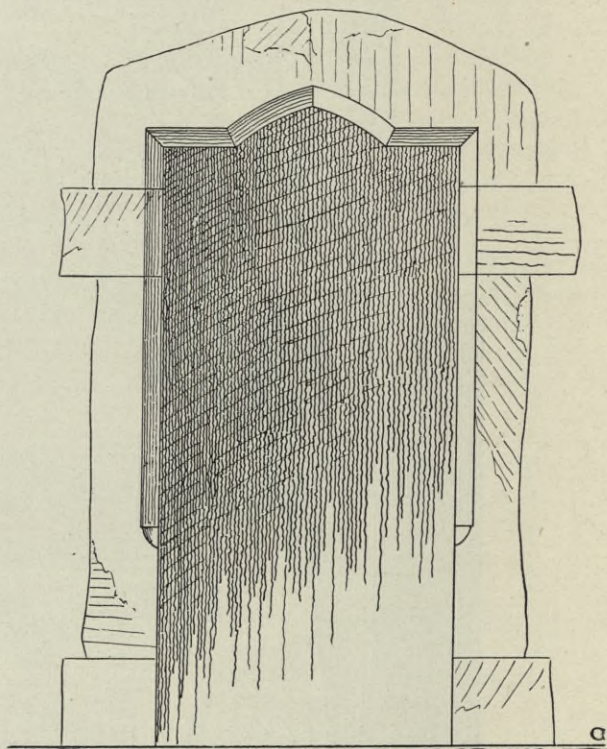

Obr. 33. Krakovec. Hrad. Zbytky krbu.

O k n a j e v í v p r o f i l o v á n í s v ě m r ů z n ý p ů v o d. V e d v ě ř e v I. p a t ř e j s o u o s t ě n ě h r o t i t ý c h o k e n p r o f i l o v á n a v d o b ě k o l p o l o v i c e X I V. v ě k u, k d e ž t o v s e v e r o z á p a d n ě m r o h u p a l á c e j s o u d v ě v e l k á o k n a s k a m e n n ý m i k ř í ž í, j i c h ž p r o f i l o v á n í i t v a r s v ě d ě í o p ů v o d u z p o s l e d n í t ř e t i n y X V. v ě k u.

[Obr. 34. Krakovec. Hrad. Ostění dveří ze XIV. stol.

Obr. 35. Krakovec. Hrad. Ostění dveří v II. patře z XV. stol.

V p ř í z e m n ě c h m ě s t n o s t e c h j s o u v ě t š i n o u m a l á o k ě n k a v t e s a n ý c h o s t ě n ě c h o s k o s e n ě h r a n ě.

D v ě ř e j e v í t ě ž v k a m e n n ý c h o s t ě n ě c h p ů v o d z X I V. a X V. v ě k u. (Viz obr. 34. a 35.)

K a p l e b y l a v j i h o v ý c h o d n ě m r o h u h r a d u n a p ů d o r y s u k o s o d ě l n ě k a. (Viz IX. v ob. 28.) Oltář stál v arkýři utvořeném ze 4 stran pravidelného osmistěnu. Pilíř pod arkýřem vyveden byl ve tvaru obdélníka, jenž v konsolce převeden jest v osmistěn. (Viz obr. 36.) Kaple osvětlena byla okny hrotitými, mezi nimiž na rozích stály na krakorcích opěrné

pilířky. Dosud zachovány jsou malby na zdech kaple, jež r. 1851 prof. Wiesefeld zjistil.*)

Okna kaple byla zdobena malovanými skly, po nichž není však stop.

Krupá (druhdy Kostelec).

J. Schaller I., 138; F. Levý 67; J. Renner, 211.

Zlatý drát v podobě 8 spletený byl zde nalezen směrem ke Kounové. Jest v zemském museu. Při kopání základů k rozšíření hřbitova byly nalezeny nádoby vodorovně vroubkované a s vlnovkou (12.—13. stol.).

Obec Kostelec zanikla ve válce třicetileté.

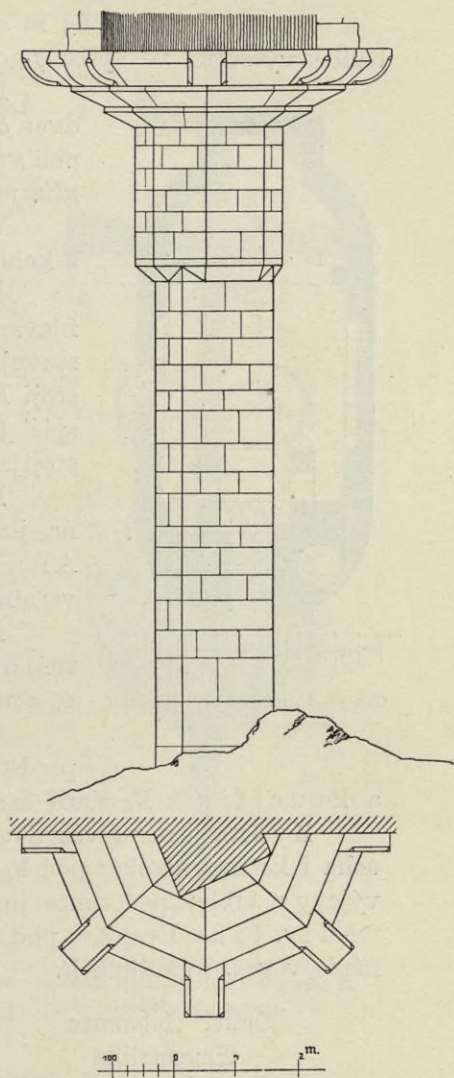
KOSTEL SV. GOTHARDA filiální k Mutějovicům (byl farním v roce 1356), stojí na návrší na starém hřbitově. Fara zanikla tu po r. 1623. (Viz půdorys obr. 37.)

Orientovaná, kamenná a omítaná prostá stavba záleží z lodi, k níž přiléhá na východ presbytář; tato jest v půdoryse zaokrouhlená, podobně jako západní průčelí. Za presbytářem leží na východ malá sakristie a ze západního průčelí vyčnívá uprostřed jednopatrová věž, krytá plechem v osmibokém, silně staženém jehlanci; týž kryt má i osmiboký sanktusník, kdežto kostel sám kryt jest kůrkami. (Viz pohled obr. 38.)

V chod y jsou dva: pod věží a na jižní straně; oba v kamenných ostěních s rovným nadpražím.

Okna: v lodi pár segmentových, v kněžišti pár eliptických; ve věži jedno segmentové a v sakristii jedno obdélníkovité.

Uvnitř měří loď 12.50 m délky, 8.60 m šíře, 7.60 m výše, jest sklenuta křížovou klenbou, která opírá se o pilíře 3.40 m vysoké; síla zdí 0.80 m. Do presbytáře otvírá se loď vítězným obloukem, 6.40 m širokým, půlkruhem sklenutým.

Obr. 36. Krakovec. Hrad. Zbytky arkýže.

*) Viz Sedláček VIII., 100.

Presbytář, 4·85 m dlouhá, 7·60 m široká, zaklenuta jest polobání s výsečemi ve výšce 7·30 m a ve výklenku za oltářem valeně.

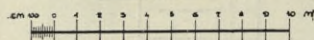
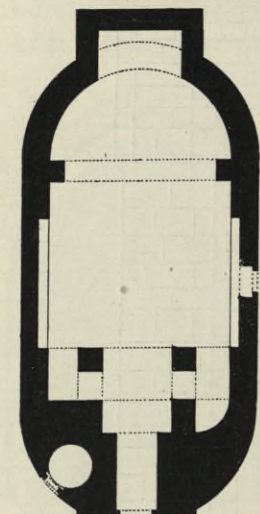
Kruchta při západní straně lodi, na dvou čtyřbokých pilířích, jest sklenuta v středním poli valeně s výsečemi, v obou postranních polích křížem, do zdí u věže 1·40 m silných.

Výprava jest v pozdně barokním slohu, z konce XVIII. věku.

Hlavní oltář stojí na kamenné, profilované tumbě; nad ní visí uprostřed obraz představující sv. Gotharda v oblacích; pod ním stojí Mojžíš, držící hůl s hadem, vedle něho leží spící Jonáš; v pozadí město Niniveh. Vedle obrazu stojí sochy sv. Petra a Pavla.

Bokové oltáře dva, v stejných tvarech; na jižním obraz P. Marie mezi sochami sv. Anny a Zachariáše s holoubátkou, na severním krucifix mezi P. Marií a sv. Janem M.

Kazatelna dřevěná; na poprsníku kartuše a na stříšce sedí andělci; na této stojí Kristus se zeměkoulí.

Obr. 37. Krupá. Půdorys filiálního kostela sv. Gotharda.

Obrazy à 0·85 × 0·95 m visí v lodi a představují sv. Gotharda v biskupském rouše a krucifix s P. Marií a sv. Janem M.

Zvony jsou na věži dva: Č. 1. 0·60 m vys., má 0·80 m v průměru; ucha i koruna hladká; pod korunou táhne se pás figurální, představující výjevy z bible; pod tímto jiný pás z akantů, dolů čnějících. Na plášti relief sv. Jana Evang. a pod ním nápis v got. minuskulích:

Sanctus Johannes
Evangelista
1566

Na druhé straně mezi dvěma delfíny nápis vel. latinkou: BRYCIVS · PRAGENSIS · AVXILIO · DIVINO · FECIT · ME. Pod tím rámeček, z něhož zdá se, že nápis vysekán.

Č. 2. 0·60 m vys., 0·73 m v průměru, má tytéž ozdoby; na plášti na sev. straně v 7 řádkách gotickými minuskulemi: Prziđeś zagisze den Panie gako zlodieg v kteremżto nebesa wielkaw prudkosti zmieni se a ziwlowe ohniem se rozplinau: zemie pak

Obr. 38. Krupá. Pohled na filiál. kostel sv. Gotharda.

a ty wicery ktcre na ni šav špaxeny budav. —
Kanonyka droha Šwateho Petra kapitola trzeři.

Na jižní straně velkou latinkou ve 4 řádkách: SLOWVTNY BRYKCY ZWONARZ | Z CYMPERGV NOWWE ~ MIESTIE | PRAZSKEM TENTO ZWON | VDIELAL LETA PANIE 1592.

Pod nápisem relief: Bičování P. Krista. Z v o n e k v sanktusníku nepřístupný.

Kříž kovaný s bání býval na sanktusníku. (Viz obr. 39.)

Krušovice.

J. Schaller I., 134; Rukopis topogr. z l. 1826—1829 v archivu musea král. Čes. Heslo: Krušovitz; F. A. Heber, Böhmens Burgen VII., 92; A. Sedláček, Hrady VIII., 89; J. Renner 215.

TVRZ, která stávala na místě nynějšího zámku, obýval před r. 1356 Vilém Zajíc z Krušovic; později změnila přechasto své majitele, až r. 1583 prodal ji Jiřík Birka z Násile (z Ebrstorfu) císaři Rudolfovi, načež spojena byla s Křivoklátem.

ZÁMEK postaven na místě bývalé tvrze a dle všeho z části i na její zdech, v r. 1817 upraven jako obydlí pro knížecí Fürstenberské úředníky. Jednopatrová prostá budova na půdorysu podoby L, kryta taškami. (Pohled viz obr. 40.)

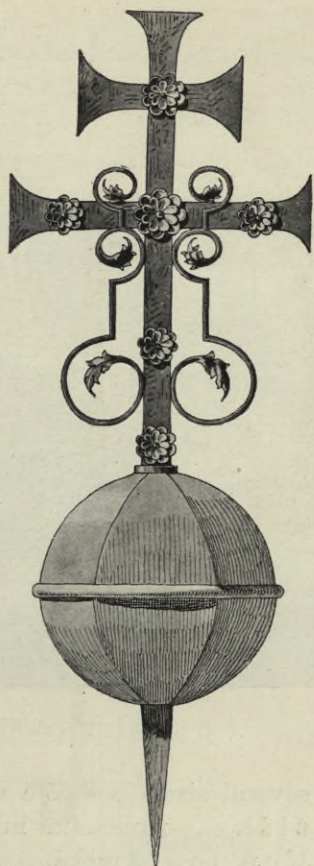
KAPLE NEJSV. TROJICE (přifařena k Hředlům) stojí na jihozápadním rohu zámku, má průčelí zdobené jonskými pilastry. Nad kaplí vztýčen osmiboký, plechem krytý sanktusník. (Pohled na zámek s kaplí viz obr. 41., půdorys obr. 42.)

Vchod do zámku vede uprostřed západního průčelí; vchod do kaple ve vydutém nároží.

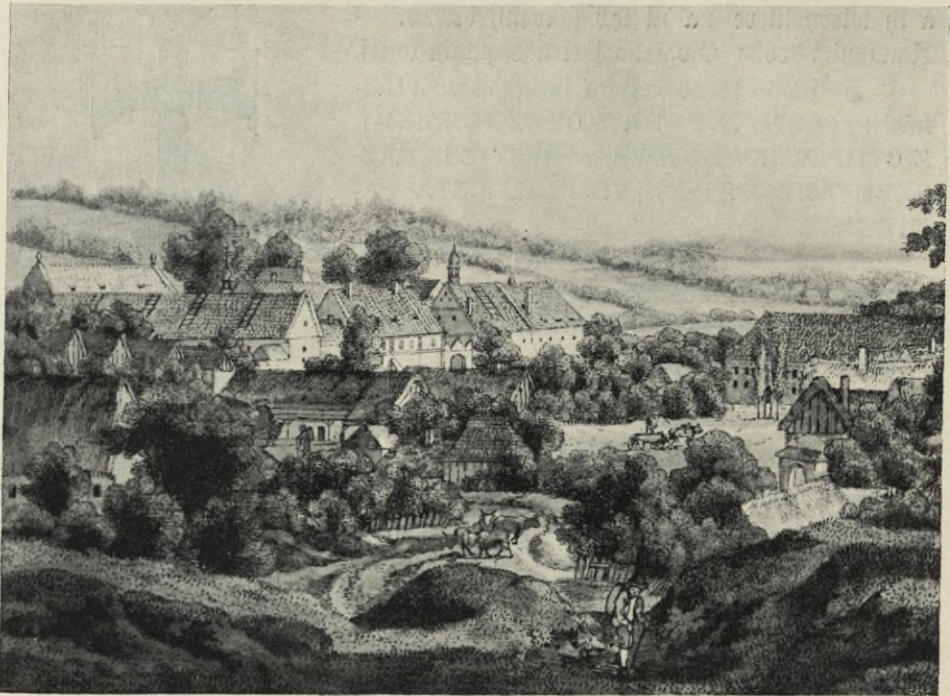
Uvnitř měří loď kaple 8-20 m dél., 6-20 m šir., jest sklenuta v lodi českou klenbou a podobně i kněžiště, 6-20 m dl. a 5-0 šir.; klenby opírají se v koutech a ve vítězném (eliptickém) oblouku o pilastry s toskánskými hlavicemi.

Výprava v slohu z části barokním, z větší části ale empírovém.

Hlavní oltář má volně stojící svatostánek, nad nímž vztýčen krucifix, jemuž klaní se dva andělé; vedle stojí dvě empírové vásy. Na

Obr. 39. Krupá. Filiální kostel sv. Gottharda. Bývalý kovaný kříž s bání na sanktusníku kostela.

Obr. 40. Krušovice. Pohled dle kresby K. J. Wolfa z r. 1803.

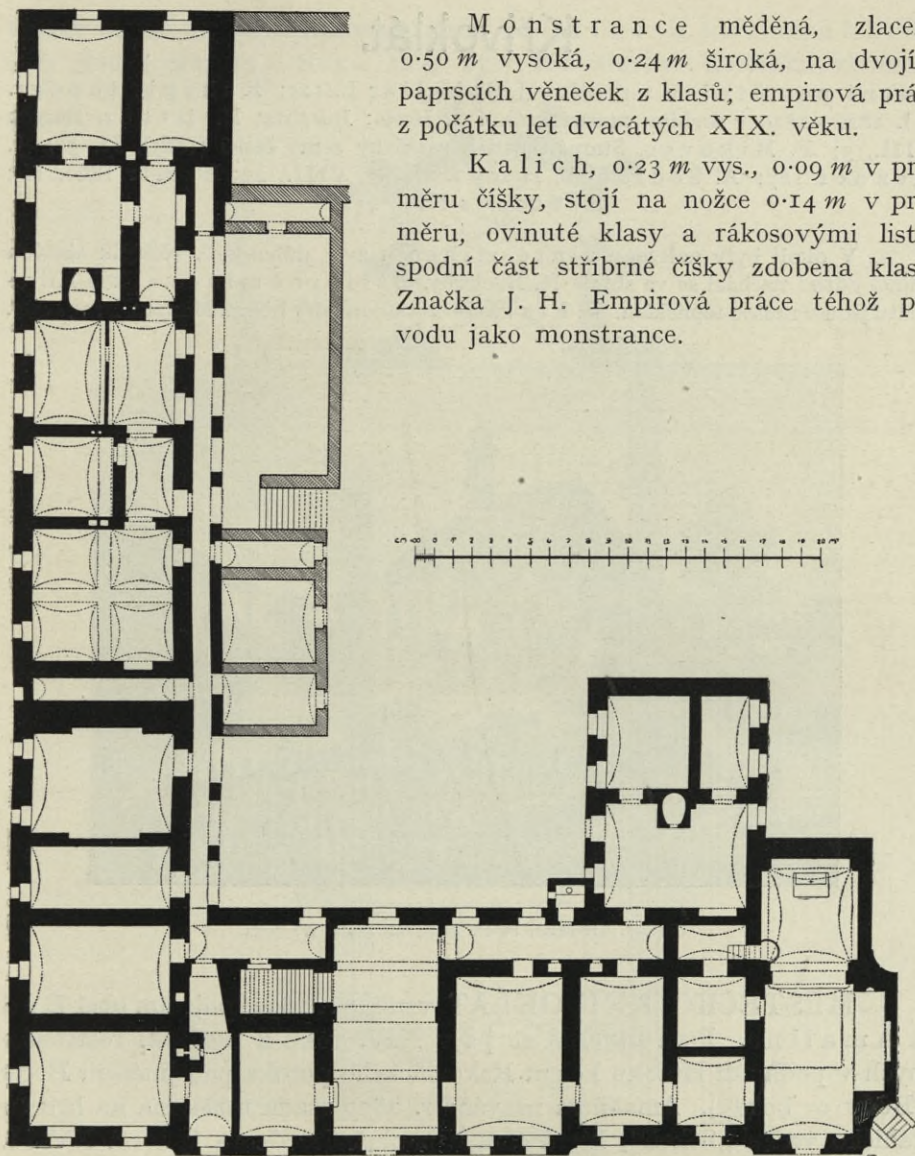
severní straně kněžiště ve skřínce stojí malá soška pražského Ježíška s pamětními mincemi z r. 1647 a 1652. Dále soška sv. Jana Nep. 60 cm vysoká.

Obr. 41. Krušovice. Pohled na zámek s kaplí.

Soška Madonny s žehnajícím Ježíškem, v postoji a v šatě gotisující. Jest ze XVI. stol.

Kazatelna empírová, kulatá, zdobena pletenci a rákosovými lupeny.

Obr. 42. Krušovice. Půdorys zámku s kaplí nejsv. Trojice.

Kasule 1.00 m dl., 0.70 m šir. z červené dykyty s tkanými máky, uprostřed pruh zlatem vyšívaný na fialové půdě.

Zvonek ve výšce 0.24 m vys. a 0.34 m v průměru má ucha hladká, rovněž korunu, pod kterou nápis: **WALENTIN LISSZACK HAT MICH GEGOSSEN IN PRAG 1741.** Pod nápisem pás akantů dolů obrácených. Na plášti relief sv. J a n a Nepom.

Monstrance měděná, zlacená 0.50 m vysoká, 0.24 m široká, na dvojích paprscích věneček z klasů; empirová práce z počátku let dvacátých XIX. věku.

Kalich, 0.23 m vys., 0.09 m v průměru číšky, stojí na nožce 0.14 m v průměru, ovinuté klasy a rákosovými listy; spodní část stříbrné číšky zdobena klasy. Značka J. H. Empiiová práce téhož původu jako monstrance.

Křivoklát.

Farní pamětnice z r. 1680; J. Schaller I., 125; Rukopis topogr. z l. 1826—1829 v archivu musea král. Čes. Heslo: Bürglitz; H. Heber, Burgen VIII., 3; F. Mikovec, Starožitnosti a památky země české (1865), II. 37; J. Renner 127; A. Sedláček, Hrady a zámky, VIII., 29; Lumír 1860, II.; Světozor XII., 452.

V okolí byly nalezeny zlaté mince t. zv. „duhovky“. Několik zlatých mincí odtud nachází se ve sbírce K. Buchtely. Stříbrné mince z okolí Křivokláta jsou v museu teplickém. E. Fiala, Beschreibung der böhm. Münzen, Prag 1891.

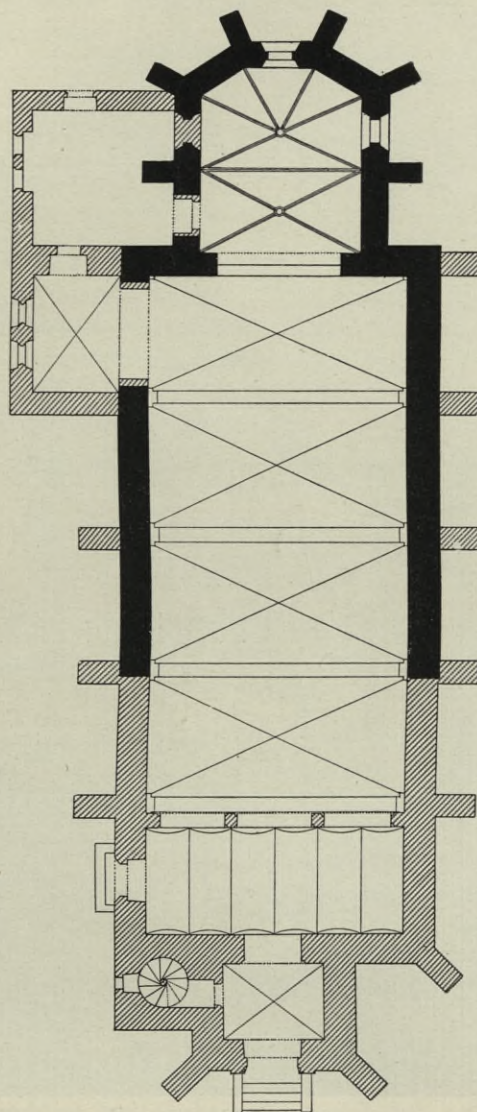
Obr. 43. Křivoklát. Pohled na bývalý kostel sv. Petra.

MĚSTEČKO KŘIVOKLÁT vzniklo r. 1892 spojením obcí Bud a Amalína. Prvá utvořila se již v XIV. věku z usedlostí roztroušených v podhradí Hrádku kolem Rakovnického potoka pod jménem Budy (Búdy = boudy). Amalínem nazvána r. 1820 osada rozložená na hřbetu táhlého vrchu „Sokolí“, která tam u poplužního dvora koncem XVIII. věku vznikla a od počátku XIX. století přezývána byla „Čamrdovsí“ pro průmysl knoflíkářský, jenž živil obyvatele její. Spojené obce přijaly jméno „Křivoklát“, který povýšen byl r. 1896 na městys.

KOSTEL SV. PETRA, farní (od r. 1856). Založen byl králem Vladislavem II. a posvěcen 9. září 1522*) Fr. Jos. biskupem Seňským. Stával na hřbitově a byl hřbitovním kostelem i pro Zbečno a to do r. 1834. Kostel tento zůstal katolickým po celou dobu svého trvání i když

*) Tak dle farní pamětnice; dle F. Mikovce a dra J. Golla stalo se svěcení r. 1489.

všecky okolní se staly utrakvistickými. Od r. 1784 byla zde zřízena lokalie. (Viz pohled obr. 43.) Roku 1885 byla loď starého kostelíka zbořena

Obr. 44. Křivoklát. Půdorys farního kostela sv. Petra.

a k presbytáři přistaven nynější kostel dle návrhu architekta *Jos. Mockera*. (Půdorys viz obr. 44.)

Původní kostel obsahoval pouze loď 12.50 m dl., 8.80 m šir., a 5.60 m vys., krytou rovným, rákosvaným stropem, osvětlenou 3 okny

Obr. 45. Křivoklát. Farní kostel sv. Petra.

segmentovými a jedním (v západním průčelí) půlkruhovým, k níž přiléhala na západ malá předsíňka s vchodem a na východ presbytář 6·40 m dl., 5·48 m šir. a 6·70 m vys., o jednom poli křížem sklenutém a závěru z 5 stran osmistěnu, sklenutém paprskovitě, osvětleném 3 okny svrchem segmentovými. Zevně podíralo zdivo její 6 opěrných pilířů na kamenném trnoži, šikmo ukončeném, o 1 odstupci, ukončených stříškou, která — podobně jako odstupce — vpředu má okapní římsu. Na valbě,

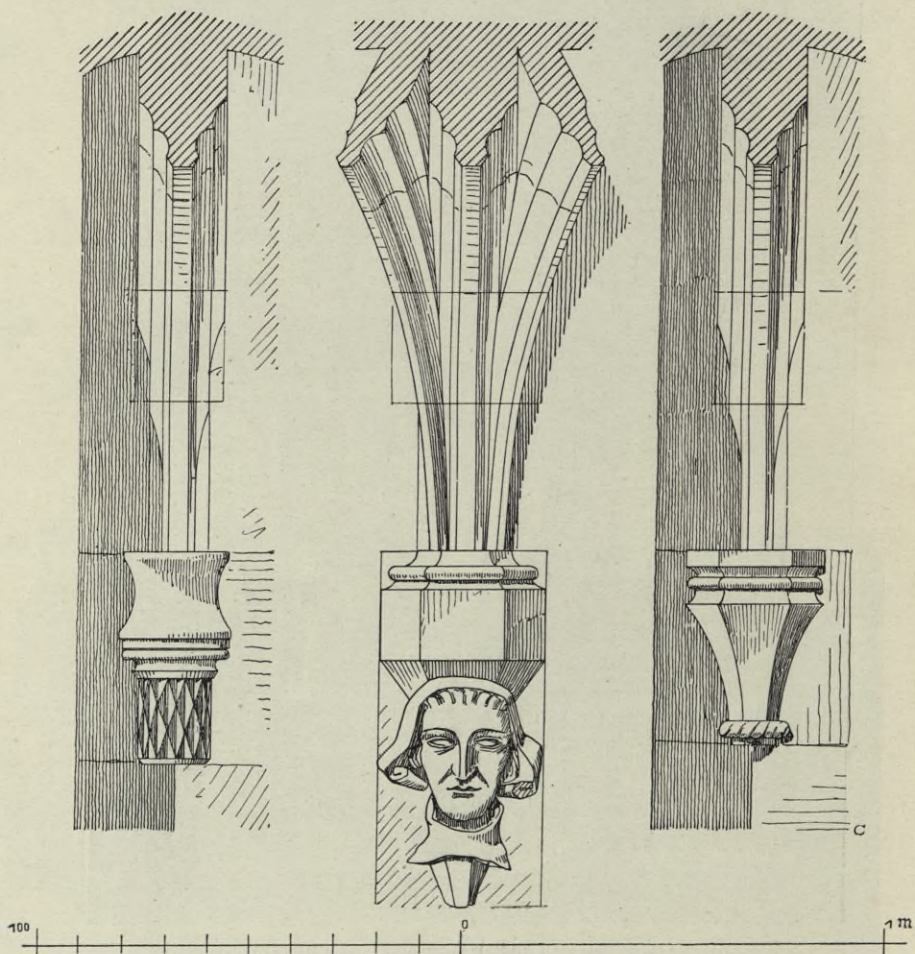
Obr. 46. Křivoklát. Farní kostel sv. Petra. Pohled do presbytáře.

kůrkami kryté, vztýčen byl sanktusník osmiboký, cibulovitou báníkou ukončený a plechem pobitý.

Nynější kostel záleží z lodi o 5 polích, přistavěné k staré nezměněné uvnitř presbytáři, ku které připojeny na severní straně sakristie a kaple. Ze západního průčelí vyčnívá věž obdélná, přístupná točitým schodištěm, k severní straně přilehajícím. Podélní zdi lodi podporuje mezi okny 9 opěrných pilířů o 1 odstupci a střechovitým ukončení. Kryt břidlový na sedlové střeše lodi, valbě presbytáře, sakristii i na střeše věže, osmibokém to jehlanci, posazeném na valbě. (Viz obr. 45.)

Vchody jsou 3; do lodi 2: pod věží a v severní podélné zdi; do sakristie vede vchod od východní strany. Nad hlavním vchodem pod věží jest v gotickém štítu znak knížat z Fürstenberka.

Oken osvětluje loď 9, kapli severní 2, presbytář 2 a kruchtu ve věži 1; vesměs hrotitých s jednoduchými kamennými kružbami.

Obr. 47. Křivoklát. Farní kostel sv. Petra, Patky kleneb v presbytáři s konsolkami.

Uvnitř sklenuta jest loď v 5 polích křížovými klenbami bez žeber; vítězný oblouk 4.20 m široký, hrotitý. (Pohled do vnitř viz obr. 46.)

Presbytáře původní klenba do kamenných žeber pozdně gotického profilu o dvou táhlých výžlabcích a pásku opírá se o konsolky, jež končí v rovném poli hlavičkami, v závěru jednak válečkem rýhovaným, jinak otupeným spodem jehlancem. (Viz obr. 47. a 48.) Žebra sbíhají se

v 2 terčových svornících; nad závěrem jest vytesán na něm monogram Vladislava: W, na druhém růžice.

Bývalé výzdoby stopy nalezeny byly při přestavbě v presbytáři; představovaly zběžně načrtnutý obraz sv. Barbory nad ní nápis: „Slawa ma od Hospodina kterýž učinil nebe a zemj.“ (Viz obr. 49.) Dále znak, v jehož štítu havran, nad ním popsí muže, vedle: 1546. (Viz obr. 50.)

Výprava jest nová dle návrhu *Jos. Mockera*. Hlavní oltář se sochou sv. Petra, jemuž P. Kristus klíče svěřuje, řezal *Jos. Leimer*

Obr. 48. Křivoklát. Farní kostel sv. Petra. Konsoly v presbytáři.

ve Vídni. Bokový oltář řezal *E. Pauer* z Prahy, obraz *M. Adony* dle *S. Maria Maggiore* v Římě maloval *F. Sequens*.

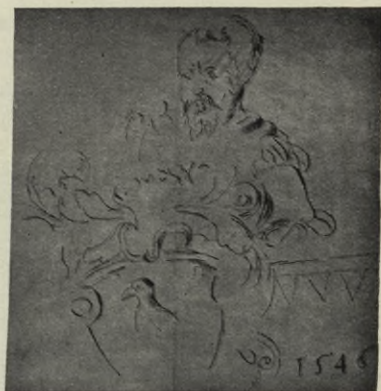
Ze starého kostela zbylo: *Raménko* na věčnou lampu, kuté, 1·20 m dlouhé, pozlacené; z 2. polovice XVIII. stol. (Viz obr. 51.)

Závěs zvonku u sakristie, kovaný z konce XVIII. stol.

Relikviář sv. kříže, 33 cm vys., postříbřený, z části zlacený, stojí na elliptické nožce, 8 × 13 cm velký, paprskový, s pozdně barokními ornamenty; je z konce XVIII. stol.

Kasule č. 1. Jest 1·00 m dlouhá, 0·70 m šir., z bílého, stříbrem tkaného brokátu s červenými a modrými kvítky; střední pruh oranžový, zlatem tkaný brokát; je z konce XVIII. stol. (Viz obr. 52.)

Kasule č. 2. Jest 1.00 m dlouhá, 0.75 m šir., ze žlutého, stříbrem tkaného brokátu, střední pruh na červeném brokátu vrouben stříbrnými krajkami; z XVIII. stol. (Viz obr. 53.)

Obr. 49. a 50. Křivoklát. Farní kostel sv. Petra. Stopy kreseb v presbytáři.

Kasule č. 3. Jest 0.95 m dlouhá, 0.65 m šir., na modravém hedvábí vetkávané stromky a bílé úponky na způsob japonský; střední pruh na bílém hedvábí vyšívány ornament; z prvé pol. XVIII. stol.

Kasule č. 4. Jest 1.00 m dlouhá, 0.70 m šir. Na bílém hedvábí gouachem malované květy, karafiáty, růže a zvonky; z počátku XIX. stol.

Obr. 51. Farní kostel sv. Petra. Kuté raménko.

Kasule č. 5. Jest 0.98 m dlouhá, 0.65 m šir. Na bílém, stříbrem tkaném brokátu vyšívány festonky, penízky zdobené; na středním červeném hedvábném pruhu vine se zelený feston; empirová práce z meze XVIII. a XIX. stol.

Náhrobníky, jichž bylo několik, se při přestavbě kostela rozbily, až na dva, které nevhodně jsou zazděny do tmavé místnosti ve věži, vedle zvonů.

Č. 1. Pískovcová deska 90×150 cm veliká se setřelým vrývaným nápisem, z něhož čitelné pouze: ANNO 1618 ...SIDONIE... Pod nápisem znak, v jehož štítu jsou hrábě.

Obr. 52. Křivoklát. Farní kostel sv. Petra. Kasule č. 1.

Č. 2. Opuková deska 90×145 cm veliká s ošlapaným vrývaným nápisem, z něhož patrné jen datum: 1619. Pod nápisem byl štít, v něm kolo.

Zvony jsou vesměs nové a lil je r. 1884 Vojt. Samassa v Lublani.

Č. 1. Má $0,92$ m v průměru, $0,70$ m výšky. Pod korunou má nápis: Tu es Petrus et super hanc Petram aedificabo Ecclesiam meam et portae inferi non prevalebunt adversus eam.

Č. 2. Má 0·77 *m* v průměru, 0·67 *m* výšky. Pod korunou nápis:
Regina sacritissimi Rosarii ora pro nobis.

Č. 3. Má 0·45 *m* v průměru a 0·30 *m* výšky.

KAPLIČKY a SOCHY:

Kaple sv. Vendelína (též sv. Trojice zvaná), nyní nepřístupná. Stojí před hradem Křivoklátem na jihových. straně. Trojboká

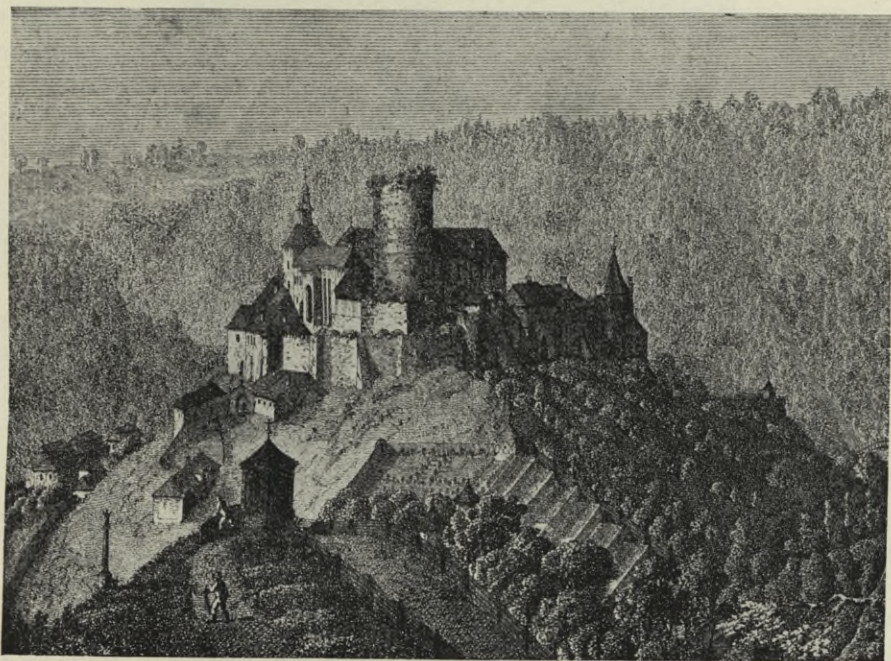
Obr. 53. Křivoklát. Farní kostel sv. Petra. Kasule č. 2.

stavbička s plochým výklenkem na každé straně, v nichž bývaly malby, nyní opršelé. Nad výklenky táhne se vypjatá hlavní římsa, nad kterou zděný kryt o proláklých stranách končí kovaným křížkem. Pochází z konce XVII. neb počátku XVIII. stol. (Viz obr. 54.)

Sloup se sochou sv. Jana Nep. Stával blíže předešlé kaple, nyní stojí níže pod hradem na silnici. Na 4bokém podstavci nápis v elliptické kartuši: DEO | ET | IOANNI | NEPOMV | CE (sic!)NO | SACRAVIT (= 1763). Na podstavci vztyčen sloup, silně zúžený, s korintskou (barokně) hlavicí, nad kterou stojí krátká socha světce.

Socha sv. Jana Nep. stojí v zahradě notáře p. J. Fastra v bývalém Amalině. Na barokním podstavci, vpředu kartuší zdobeném, stojí v životní velikosti socha pískovcová, polychromovaná. V kartuši jest znak čtvrcený: v 1. a 3. poli 3 pruhy úhlopříčné, v středním z nich běží pes; v 2. a 4. poli též 3 pruhy úhlopříčné, z nichž v středním hvězda. Nad znakem vryta písmena: E: M: | F: VE. Pod znakem: A. 1733..

Pomník knížete Karla Egona z Fürstenberka*) stojí u lesa v parku na návrší jižně proti hradu, pískovcový, r. 1858 v gotickém slohu Karlem J. Svobodou provedený baldachýn, 14 m vysoký, Pod

Obr. 54. Křivoklát. Pohled na kapli sv. Vendelína a sloup se sochou sv. Jana Nep. u hradu Křivoklátu.

baldachýnem stojí poprsí knížete z bílého mramoru od *Eman. Maxe* z Prahy. Pomník věnovali knížecí úředníci. (Viz obr. 55.)

Kaplička sv. Eustacha stojí as $\frac{1}{4}$ hodiny severně od Křivoklátu při silnici. Prostá 4boká stavbička s výklenkem vpředu, v němž 1.00×1.50 m velký obraz představuje sv. Eustacha, setkávajícího se s jelenem, jenž má kříž mezi parohy. Běžná práce. V zadu nápis: AD HONOREM SC. EVSTACHII ANNO MDCXCVII ERECTVM. | DEINDE PRIMA VICE ANNO MDCCCXXXVII A | SERENISSIMO PRINCIPE CAROLO EGONE DE FVERSTENBERG | SECVNDA, VICE ANNO

*) Viz: Citové poddaných panství Křivoklátského, vyd. v Slaném 1854, Gedenkblätter zur Feier der Enthüllung des Karl Egon-Monumentes 1860. — Zweiundachzig Lebensjahre v. Em. Max, Praha 1893, 373.

MDCCCXCVII A SERENISSIMO PRINCIPE | MAXIMILIANO EGONE DE
FVERSTENBERG RENOVATVM.

Obr. 55. Křivoklát. Pomník knížete Karla Egona z Fürstenberka.

Lišany.

Matriky z r. 1642. Farní pamětnice od r. 1869; J. Schaller I., 138;
A. Sedláček, Hist. slovník, 549; F. Levý 67; J. Renner 217.

Prastará VES, již dle J. Jirečka vévoda Friedrich daroval r. 1173
řádu Johanitů. V r. 1252 byl zde dvůr královský.

KOSTEL „NANEBEVZETÍ P. MARIE“ farní od r. 1867 (byl jím již r. 1360), stojí ve vsi u silnice na hřbitově. Kamenná, orientovaná stavba, omítaná, záleží z lodi o 3 polích, k níž přiléhá na východ presbytář o 1 poli a polygonálním závěru, a na západ dvojpatrová věž. Na východ od kněžiště jest polygonální sakristie. Zdi zevní jsou oživeny pilastry, nad nimiž táhne se kladí se silně vyloženou římsou, jež obíhá i kolem věže. Kryt jest taškový na sedlové střeše lodi, na presbytáři a na spodku věže, přecházejícím ze čtyřstěnu v osmistěn; plechový na osmiboké lucerně věže, jakož i na osmibokém sanktusníku s cibulovou bání.

V ch o d y do kostela vedou dva: od západní a severní strany a do sakristie od východu; jsou vesměs v kamenných, uchatých venýřích, s římsami uprostřed půlkruhovitě vypnutými.

O k n a jsou segmentová, v lodi 3 páry, ve věži pod hlavní římsou jedno, na západě a nad římsou tři, nad nimiž umístěny jsou hodiny. V presbytáři jsou 2 okna (3 zazděná), svrchem půlkruhová.

Uvnitř měří l o d ě 20 m délky, 9.80 m šířky, 10 m výšky; stěny jsou hladké, bez ozdob, strop rovný na vysokém náběhu nad hlavní římsou. (Viz vnitřek obr. 56.)

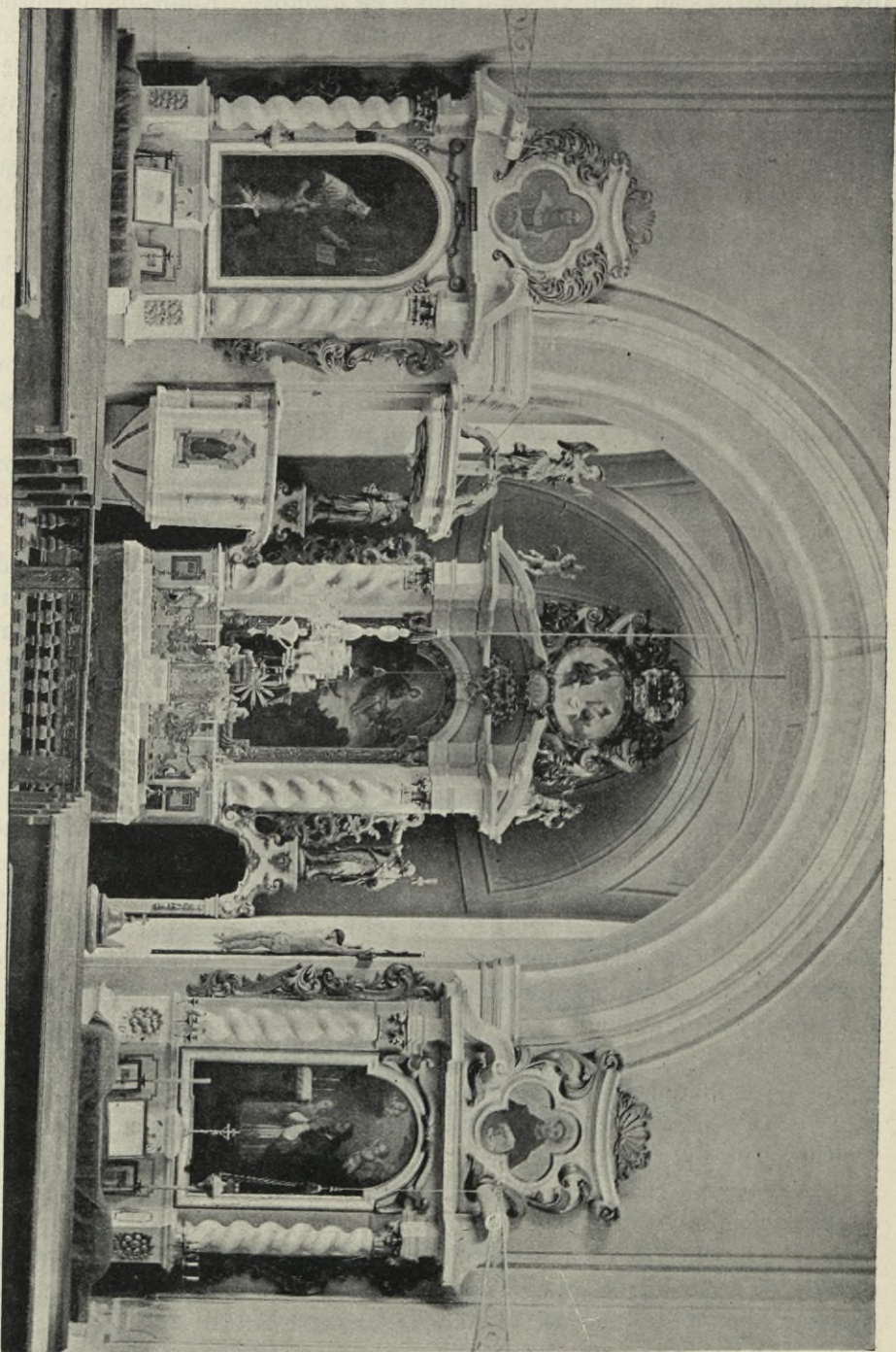
V í t ě z n ý o b l o u k, půlkruhem zaklenutý; otvírá se z lodi do kněžiště 7.10 m dlouhého a 5.00 m širokého, sklenutého v rovném poli valeně s výsečemi, v závěru klenbou klášterní s výsečí nad zazděným oknem v podélné ose kostela. Při západní straně lodi rozkládá se k r u c h t a na dvou pilířích, přepásaných ve třech polích ve dvojnásobných nad sebou obloucích. Podkruchtí jest zaklenuto valeně s výsečemi.

Sakristie zaklenuta jest pěknou klášterní klenbou s výsečemi nad půdorysem šestistěnným o průměru 3.80 m.

V ý p r a v a v slohu pozdního baroku bílá a zlacená, působí ladně.

H l a v n í o l t á ř dřevěný, částečně zlacený, sahá až ke klenbě presbytáře; stojí na původní kamenné tumbě gotické, s krycí deskou uprostřed vyžlábkovanou, zakryté barokně profilovanou mensou. Na této jest postaven svobodně zlacený svatostánek, na něm dvě andílčí hlavičky kol ozářené hostie. Za svatostánkem visí mezi dvěma vřetenovými sloupy s korintskými hlavicemi, nesoucími zalamované kladí se segmentovým štítem, obraz 1.30 × 2.20 m vel., představující nanebevzetí P. Marie, výborný v kompozici (žel, že přemalovaný), jež maloval *Jos. Hueber* r. 1763. (Viz obr. 57.) Nad štítem visí nový obraz sv. Trojice (místo bývalého, jež byl sešlý). Na nástavcích štítu stojí po andílku; po obou stranách sloupů jsou boltcovité ornamenty. Nad brankami podél oltáře stojí zlacené sochy sv. Josefa a sv. Jana a Kř.

B o k o v é o l t á ř e v stejných architekturách mají oba gotické tumbly zakryté barokními, dřevěnými. Mezi sloupky spiraloovitými, nesoucími kladí s kusými nástavky štítu, zakončenými závity, visí na severním oltáři dole obraz sv. L u d m i l y, učící sv. Václava, nad ním v čtyřlístu obraz sv. B a r b o r y, na jižním oltáři dole sv. J a n N. modlící

Obr. 56. Lisany. Farní kostel P. Marie. Vnitřek.

Obr. 57. Lišany. Farní kostel P. Marie. Obraz na hlavním oltáři.

se k P. Marii Boleslavské, 1.03×1.70 m velký, dobré práce se značkou A., nad nímž visí obraz sv. Antonína. Oba oltáře mají po stranách boltcovité postranice.

Kazatelna stojí na spirálovitém sloupku; čtyřboký poprsník má na otupených hranách sloupky s korintskými hlavicemi, v předu výplň s obrazem sv. Františka Xav. jako kazatele. Na stříšce v podobě koruny stojí v $\frac{1}{2}$ životní velikosti socha archanděla Michela s mečem v pravici a vahami v levici.

Sankt uář za hlavním oltářem ve zdi, výklenek hrotitý, 0.20 m široký, a 0.40 m vysoký.

Zábradlí u presbytáře 0.73 m vysoké z čtyřbokých, barokně profilovaných kuželek.

Obětní svícen 1.50 m vysoký, kovaný, stojí na 3 nožkách, jež se pojí k stonku závitý a nesou tři kruhy na svíčky; jest z XVIII století.

Soška P. Marie s Ježíškem nad zpovědnicí s dvěma anděly po stranách, 0.55 m vysokými; rázovité barokní dílo z druhé pol. XVIII. stol.

Varhany trojdílné, zdobené řezbami pod zprohybanou hlavní římsou.

Monstrance měděná, zlacená, 0.48 m vys. a 0.24 m šir., stojí na elliptické nožce 0.19×0.15 m v průměru, zdobené tlačeny s pásky; kol nejsvětějšího na paprscích věneček stříbrný z barokního ornamentu a zlacený z klasů a vína. Po stranách klanící se andělé, na vrchu Hospodin s holubicí. Slušných poměrů práce z 2. pol. XVIII. věku.

Kalich 0.24 m vys., 0.09 m v průměru, číše stříbrná, vězící v prosekávaném košíčku s 3 hlavičkami andílků a 3 festony; noha pozdější, empirová.

Pacificál ze stříbřené mosazi, 0.35 m vys., 0.18 m široký, stojí na elliptické nožce s tlačeny akanty; na ořechu slunečnice; stoněk posázen nepravými drahokamy.

Kasule 1.00 m dlouhá, 0.70 m široká, má ve středním pruhu na bílém hedvábí vyšité květy, růže a kaštiny; pochází z šatu kněžny Leontiny z Fürstenberka z r. 1850.

Kříže náhrobní dva, 1.12 m vys., 0.56 m široké, kamenné, na ramenech vrývaná lupena; na jednom nápis: LETA PANIE 1767 DNE 2. AVGVSTI VSNVLA W PANV FRANTISSKA KVLHANKOWA.

Zvony visí na věži tři: Č. 1. 0.95 m vysoký, 1.23 m v průměru; ucha zdobena maskami, koruna vroubky; pod korunou dva ornamentální pásy a mezi nimi nápis: IN HONOREM DEI ET TVTELARIS SVAE PATRONAE DIVAE VIRGINS MARIAE ANVNNT : ME FVINDI., CVRAVIT DIE JVNIJ ECCLESIA LISCHAN.

Na jižní straně pláště relief „Zvěstování P. Marii“. Pod ním nápis ve 4 řádkách: ET ADMINISTRANTE ECCLESIAM | ADM. RDO DNO

DANIELE JOSEPHO | CZERNIJ DECANO STRACHECENSI VEC | NON
VICARIO FORANEO ETC.

Na severní straně relief ukřižovaného Krista P. Pod ním nápis
ve 4 řádkách: DOMINANTE ILLMO - AC EXCELLMO D - D - ERNESTO |
IOSEPHO: S : R : I : COMITE - A - WALDSTEIN : TITVL : | SAC : CAESAR
: REGIAEQVE : MAJESTA : ACTAVLI : CONSIL : | CAMERAR : REGIOQVE
LOCVM TENENTE : IN REGŇO BOHEMIAE. Dole nápis: GOS MICH
NICOLAVS LÖW IN PRAGER SCHLOS ANNO 1688. Na východní straně:
Czasu toho gest bijl rijkhtar | starssij ian neöer, a kostelnik | starssij
ondrzeg Schmidt oba | ze wsij Tichhan.

Č. 2. 0.75 m vys., 0.98 m v průměru, ucha důlkovaná, pod korunou
ornamentální pás; pod ním ve 2 řádkách nápis: LETHA PANIE MDCLI
MIESICZE BRZEZNA · TITO ZWONI SAV SLILI KE CZTI A CHWALE ·
PANV BOHV · A NAROZENIE BLAHOSLAWENE : PANNI MARIE · 1661 ·
KASPAR ERTELT · RODICZ HOKOWSKI : I. PFE · RAKOWNICKI · MLA-
DENEK PISARZ · KANCELARZE KRVSSOWSKI. Pod nápisem pás z fe-
stonů a akantů dolů čnějících. Na jižní straně pláště relief Kristus P.
na kříži, pod ním P. Maria a sv. Jan Mil. Po stranách nápis v 4 řádkách:
TEMPORE · GEORGI · ALOISII · | BENATSKI · DECANI · RAKON | ICEN-
SIS · ET EIVSDEM · DIST | RICTVS · VICARII FORANEI. Po pravé straně:
Za cziasu pana iana r | aphaele Gallidesa z R | ozdorphv · G · M · C · pans |
twi Krziwoklatskeho | a Krvssowskeho sprawcze.

Č. 3. 0.65 m vys., 0.77 m v průměru, má ucha hladká, korunu vroubko-
vanou, pod ní ornamentální pásek a pod tímto jiný pás ornamentální
z akantů dolů obrácených a vavřínových listů. Na jižní straně na plášti
nápis: ZA SSTIASNEHO PANOWANI G · WYSOCE HRABIECI M. P. P. P.
IANA IOSEPHA Z · WALDSTEGNA (TITVL :) ZA CZASV G. M. P. FA-
RARZE MVTIOWSKEHO DVCHOSLAWA ANTONINA HOIE, ZA SPAVY
PANA HEGTMANA KRZIWOKLATSKEHO JANA GIRZYHO LOTA. LYTEG
W AVSIKV DNE 8. AVGVSTI L. PANE 1709 od IANA BALTAZARA KRO-
MELINZA.

KŘÍŽ u cesty, kamenný, z hrubého pískovce, 1.00 m vys., 0.65 m
šir. a 0.26 m silný. V čele vryt as 5 cm hluboko kříž.

Louštín.

TVRZ zde stávala nad Krušovicemi na hranici mezi okresem Ra-
kovnickým a Slánským na ostrohu táhlého hřbetu, jenž zde končí. Hřbet
byl překopán na východ od tvrze příkopem, nyní 11 m širokým a 6 m hlu-
bokým, před nímž jest patrný val; směr příkopu jest od jihu k severu.
Tvrziště jest 120 m široké a 150 m dlouhé. Na tvrzi, po níž nezbylo zdí,
seděli v XVI. věku Zahrádkové z Louštíně, měšťané rakovničtí.

Lubná.

J. Schaller I., 138; F. Levý 69; J. Renner 221.

Znameníť stanice diluviálního člověka odkryta byla v cihelně p. Kejly † prof. Kuštou. Nález odtud v museu rakovnickém a zemském. Několik set kroků od této cihelny směrem k Rakovníku uhozeno nověji na obdobné naleziště. Zde rozprostírá se na mírném úbočí také veliké sídliště z doby neolitické s keramikou volutovou a vypíchanou a množstvím pazourkových nástrojů (nálezy v rakovnickém museu). V obci naproti nádraží (statek p. Svítka) sídliště z doby knížecí. B.

OBEC Lubno vysazena Vilémem Zajícem z Valdeka; král Jan nadal ji r. 1315 právem Pražským.

Obr. 58. Lubná. Pohled na kostel sv. Jiří.

KOSTEL SV. JIŘÍ, filialní k V. Újezdu (byl již r. 1357 farním). Nynější kostel byl postaven v r. 1765.

Orientovaná, skrovná, omítaná stavba stojí v bývalém hřbitově na mírném návrší ve vsi, záleží z lodi o 1 poli, presbytáře o 1 poli a půlkruhovém závěru, k níž přiléhá na sever sakristie. V předu na západě stojí jednopatrová v ě ž, sevřená čtvrtkruhovými přístavky, v nichž jsou schodiště. Kryt na kostele taškový, na nízkém osmibokém jehlanci věže plechový. (Viz pohled obr. 58.)

Vchody jsou tři v rovném kamenném ostění; vchod do lodi vede pod věží, do sakristie na východ. straně a do schodiště od jihu.

O k n a segmentová po páru v lodi a v kněžišti a 1 ve věži na kruchtě.

U v n i t ě r jest loď (5,50 m šir. a 12 m dl.) zaklenuta valeně s výsečemi, rovněž tak i kněžiště (4 m šir. a 5 m dl.) v rovném poli; v závěru jest polobáň.

V ý p r a v a prostičká, v pestrém pozdním baroku. Na h l a v n í m o l t á ř i jest obraz sv. Jiří z části zakryt velkým krucifixem s dobře řezaným Kristem. Na b o k o v é m o l t á ř i stojí dobrá soška M a d o n n y s Ježíškem ve $\frac{2}{3}$ životní velikosti z konce XVI. věku.

K a z a t e l n a pozdně barokní zdobena mřížovaným, zlaceným ornamentem.

K r u c h t a dřevěná, rozkládá se v západní straně lodi.

Z v o n y jsou ve věži tři: Č. 1. 0,56 m vys., 0,82 m v průměru. Na uchách bezvousé masky, pod korunou pás z růží, při obrubě ze zvonečků. Na plášti relief sv. Jiří a nápis v 10 řádkách: „ZVON TENTO, KTERÝŽ PŮVODNĚ NÁKLADEM OSADNÍKŮ LUBENSKÝCH R. 1583 UDĚLAL JAN Z CYNPERKU, ZVONAŘ V NOVÉM MĚSTĚ PRAŽSKÉM — VŠAK PO 273 LETECH NÁSLEDKEM ZVONĚNÍ PROTI MRAČNŮM SE ROZBIL, ZASE LÉTA P. 1857 NÁKLADEM ZÁDUŠÍ SV. JIŘÍ V LUBNĚ — ZA POVOLENÍ PODACÍHO PÁNA TĚHOŽ KOSTELA JEHO JASNOSTI PANA MAXMILIANA EGONA KNÍŽETE Z FÜRSTENBERKA, PÁNA NA KŘIVOKLÁTĚ, KRUŠOVICÍCH ATD. A SPOLU PŘISPĚNÍM OBČANŮ LUBENSKÝCH, TEHDÁ K FAŘE VELKOÚJEZDSKÉ NÁLEŽEJÍCÍCH — ZA DŮSTOJNĚHO FARÁŘE PANA LUDVÍKA ULLMANA — OD C. K. DVORNÍHO ZVONAŘE P. K. BELLMANNA V PRAZE BYL PŘELIT KE CTI A CHVÁLE SV. JIŘÍ, MUČENÍKA PÁNĚ A PATRONA ČESKÉHO.“ Na východní straně pláště: „SRDCE MĚ A TĚLO MĚ PLESAJÍ K BOHU ŽIVĚMU. ŽALM 38-VII.“

Č. 2. 0,28 m vys. a 0,42 m v průměru, má ucha hladká, pod korunou pás z festonů, při dolejší obrubě pásek z barokního ornamentu. Nápis na plášti: Ulil Jos. Diepold zvonář v Praze r. 1887.“

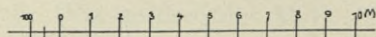
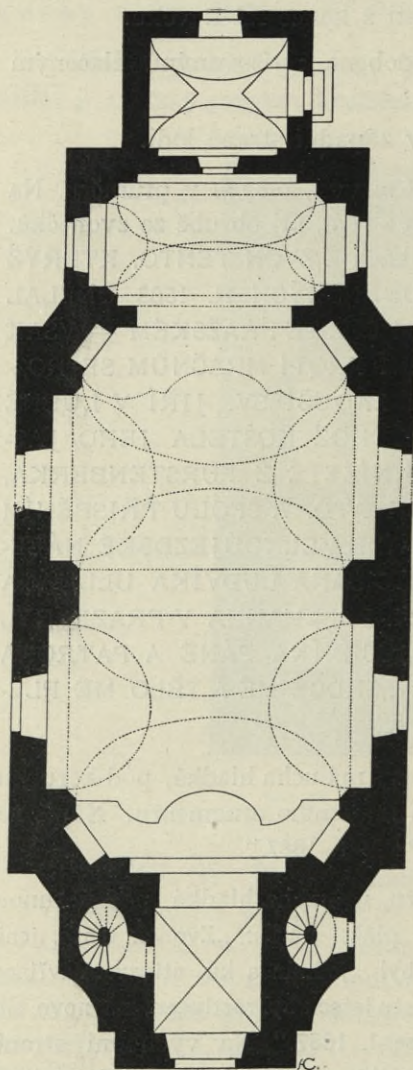
Č. 3. 0,28 m vys. a 0,32 m v průměru, má ucha hladká, pod korunou a na obrubě ornamentální pásek. Na plášti nápis: „Zvonek tento, jenž r. 1756 z kostelní majetnosti lubenské byl zjednán a ku cti sv. Vavřince mučeníka Páně posvěcen, avšak právě po stu letech byl roztloučen, na novo slil Pan Karel Bellmann, zvonář v Praze l. 1857.“ Na východní straně relief sv. Vavřince a nad ním nápis: „Hlasem svým volám k Hospodinu. Žlm 141-II.“

Tento zvonek byl druhdy v sanktusníku, jenž pro chatrnost svou byl r. 1865 snesen.

Lužná.

J. Schaller I., 138; A. Sedláček, Slovník histor. 578; F. Levý 69; J. Renner 223.

KOSTEL SV. BARBORY farní (byl jím již r. 1352). Fara zašla v husitských dobách; v r. 1661 byla Lužná přifařena k Nov. Strašecí, pak k Mutějovicům. Od pol. XVIII. věku byla zřízena zde lokalie, od r. 1869 fara. Kostel nynější postaven od r. 1750. (Viz půdorys obr. 59.)

Obr. 56. Lužná. Půdorys farního kostela sv. Barbory.

Orientovaná, omítaná stavba stojí na návsi uprostřed bývalého hřbitova; záleží z lodi o dvou polích, k níž přiléhá na východ obdélná presbytář o 1 poli a za ní nízká sakristie. Západní průčelí tvoří hranolová, jednopatrová věž, sevřená dvěma točitými schodišti, na kruchtě a na věž. Kryt na valbách lodi, presbytáře a sakristie taškový, na osmihranné cibulové báni věže a na stanové, osmistěnné vížce sanktusníkové plechový. Na obou věžích jsou pěkné kované kříže s kytkami. (Viz obr. 60.)

V chodů jest patero, vesměs v kamenných venýřích: hlavní pod věží, boční s obou stran do lodi, do schodiště na jižní straně a do sakristie na východní straně.

Okna jsou segmentová, dva páry v lodi, po páru v kněžišti a ve věži; ve východním průčelí sakristie jest nad vchodem zamřížované okénko.

Vnitřek lodi měří 18.45 m délky, 11.10 m šířky a 11.10 m výšky, rozdělen jest uprostřed párem pilířů, 2.10 m širokých a 1.04 m hlubokých, skosených na hranách ve dvě pole, sklenutá českými klenbami. L o d se zúžuje na západní i východní straně sešikmenými plochami, v nichž dole jest po výklenku. Nad pilíři opírají se klenby o hlavice toskánské.

Vítězný oblouk 5.20 m široký, půlkruhem sklenutý, otvírá se do

presbytáře 5·20 m dlouhé, 7·55 m široké a 8·85 m vysoké, zaklenuté nad obdélníkem s tupenými kouty českou klenbou.

Sakristie, 3·80 m dlouhá a 4·70 m šir. zaklenuta jest valeně s výsečemi.

Kruchta jest ve věži a vystupuje do lodi prohybaným poprsníkem.

Výprava pozdně barokní, bílá a zlacená, záleží z hlavního oltáře, na němž visí v širokém řezaném rámu nový obraz sv. Barbory od Em. Dítěte; pod ním v předu otáčivý tabernakl, vroubený dvěma spirálovitými sloupky. Po stranách oltáře stojí v životní velikosti řezané sochy sv. Antonína a sv. Josefa.

Zábradlí u presbytáře ze čtyřbokých profilovaných kuželek.

Na postranním oltáři stával krucifix s P. Marií a sv. Janem v $\frac{1}{3}$ životní velikosti; nyní jest na faře.

Obr. 60. Lužná. Pohled na kostel sv. Barbory.

Kazatelna má na barokně zprohybaném poprsníku relief Krista vzletého v chrámě Jerusalemském a na stříšce sochu Krista se zeměkoulí. Pěkné dílo z 2. polovice XVIII. věku.

Obětní svícen 1·50 m vys., kovaný, stojí na trojboké noze; má tři kruhy na svíčky a na stonku čtyry ornamentální křídla.

Zvony visí ve věži tři: Čís. 1. 0·56 m vys. a 0·74 m v průměru, má ucha hladká, pod korunou pás z festonů; na plášti nápis: „Zhotoven v dílně synů Juliusa Herolda leta Páně 1874 v Chomutově.“ Na východní straně: „Zvon ten s ostatními zvony přičiněním P. faráře Karla Rudišera ze záduší luženského ke cti božského Spasitele zakoupen jest.“ Na jižní straně relief Ukřižovaného Krista P., na severní straně Matky B. sedmibolestné. Při dolním okraji pás listů.

Čís. 2. 0·44 m vys., 0·59 m v průměru, jest stejně zdoben jak předešlý. Na plášti na jižní straně nápis: „Orodujte za nás sv. Barboro a sv. Ludmilo Abychom hodni učinění byli zaslíbení Kristových.“ Na vých. straně: „Zhotoven v dílně synů Juliusa Herolda leta Páně 1874 v Chomutově.“ Na severní straně relief sv. Ludmily, na jižní sv. Barbory.

Čís. 3. 0·35 *m* vys., 0·48 *m* v průměru, stejně jako ostatní dva zdoben. Na plášti na severní straně nápis: Víru sv. jste nám z východu přinesli — prostě za nás, abychom dle ní živi jsouce nebe dosáhli.“ Na jižní straně; „Zhotoven v dílně synů Juliusa Herolda leta Páně 1874 v Chomutově.“ Na západní straně relief sv. Cyrilla a sv. Methoděje, na východní straně relief sv. Karla Borom.

Městečko.

Matriky od r. 1787; Farní pamětnice z r. 1821; J. Schaller I., 130; J. Renner 142.

KOSTEL SV. JAKUBA V. farní, (byl jím již r. 1354). Fara zanikla ve válce třicátileté; r. 1786 zřízena zde opět lokalie, jež od r. 1853 povýšena byla opět na faru. R. 1858 byl kostel opraven nákladem 2513 *zl.*, pak v r. 1902.

Omítaná stavba prostičká, k západu obrácená, stojí ve vsi na bývalém hřbitově; záleží z dvojosé lodi, obdélného kněžiště o 1 ose, k němuž přiléhá na sever malá sakristie. K východnímu průčelí pojí se dvojpatrová věž mezi dvěma přístavky, v nichž v jednom je schodiště na kruchtu, v druhém Boží hrob. Vše kryto taškami, jen nízká osmiboká baň věže jest pobita kůrkami a sanktusník plechem. Všecka nároží jsou sesílena lesenami z líce jen 4 *cm* vystupujícími.

Vchody jsou tři; do lodi vede — krom vchodu uprostřed jižní hlavní zdi — hlavní vchod pod věží, k němuž stoupá se po 12 schodech, na jichž zábradlích jsou dvě kamenné koule a dva jehlance. Do sakristie vede vchod od západní strany. Všecky vchody jsou v kamenných ostěních; dveře mají pěkná barokní kování.

Okna, 2 páry v lodi, po páru v kněžišti i ve věži jsou vesměs svrchem segmentová.

Uvnitř měří loď 13·00 *m* délky, 8·45 *m* šířky, jest sklenuta ve výšce 7·00 *m* valenou klenbou s výsečemi nad výklenky u oken, 0·68 *m* hlubokými a 4·15 *m* širokými.

Vítězný oblouk, 0·90 *m* silný a 4·50 *m* široký, půlkruhovitě zaklenutý, dělí loď od presbytáře, 4·00 *m* dlouhý a 6·90 *m* široký, zaklenutý valeně s výsečemi. Sakristie zaklenuta jest zrcadlovou klenbou. Při východní straně rozkládá se kruchta na dvou sloupech 0·50 *m* silných, zděných a omítaných.

Výprava jest barokní. Hlavní oltář — na svou výšku poměrně úzký — má na predelle po každé straně po sloupku vřetenovém a vroubkovaném, mezi nimiž visí obraz obětování P. Ježíše, nad ním obraz sv. Jakuba Vět., a nad římsou malá kopie Madonny klatovské v boltcovitém prořezávaném rámci. Obrazy jsou z počátku XIX. věku. Kolem oltáře stojí sochy sv. Václava a sv. Ludmily. Na oltáři jest nápis: „Letta Panie 1696 Wyzdwiżen Oltarz tento Nakladem zadusy Miesticzkeho

za času Dwogcztihodneho Pana Pawla Ružka fararze Zbeczenskeho, Pana Fridricha Ferd. Vetra, Hegtmana Krziwoklatskeho a Pana Frantisska Krossle, Duchodního, vsse k Czti i chwale Boží tez S. Iakuba. Gyndrzich Kohaut, ko-
stelnik starssi.“

Bokové oltáře jsou dva: na severním visí obraz sv. Jana Nep., klečícího; v pozadí zobrazena Praha. Nad ním visí v boltcovitém prořezávaném rámcí obraz sv. Anny učící P. Marii. Na jižním oltáři, jenž jest stejného tvaru jako předešlý, visí obraz P. Marie, nad nímž je kulatý obrázek sv. Ludmily.

Křtitelnice cínová, vysoká i s křížkem 0.75 m; kotlík 0.40 m vys. a 0.32 m šir. Stojí na 3 kouličkách; na kotlíku drží dvě lví hlavy kruhy; víko ukončuje krucifix. Pochází ze XVII. věku.

Epitaf, 0.70 × 0.52 m vel., visí na sever od vchodu pod věží, v bílém, částečně zlaceném rámcí, nad ním znak Gerštorfů (příčně půlený, vrchní pole červené, dolní polovice svisle půlená, levé pole černé, pravé bílé). V rámcí obraz na dřevě představuje Kalvarii; v popředí klečící dárkyni v tmavém šatě a dcerku její v bílém. Pod rámcem nápis:

TOTO EPITAPHIVM GEST VROZENEOHO A STATETZNEHO RITIRZE
WOLDRZICHA GERSSTORFA Z GERSSTORFV A Z MALSSWICZA
NA MACKOWI RZIMSKEHO CISARZE HEITMAN PANSTWI
HRADKV KRZIWOKLATV CERCE PANNI ANNE KATERZINE
Z GERSSTORFV MAGE WIEKV SWEHO 24 NEDIEL KDIZ
GEST PROSTRZEDNIM SWATKEM SWATEHO WIETA SESSLA
NA PAMATKV SEM DO TOHO CHRAMV, KDEZ POCHOVANA GEST,
POSTAWEN, KTEREZTO PAN BVH LECHKE OPOCZINVTI A WESELEHO
A SLAWNEHO Z MRTWICH WZKRZISSENI S NAMI S WSSEMI
DATI RACZI.

ACTVM 28. DNE IVNII LETHA PANIE 1606.

Monstrance mosazná, zlacená, 0.49 m vys., 0.25 m šir., pa-
prsková, má kol Nejsvětějšího věneček z klasů; z 1. polovice XIX. stol.

Zvony visí na věži dva: Čís. 1. 0.56 m vys., 0.68 m v průměru.
Ucha vroubkovaná, pod korunou nápis (viz otisk na obr. 61.), dle něhož
ulil zvон ten mistr *Bartoloměj* z Prahy r. 1515. Na plášti relief sv. Jakuba.

anno domini mccccxv in aedificavit bartholomeus xime fecit

NOVA SIVITATE PRAGENSIS

Obr. 61. Městečko. Farní kostel sv. Jakuba. Otisk nápisu na zvonu č. 1.

let a m b o z y h o m i s y v h o m s t y r s t f n o d e w a d e s a t e h o m s e d m e h o m s t r n o z w o n o
v a n k o n w a r z e j v i l

Obr. 62. Městečko. Farní kostel sv. Jakuba. Otisk nápisu na zvonu č. 2.

Čís. 2. 0.48 m vys., 0.68 m v průměru, ucha provazcovitá, pod korunou nápis (viz otisk na obr. 62.), dle kterého slil zvon tento *Jan konvář* r. 1497. Na plášti relief sv. Vojtěcha.

V sanktusníku nepřístupný zvonek.

Ná h r o b n í k y zazděny jsou na bývalém hřbitově: 1. Deska z červeného mramoru 1.14 m dlouhá, 0.83 m šir., uprostřed vytesán vysoký relief postav dvou dítek, hoch a dívky, mezi nimi znak, na němž trubka. Kolem opis kursivou: *Letſha 1608 dne 5. mieſiſtze Mage mezy 10 a 11 | hodinaw nocz. Bismund a Letſha 1610 dne 15 mieſiſtze mage | mezy 10 a 11 hodinaw noczni umrzely dieſij vrozeneho a ſtaferzneho ryſtierze Pana Brozka. . . .* (z Prošovic).

2. Deska mramorová 1.02 m dlouhá a 0.66 m šir., púlená; ve vrchní polovici znak Gerštorfů, v dolní nápis vystouplou kursivkou: *Letſha Panie 1606 . . . Pana Gerſtorfa . . .* Ostatek sešlapán.

3. Na severní straně kostela zazděna jest pískovcová d e s k a 1.05 m dlouhá a 0.86 m široká, s vrývaným nápisem: „Kwiet mladosti wſwadli, w prachv zemie odpoczciwa; kterirs diz wichazel podtata ſmrtie w mieſiczi magi gedna 21 : 1671, drvha 6 : 1672 totiets dwe dceri flowvtneho pana Jana Raymona panſtwi tohoto lantjakra. Kdo czteſſ jdi a rozpomen se, zie ſmrt ani mladosti nelituge ale, gak mladim tak starim uczini konecz.“

Milostín.

J. Schaller I., 136; A. Sedláček, Hrady VIII., 46; J. Renner 226.

OSADA byla darována r. 1350 Karlem IV. klášteru v Emausích v Praze; v r. 1420 dostala se v držení pánů z Kolovrat, na počátku XVI. věku ke Krušovicům a tím mezi statky komory královské.

KOSTEL SV. MICHAELA archand. filiální (k Mutějovicům), býval již r. 1382 farním. Nynější kostel pochází z počátku XIX. století, r. 1840 byl opraven, při čemž zbořena stará dřevěná zvonice, stávavší o samotě na jih od kostela a přistavěna k západnímu průčelí kostela nynější věž. V r. 1841 zbořena sakristie na severní straně presbytáře a postavena nová za hlavní oltář.

O r i e n t o v a n á omítaná, neúhledná budova z lodi o 1 poli, presbytáře o 1 poli a závěru z 3 stran osmiúhelníku, jednopatrové věže čtyřstěnné s otupenými rohy. Kryt pléchový na ploché valbě lodi, presbytáře a věži, jejíž střecha přechází v osmiboký jehlanec, rovněž i na sanktusníku osmibokém s lucernou, ukončenou jehlancem.

V c h o d y dva: pod věží a do sakristie, oba obdélné.

O k n a v lodi a v kněžišti po páru, segmentová, v sakristii 2 obdélná.

Vnitřek. Loď měří 6·10 m šíře, 9·0 m délky a 6·15 m výšky, ozdob prostá, kryta rákosovaným, rovným stropem, kterýž jest též v presbytáři 4·10 m šir. a 6·40 m dlouhé i v sakristii. Kobka pod věží sklenuta českou klenbou.

K r u c h t a při západním průčelí lodi na 2 sloupech a 2 polosloupech zděných, štukovaných, s toskánskými hlavicemi, bez patek.

V ý p r a v a pochází většinou z kostela v Lužné, je z konce XVII. st.

H l a v n í o l t á ř v barokní sloupkové architektuře s vroubkovanými sloupky s korintskými hlavicemi, s kladím o kusých nástavcích segmentového štítu.

Mezi sloupky ve výklenku stojí slušně řezaná socha archanděla M i c h a e l a, stojícího na dáblu a držícího plamenný meč. Na predelle nápis: *Letta Panie MDCLXXXVII Oltarz tento k wieffsy Czi a Slawie S. Panny Barbory Slawny Mőzednicze Boží wymolene Chofi Krysta Pana a obwozlaŝni Drodownicze wŝŝedy Amiragicznych wlaŝtnim nakladem Baduŝŝi tohoto Tőżenskeho wyzdwiżen.*

K a z a t e l n a dřevěná, je z téhož kostela a z téže doby jako oltář. Na podprsniku namalovány jsou v polích zdobených vroubkovanými lištami svrchem půlkruhových obrazy 4 evangelistů a sv. B a r b o r y.

K a l i c h pozlacený, 25 cm vysoký, 9 cm v průměru čišky, jež v dolní své části kryta ornamentem, z něhož vynikají ve 3 polích hlavičky andělů. Empirová práce z počátku XIX. stol.

Z v o n y jsou ve věži 2, v sanktusníku 1; tento nepřístupný.

Čís. 1. Měří 63 cm v průměru, 54 cm výšky. Ucha s maskami, pod korunou mezi 2 ornamentovanými pásky nápis: GOSS MICH JOHANNES GAVW IN CADANN. Na plášti relief sv. Michaela, na druhé straně krucifix a nápis: LETA PANIE · 1 · 7 · 0 · 4 · ZA HEGTMANSTWI PANA FRI-DRYCHA FERDJNANDA JOSEPHA VETERA · TENTO ZWON SLYT K CHRAMV PANIE SWATEHO MICHALA ARCHANGELA WE WSY MILOSTINIE.

Čís. 2. Měří 60 cm v průměru, 47 cm výšky, ucha s maskami, pod korunou nápis: † A FVLGVRE † ET TEMPESTATE † LIBERA NOS † DOMINE † IESV † CHRISTI †. Pod tím: GOSS MICH JOHANNES GAVW IN CADAN: ANNO 1704.

Na plášti reliefy sv. Michaela a P. Marie s dítětkem, stojící na půlměsíci.

Modřejovice.

J. Schaller I., 142; A. Sedláček, Hradý a zámky, VIII., 110; J. Renner 229.

TVRZ zde stávala na místě nynějšího dvora, na níž seděl r. 1318 Půta z Modřejovic. Roku 1570 postavil Jan Újezdecký z Červ. Újezdce místo časem zaniklé staré tvrze novou, jež trvala ještě v XVIII. století a byla spojena se zbožím slabecským.

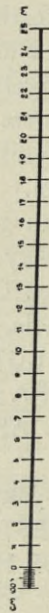
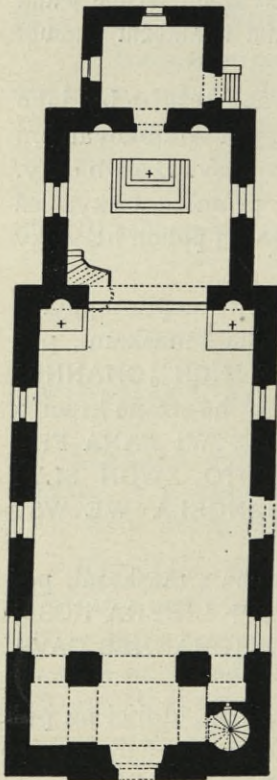
Mutějovice.

Farní pamětnice z r. 1766; J. Schaller I, 137; J. Renner 231; Fr. Levý 68.

Sídliště neolitické s množstvím střepů volutových a vypíchaných, s pazourkovými a kvarcitovými nástroji, s kladivem durynským. Pohřebiště z doby knovízské (odtud pěkná etažovitá nádoba) „ve struhách“. Nalezeny byly též střepy z doby knížecí. Nálezy v museu rakovnickém a zemském. (Památky arch. XXIII., str. 551.)

B.

MUTĚJOVICE vesnice, patřila od nepaměti ke Krivoklátu; r. 1337 zastavil ji Jan Lucemburský Jindřichu z Kaufungu v 650 kopách, Ferdinand I. r. 1554 Janu ze Šlovic, r. 1589 císař Rudolf Jeronýmu z Hrobčic, ale r. 1590 vyplacena z usnesení sněmu. Roku 1685 prodána s Krivoklátem hraběti Arn. Jos. z Valdštiny.

KOSTEL SV. VÁCLAVA farní (byl jím již r. 1356). Za husitských bouří přestal býti katolický m, jímž stal se opět r. 1707, kdy znovu zde zřízena fara. V ten čas vystavěn i nynější kostel, který v roce 1766 byl opraven, a v r. 1806 vyhořel. Roku 1841 nahrazena barokní bář věže nynější střechou. R. 1894 znovu opraven a zřízeny nové varhany za 1300 zl. Orientovaná omítaná stavba o trojosé lodi, ve kterou při západní straně vestavěna jest jednopatrová věž; na východ přiléhá čtvercová presbytář, za níž nachází se malá sakristie. P r ů č e l í oživena jsou pilastrovými pásy při nárožích. Hlavní římsa tvoří nad západním průčelím rovný štít v šířce věže. Kryt na valbách kostela taškový, na osmibokých jehlancích věže a sanktusníku plechový. (Viz obr. 63.)

V c h o d y jsou 3. Hlavní je pod věží v rovném nadpraží; vchody boční a do sakristie vedou od jihu.

Okna jsou svrchem vesměs segmentová, v lodi tři páry, v presbytáři jeden pár.

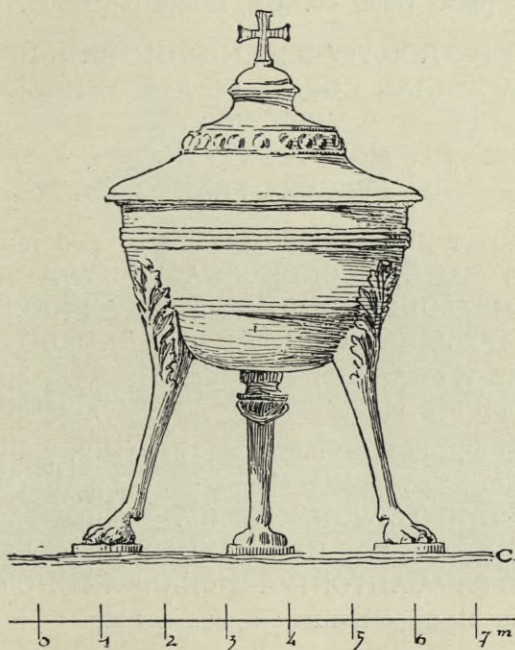
V n i t ř e k, zcela ozdob prostý, jest kryt rovným stropem rákosovaným. L o d 20 m dlouhá, 10 m široká a 9 m vysoká, oddělena půlkruhovým vítězným obloukem od p r e s b y t á ř e, 7·40 m dlouhé 7·00 m široké a 8·85 m vysoké.

Obr. 63. Mutějovice. Půdorys farního kostela sv. Václava.

Výprava jest nová, v renaissančním slohu, pořízena v r. 1890 od *J. Krejčíka*.

Na hlavním oltáři jsou malby sv. Václava v životní velikosti mezi sv. Cyrilem a Methodem, jež jsou v $\frac{1}{2}$ velikosti. Na bokových oltářích jsou sv. Jan Nep. a P. Maria od *F. Sequence*.

Sochy sv. Vojtěcha a sv. Mikuláše, 90 cm vysoké, stojí ve výklencích za hlavním oltářem; pocházejí z druhé polovice XVIII. stol. a jsou rázovitě řezány.

Obr. 64. Mutějovice. Farní kostel sv. Václava, Křtitelnice.

Obrázky dva představující triumf sv. Václava proti knížeti Zlickému a zavraždění sv. Václava à 1.10 m šir. a 2.50 m vysoké, svrchem půlkruhové, maloval *Jan Kroupa* r. 1846.

Křtitelnice 0.87 m vysoká, v průměru kotlíku 0.38 m, cínová, stojí na 3 nožkách drápků ukončených, nahoře v akantové listy rozložených. Na profilovaném víku uprostřed nahoře křížek. Značka v štítku na víku: obrácený vejcovcec, Pěkná tato renaissance dala ji udělati choť Mikuláše Podušky.

Svícen obětní, 1.65 m vysoký, 0.56 m široký, kovaný, stojí na 4 nožkách, ukončen 3 kruhy. Jest z XVIII. století.

Monstrance, 0,50 m vys. 0,23 m šir. pozlacená, stojí na elliptické nožce 14 × 17 cm vel., rákosovými listy zdobené; ořech vroubkovaný; na paprscích dvojí věneček z klasů a vína. Empirová z poč. XIX. století.

Relikviář sv. Václava, 0,23 m vys. 0,13 m vys. pozlacený, na elliptické nožce 10 × 13 cm vel., pokryté tepaným ornamentem; na ořechu závit, kol ostatků věneček z plamenů a paprsky. Pozdně barokní z konce XVIII. stol.

Zvony byly do požáru r. 1806 na věži tři. *) Nyní jsou dva: Čís. 1. Měří 1,02 m v průměru, 0,85 m výšky. Ucha hladká, pod korunou pás s perlovcem. Na plášti relief sv. Jiří, draka potírající. Pod ním nápis:

SVB PATRONATV SERENISSIMI PRINCIPIS
MAXMILIAN EGONIS DE FÜRSTENBERG
VIVOS VOCO
MORTVOS PLANGO
FVLGVRA FRANGO

Na druhé straně pláště relief sv. Václava, pod ním nápis: TENTO ZVON KOSTELA MUTĚJOVICKÉHO SV. VÁCLAVA SPŮSOBEN JEST BYL NÁKLADEM ZÁDUŠÍ ROKU MDCCCXXV PŘELIT 1896 ZA JG-NATA ŠVANCARY, FARÁŘE MUTĚJOVICKÉHO OD ARNOŠTA DIE-POLDA ZVONAŘE V PRAZE.**)

Při dolejší obrubě vlnovka s listy a plody.

Čís. 2. Měří 0,73 m v průměru, 0,52 m výšky; má ucha s maskami, pod korunou ornament z propleteného pásku. Na plášti relief sv. Prokopa, pod ním nápis: TENTO ZVON KOSTELA MVTIOWSKEHO SWATEHO PROKOPA SPVSOBEN GEST BYL NAKLADEM ZADVSSIM ROKV 1825 ZA WELEBNEHO PANA ANTONINA MICHALKA TOHO CZASV FARAŘE.

Při dolejší okraji ornament z růží a listů.

KOSTELÍK SV. PROKOPA stojí na západním konci obce a zbudován byl nákladem osadníků r. 1740—1744 na pamět zániku moru. V letech padesátých předešlého věku byl opraven v nynější podobě v slohu románském dle návrhu stav. řiditele J. Jirusche z Křivoklátu.

Orientovaná, omítaná, sešlá stavba z čtvercové lodi a obdélného kněžiště na východní straně a jednopatrové věže na straně západní. Zdi,

*) Dle farní pamětnice měly nápisy:]

Č. 1. En ego campana nunquam pronuntio vana: bellum vel festum, aut ignem, aut funus honestum. Qui me fecit magister bartholomeus nomen habet in civitate pragensi anno 1518.

Č. 2. Měl nápis: Leta tisícziho CCCC devadesatého druhého slit gest tento zvon przed Hromniczemi ten teyden.

Č. 3. Ulil nákladem záduší Valentin Lissak zvonář v král. Menším Městě pražském r. 1744.

**) Nákladem 800 zl.

lesenami dělené, mají pod římsou obloučkový vlys. Kryt taškový, na osmibokém jehlanci věže plechový.

V chod od západu vrouben polosloupky a ukončen tympanonem. Okna jsou v lodi dva páry sdružených, svrchem půlkruhových.

Uvnitř měří loď 9.90 m délky, 7.4 m šířky, sklenuta jest křížem, v presbytáři a nad kruchtou klenbou valenou.

Hlavní oltář v dřevěné architektuře románského slohu s obrazem sv. Prokopa od J. Kroupy.

Obr. 65. Nesuchyně. Fil. kostel sv. Markety.

SOCHY:

Socha P. Marie stojí na východním konci vsi; na podstavci s dvěma závity po stranách jest v předu nápis: LETA PANIE 1760 | TVTO STATVI NAKLADEM SWYM DAL POSTAWITI GAN KRAVPA S KATERZINAV MANZELKAV SWAV KE CZTI A CHWALE BOŽÍ.

Socha v $\frac{3}{4}$ životní velikosti, z pískovce, v pohnutém postoji s rozepjatýma rukama, jest dílo venkovského umělce.

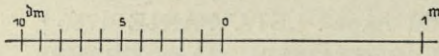
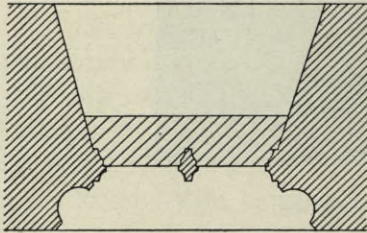
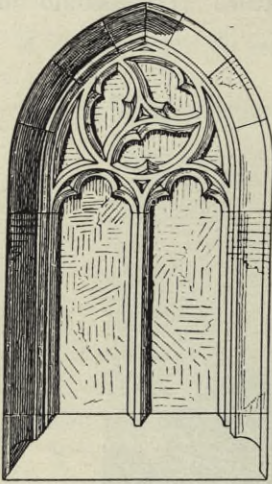
Socha sv. Jana Nep. stojí na cestě k Nesuchyni; jest v životní velikosti, z pískovce; na pískovci nápis: NAKLADEM OSADNI-KVV ROKV 1803. Světec drží levicí křížek, pravici má na ústech. Dobře tesaná práce.

MUSEUM školní, založeno r. 1909, chová některé předhistorické nálezy z okolí a ze Žbánu, obrázkovou latinskou bibli z r. 1569, gruntovní knihu mutějovickou z r. 1698 a jiné místní památky.

Nesuchyně.

J. Schaller I., 137; Fr. Levý 260.; J. Renner 238.

Nalezen zde meč železný s bronzovým jílcem z doby hallstatts ké, který se chová v zemském museu. J. Píč, Archaeologický výzkum střed. Čech LIII.

Obr. 66. Nesuchyně. Kostel sv. Markety:
Okno v presbytáři.

KOSTEL SV. MARKETY
filiální (k Mutějovicům), býval již r. 1355 farním, jímž zůstal až do r. 1684.

Orientovaná stavba, omítaná, z gotické presbytáře o 1 poli a závěru ze 3 stran osmistěnu, jehož nároží podpírají čtyři opěrné pilíře paprskovitě rozložené, bez trnože, o 1 ústupku, ukončené šikou s okapní římsou vpředu. K presbytáři přistavěna v XVIII. století loď o 2 osách, z jejíhož západního průčelí vystupuje jednopatrová věž krytá stanovou střechou taškovou, kterýž kryt jest i na valbách lodi a kněžiště. (Viz obr. 65.)

Vchody jsou 3. Hlavní vede pod věží v rovném, kamenném ostění; boční jsou po obou stranách lodi.

Okna jsou v lodi 2 páry segmentová; v presbytáři jsou 2 hrotitá okna (a 1 zazděno), v kamenných ostěních, silně rozevřených a na zevní straně profilovaných výžlabkem mezi dvěma pásky. Stopy kružby u zazděného okna ukazují, že mívala okna ta prut uprostřed s třemi plameny v kruhu, a že celá presbytář byla

postavena v druhé polovici XV. století. (Viz obr. 66.)

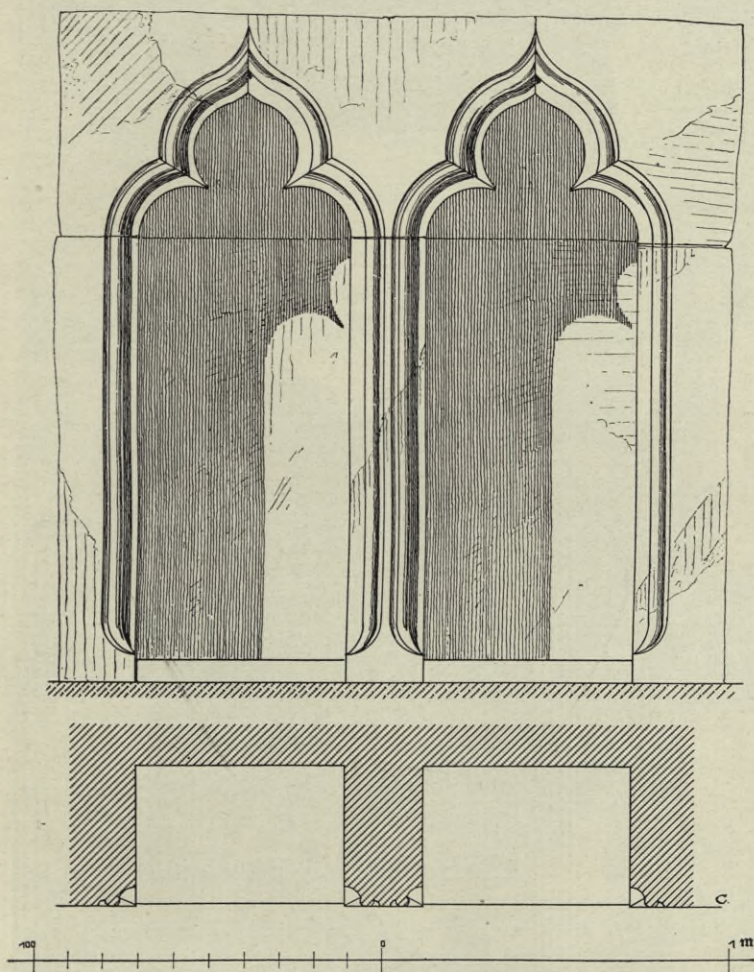
Uvnitř měří presbytář 6.00 m šířky a 6.50 m délky, jest zakleňnuta v 1 poli křížem a v závěru paprskovitě do kamenných žeber, jichž hrany jsou s obou stran výžlabkem okoseny. Žebra opírají se o jednoduché, jehlancovité konsolky a sbíhají se v terčových svornících, růžicemi vyplněných.

Sedille na jižní straně presbytáře 1.86 m vysoké, 6 cm nad dlažbou záleží ze dvou výklenků 60 cm širokých, dělených pilířkem 23 cm

silným, jichž hrany jsou otupeny válečkem mezi 2 výžlabky a stáčí se ve dva trojlisty. (Viz obr. 67.)

Lod měří 13.00 m délky a 8.50 m šířky, otvírá se do presbytáře půlkruhovým obloukem; kryta jest rovným, rákosovaným stropem.

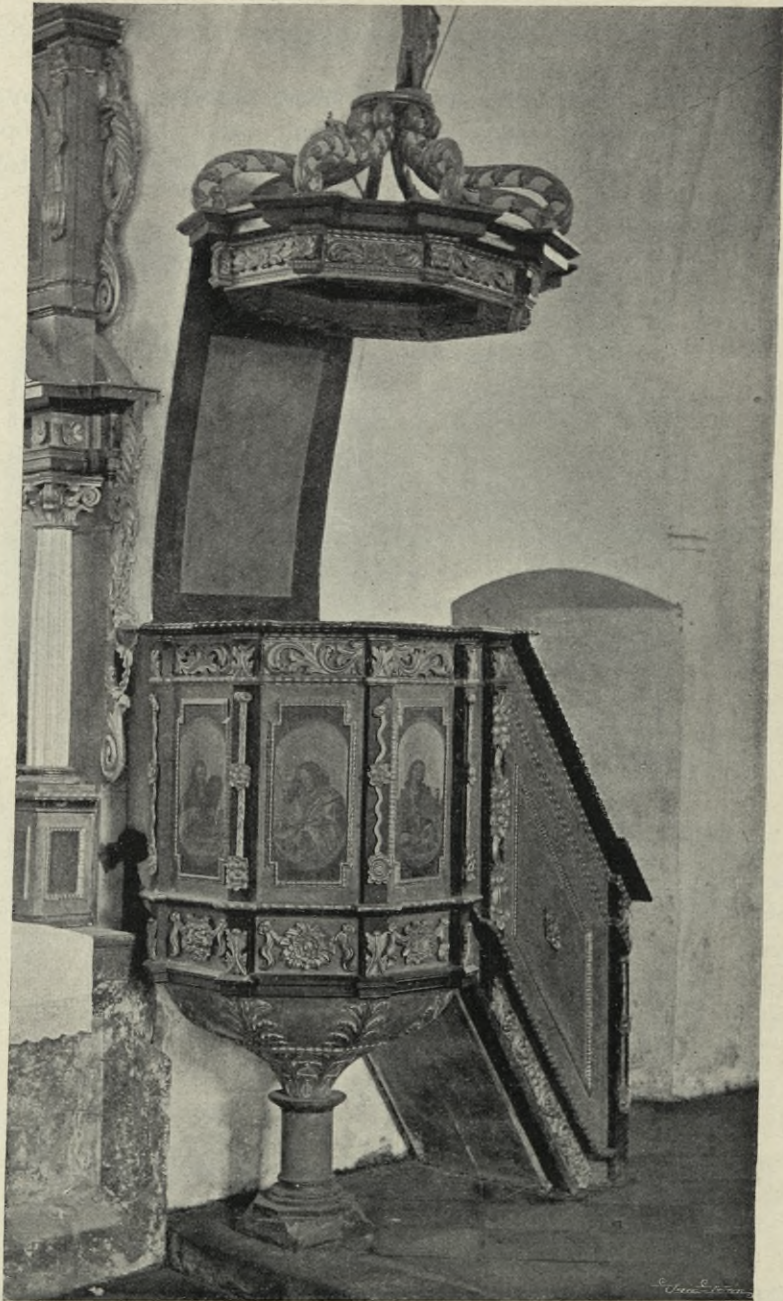
Výprava v ranném baroku, z druhé polovice XVII. století.

Obr. 67. Nesuchyně. Fil. kostel sv. Markety. Sedille.

Hlavní oltář má kolem slabého obrazu sv. Markety dva vroubkované sloupky s volutovými hlavicemi, nesoucí rovné kladí, na němž sedí nad sloupky andílci. Zevně od sloupků jsou dva úzké obrazy sv. Petra a sv. Pavla, pod nimi 2 andělé a vedle nich boltcový ornament.

Bokové oltáře, dva, jsou v stejných architekturách sloupkových s kladím segmentovým s obrazy na severním P. Marie, nad níž srdce Ježíšova, na jižním sv. Josefa, nad ním sv. Antonína.

Obr. 68. Nesuchyně. Fil. kostel sv. Markety. Kazatelna.

K a z a t e l n a pokryta řezbami pozlacenými, s výplněmi, orámovanými vroubkovanými lištami; na poprsníku 4 obrazy evangelistů. Na stříšce ve tvaru koruny stojí na přežávaných konsolách soška Krista P. (Viz obr. 68).

V a r h a n y na kruchtě nové, z r. 1878.

Z v o n y jsou na věži 2. Čís. 1. Měří 0·83 *m* v průměru, 0·60 *m* výšky, ucha s maskami, pod korunou nápis, vroubený pásky z akantových listů: LETA · PANIE · 1651 · KE · CTI · A · CHWALE · PANNV · BOHV · WSSE · MOHAVCIMV · A S · PANNI · MARCITE · SEM · SLITEI · RYCHTARZ HAWEL · DICASTVS · MARTINVS · WOCATIWVS CASBARVS OKDEL (?) GOS MICH.

Na plášti relief Matky Boží; na druhé straně relief ukřižovaného Krista P., pod ním nápis: ZA CZIASV PANA IANA RAPHAELE GAL · LIDESA Z ROSENDORPHV G. M. C. PANSTWI KRZIWOKLATSKEHO A KRVSSOWSKEHO · SPRAWCZE.

Čís. 2. Má v průměru 0·38 *m*, výšky 0·28 *m*, ucha vroubkovaná, pod korunou a při dolní obrubě pásek ornamentální; na plášti relief sv. Jana a nápis:

S. IOHANN

18 — 50.

Nezabudice.

Farní pamětnice z r. 1787; J. Schaller I., 130; F. Alex. Heber, Böhmens Burgen, VII., 13; Památky archaeologické, II. 311; J. Renner 145.

TVRZ zde stávala, kterou vystavěl si Žibřid Portnar z Kugelhofu r. 1547, jež prodána r. 1580 Jaroslavem Vřesovcem z Vřesovic císaři Rudolfovi II. a přivtělena ke Křivoklátu; stávala as tam, kde jest dvůr poplužní.

OBEC patřila v XIII. stol. klášteru Kladrubskému.

KOSTEL SV. VAVŘINCE farní (byl jím již r. 1352). Od r. 1787 zřízena tu opět lokalie, jež r. 1856 povýšena znovu na faru.

Orientovaná, omítaná, prostá stavba záleží z l o d i o 2 polích a p r e s b y t á ř ě o 5 stranách osmistěnu, k níž na sever přilehá s a k r i s t i e. Ze střechy vystupuje na západní straně jednopatrová v ě ž, sevřena přístavky, v nichž v jižním jest schodiště v severním kaplička. Kryt na valbě lodi, na presbytáři i přístavcích taškový, na osmibokém jehlanci věže a cibulovité báni sanktusníku plechový. (Viz obr. 69.)

V c h o d y jsou tři, od západu do kostela a schodiště, od východu do sakristie, všechny v kamenných, svrchem rovných ostěních.

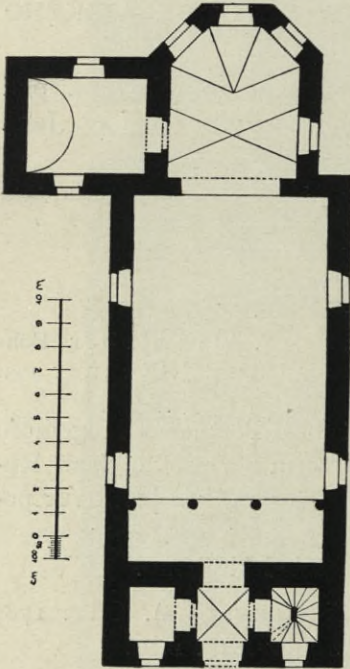
O k n a jsou všechna půlkruhově zaklenutá a kol oblouku rustikovaná, v lodi dva páry, v kněžišti tři a ve věži v I. patře též tři.

V n i t ě k l o d i měří 15·50 *m* délky, 8·40 *m* šířky a 6·30 *m* výšky až k rovnému stropu, otvírá se půlkruhovým, 4·30 *m* širokým vítězným obloukem do k n ě ž i š t ě, 7·20 *m* dlouhého a 5·60 *m* širokého, zaklenutého valeně s výsečemi. Klenba opírá se o toskánské hlavice pilastrové. S a k r i s t i e zaklenuta jest valeně.

K r u c h t a rozkládá se při západním průčelí, stojí na dvou zděných sloupech a dvou polosloupech toskánských.

V ý p r a v a barokní, z části odjinud sem přenesená.

H l a v n í o l t á ř dřevěný, mramorovaný, vrouben jest dvěma páry sloupů — z nichž zevní jsou vřetenové, — bílých, se zlatými ornamenty a boltcovitými postranicemi; uprostřed visí novější obraz sv. Vavřince, jenž byl sem dán místo původního po r. 1856. Nad segmentovým kladím, na němž sedí 2 andílkové, visí v širokém prořezávaném, kulatém rámu obraz sv. Josefa.

Obr. 69. Nezabudice. Púdorys far. kostela sv. Vavřince.

V zadu na oltáři nápis: Jac Costar de Meczcer me fecit A. D. 1762 | Inauravit et inŕtar lapidem (sic!) depinxit.

B o k o v é o l t á ř e jsou dva: 1. V architektuře o vřetenových sloupcích a boltcovitých, prořezávaných postranicích visí později sem daný obraz sv. Jana Nep. Na segmentovém kladí sedí dva andílci a v nástavci v širokém řezaném rámcí visí obraz sv. Václava.

2. O l t á ř srdce Je ž í š o v a, jež nesou na středním obraze tři andělé. Obraz vrouben párem vřetenových sloupků, vedle nichž stojí socha světce a světice v mnišském oděvu. Nad kusými nástavky štítu sedí po andílku a uprostřed visí obraz P. Marie. Oltář tento byl posvěcen r. 1758 Vítem, světicím biskupem a opatém premontstrátským na Strahově v Praze, a byl r. 1792 sem darován.

K a z a t e l n a dřevěná, mramorovaná s bohatou, bílou ornamentální výzdobou. Poprsník dělen konsolkami, mezi nimi v předu znak: dvojhlavý orel, půl černý, půl stříbrný, nad ním heslo „Fidem servabo genusque“. (Ulyssa hrab. Browna?) Na stříšce bílé sochy sv. evangelistů a nad nimi socha Krista s plamenným mečem. Celá tato kazatelna jest výborné dílo, ale jest příliš mohutná pro malý zdejší kostel a pochází z hyberského kostela v Praze a sem byla přenesena r. 1792.

Z p o v ě d n i c e dvě, dubové, v úhledném baroku; byly sem rovněž přeneseny z hyberského kostela v r. 1792.

M o n s t r a n c e postříbřená, 0.67 m vys. 0.33 m široká, paprsková, posázená nepravými kameny, stojí na elliptické nožce s tlačnými ornamenty. Na ořechu jsou 3 hlavičky, kol Nejsvětějšího věneček srdcovitý

z paprsků, pod ním na paprscích prosekávaný věneček z barokního ornamentu; nahoře kříž. Pěkná práce z r. 1792.

Kalich stříbrný a zlacený, 0·23 m vys., 0·08 m v průměru, hladké číše a 0·14 m v prům. nožky, barokně zprohybané, na níž vryt jest allianční znak Valdštyňů a Fürstenberků. Značky:

Zvony visí na věži dva. Čís. 1. 0·60 m vys. a 0·76 m v průměru; ucha má hladká, pod korunou pás figurální, pod ním jiný pás ornamentální z perlovce a akantů, dolů obrácených. Na plášti znak, v něm lev; nad znakem nápis: KRYSTOF METTYCH Z CZECZOWA pod znakem relief dvou hudoucích andílků, Na druhé straně uprostřed relief sv. Vavřince s rožněm v pravici a kolem nápis: (viz obr. 70).

<p>Sdowolenim urozene^o pa rba z Czeczowa oeho Panafyra toho rzasu ku Krzypoflatu. Slo narz z Cynperku na ze tento zwon do Wawrzyncy udielal. Zwonu zkrze pana Martina Zaterskeho a pana Matyasse Hutskyho od Krzypoflatu a wyslane od Osady z Nezabudic War- slawa syna rychtarze Martina Kunrowit Giru Rychtarze z Bulowey Matiege Korbelez Branowa. L. Panie 1582</p>	<p>na Krystofa Metty- Milosti Cysarzste Hejtmana na Hrad- wutny Bryskry Zwo- Nowe miestie w Pra- Nezabudic i swate Smluweno bilo toho</p>
--	---

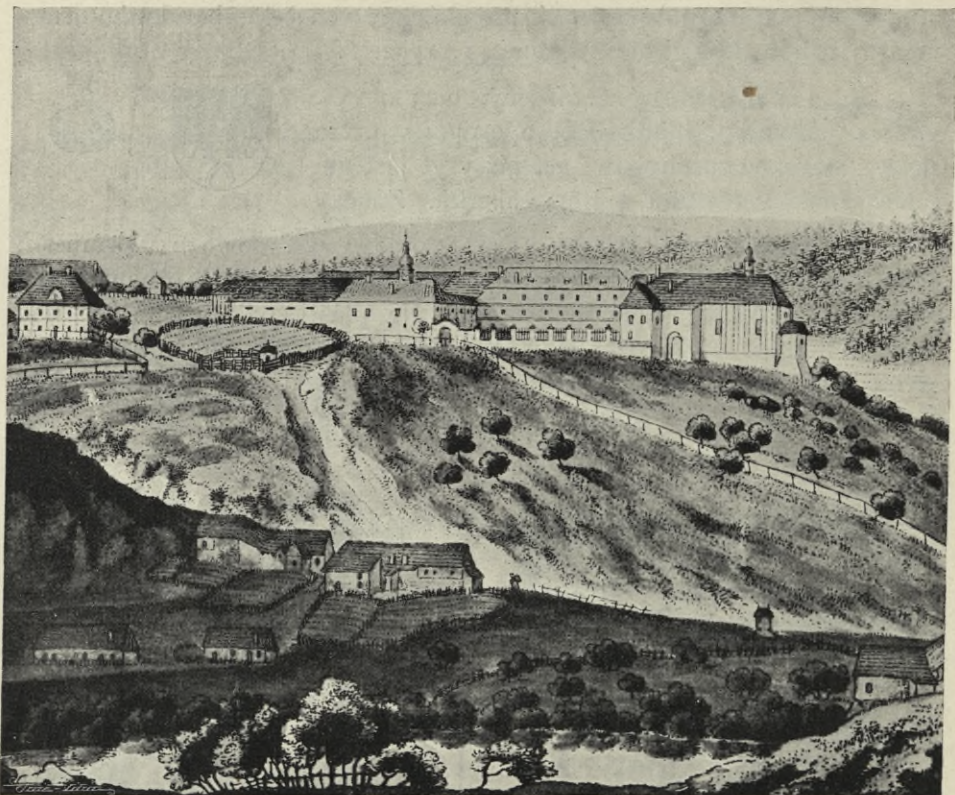
Obr. 70. Nezabudice. Far. kostel sv. Vavřince. Nápis na zvonu č. 1.

Čís. 2. Má 0·30 m výšky a 0·44 m v průměru; ucha hladká, pod korunou ornamentální pás, rovněž u obruby.

Na plášti relief sv. Jana N. a nápis: Tento zvon jest přelit nákladem záduší kostela Nezabudického od Karla Bellmanna c. k. dvorního zvonáře v Praze r. 1857.

Zvonek v sanktusníku nepřístupný.

SOCHA SV. JANA NEP. stojí u Mže; na čtyrbokém podstavci je nápis: DIVO | SVE TVTE | LARI IOA | NNI IOANNIS | CIPPL | PIE-
TAS | ET AMOR | EREXIT (= 1720).

Obr. 71. Nižburk. Pohled dle kresby K. J. Wolfa r. 1803.

Nižburk (Nižbor).

Farní pamětnice z r. 1719; J. Schaller, I., 147; Rukopis topogr. z l. 1826—1829 v archivu musea král. Čes. Heslo: Nischburg; A. Heber, Burgen VII., 97; A. Sedláček: Hradý.VIII., 71; Týž Histor. slovník 658; J. Renner, 153.

Předhistorický nález hromadný zde učiněn. Viz pod heslem: Stradonice, J. Renner 160.

HRAD byl založen v první polovici XIII. století Václavem I. Tento panovník zde často dlel, rovněž i Přemysl Otakar II., jenž hrad opevnil a zde vydal r. 1265 povolení k založení města Poličky (v listině jmenuje se „Miesenburg“ t. j. hrad nad Mží). Za Václava IV. byl zastaven, r. 1425 útokem vzat Táborům pány Alšem ze Šternberka a Hanušem z Kolovrat. Pustý hrad zastaven r. 1498 Kapounům ze Svojkova a za Ferdinanda I. r. 1538 Janu Otovi z Losu. V r. 1622 byl Nižburk Hynkovi Mičanovi z Klinšteina konfiskován a za 38.267 kop gr. m. prodán jeho choti Magdaleně, rozené z Hodkova. Pak měnil často své majetníky, až v r. 1685 byl Ferdinandem, knížetem ze Švarcenberka prodán za 30.000 zl. Arnoštu Josefu

hrab. z Valdštýna a spojen s Krivoklátem. Syn téhož, Jan Josef z Valdštýna vystavěl na zbytcích starého hradu zámek na počátku XVIII. věku asi v té podobě, jak se spatřuje dosud. (Viz obr. 71.)

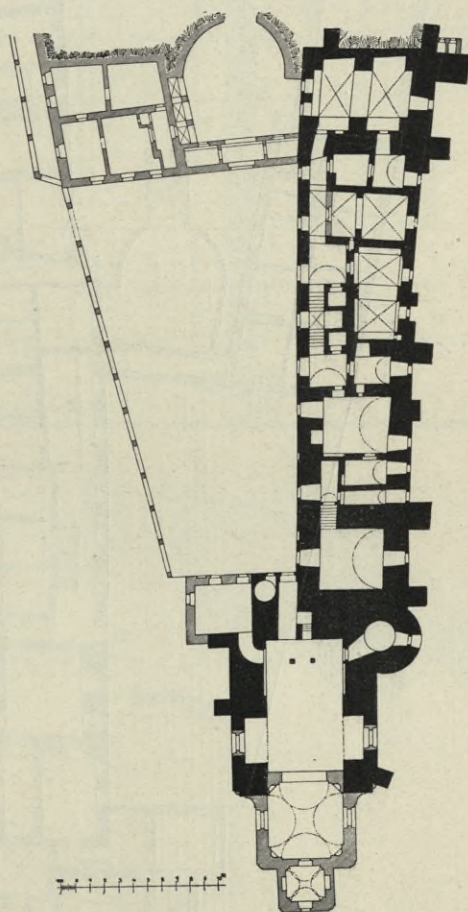
ZÁMEK stojí na příkrém ostrohu, ohraničeném na jihovýchod řekou Mží, na jihozápad hlubokým údolím potoka otročínského a spojeném pouze na severu s temenem hřbetu, kterýž byl hlubokým příkopem překopán. Bývalé předhradí bylo zde na rozdíl od jiných hradů výše položeno, než vlastní hrad, který založen byl na zúžující se nižší špičce ostrohu a bylo od hradu rovněž příkopem odděleno. Zámecká budova jest táhlé dvoupatrové stavení, po jehož levé straně přistavěny jsou nižší byty pro úředníky a po pravé kostel. (Viz obr. 72.)

Střed zaujímá obdélné nádvoří, k západní straně mříží uzavřené. Nad stavením pro úředníky vztyčena věžka s hodinami. Zámecká budova stojí na východní straně své na zdech bývalého hradu, 2·20 až 2·50 m silných.

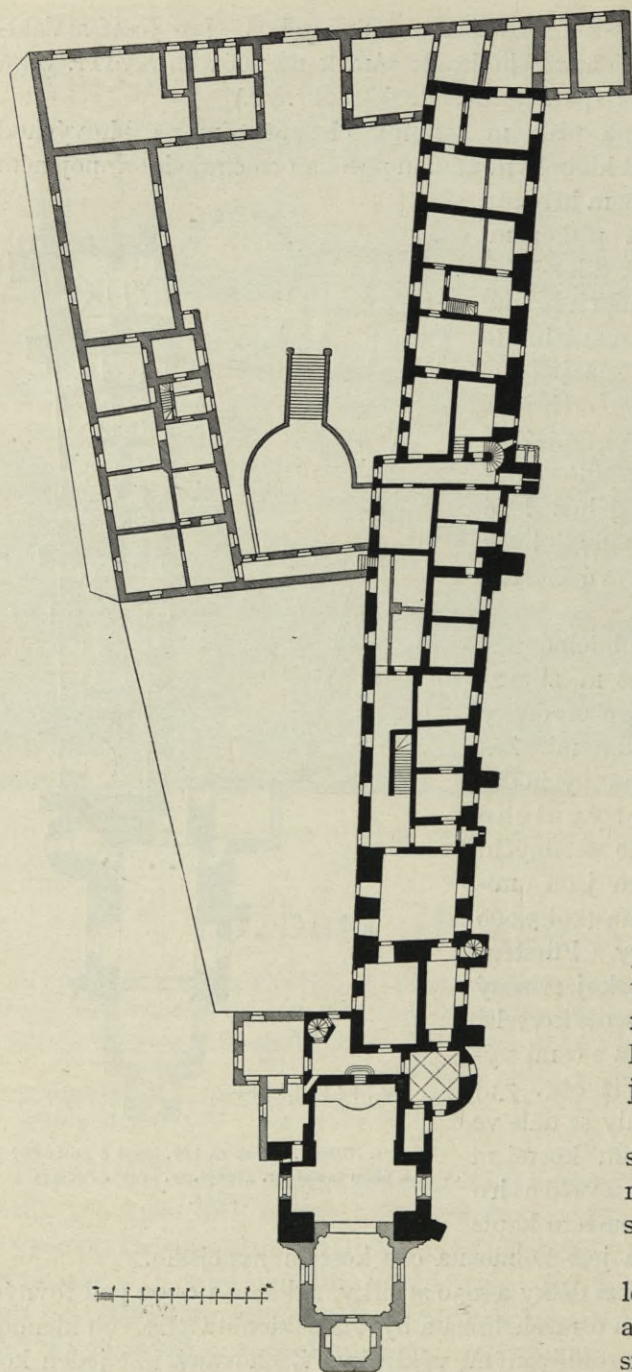
V I. patře zámku jsou umístěny sbírky a knihovna (kol 5.000 knih) kněžny Leontiny z Fürstenberka. Zajímavý jest pokoj, zřízený v bývalé hradní věži vedle kostela, svojí klášterní klenbou s osmi výsečemi v koutech. (Viz obr. 73.)

Z hradu zachovaly se dále ve sklepení pod nynějším kostelem zbytky kaple z původního založení. Podélná osa této kaple směřuje k východu a jest kolmo na osu kostela nynějšího.

Kaple měla 7·90 m délky a 5·50 m šířky, záležeia z dvou polí rovných a ze závěru ze tří stran osmiúhelníka a bývala zaklenuta křížovou klenbou. Zdi byly prolomeny profilovanými výklenky. Zachovaný jest jeden kout v polygonu a na protější západní zdi střed. V koutě i ve středu této zdi stojí sloupková přípora 12 cm silná, opatřená talířovitou patkou 7 cm vysokou na trnoži z pětistranného hranolu. Profilování výklenků počíná ve výšce 0·55 m nad dlažbou a záleží z dvou válečků, spojených výžlabkem

Obr. 71. Nižburk, Zámek na býv. hradě a přistavěný k němu kostel far. „Povýš. sv. kříže“. Pádorys přizemí.

Obr. 73. Nižburk. Zámek s far. kostelem. I. patro.

a jest zachováno až k výběhu 1·90 m vysoko nad dlažbou. Zbytky tyto jsou z hrubého pískovce, podobného přílepskému a pocházejí z první polovice XIII. věku.

KOSTEL „povyšení sv. Kříže“ farní od r. 1857, byl postaven v r. 1724. (Viz obr. 74.)

Omítaná budova, téměř k jihu obrácená, přistavěna jest k zámku na troskách bývalé hradní kaple; záleží z lodi o jedné ose, k níž přiléhá presbytář o jednom poli a za ní malá sakristie.

Nad kostelem se zvedá čtyřboký sanktusník.

Kryt na všech kostelních budovách jest taškový, jaký je též na ostatních zámeckých budovách, kromě věžek, které jsou pobity plechem.

Vchod jest od severní strany ze dvora, odkud vede několik schodů dolů do kostela.

Okna osvětlují loď dvě, presbytář tři a sakristii jedno, vesměs svrchem segmentová.

Vnitřek nepůsobí příznivě; loď měří 12 m délky a 7·80 m šíře, po obou stranách rozšiřuje se o výklenek, v němž jest po širokém okně a kryta jest rovným

stropem; půlkruhovým vítězným obloukem, 2.20 m silným, otvírá se do kněžiště 7.80 m dlouhého i širokého ve tvaru čtverce s otupenými kouty, zaklenutého českou klenbou.

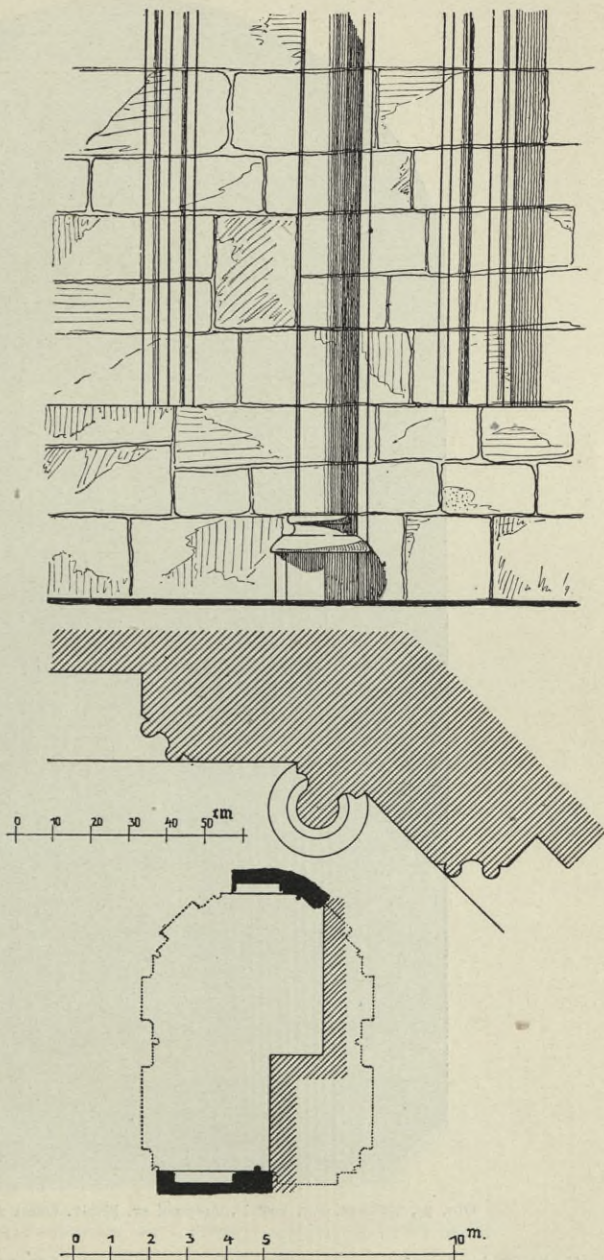
Kruchta rozkládá se v severní části lodi na dvou sloupcích; nad ní jest knížecí oratoř, přístupná z I. patra zámku.

Výprava jest jen z části původní barokní, ostatek jest nový.

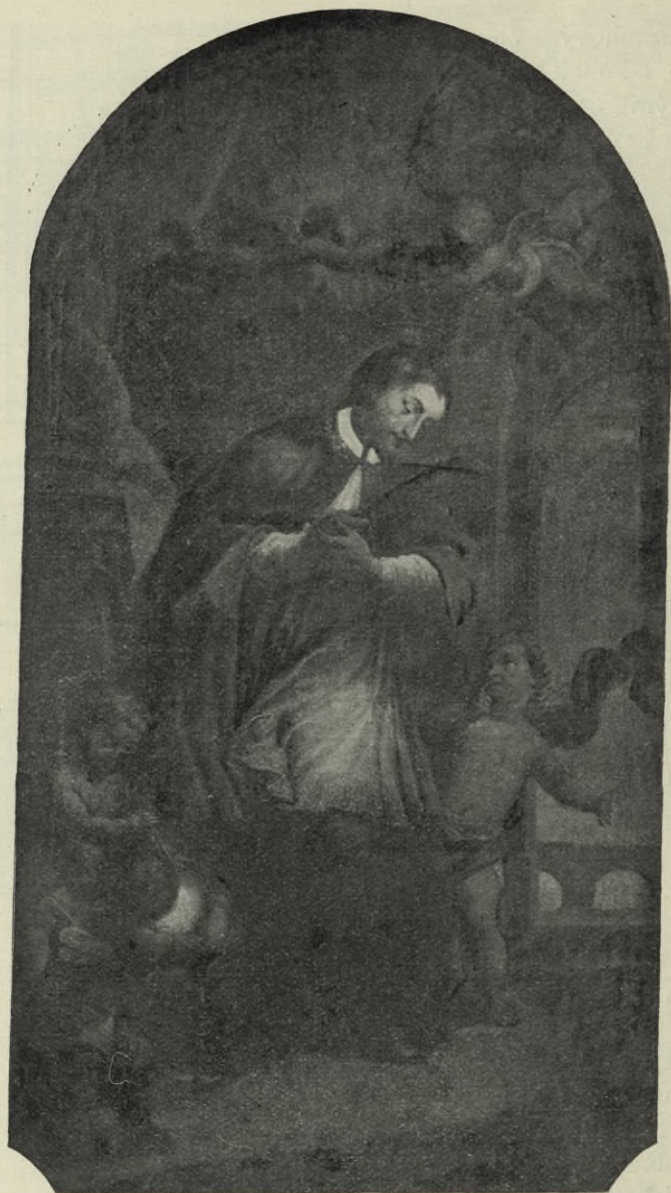
Hlavní oltář stojí na mramorové tumbě, taktéž predella jest z červeného mramoru. Vršek oltáře jest nepoměrně malý a vzat z jiného oltáře; uprostřed sloupkové architektury s korintskými hlavicemi visí obraz povýšení sv. Kříže, zakoupený r. 1897 ve Vídni; po obou stranách stojí ve výklencích sochy sv. Václava a sv. Ludmily. V nástavku nad římsou oltáře jsou sošky Hospodina a Krista P. Za oltářem visí obraz, jenž dříve byl na hlavním oltáři; představuje také „povýšení sv. Kříže“ a byl malován Janem Kroupou v r. 1848.

Sochy sv. Veroniky a sv. Maří Magd. v životní velikosti, empírové, stojí v kněžišti ve výklencích otupených rohů.

Bokové oltáře, oba pendanty v sloupkové architektuře; na východním visí obraz sv. Jana Nep., 2.00 m vysoký a 1.10 m široký.

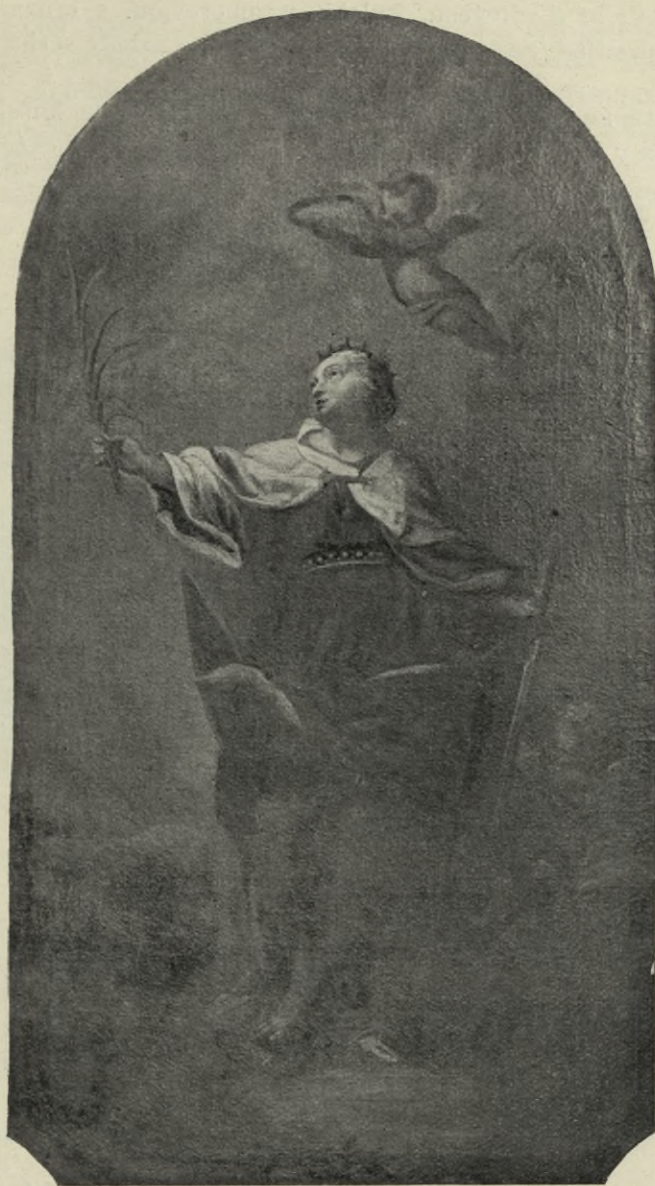

Obr. 74. Nižburk. Hrad. Zbytky původní kaple. Půdorys a detail ostění výklenků a koutové přípory.

Obr. 75. Nižburk. Far. kostel „Povýšení sv. kříže“. Obraz sv. Jana N. na bočním oltáři.

Světec jest sehnut, vedle něho andělíček klade si prst na ústa a ukazuje druhou rukou na Karlův most v pozadí; na levé straně dva andělé měří zeměkouli a jiní dva drží nad sv. Janem věnec s palmou. Dobrá malba z počátku XVIII. věku. (Viz obr. 75.) Na severním bočním oltáři visí výborně malovaný obraz sv. Kateřiny, ze stejné doby jako předešlý. (Viz obr. 76.) Bohužel jest z velké části zakryt představenou jeskyní s lourdskou P. Marií.

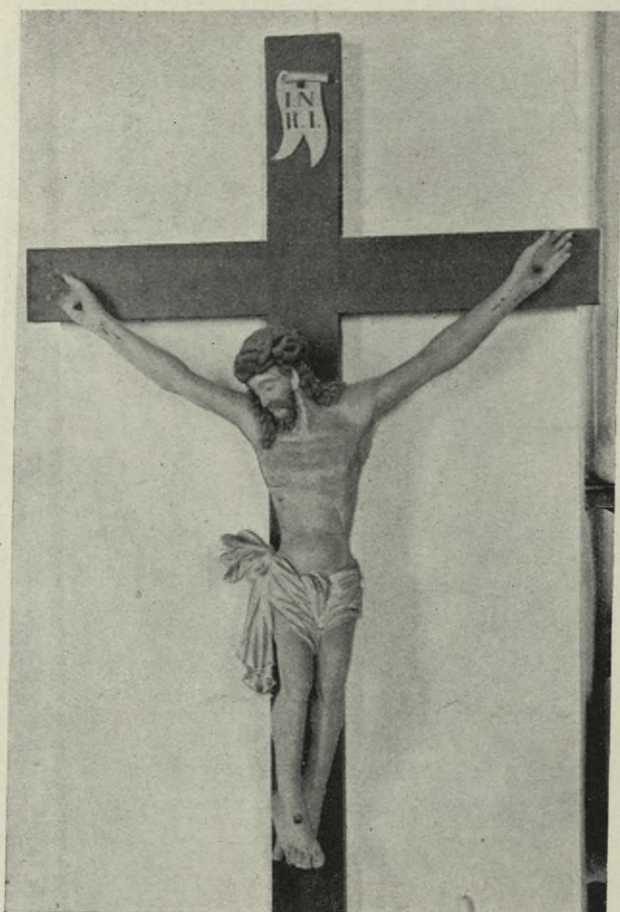
Obr. 76. Nižburk. Far. kostel „Povýšení sv. kříže“. Obraz sv. Kateřiny na bočním oltáři.

Krucifix v $\frac{3}{4}$ životní velikosti visí ve vítězném oblouku; byl nalezen při stavbě kostela r. 1724. Dobře řezané tělo Kristovo pochází asi z XVI. století. (Viz obr. 77.)

Obraz sv. Antonína Pad., poprsí z XVIII. věku. Obraz sv. Brunona (mnich modlí se ke kříži), malován J. Kroupou; oba obrazy tyto visí v lodi.

K a z a t e l n a dřevěná, kulatá, mramorovaná s ornamentálními kartušemi; na stříšce na závitech hlavičky andělů a nahore socha sv. Jana a Křtitele.

K ř t i t e l n i c e oblá, výžlabky zdobená, stojí na kuželce.
S v í c n y cínové, 1 pár, 0.47 m vys., stojí na trojboké noze.

Obr. 77. Nižburk. Far. kostel „Povýšení sv. kříže“. Krucifix ve vítězném oblouku.

S v í c n y cínové, 1 pár, 0.37 m vys., též na trojboké nožce; oba páry z počátku XVIII. věku.

L a v i c e, pět a půl párů a 2 přednice 2.75 m dlouhé, dubové; přednice i postranice pěkně vyřezávané ornamentálně; pocházejí z výbavy původní z r. 1724. (Viz obr. 78.)

K r e d e n ě n í s k ř í n ě dvě dubové s prosekávaným cínovaným kováním; jsou z r. 1724.

M o n s t r a n c e stříbrná, částečně zlacená, 0.63 m vys., 0.29 m šir., stojí na oválné nožce, na stonku kartuš se znakem Valdštýnů; na troj-

dílném ořechu tlačené ornamenty s kartušemi. Na paprscích stříbrný věneček prosekávaný, na něm po stranách z hlavičky andílčí; nahoře Bůh Otec s holubicí. Melchisedek, novější, je ze zlatých mincí, nalezených v protějším hradišti stradonickém. Krásná práce pražská (staroměstská) z r. 1724. Značky: R. R. a C. B. (Viz obr. 79.)

V sanktusníku nepřístupné z v o n y: Čís. 1. s nápisem: Valentin Lissiak gos mich 1729; na plášti obr. sv. Jana N.

Čís. 2. Na plášti obraz sv. Floriana a sv. Václava a značka. I. C. S. 1782.

Obr. 78. Nížburk. Far. kostel „Povýšení sv. kříže“. Kostelní lavice.

HROBKA knížat z Fürstenberka stojí na západ as 10 minut do zámku na návsi. Byla postavena knížetem Filipem pro členy rodu české linie. Uvnitř na trojbokém mramorovém jehlanci jest nápis:

Na 1. straně: Heic (!) quiescenti | Carolo Egoni S. R. J. Principi | a Fürstenberg | Aurei velleris equiti | Consiliario Imper. intimo | etc.

Na 2. straně: Suis Dilecto conjugi | patri optimo amicis indigenis | coevis aequae ac posteris | bonis omnibus | aeternum flebili |

Nato Non. Maji MDCCXXIX
denato Id. Julii MDCCLXXXVII
Hoc pietatis suae monumentum filius
Philippus poni jussit.

ŠKOLA jednoduchá jednopatrová budova z bývalého pivovaru při silnici do Křivoklátu stojící, na níž jsou nápisy: Serenissimus Princeps Carolus Egon a Fürstenberg Scholam hanc extruxit. MDCCCXXVI. Nad vchodem:

PRO ČECHY SLÁVA KRÁLE SLAST :
KDYŽ W DJTEK VMV KWĚTE WLAST.

Obr. 79. Nížburk. Far. kostel „Povýšení sv. kříže“. Monstrance.

Nový Dům.

J. Renner 160.

Na panském poli nalezeny střepy vypíchané, pazourky, kamenná sekyrka (neolit); tamtéž nalezena mince císaře Nervy. U potoka vyskytly se hradištní stře py. Nálezy tyto chovají se ve sbírce prof. Hakena (zemské museum), kde se nachází též bronzová jehlice a nožík ze žárových hrobů z N. Domu. Dle udání kustoda měst. musea pana Rennera v Rakovníku jsou u obce neprozkoumané m o h y l y.

B.

OSADA nová, založena knížetem z Fürstenberka r. 1835.

KOSTEL S. MAŘI MAGD., filiální (k Městečku), stával původně jako poutní dřevěná kaple. Za hraběte z Valdštiny postavena nynější budova r. 1741.

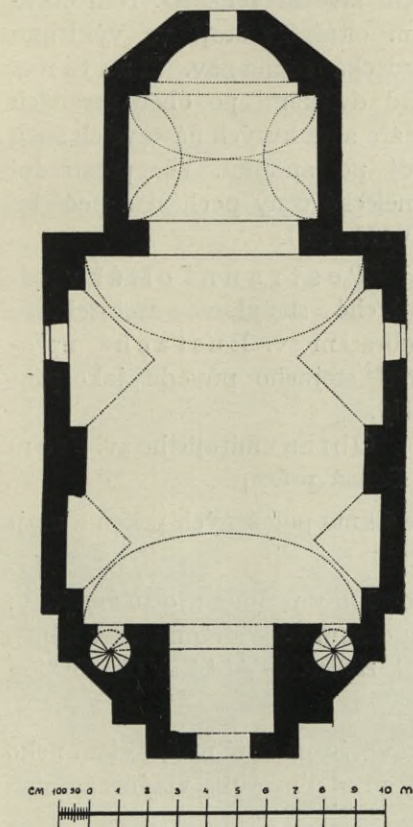
Omítaná, orientovaná stavba na hřbitově nad obcí na mírném návrší, skládá se z lodi o 2 polích, presbytáře o 1 poli, zevně z pěti stran osmistěnu, a věže hranolové, jednopatrové; vše pod tašky, až na věž, jejíž štíhlý, osmistěnný jehlanec pobit jest plechem.

Nároží mezi věží a lodí jsou otupena a v obou koutech této vedle věže jest v jednom schodiště na věž, v druhém depositář. (Viz obr. 80 a 81.)

Vchody jsou 3; hlavní pod věží, druhý od jihu do lodi, třetí za hlavním oltářem; všecky o rovném nadpraží, v prostých ostěních kamenných.

Okna, vesměs svrchem segmentová, jsou 2 páry v lodi a tři v kněžišti.

Uvnitř měří loď 9.50 m šíře, 11.0 m délky a 8.0 m výšky, dělena

Obr. 80. Nový dům. Půdorys. fil. kostela sv. Maří Magdaleny.

jest dvěma pilíři 2.20 m širokými, 0.60 m ze zdi vyčnívajícími, sklenuta valenou klenbou s výsečemi.

Vítězný oblouk 4.66 m široký, ve zdi 1.20 m silný, sklenut jest v poloellipse.

Kněžiště 6.00 m šir., 6.50 m dlouhé, záleží z obdélného pole, k němuž na východní straně připojen segmentový výklenek. Sklenuta jest českou klenbou a výklenek poloelliptickou bání.

Kobka pod věží, 2.20 m šir., 3.70 m dlouhá, kryta valenou klenbou.

Kruchta v pozadí lodi stojí na dvou osmibokých trámčích.

Výprava pochází asi odjinud, bývala černá, z části zlacená; r. 1887 byla hnědě natřena.

Hlavní oltář v dřevěné sloupkové architektuře; nad hlavní římsou kusé nástavce štítu. Uprostřed jest obraz sv. Maří Magd. malovaný r. 1894 V. Trskem. Po obou stranách oltáře stojí ve výklencích sochy sv. Václava a sv. Prokopa ve $\frac{2}{3}$ životní velikosti a nad nimi

Obr. 8r. Nový dům. Pohled na fil. kostel sv. Maří Magdaleny.

sochy dvou světců mnichů v poloviční životní velikosti. Nad obrazem oltářním stojí ve výklenku jezdecká socha sv. Martina. Nad dvířkami po obou stranách oltáře a na kusých nástavcích štítu sedí po andílku. Vše prostřední umělecké ceny pochází z počátku XVIII. stol.

Postranní oltář v jednoduché sloupkové architektuře s obrazem sv. Eustacha uprostřed, stejného původu jako předešlý.

Obraz umírajícího sv. Františka Xav. visí za hlavním oltářem. Běžná práce.

Dvěře hlavní i boční jsou sbity ze šikmo položených prken a mají slušné prosekávané barokní kování.

Zvonový visí ve věži 2. Č. 1. Měří 0.58 m v průměru, 0.40 m výšky; má ucha hladká, pod korunou mezi dvěma ornamentovanými pásky nápis, ALLES - WAS - ATHEM HAT LOBE DEN HERRN - ALLELVIA - GOSS - MICH — NICOLAUS LÖW.

Na plášti znak Hohenburských (ruka vztýčená drží meč, kolem něho dva lvi k němu obrácení, v kletotu z rohy mezi nimi ruka vztýčená s mečem). Kolem znaku nápis:

ANNO 1650
KV POCZTIWOSTI
A BLAHO-SLAWENE
A WSSEM BOHV MILYM
ZWON IA SIMON PAVL
CZAS G. M. C. HEYTMAN
SKEM PRZELYTI

DNE 28 YVNY
SWATE TROGYTCY
PANENCE MARGI
SWATIM DAL SEM TENTO
ER Z HOHENBVRGV TEN
NA PANSTWI KRZIWOKLAT
MODLETE SE ZA MNE.

Č. 2. Měří 0.24 m v průměru, 0.21 m výšky, má ucha v provazce stáčená, plášť hladký.

SOCHA SV. JANA NEP. stojí as $\frac{1}{2}$ hod. od obce v lese na barokním, 3 m vys. podstavci. Světec, v životní velikosti tesaný, drží palmu a krucifix; z pol. XVIII. stol. Vedle něho dřevěná kazatelna, na níž se o pouti káže.

Nový Jachymov.

Sommer XIII., 288. Waterich v. Waterichsburg, Handwörterbuch der Landeskunde d. Königreichs Böhmen (1845) 713.

Pohled: Eisengußgebäude mit zwei Hochöfen in Neu Joachimsthal. Jos. Schembera del. Litografie kol r. 1825, vel. 51 × 24 cm.

HUTI bývaly zde staré již v XVII. stol.

OSADA byla založena kníž. Fürstenberským radou Fr. Nittingerem, jenž tu pochován.

Huti a pece byly nově postaveny r. 1817. V čele budovy byl nápis: IOACHIMVS EGON CAROLI EGONI SVO MDCCCXVII. Vedle hrubého zboží lity tu byly i jemnější práce najmě v gotickém slohu provedené, jako kazatelna a pomník Jungmannův v Hudlicích. Huti zašly v letech osmdesátých minulého věku. Nyní se otevřely huti na rudu znovu.

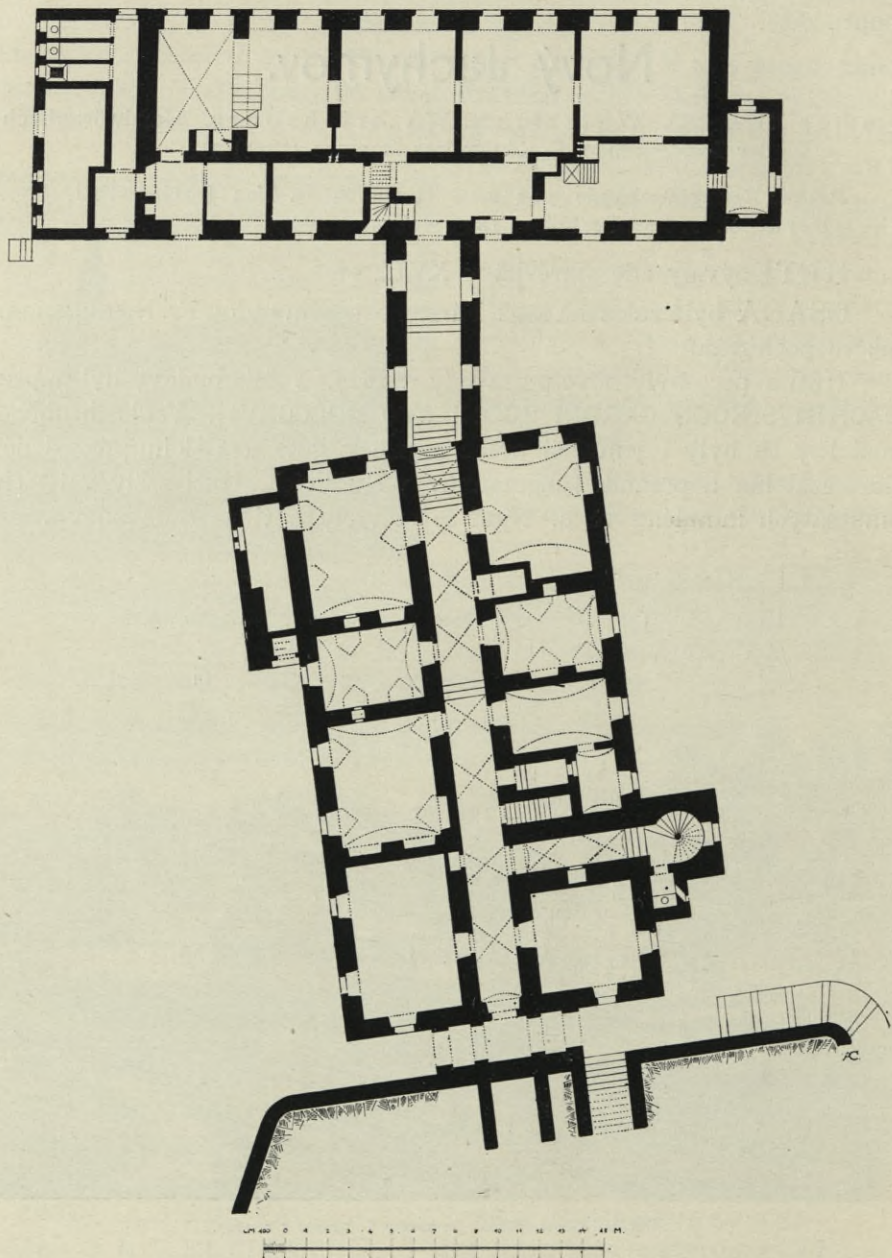

Obr. 82. Obora. Pohled dle kresby V. Mrkose z r. 1797.

Obora (Leontinský zámek).

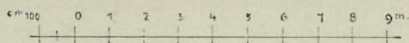
LOVČÍ ZÁMEČEK pod jménem Obora postaven v barokním slohu na cestě mezi Nižborem a Krivoklátem uprostřed dvora hospodář-

ského. (Viz obr. 82.) Záležel ze dvou budov jednopatrových, mansardskou střechou krytých, spojených mezi sebou krytou chodbou. (Viz obr. 83.)

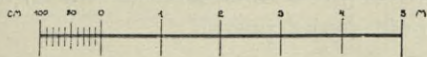
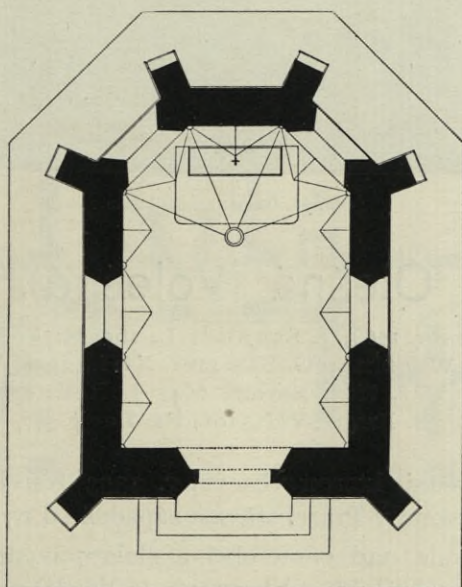

Obr. 83. Obora. (Leontinský zámek.) Půdorys přízemí.

Na předním průčelí nad vchodem vyvedena římsa v rovný štít a nad tím věžka. (Viz obr. 84.) V l. 1865—1866 přestavěn zámek dle návrhu

Obr. 84. Oboř. Průčelí zámku.

Obr. 85. Oboř. Půdorys kaple sv. Václava.

J. Jirusche a r. 1892 přístavbou kníž. Fürstenberského stavebního inspektora inž. *J. B. Urbana* zvětšen a upraven pro sídlo kněžny Leontiny z Fürstenberka, od kteréž doby se též nazývá Leontinským zámkem.

KAPLE v gotickém slohu dle návrhu *J. Jirusche* r. 1866 postavená. Na hlavním oltáři visí obraz sv. Václava od *V. Kroupy*. (Viz obr. 85.)

KAPLIČKA jednopatrová, stojí na křižovatce silnice z Nižboru do Křivokláta a cesty do zámku. V přízemí stojí mezi čtyřmi pilíři socha Krista P. s podpisem „Ecce Homo“. V 1. patře v zasklených výklencích sochy dvou světců v papežských ornátech, v třetím jest černá Madonna s Ježíškem, v čtvrtém kříž s přehozeným bílým rouchem. Kryt na stanové střeše taškový.

Obr. 86. Olešná. Průčelí zámku.

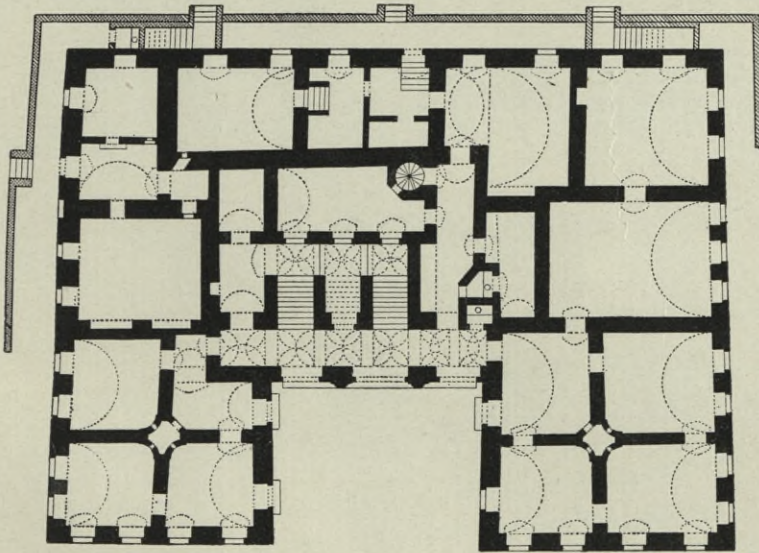
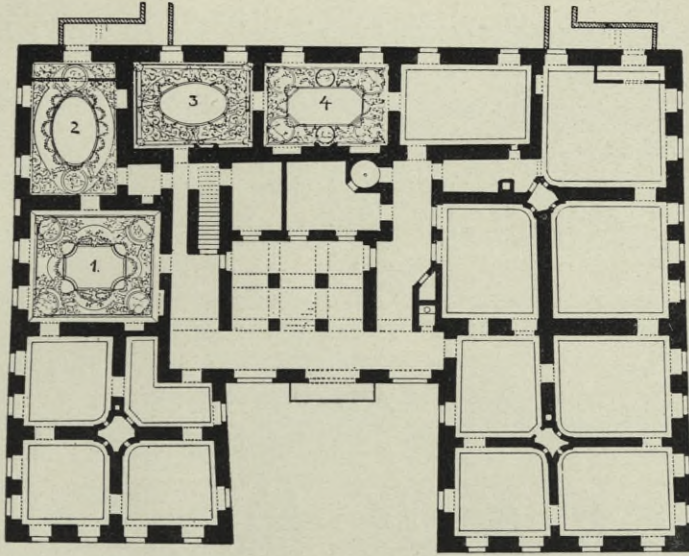
Olešná (Volešná).

Farní pamětnice z r. 1768; *J. Schaller* I., 165; *Rukopis topogr.* v archivu musea kr. Č. Heslo: Woleschna; *G. Sommer* XIII., 293; *A. Sedláček*, *Hrady a zámky* VIII., 89; *Týž*, *Hist. slovník*, 664; *J. Renner* 243; *F. A. Heber*, *B. Burgen* VII., 101; *Fr. Levý* 387.

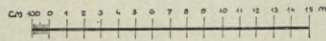
OBEC původní, kterou věnoval r. 1353 Karel IV. mansionářům při chrámě sv. Vítkém v Praze, stávala západně od nynější vsi u rybníka.

TVRZ stávala nad onou obcí a slula původně Oleška. Ku konci XV. věku vystavěl *Jiří z Eberstorfu* (z Násile) novou tvrz. Ve válce třicetileté tvrz jmenuje se již pustou.

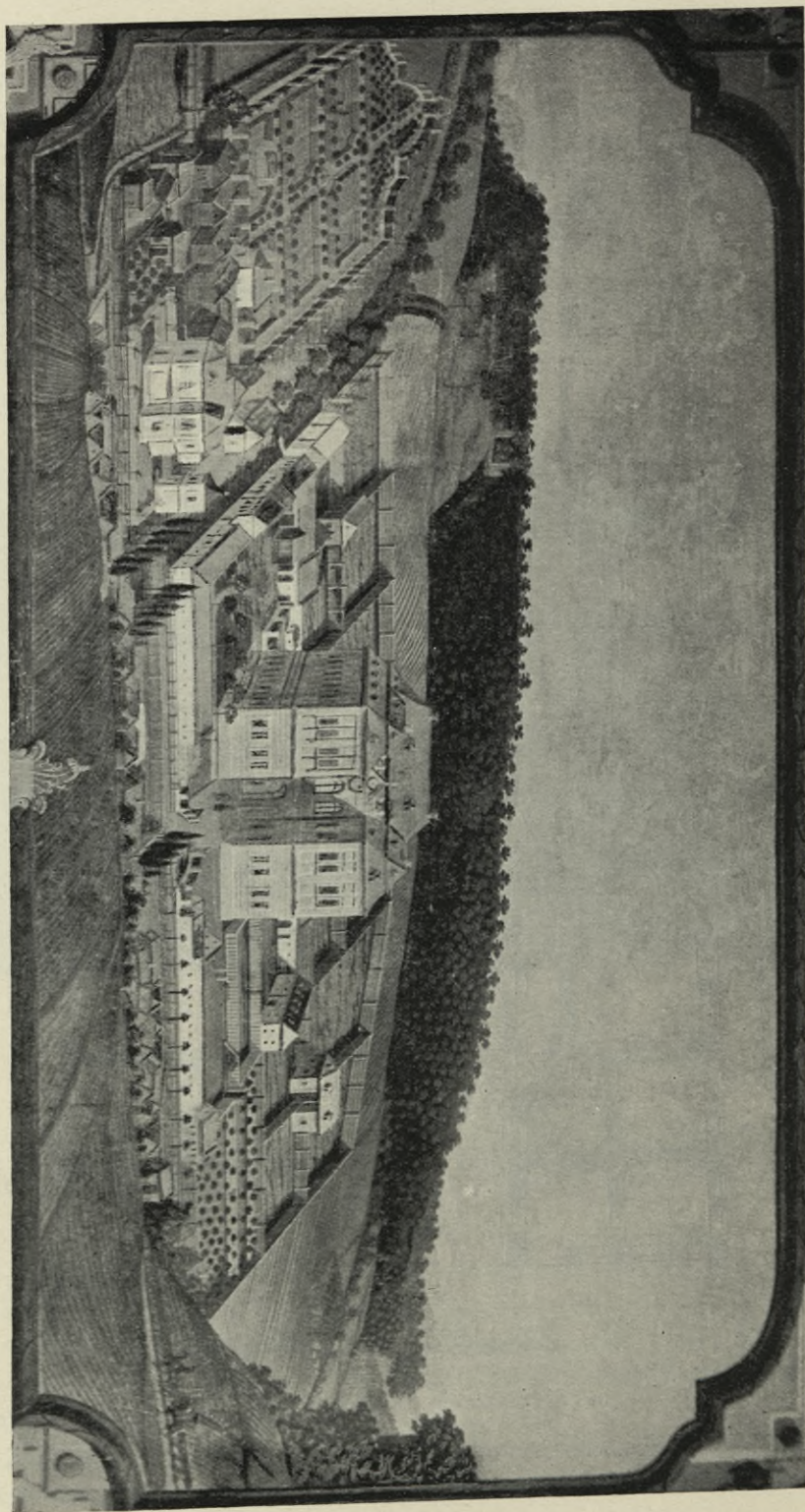
ZÁMEK stojí na sever od vesnice uprostřed velikého hospodářského dvora. Byl postaven v XVI. století, za rytířů ze Šlovic. Když Mi-

AC.

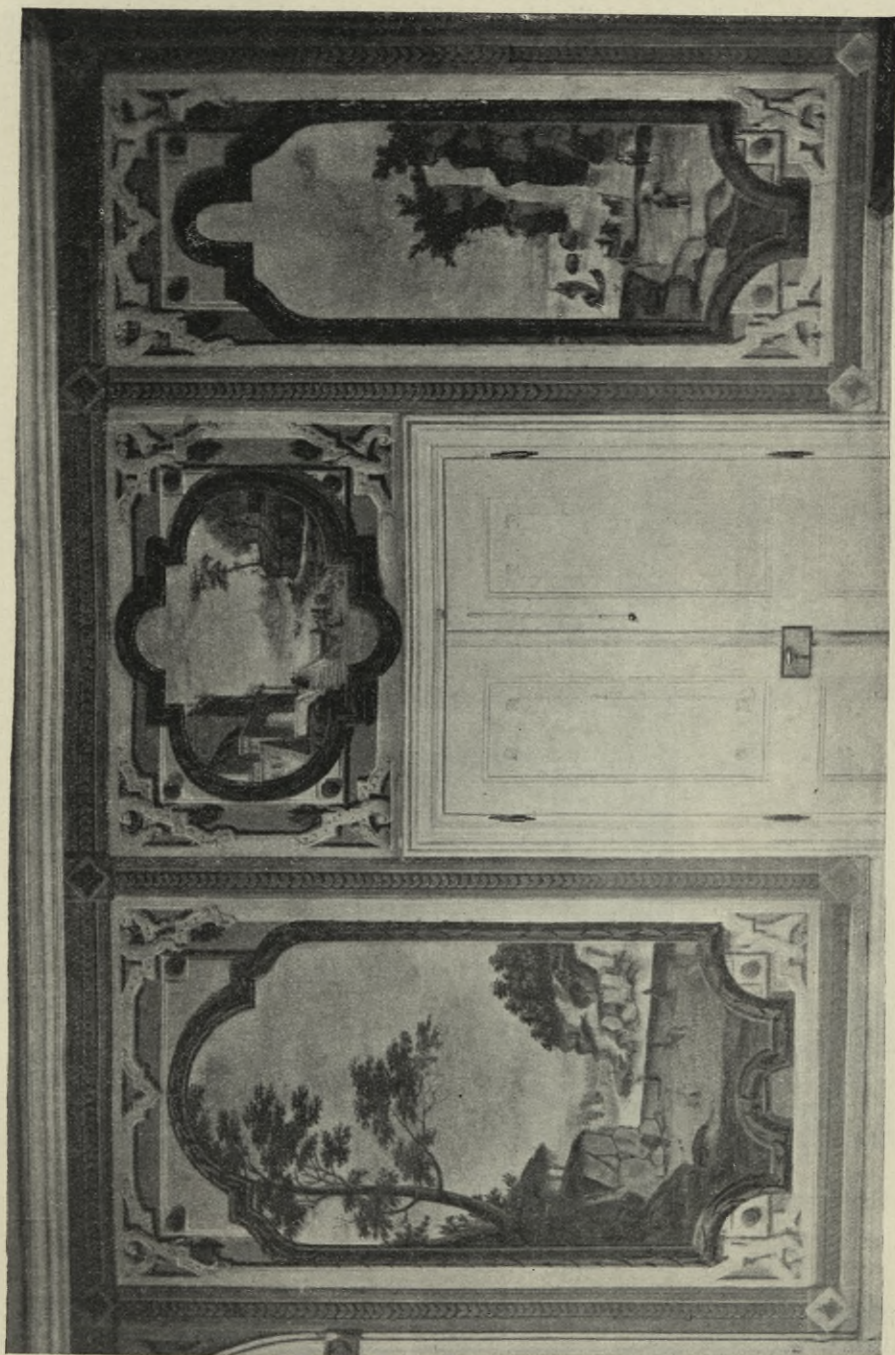

Obr. 87. Olšná. Zámek. Půdorys přízemí a I. patra.

Obr. 88. Olesná. Zámek. Nástěnná malba (pohled na situaci zámku a kostela z konce XVIII. stol.).

kuláš z Rosendorfu prodával r. 1682 zboží olešenské a jiné polnímu zbrojmistru Janu Frant. z Kaisersteina, jmenuje se kromě vsi též zámek se

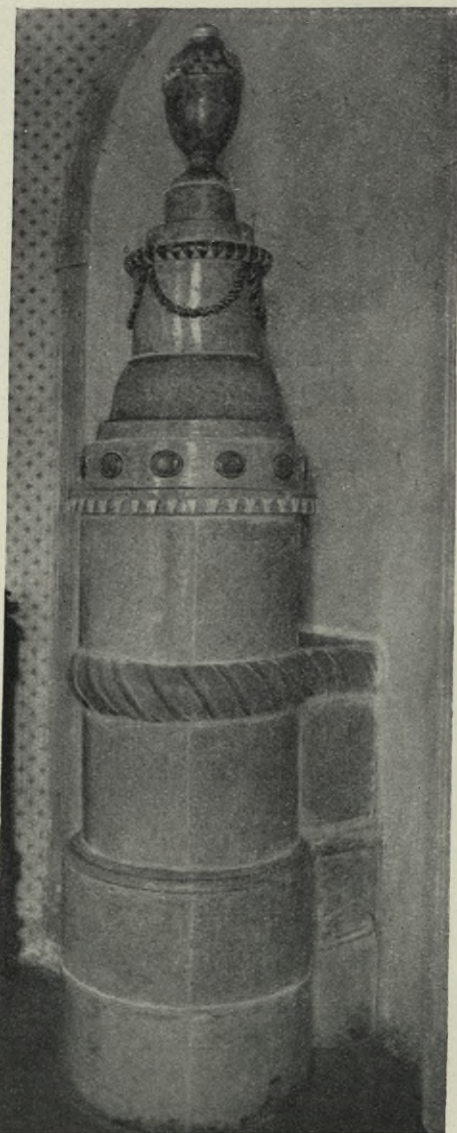

Obr. 89. Olešná, Zámek. Nástěnná malba v novější části zámku.

dvorem. Vnučka téhož, Marie Ludvika, provdaná za Petra Arnošta, hraběte z Mollart a její švakr, Jan Štěpán hrabě z Meraviglia-Crivelli, od r. 1776

držitel Olešné, přestavovali zámek a vyzdobili jej. R. 1836 koupil Olešnou kníže z Fürstenberka a připojil ji k panství křivoklátskému.

V chod do zámeckého dvora vede v jižní ohradní zdi, jež as 50 m před středem zámku vybočuje ve vyduť oblouk, v něm jsou 3 otvory:

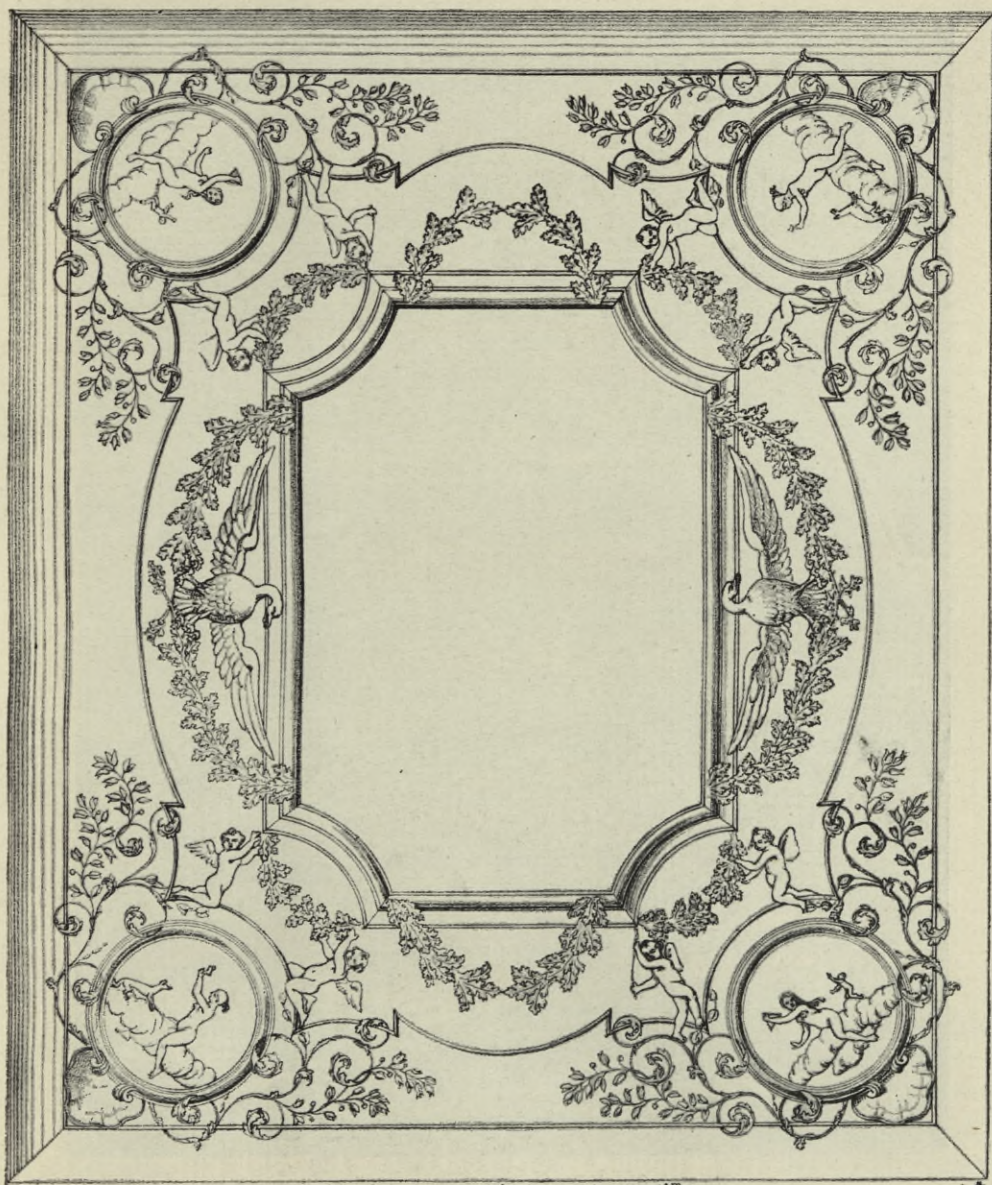

Obr. 90. Olešná. Zámek. Empirová kamna v novější části stavby.

Střední vrata mezi 2 brankami pro pěší. Mezi otvory stojí na čtyřbokých pilířích kamenné pinie.

Rozsáhlá omítaná budova jednopatrová na půdorysu ve tvaru H, jejíž přední strana má 3 okenní osy a křídla po čtyrech; podélné strany

mají po 9 osách. Uprostřed vedou tři vchody ellipticky sklenuté, nad středním širším vystupuje pavlání s empirovou mříží; ostatní průčelí v prostém baroku. (Viz obr. 86.)

Obr. 97. Olešná. Zámek. Schema stropu v pokoji čís. 1.

V přízemí rustika z vodorovných pásů, v patře rozděleny jsou fačady plochými lesenami. Nad schody jsou 3 velká, půlkruhem ukončená okna, z nichž střední zdobí kamenný znak Meravigliù; nad ním

vyveden nad římsou rovný trojboký štít s hodinami uprostřed a krátkými attikami po stranách, jež zdobí 2 barokní vásy. Stejná s těmito vása ukončuje také vrchol štítu. (Viz obr. 87.)

[Obr. 92. Olešná. Zámek. Roh stropu v pokoji čís. 1.

Krov mansardový nad zámekem jest výborné dílo tesařské; hlobované trámy svázané jsou soustavou německé ležaté stolice.

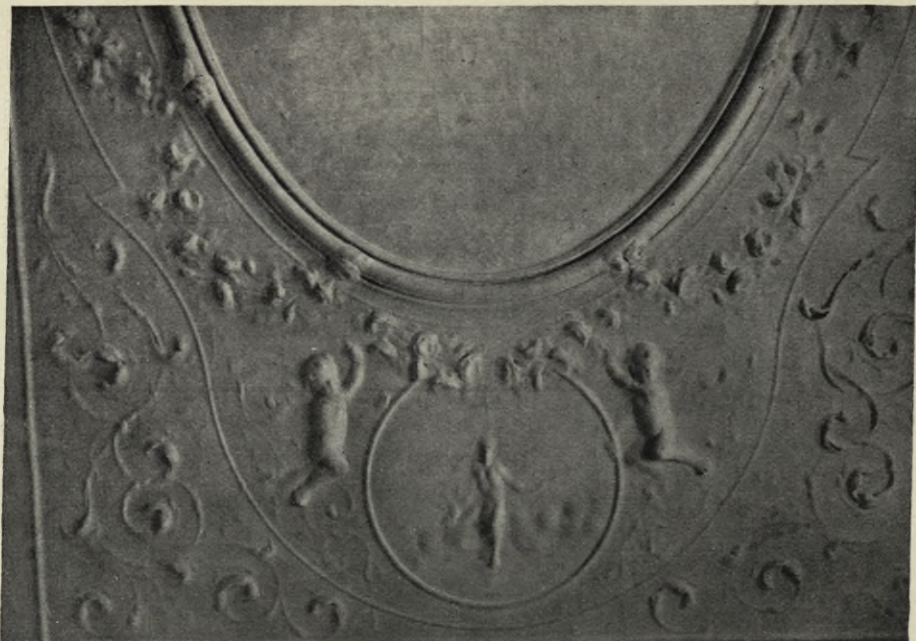
Střecha taškami krytá, prolomena řadou vikýřů; v onom nad vchodem jsou 2 cymbály. Dvěře vchodů rozdělány jsou výplněmi, vroubenými vyřezávanými tory.

Vnitřek. V přízemí zaklenuty jsou předsíň i pokoje, sloužící za kanceláře, českými klenbami do pasů. Ve středu budovy vede do patra trojramenné schodiště s dvěma výstupními rameny, zaklenuté českými klenbami. Zábradlí složeno ze 4bokých kuželek. V zaokrouhlených koutech jsou výklenky, v nichž stávaly sochy. V I. patře ve východním křídle v středním pokoji jsou na stěnách malby představující: 1. zámek zpredu a za 2. zámek ze strany. Na obou jest patrné, že ku

Obr. 93. Olešná. Zámek. Znak hrab. Meravigliů na chodbě před jídelnou.

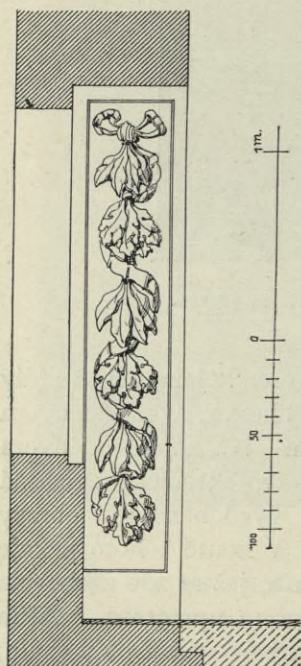
konci XVIII. století stál zámek v rozsáhlém dvoře, kolem něhož stály veliké konírny a v těch místech, kde nyní stojí lihovar, v předu dvora hospodářského k východní straně, že stál pivovar. Na západ od dvora rozkládala se veliká, ve francouzském způsobu architektonicky založená zahrada. (Viz obr. 88.) Třetí stěna téhož pokoje vyzdobena jest obrazy krajin a sídla Meravigliů v Itálii. (Viz obr. 89.) V koutě tohoto pokoje i ostatních jsou čtyřkruhové výklenky pro kamna, jež se zde zachovala dvoje, empírová: č. 1. zelená válcovitá s pletencem uprostřed, s užším válovým nástavcem, na němž jsou pověšeny festony a s vásou na vrcholu; č. 2. červená, osmihranná, zdobená hlavičkami a festony, nad nimiž stojí vása. Oboje pocházejí z meze XVIII. a XIX. století.

Obr. 94. Olešná. Zámek. Půl stropu pokoje č. 2.

Při bližším ohledání tohoto zámku jest patrné, že pochází ze dvou dob. Severozápadní část jest zbytek zámku ze XVI. věku, jenž stál na obdélném půdorysu, v XVIII. století byl přestavěn nynější střed se schodištěm a připojena obě vystupující křídla. Ve zbytku původní stavby, čtyřech to pokojích při severozápadním rohu, zachovala se úprava ze XVII. věku. Místnosti ty byly nádherně vyzdobeny štukovými ornamenty na stropěch. Uprostřed stropů byly připevněny obrazy na plátně malované. Když v posledních desítiletích sloužily tyto pokoje jako občasné byty česačů chmele, ba jeden z nich dokonce jako kovárna (!), utrpěly nástropní výzdoby i malby tou měrou, že sotva bylo lze rozpoznati, co představují; aby byly před úplnou zkázou zachráněny, byly obrazy sejmuty a uloženy na Křivoklátě.*)

Pokoj č. i. (viz půdorys zámku na obr. č. 86.), bývalá jídelna, 6.60 m šir. a 8.10 m dlouhý, jest osvětlen dvěma okny. Na stropě

Obr. 95. Olešná. Zámek. Výzdoba štuková v oknech severního průčelí.

*) Popis obrazů těch viz v Soupise Rakovnícka I. dílu (hradu Křivoklátu), str. 140.

jsou 4 kruhové medailony v rozích, v nichž sedí na obláčcích nahé ženské postavy. Nad medailony nesou 2 andělkové dubové festony. Na festonech, též dubových, podélních stran sedí rozkřídlení orlové. (Viz obr. 91. a 92.) Výborná kompozice v celku i v podrobnostech vroubila střední obraz obdélného tvaru s vykrojenými rohy, 3.40×2.20 m vel., renaissančním profilem orámovaný, na němž namalován byl na plátně únos Proserpiny.

Nad dveřmi do tohoto pokoje z chodby jsou vymodelovány v sádře dva barokní štíty pod korunou. V jednom z nich namalován znak hrabat

Obr. 96. Olešná, Zámek. Půl stropu pokoje č. 3.

Meravigliù-Crivelli, v druhém jest monogram z písmen E. T. M. a C. Pocházejí z druhé pol. XVIII. stol. (Viz obr. 93.)

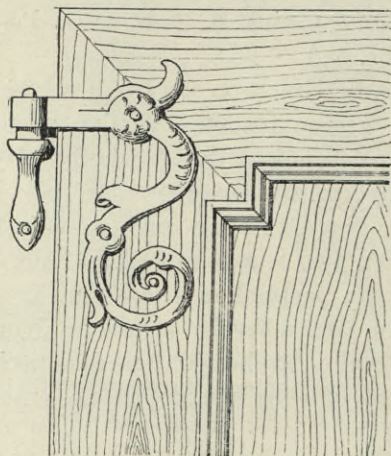
P o k o j č. 2., sousedící na sever s předešlým, 5.00×7.70 m veliký, utrpěl velmi vestavenou později příčkou, kterou rozdělil ve dvě místnosti, z nichž severní slouží jako předsíň, přístupná ze dvora schody, přistavenými k severnímu průčelí zámku. Původně byl osvětlen tento pokoj třemi okny, nyní jen dvěma v západní zdi. N a s t r o p ě zachována jest štuková obruba středního elliptického obrazu 3.60×2.50 m velkého, který tam druhdy býval a jenž představoval scenu pastýřskou s tančícími dívkami. Na profilovaný rámeček obrazu věší na jižní a severní straně po dvou andělcích růžové festony. Mezi andělky jsou v kruhových medailonech dívčí postavy v reliéfu. Cípy stropu jsou vyplněny úponkovitými ornamenty z akantových listů. (Viz obr. 94.)

P o k o j č. 3., bývalý salon, 6.80×5.00 m velký, na východní straně od předešlého, osvětlen jest dvěma okny v severní zdi. Špalety

Obr. 97. Olešná. Zámek. Ostění krbu v pokoji č. 3.

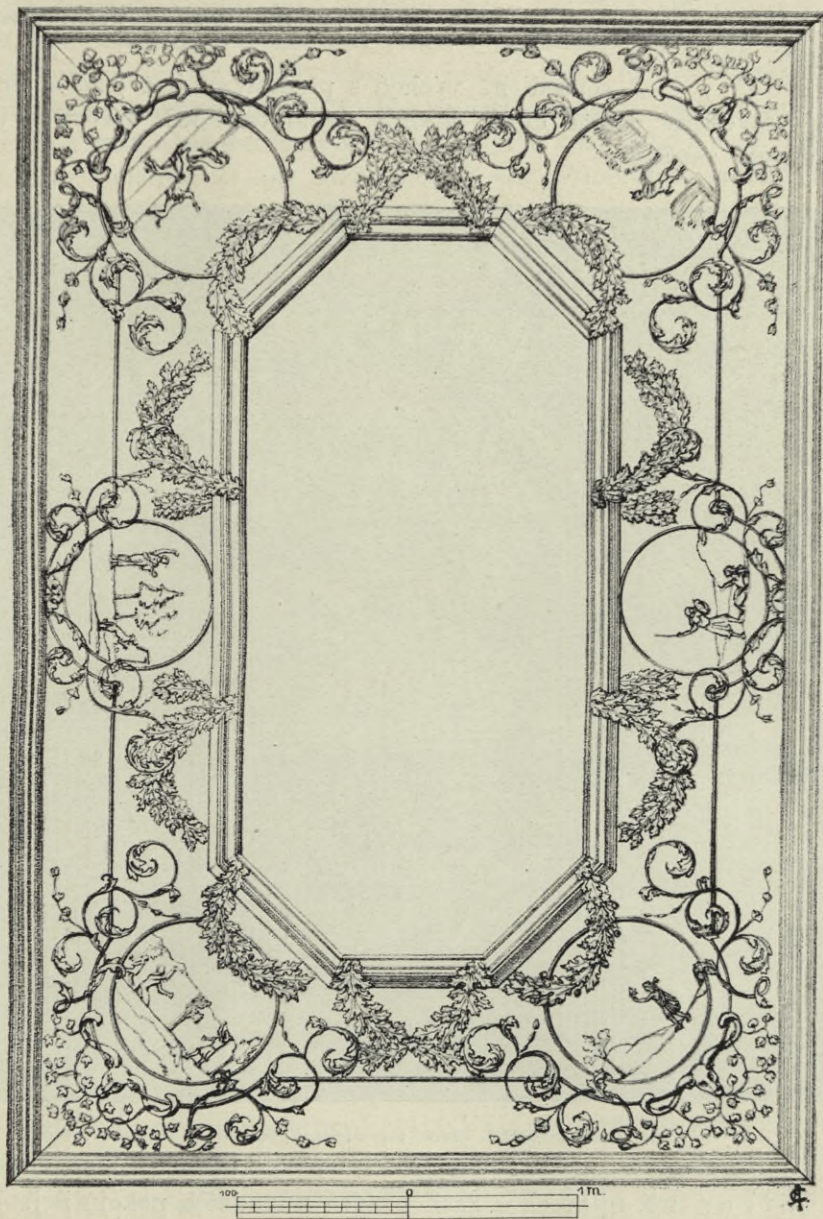
oken jsou ozdobeny štukovými svíslými festony, jichž kytice jsou uvázány na stužkách nahoře pověšených. Kytice festonů těch jsou střídavě z vavřínových a dubových listů. (Viz obr. 95.)

Obr. 98. Olešná. Zámek. Kování na dveřích.

Strop měl uprostřed původně eliptický obraz na plátně 3.60×2.20 m velký, jenž k nepoznání jest poškozen (chován t. č. na Krivoklátě). Kolem rámce profilovaného proveden v štuk páso 0.80 m široký, vyplněný ve středech velké i malé osy 4 páry peroucích se anděličků, v úhlopříčných vavřínovými polověnci. Ostatní plocha pásu a cípy stropu mimo pás, jsou vyplněny úponkovým ornamentem z akantu. Ve vysokých náběžích stropu (fabionech) jsou v rozích mušle nad maskarony. (Viz obr. 96.)

Krb byl uprostřed jižní stěny salonu, vrouben dvěma pilastry, na jejichž hlavicích sedí na každé andělek, držící kruhový medaillon, ovinitý

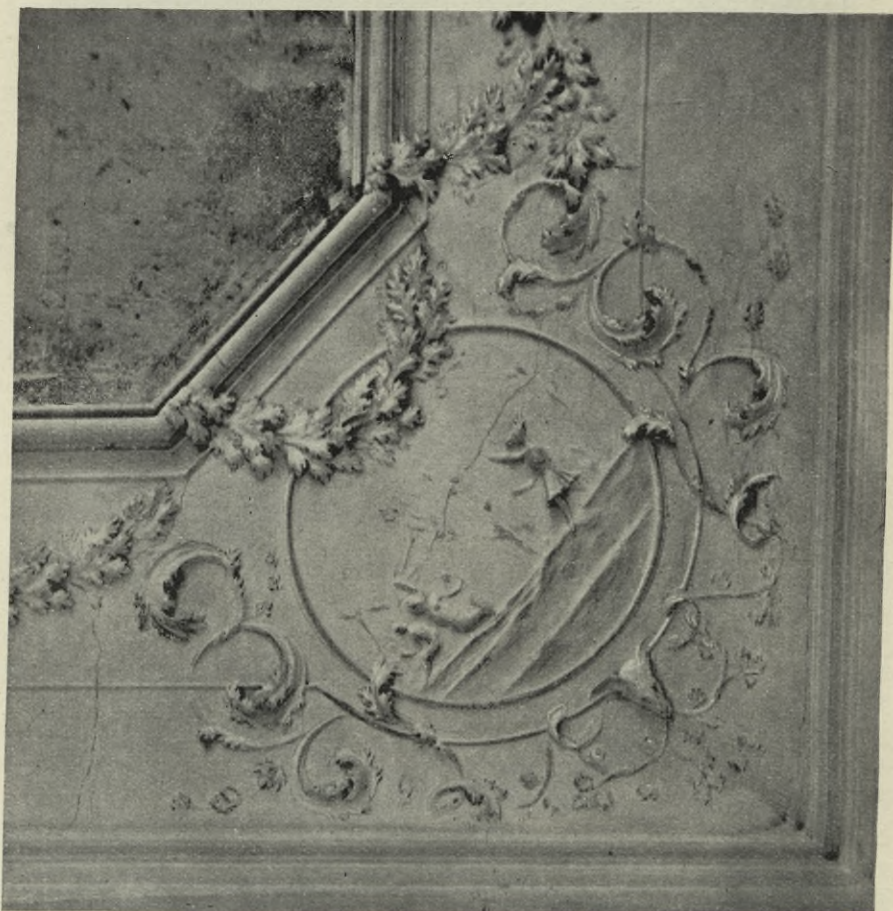

Obr. 99. Olešná. Zámek. Schema stropu v pokoji č. 4.

úponky akantovými, na kterých navlečena jest koruna hraběcí. Tento krb pochází z doby hrabat Meravigliů z konce XVIII. století, což patrně na ráz dle hrubšího způsobu práce, zcela cdišného od jemného ornamentování stropů. (Viz obr. 97).

Dvěře tohoto salonu jsou původní ze XVII. století. Křídla dveřní dělena jsou v pole lištami, jež v rozích se dovnitř zalomují, jsou bíle natřena a opatřena pěkným kováním, druhy pocínovaným. (Viz obr. 98.)

Pokoj č. 4. sousedí na východ s předešlým, jest 7.20×5.00 m veliký, osvětlený dvěma okny; druhy míval také krb uprostřed jižní stěny, nyní zazděný.

Obr. 100. Olešná. Zámek. Roh stropu v pokoji č. 4.

Strop má ze všech 4 zachovaných původních pokojů nejbohatší štukovou výzdobu. V středním poli 4.00×2.00 m vel. obdélného tvaru s otupenými rohy býval napjat obraz (na Křivokláte chovaný), na kterém dle skrovných stop lze souditi, že představoval nalezení Mojžíše (?). Ostatní plocha stropu jest vyplněna 6 medailony, v nichž vymodelovány jsou velmi živé scény s kozonohy, vílami a pod. Medaillony jsou ovínuty akanťovými úponkami. Vnitřní rám obrazu ověšen jest 10 polovenci dubo-

vými. V koutech stropu vystrkují hlavy kozlové se stáčenými rohy, držíci v zubech ratolesti. (Viz obr. 99. a 100.)

Veškerá tato výzdoba pokojů jest zbytkem úpravy z XVII. věku, má vynikající uměleckou cenu a provedena byla bez pochyby vlašskými umělci a to jak štukové práce, tak i malby nástrovní na plátnech. Z druhé polovice XVIII. století pocházejí některé přídoby, jako krb a znak nade dveřmi jídelny a jsou tyto kusy patrný svojí odlišnou technikou i měřítkem jako práce později zde působivšího umělce, který snažil se přizpůsobiti se původní výzdobě.

KOSTEL SV. MARTINA, farní, (byl jím již roku 1353). Od válek husitských až do r. 1624 sloužil utrakvistům, odtud opět jako katolický byl spravován z Kněževsi až do r. 1768, kdy ustanoven k němu administrator, jenž stal se později farářem.

Obr. 101. Olešná. Pohled na far, kostel sv. Martina.

Kamenná, omítaná stavba stojí na bývalém hřbitově, skládá se z krátké lodi, kněžiště o 1 poli a trojbokém závěru. Na kněžiště přistavěna na sever s a k r i s t i e, na jih kaple; nad oběma jsou v patře o r a t o ř e, nad jichž průčelími jsou vyzdvíženy jednoduché barokové štíty s prohybanými stranami a půlkruhovou římsou ve vrcholech. Stavba byla na starších základech provedena v první pol. XVIII. stol. a přestavěna v druhé polovině téhož století.

K r y t nad valbou lodi a sedlovými střechami oratoří taškový, na osmibokém sanktusníku, cibulovitou bání ukončeném, plechový (viz obr. 101.).

V c h o d y jsou tři; hlavní v západním průčelí jest vrouben kamenným venýřem, svrchem rovným; předsínka před tímto vchodem postavena asi před 15 lety. Vchody do sakristie a do kaple stejné jako hlavní vchod. Dveře těchto vchodů jsou dubové s pěkným kováním z XVIII. st.

O k n a v lodi 1 pár, kněžišti též 1 pár, v oratořích po 2 párech, všecka obdélná s barokními výkroji v nadpražích. V štítech nad oratořemi jest po elliptickém okénku, v sakristii a kapli po menším obdélném okně.

Vnitřek kostela působí poněkud nesouladně, růzností slohu stavby a výpravy.

K n ě ž i š t ě 5.40 m šir., 9.75 m dlouhé a 7.20 m vys., kryto jest stropem rákosovaným ve tvaru zrcadlové klenby; v závěru polygonálním ve způsobu klenby klášterní s výsečemi nad okny.

Obr. 102. Olešná. Kostel sv. Martina. Kazatelna.

L o ť 7.00 m šir.; 8.30 m dlouhá a 7.30 m vys. kryta též napodobenou klenbou zrcadlovou. Zdi oživeny jsou pilastry jen v omítce provedenými, s toskánskými hlavicemi, nad nimiž vyvedeno kladí.

Vítězný oblouk má rovný architrav, podporovaný v koutech konsolkami.

O r a t o ě, otevřené do sakristie půlkruhovými oblouky, kryty jsou rovnými stropy.

K r u c h t a stojí na 2 sloupech s válcovými hlavicemi, krytými akantovými lupeny. Podprsník kruchty dřevěný, plný na prohýbaném půdorysu s barokovými výplněmi.

Hlavní oltář v dřevěné architektuře ve slohu románském pochází z r. 1857. Uprostřed visí velký obraz svrchem půlkruhový, představující sv. Martina biskupa, malovaný *Jos. Hellichem*.*) Po stranách oltáře stojí barokní sošky běžné práce, jež byly sem dány odjinud.

Bokové oltáře dva, stojí na starých barokně baňatých tumbách zděných. Oltáře jsou nové stejné v barokním slohu, s obrazy P. Marie od *V. Trska* a sv. Josefa od *R. Kripnera*.

Zábradlí presbytáře z kamenných barokně profilovaných kuželek čtyřbokých, přes roh postavených.

Mříž uprostřed zábradlí 86 × 97 cm velká, kovaná, pozdně barokní; na jedné z křídel jest znak hrabat Meravigliů, na druhé monogram z M a C.

Kazatelna pozdně barokní, slušných poměrů, přístupna jest ze sakristie pavláčkou, na jejímž podprsňku jest kartuš s nápisem: AVDITE VERBUM DOMINI LII. Vlevo jest znak hrab. Meravigliů-Crivelli, na pravo monogram z M a C. Na víku nad kazatelnou stojí vása. (Viz obr. 102.)

Varhany s hojnými řezanými, pozdně barokními ornamenty boltcovými, jsou z části nové pracované dle původních.

Křtitelnice z pískovce přílepského, 0.72 m v průměru, nová, napodobena věrně dle původní barokní ve tvaru mušle, podporované konsolou se závitý.

Dvěře po obou stranách kněžiště do sakristie a kaple, 2.20 m vysoké, 1.60 m široké, trojdílné, dubové se závitovými nástavky na římse. Z druhé polovice XVIII. stol.

Obraz Snětí Krista P. s kříže, na plátně, 1.60 m šir., 2.30 m vys., darovala císařovna Mar. Teresie Mar. Anně hr. z Meraviglia. Kristus leží před P. Marií, vpředu sv. Maří Magd. líbá mu ruku; v pozadí andělé. Obraz tento, jenž visí nyní v oratoři, zbyl ze starší výpravy kostela a zdobí druhdy oltář. Jest správně kreslen, a pokud z chatrného stavu lze poznati, i malován. Dle pamětnice jest kopii dle *K. Škrety*.

Monstrance, ze zlacené mosazi, stojí na elliptické noze 15 × 18 cm vel., zdobené rákosovými listy, na stonku andílek, na paprscích stříbrný věneček z vína; jest z meze XVIII. a XIX. stol.

Svícný dva 0.24 m vysoké, mosazné, na trojbokých nožkách, vybíhajících ve 3 drápy, mezi nimiž 3 hlavičky andílků; empirové.

Kasule č. I., 1.00 m dlouhá, 0.70 m šir. Z modrostříbrného brokátu, střední pruh na žluté dykytě má vyšivané různobarvým hedvábím květy a znak Kaisersteinů. Nad znakem: N · G a pod ním: 1735. (Viz obr. 103.)

Kasule č. II., 1.00 m dlouhá, 0.72 m šir., z modrého brokátu, na středním pruhu ze žlutého hedvábí tkané květy; z téže doby jako předešlá. (Viz obr. 104.)

*) Omylem namaloval Hellich sv. Martina jako biskupa a ne jako rytíře, jak bylo zamýšleno, i snížil proto původně sjednanou cenu 800 zl. na 530.

Kasule č. III., 1.00 m dlouhá, 0.72 m šir. Z bílého, stříbrem tkaného brokátu s karafiáty, z druhé pol. XVIII. stol.

Bursa 0.15 m × 0.18 m, se stříbrem vyšívaným beránkem.

V sakristii: Skříň kredenční, dubová s mnoha zásuvkami, původní, z XVIII. stol., jest jen svršek.

Obr. 103. Olešná. Kostel sv. Martina. Kasule č. I.

Hmoždíř 0.14 m vysoký, 0.13 m v průměru, hliněný, polévaný hnědě, s 2 uchy; na plášti nápis frakturou: **ANNO 1772**, na druhé straně: „**Da Wolesnaw Swatymu Martinu**“ pod tím značka mistra a I. G.

Pamětní kniha farní, 0.23 × 0.33 m vel., z r. 1768, v deskách z teletiny s tlačenými ornamenty dobrého díla.

Zvonice stojí na východ, 7.90 m vzdálena od kostela; omítaná stavba na půdorysu čtvercovém délky strany 5.70 m, v síle zdi 1.90 m. Přízemím vede vchod na bývalý hřbitov, odtud schodiště do patra v síle

zdi. V I. patře 3 okna s vrchem půlkruhová. Křít stanové nízké střechy taškový, na hrotu v kamenném nástavci pěkně kovaný křížek.

Zvony jsou ve zvonici 3. Čís. I. 0.58 m vys., 0.73 m v průměru. Ucha hladká, pod korunou pás nahých hudebníků, pod tím pásek akantů dolů obrácených. Na plášti znak alianční pánů ze Šlovic (3 šípy) a z Chmelic (kohout) a nápis o 10 řádkách got. minuskulemi a latin. majuskulemi:

Obr. 104. Olešná. Kostel sv. Martina. Kasule č. II.

Vrozeny pan Girzy a pan Krystof bratrzy vlastní Sflorffti
 z Sflowic a na Woleffne Synowe a diedicowe po dobre pamietki
 Vrozenem po^o Ianowi Sflowskem z Sflowic etc. na onen czas
 Ge^o mi^{ti} Cysarzyske radie, daly tyto dwa Zwony vdielati k
 Ozadie S^o Martina do Woleffny pro pamatku tegoz pana Ofce
 gich kerz take swaw. O gehożto tielo w temz kościele pochowano
 odpoczywa. Pan Buh racz dafi genu y nam wsseckniem
 wesele z mrtwych wstani a przygiti k
 żywotu wiecznemu.

Stalo se Leta 1574:

Na druhé straně pláště jest nápis: Jan Sflowſky z Sflowic. Dorota Sflowſka z Chmelic.

Zvon čís. II. Měří 0.43 m výšky, 0.56 m v průměru. Ucha hladká, pod korunou pás festonů a andílků. Na plášti sv. Petr a nápis: Ulit 1718, přelit od Arnošta Diepolda v Praze 1902.

Zvon čís. III. Měří 0.25 m výšky, 0.36 m v průměru. Ucha rýhovaná, na plášti relief sv. Barbory, držící v pravici korunu, levicí dávající almužnu žebrákovi.

Kostnice stojí na bývalém hřbitově. Na zdi jsou uvnitř zapuštěny náhrobníky, počtem 6, vesměs ze sliveneckého mramoru, které byly původně v dlažbě kostela: Náhrobek č. I. 0.85 × 0.95 m veliký, uprostřed znak s holubicí na větévce, kolem opis: Teta MDXXXVIII Dautery po Swate Katerině Amrela Arozena Pany Marige Manzelka Arozeneho Pa^a Kristofa Sflowſke^o z Sflowic a na Woleſſny a tuto odpocziwa.

Č. II. 1.05 × 1.96 m veliký. Vyplněn reliefem postavy rytíře s dlouhým vousem v brnění. Kolem opis Teta paně MVLXXIII (= 1573) 24 dne miesice srpna umrzel Arozeny Wladyka Pan Jan Sflowſky z Sflowic a na Woleſſne geho milosti Cysarzſke Rada w komorze Kralⁱ czeskeho a tuto feło geho odpocziwa. pan Boh ſmilog se nad geho Dossy +.

Č. III. 0.95 × 2.10 m veliký, vyplněn postavou rytíře holohlavého, plnovouseho, v plátovém brnění. U nohou má znak, v něm 3 šípy. Kolem z části vyšlapaný opis: . . . w Sobotu w Wozny na Wedieli, . . . Slowe Reminiszczere Usnul w Panu Arozeny a Staterczny Rytirz Pan Kryſtoff Sflowſky z Sflowicz a na Woleſſny. Magicz Tet Wieku Sweho Starzi 85 a tuto Dcziekawage Blahoslaveneho a Radostneho od z mrtwych Wzkryſſenij.

Č. IV. 0.90 × 1.80 m veliký s vrchními otupenými rohy; uprostřed kartuš, v ní nápis v 12 řádcích: Pohled zlowicze rzki sobie Wdporzizam w tomto hrobie. Pofeto pracy wozdegſſi Czekage Slawy milegſſi. Kteraz to bude konecznie Pana ſprawedliwym wierznie. Ty chcſſli dil mit w radoſſi Wierz a žiw bud w pobożnoſſi.

Pod kartuší je znak se 3 šípy; kolem opis: Tetka MDXCIIII (=1594) Arozeny a Staterczny Pan Girzi Sflowſki z Sflowic a na woleſſni w Starzi 18 Tet zamordowany tuto pochowaⁿ gest a w P. B. odpocziwa ocziekawage Blahoslaveneho Wzkryſſenij:

Č. V. 0.68 × 1.10 m veliký; vyplněn postavou hošíka se sepjatýma rukama, v nichž drží kvítek. U nohou má znak s 3 šípy. Kolem opis: Tetka 1606 umrzel . . . Kryſtoff Ferdinand Syn Arozeneho a Staterczneho Rytierze Pana Pana Sflowſkeho z Sflowicz a na Woleſſny a tuto odpocziwa w Kryſto Panu. Na spodním rohu značka: M.

Č. VI. 0.70 × 1.10 m veliký, vyplněn postavou malé dívky se sepjatýma rukama, v nichž drží kvítek, u nohou má znak se 3 šípy; kolem opis: Tetka 1610 Umrzela na Wedieli genz Slowe Drci Panna . . . Dcera Arozeneho a Staterczneho Rytierze Pana . . . Sflowſkeho ze Sflowicz a na Woleſſny a tuto odpocziwa.

SOCHY.

V místě i v okolí stojí více soch, vesměs v životní velikosti, jež založeny byly rodinami hrabat Mollartů a Meravigliů.

Sousoší Piety stojí na návsi; matka Boží drží na kolenou Krista P. Sousoší stojí na sloupu s hlavicí se závitými na rozích, mezi nimi hlavičky andílků. Sloup i sousoší — umělecky slabé — je z přílepského pískovce. Pochází z 1. polovice XVIII. stol.; v r. 1900 bylo opraveno.

Socha sv. Jana Nep. stojí u kostela na korinthském barokním sloupu s festony a hlavičkami andílků na hlavicí. Na podstavci kartuš, v níž nápis:

P. E. Q. V. M.
M. I. Q. V. M. Q. F. V. K.
E. F.

Nad nápisem pod hraběcí korunou alianční znak hrabat Mollartů a Meravigliů a datum 1704. Na ostatních stranách podstavce je po růžici. Kolem stávalo osmiboké zábradlí z kuželek. Zdá se, že stávala na tomto podstavci jiná socha, neboť nynější je novějšího původu, bezcenná.

Socha sv. Josefa v životní velikosti z přílepského pískovce stojí u silnice do Rakovníka v lese. Na podstavci prázdný alianční znak, pod ním nápis:

M · AV : W : Q : VM : 99 : V :
L : F : F : A : FF : IW : A. D. 1741.

Pavlíkov.

J. Schaller, I., 138; Fr. Levý 390; Jan Renner 247.

OBEC vznikla za Jana Lucemburského, řídící se právem německým a byla vždy manstvem Křivoklátu. V XV. století psali se Sulkové Šlovští z Pavlíkova. R. 1585 propuštěn Pavlíkov z manství a stal se statkem zpupným. Dědictvím dostal se po r. 1660 Renšperkům na Skřivani; v tu dobu bylo v něm 17 statků pustých.

Pravidelné rozložení usedlostí svědčí o novějším, kolonizačním původu nynější obce.

KOSTEL SV. KATEŘINY, filiální k Velkému Újezdu, stavěn od r. 1776 a 19. září 1785 posvěcen; přiléhá k bývalému hřbitovu. Orientovaná, omítaná stavba jednolodní, k níž přiléhá na východ kněžiště o jednom poli a segmentovém závěru. K presbytáři přistavěna na sever sakristie a na jih kaple Božího hrobu. Ze západního průčelí vyčnívá jednopatrová věž. Valbová střecha lodi a přístavků kryta jest taškami, báňová věž prejzy a lucerny sanktusníku a věže plechem. Budova jest na podélných stranách ozdob prostá, až na mohutnou hlavní římsu o mnoha člancích. Barokního rázu dodává jí architektonicky řešené západní průčelí, oživené čtyřmi pilastry s volutovými hlavicemi a čabrako-

vitým ornamentem, a ukončené kladím o trojdílném architravu, hladkém vlysu a vysoké římsě, jež se nad prostředkem vytáčí v segmentový štít. Nad krajními pilastry jsou vyzděny attikové nástavce, ukončené po každé straně kamenným jehlancem. Na věži jest hlavní římsa na každé straně půlkruhovitě vykroužena. (Viz obr. 105.)

V chod y vedou do lodi dva: Hlavní v západním průčelí vrouben kamenným ostěním s uchy v rozích, nad nimiž nesou dvě pilastrové volutové hlavice římsu, vytočenou ellipsovitě nad středem. Druhý vchod vede z jižní strany, je menší, ale podobný předešlému až na to, že nemá nad ostěním pilastry volutové, ale toskánské a že stáčí se zde římsa upro-

Obr. 105. Pavlíkov. Pohled na fil. kostel. sv. Kateřiny.

střed ve dvě voluty. Vchod do sakristie, vedoucí od západní strany, jest zcela prostý ozdob.

Okna osvětlují loď dva páry, kněžiště jeden pár; jsou vesměs velká, segmentem sklenutá. Ve věži jsou na třech stranách sdužená okna, svrchem půlkruhová.

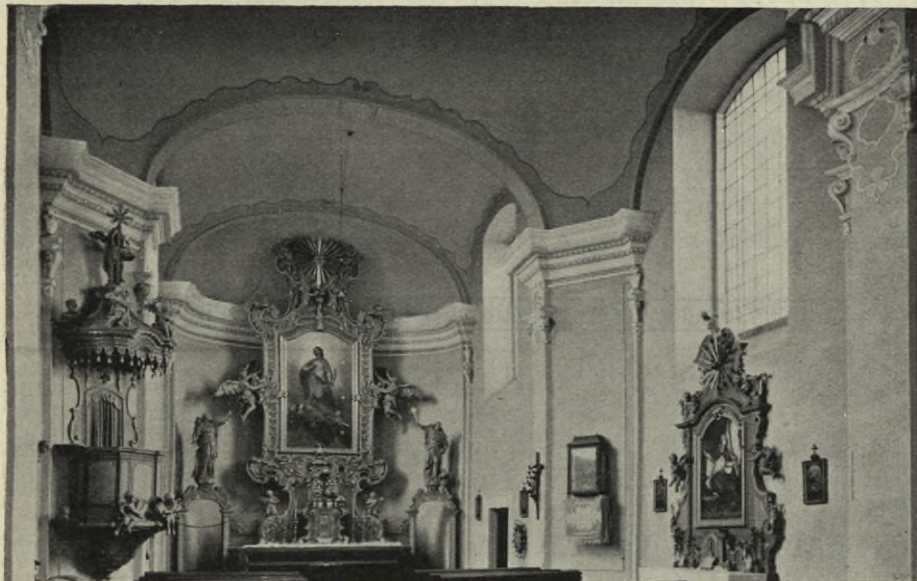
Uvnitř měří loď 14.50 m délky, 9.60 m šířky a 11 m výšky. Kněžiště má 6.90 m délky, 7.25 m šířky a 9.80 m výšky, a otvírá se do lodi vítězným obloukem 7.00 m širokým. Prostor pod věží měří 5.40 m délky a 2.70 m šířky. Loď sklenuta jest ve dvou polích českou klenbou, kteráž klenba jest i v jediném poli kněžiště, jehož závěr ukončen elliptickou polobání. Zdi oživeny jsou ve střední lodi čtyřmi pilastry s pozdně barokními hlavicemi, nad nimiž obíhá v lodi i kněžišti kladí.

Kruha rozložená při západním průčelí spočívá na stlačené elliptické polobání.

Sakristie a kaple božího hrobu jsou zaklenuty klášterní klenbou.

V ý p r a v a jest v pozdním baroku. H l a v n í o l t á ř byl r. 1829 upraven *Josefem Lokayem*. Za tabernakulem visí na zdi obraz vstupu sv. Kateřiny do nebe, malovaný r. 1861 *Jos. Hellichem*. Nad postranními brankami stojí sochy sv. Kateřiny a sv. Jiří, stojícího na draku, v pravici se vztýčeným křížem. Na rámci tabernakula i oltářního obrazu sedí 6 párů rázovitě řezaných andělíčků.

B o k o v é o l t á ř e s obrazy sv. Prokopa a sv. Vojtěcha (bez ceny) v stejné dřevěné architektuře.

Obr. 106. Pavlův. Kostel sv. Kateřiny. Vnitřek.

K a z a t e l n a dřevěná, stojí ve zdi uprostřed lodi. Na podprsniku sedí dva andělci a dvě hlavičky; podobní jsou i na stříšce, na které vprostřed stojí anděl s kalichem a křížem v rukou. (Viz obr. 106.)

M o n s t r a n c e mosazná, zlacená 0·57 m vysoká, paprsková se 4 andělky; je z konce XVIII. věku.

K a l i c h, stříbrný, zlacený, 0·25 m vysoký, 0·10 m v průměru číše; nožka, trojboký ořech stonku i košíček číše pokryt barokním ornamentem. Na číše značka J. H. Jest z r. 1788.

L o d i č k a na kadidlo mosazná, 0·15 m vysoká, stojí na elliptické nožce, 0·9 × 0·11 m velké, cele pokryta plamenovým ornamentem.

K o v á n í na dveřích, pěkné, bývalo kdys pocínováno; jest z konce XVIII. stol.

K o v a n é k ř í ž k y nad věží i nad sanktusníkem, jsou úhledné práce z konce XVIII. věku.

Zvony jsou na věži dva, v sanktusníku jeden.

Čís. I. V průměru 0·70 m, výšky 0·52 m. Ucha pruhovaná, na plášti na obou stranách po krucifixu a nápis: TEMPORE GEORGII ALOISII BENATSKI DEKANI RACOVNICENSIS ET EIVSDEM DISTRICTVS VICARII FORANEI.

Pod korunou dvojrádkový nápis mezi dvěma pásky arkatury: LETHA PANIE 1651 - TENTO ZWON SLIT GEST KE CZTI A CHWALE PANV BOHV A SWAT PANNI KATERZINI - GIRZI SSTIECH RICHTARZ MARTIN PEIPAL YAN PESSEK WACLAW GIRASEK - CASPARVS OKDEL MNE LIL ZA CZIASV PANA YANA RAPHAELE GALLIDESSA Z ROZENDORFHV G. M. C. PANSTWI KRZIWOKLATSKEHO A KRVSSOWSKEHO SPRAWCZE.

Při dolní obrubě táhnou se dva pásky arkatury, stejné jako pod korunou.

Čís. II. V průměru 0·42 m, výšky 0·32 m. Ucha provazcovitá, pod korunou záhadný nápis: (Viz otisk na obr. 107.)

PAWYPOBOPVS ONEPPOCTOB OBIE BOB WCP M BOBIEHDOUESM

Obr. 107. Pavlikov. Kostel sv. Kateřiny. Otisk nápisu na zvonu č. II.

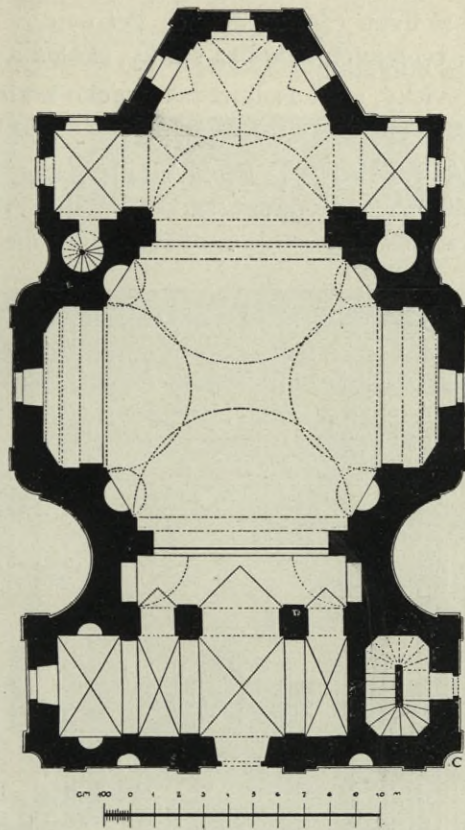
Čís. III. V sanktusníku; v průměru 0·38 m, výšky 0·24 m. Na plášti málo znatelný relief nějakého světce, pod korunou ornamentální pásek barokový.

KAPLE SV. VOJTĚCHA byla na hřbitově u kostela na jih. Byla prý původní starší než kostel sv. Kateřiny. R. 1900 byla zbořena. Zbyl z ní jen kovaný křížek s 2 příčnými rameny.

Petrovice.

Farní pamětnice z r. 1837; J. Schaller, I. 163; G. Sommer, XIII., 37; Jan Renner 250; A. Sedláček, Hist. slovník 691.

Původně stály na místě nynějších Petrovic Hlivojedy, TVRZ, dvůr a ves, na nichž seděl r. 1360 Markvart z Hlivojed jako man křivoklátský. Když r. 1507 zemřel Jindřich z Chmelic, tehdejší majitel tvrze a pusté vsi Hlivojed, dostal se statek jeho zeti Petřovi Holému z Chrástu, kterýž vystavěl znovu tvrz a založil ves, kterou nazval Petrovice. Roku 1651 prodány byly pány ze Šternberka Karlu Heřmanovi hraběti z Dobrše, a byla nejen tvrz, ale ves zvána „pustou“. Roku 1660 převzal Petrovice Ota Jiří z Helvesenu, za něhož byly propuštěny z manské povinnosti r. 1669. Pak šly z ruky do ruky, až je r. 1898 koupil od JUDra Hersche z Liberce kníže Max Egon z Fürstenberka za 320.000 zl.

Obr. 108. Petrovice. Púdorys far. kostela Navšt. P. Marie.

Obr. 109. Petrovice. Farní kostel Navšt. P. Marie.

Obec skládá se ze dvou částí: z dolních Petrovic, v nichž stojí zámek se dvorem a horních, tvořených několika statky, školou a kostelem s farou.

ZÁMEK petrovický, stojí u silnice rakovnicko-kralovické, jest prostá jednopatrová budova se štítem, v níž bývala domácí kaplička sv. Michala.

KOSTEL NAVŠTÍVENÍ P. MARIE farní, postaven r. 1715 Marií Annou z Valdštiny, provdanou za knížete Jos. Viléma z Fürstenberka. Jest z daleka viditelný, stojí na návrší nad obcí u lesa. K jiho-

Obr. 110. Far. kostel Navšt. P. Marie. Vnitřek.

východu obrácená kamenná, omítaná stavba záleží z lodi, jejíž střed jest výstupky na obě strany v příčnou loď rozšířen; rohy těchto výstupků jsou zaokrouhleny a připojují se k podélné lodi kostela vydutými oblouky. K lodi přiléhá k něž i ště o jednom poli a závěru z pěti stran osmistěnu. Po obou stranách kněžiště jsou nižší přístavky, kryjící sakristii a oratoř. (Viz obr. 108.) Ze západního průčelí, rozšířeného o schodiště na věž a kapli Božího hrobu, vyčnívá trojpatrová věž. Zdi lodi, presbytáře i věže jsou vroubeny na nárožích pilastry, jichž trnož tvořen jednoduchým ústupkem a hlavice jsou ze zalomené hlavní římsy. Na západním průčelí mají však pilastry své — toskánské — hlavice a ještě nad nimi kladí zalomeno. Nad tímto průčelím vystavena jest nad hlavní římsou plná attika s výplněmi; nad pilastry ukončují průčelí kamenné koule a vedle věže jehlanec, přes roh postavené. Mezi pilastry vyzdobeny jsou stěny výklenky s mušlemi

v obloucích, nad nimiž se římsy štítovitě zalamují. Od obou konců průčelí táhnou se k věži proláklé štítové nástavce.

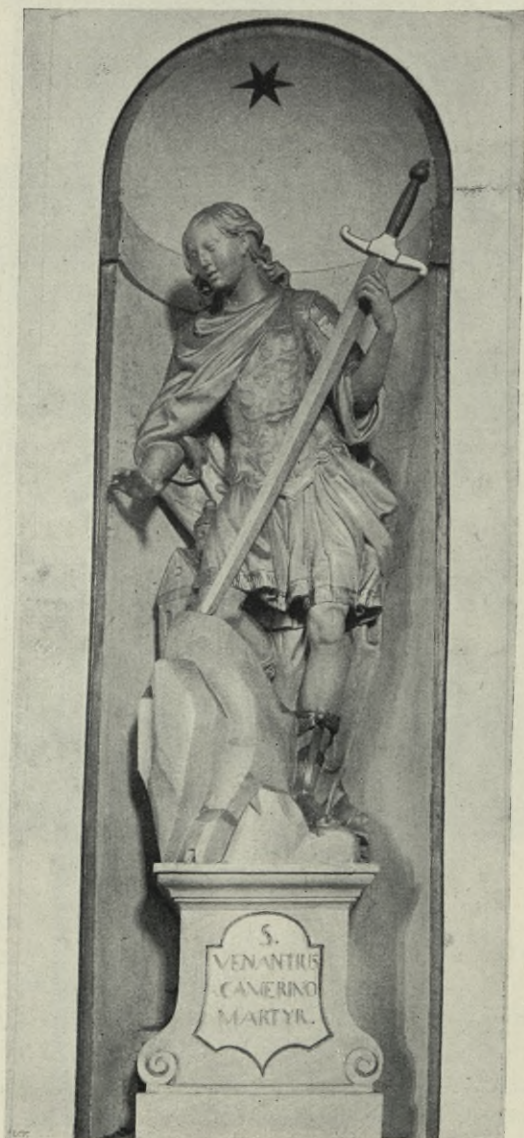
Hojně rozčleněná střecha valbová s proláklou mansardou kryta jest

Obr. 111. Petrovice. Far. kostel Navšt. P. Marie. Socha sv. Judy Tadeáše.

taškami a plechem na osmibokém sanktusníku nad kněžištěm a nad lucernou věže s cibulovitou bání. Na věži nachází se na každé ze čtyř stran spodní střechy po vikýři, v jejichž předních stěnách jsou ciferníky hodin. Celkovými poměry a rozčleněním působí zevnějšek kostela velmi příznivě. (Viz obr. 109.)

Vchody jsou čtyry: Hlavní, pod věží, vrouben ostěním s uchy v rozích; římsa, jež oddělena od ostění vlysem s ellipsovitou kartuší, jest nad touto vytočena soustředně. Stejně vroubený jest menší vchod

Obr. 112. Petrovice. Far. kostel Navšt. P. Marie. Sccha sv. Venantia.

na věž od jižní strany. Prosté jsou vchody do oratoře od jihu a do sakristie od severu.

Okna osvětlují loď dvě po stranách a jedno v západním průčelí, presbytář tři, kapli Božího hrobu jedno, vesměs vrchem segmentová.

Ve věži jest ve dvou patrech po okně na třech stranách. Předsíň a sakristie mají po jednom okně.

Vnitřek řešen jest uprostřed centrálně. Podélní loď kostela,

Obr. 113. Petrovice. Far. kostel Navšt. P. Marie. Socha sv. Jana Nep.

19.70 m dlouhá, 15.70 m široká a 12.70 m vysoká, má ve středu čtyry pilíře, dovnitř úhlopříčně situované, jež nesou českou klenbu; nad krátkými křídly příčné lodi pne se klenba valená. V kněžišti, 7.40 m širokém a 8.30 m vysokém, jest nad jedním polem klenba valená

s výsečemi a nad závěrem klenba klášterní s výsečemi nad okny. (Viz obr. 110.)

Obr. 114. Petrovice. Farní kostel Navšt. P. Marie. Obraz Navštívení P. Marie.

K jihovýchodnímu boku kněžiště přiléhá předsín, v níž jest schodiště na oratoř, a k severozápadní straně přistavěna sakristie;

předší i sakristie zaklenuty jsou křížovou klenbou. Uprostřed kostela v úhlopříčných pilířích jsou čtyři výklenky, v nichž stojí s o c h y čtyř evangelistů, dobře řezané, kromě těch pak jsou ve výklencích lodi sochy sv. Jana Nepom., sv. Venantia a sv. Judy Thadeáše, všechny v životní velikosti. (Viz obr. 111., 112. a 113.)

K r u c h t a zaujímá severozápadní část lodi kostelní a původně stála na dvou čtyřbokých pilířích; podkruchtí zaklenuto jest ve třech polích křížovými klenbami. Od r. 1909 je přední část kruchtě vyložena před pilíře a vyzděna systemem Rabitzovým ve tvaru polovalené klenby s výsečemi nad otvory mezi pilíři.

Hlavní oltář jest nový, od r. 1891 v renaissančním slohu. Uprostřed oltáře visí obraz Navštívení P. Marie a po bocích 4 menší obrazy: sv. Anny, sv. Josefa, sv. Ludmily a sv. Václava.

Bokové oltáře v stejných dřevěných, barokních architektuurách. Na západním visí uprostřed malý obraz sv. Jana Nepom., ležícího na Vltavě, slabý; po stranách stojí v $\frac{2}{3}$ životní velikosti zlacené sochy sv. Vojtěcha a sv. Norberta. Na římse každého z obou bočních oltářů sedí po dvou andílčích. Na protějším bokovém oltáři visí uprostřed obraz sv. Františka Xav., umírajícího na poušti a po stranách stojí dvě sochy světlonošů, černochoů se zlacenými rouchy. Oba oltáře jsou z druhé polovice XVIII. století.

Obraz Navštívení P. Marie, oválný, 1.50 m šir., 2.50 m vysoký, visí v presbytáři; druhdy zdobil hlavní oltář. Kromě P. Marie a sv. Alžběty jsou zobrazení sv. Josef a Zachariáš. P. Maria má zlaté opanky a korunu, obé z plechu. Výborná malba z počátku XVIII. století. (Viz obr. 114.)

Obraz ukřížovaného Krista P. 0.74 m šir., 1.55 m vysoký, na plátně v rámci, zdobeném akantovými listy, svrchu půlkruhově, visí ve vítězném oblouku. Dobrá malba z počátku XVIII. století. (Viz obr. 115.)

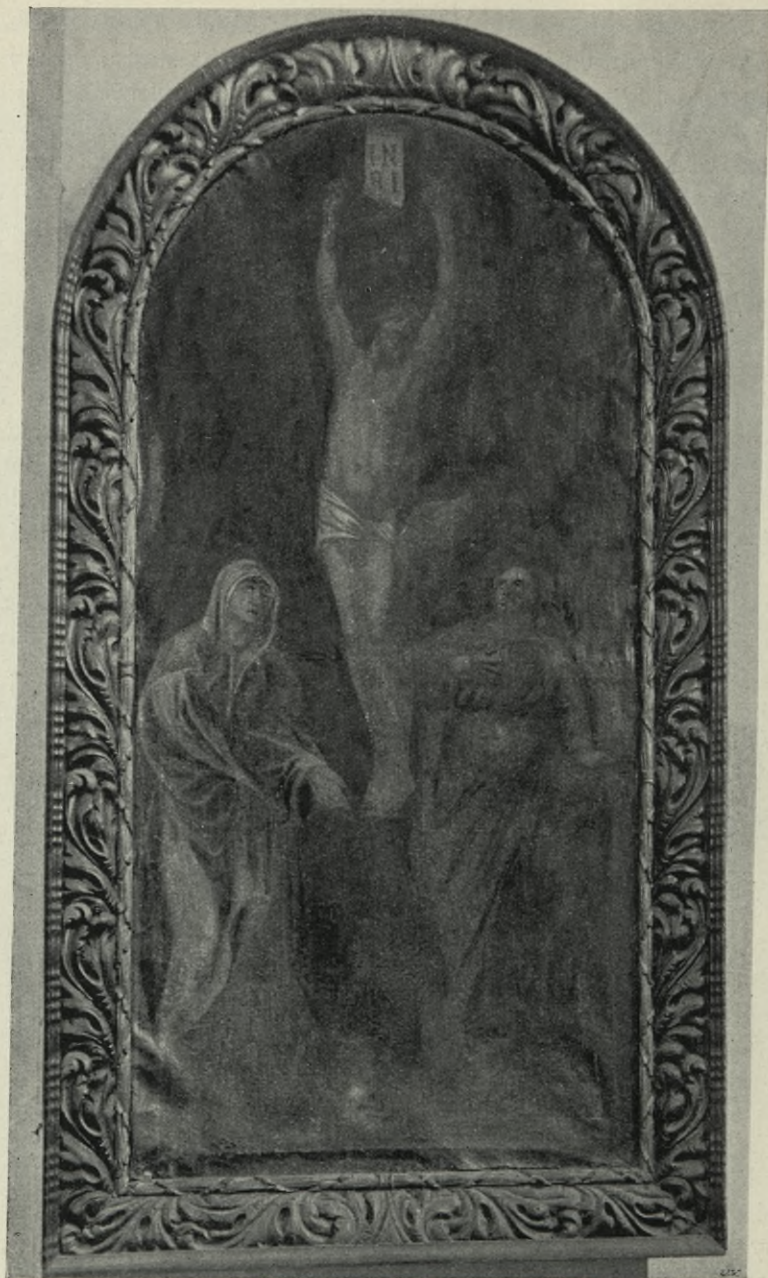
Obrazy dva, stejně velké, po 1.25 m širě a 2.20 m výše, visí za hlavním oltářem: 1. Sv. Martin na koni poděluje pláštěm vojína v brnění; za hlavou světce dva andělé.

2. Stětí sv. Jana Křtitele; tento leží bezhlavý na zemi, nad ním zbrojnoš třímá nad mísou hlavu světce, ukazuje ji Herodiadě, oděné v bílý a zlatý brokát a červený plášť, za níž stojí tři ženy. Obě malby na plátně jsou dobře malované, ale velmi sešlé a pocházejí z původní výpravy kostela z počátku XVIII. století. (Viz obr. 116.)

Mříže před hlavním oltářem, pěkně kované, byly druhdy před bokovými oltáři; jsou z polovice XVIII. stol.

Lavice dubové, 2.90 m dlouhé, 19 kusů; přednice s výplněmi lištovými, v postranicích vyřezávané akanty.

Monstrance 0.55 m vysoká, 0.26 m široká, stříbrná, částečně zlacená, barokní, stojí na elliptické nožce 16 × 20 cm v průměru, zdobené

Obr. 115. Petrovice. Kostel Navšt. P. Marie. Obraz Krista.

tlačenými ornamenty kolem čtyř kartuší. Na kulovitém ořechu tři kartušky; na paprscích stříbrný věneček z ovocných festonů, nahoře krucifix. Na spodku nápis: Von Riesenberger Duxer Silber. (Viz obr. 117.) Značky:

Obr. 116. Petrovice. Kostel Navští. P. Marie. Stěti sv. Jana.

Obr. 117. Petrovice. Kostel Navšt. P. Marie. Monstrance.

Ciborium stojí na oválné mosazné zlacené nožce, $0,16 \times 0,21 \text{ m}$ v průměru, zdobené 3 hlavičkami andílků; vejčitý ořech nese stříbrnou, zlacenou kupu, $0,08 \text{ m}$ vysokou a $0,11\frac{1}{2} \text{ m}$ v průměru, vězící v stříbrném

Obr. 118. Petrovice. Kostel Navšt. P. Marie. Ciborium.

košíčku prořezávaném květinovým ornamentem. Báňovitý poklop ve tvaru koruny, zdobené akantovým páskem, ukončen jest kouličkou s křížkem. Dobrá práce v slohu německé renaissance z konce XVII. věku. (Viz obr. 118.)

K a l i c h č. I. zlacený, 0·24 *m* vysoký, výška kupy 0·08 *m*, průměr 0·095 *m*. Stojí na kulaté nožce při okraji vroubkované, čiška hladká, dole paprskovitými vruby zdobená. Nápis na nožce: I. NACHT.

K a l i c h č. II. zlacený, 0·23 *m* vysoký, čiška 0·09 *m* vysoká a 0·09 *m* v průměru, stříbrná, hladká.

Obr. 119. Petrovice. Kostel Navšt. P. Marie. Kasule č. I.

K a s u l e č. I. 1·00 *m* dlouhá, 0·65 *m* široká. Na žluté půdě stříbrem tkané květy výborné práce ze XVII. století. (Viz obr. 119.)

K a s u l e č. II. 1·00 *m* dlouhá, 0·62 *m* široká. Na rudé půdě stříbrem tkaná lupena. Z polovice XVII. století.

K a s u l e č. III. 1·00 *m* dlouhá, 0·65 *m* široká, brokátová, na fialové půdě zelené ratolesti se žlutými květy; v středním pruhu páví oka. Z konce XVIII. století. (Viz obr. 120).

Kasule č. IV. 1.00 m dlouhá, 0.65 m široká; na zelené půdě červené a stříbrem tkané květy; střed brokátový, na žluté půdě různobarevné květy. Z XVIII. století.

Kasule č. V. 1.00 m dlouhá, 0.62 m široká; na bílé dykytě vy-

Obr. 120. Petrovice, Kostel Navšt. P. Marie. Kasule čís. II.

šívané růže; na středním pruhu zeleném taftovém vyšívané karafiáty; z XVIII. století.

Pamětní kniha růžencového bratrstva, 0.23 × 0.34 m veliká. Na titulním listě znak Valdštýnů a nadpis: Ave Maria Gratia plena Dñ tecum.“ Opis: „Factus est Dominus Protector Meus.“ Psán r. 1719.

Desky této knihy z hnědé teletiny s tlačnými ozdobami a reliefem P. Marie uprostřed.

Zvon y visí ve věži dva: Čís. 1. Výšky 0·54 m, v průměru 0·70 m. Ucha vroubkovaná, pod korunou nápis: *lefa bozhu M° CCCC° XXV° fenfo zvon dyelan od mistra tomasse w lytomierzicich.*

Na plášti relief Krista P.

Čís. 2. Má 0·46 m výšky a 0·57 m v průměru. Ucha vroubkovaná, pod korunou ornamentální pás. Na plášti relief ukřižovaného Krista P. s P. Marií a sv. Janem; týž relief na druhé straně pláště.

FARA stojí na sever od kostela, jednopatrová budova v jednoduchém baroku z r. 1715.

SOCHA SV. JANA NEPOM. stojí na cestě k Šanovu. Na sloupu pískovcovém s barokně korintskou hlavicí postavena soška, as 0·80 m vysoká. Na podstavci sloupovém v předu kartuš s vypršlým nápisem. Jest z prvé polovice XVIII. století.

Písný.

A. Sedláček, VIII., 97; J. Renner 337.

TVRZ a osada stávaly blíže Hřebečnick. Pocházel odtud slavný husitský válečník Mikuláš z Písného. Ves byla již r. 1556, když koupil Jindřich Týřovský z Einzidle Hřebečnický, pustá a tvrz pobořena.

Příčina.

A. Sedláček, Hrady a zámky, VIII., 118; F. Levý 262; J. Renner 256.

TVRZ zde stávala manská ke Křivoklátu od počátku XIV. věku. R. 1599 koupil ji Havel Hrobčický na Petrovicích a byla od toho času opuštěna. Zachovány jsou ve vsi zdi hradební, místy až 2 m vysoké.

Pustověty.

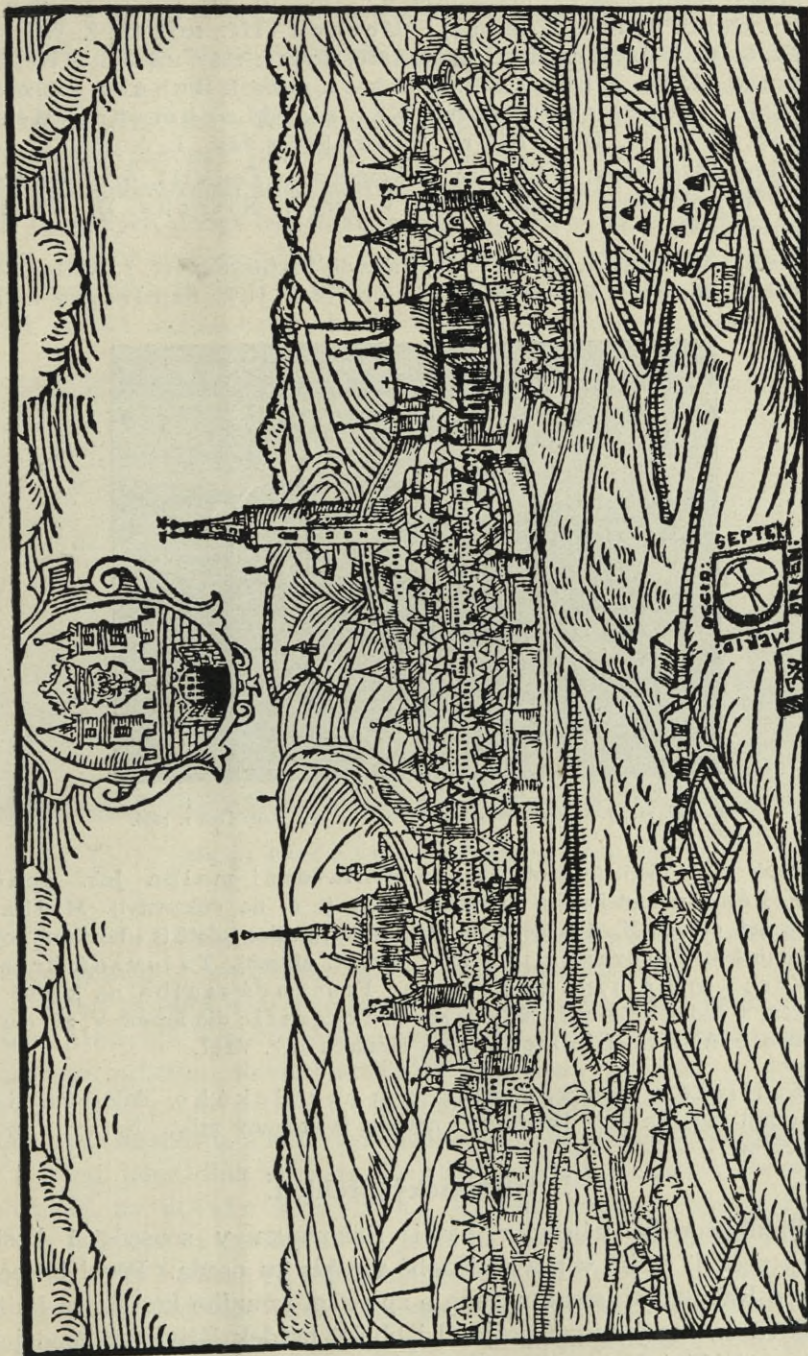
J. Renner 163.

Sídliště (nedaleko zastávky lašovické) v lese zvaném „v hlubokým“ sahající z doby knížecí až do XV. stol. Střepy v museu rakovnickém. B.

Rakovník.

Prameny: Nejstarší kniha gruntovní a kšaftovní, založena r. 1380. Registra král. censu a berní z l. 1436—1450; Kniha smluv, trhů a odkazů z l. 1455—1506. Kniha gruntovní červená z l. 1512—1565; Matriky od r. 1612.

Literatura: Cosmas Scr. r. Bohem, I. 9. J. Schaller I., 78. Rukopis topograf. z l. 1826—1829 v archivu král. čes. Musea. Heslo: Rakonitz. G. Sommer XIII., 1. Dr. Duras Jos., Die medizinisch topogr. Beschreibung der Kreisstadt Rakonitz. Památky archaeologické II., 10. B. Grueber, Die Kunst d. Mittelalters IV., 44, 76. Dr. M. Štembera, Místopis města Rakovníka,

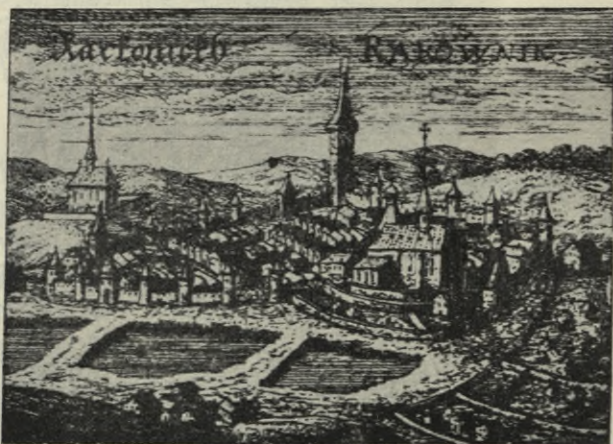

Obr. 121. Rakovník. Pohled na město dle kresby Jana Willenberga z počátku XVII. století.

Mitt. d. Zentralkom. N. F. III., IX. A. Sedláček. Hrady a zámky. VIII., 30, 40, 56, 95. Týž. Histor. slovník 755. Dr. J. Emler ve Věstníku král. společ. nauk: Paměti Rakovnické z l. 1425—1637. v r. 1894, 10. Dr. J. Neuwirth, Geschichte d. christl. Kunst in Böhmen 414. Method VIII., 102. Dr. Z. Winter, Čechy IX, 1—31. Týž v Časopise Č. Musea 1886, str. 225; 1887, 168 atd. F. Lehner, Děj. č. umění, II., 95. F. Levý, Děj. m. Rak. z r. 1896. J. Renner, Pop. o. Rak. z r. 1902, 261. Ottův N á u č n ý slovník, XXI., 264 (od Lochmanna), Meyer's Konv.-Lex., XVI., 581. Dr. Č. Zíbrt, Bibliografie čes. hist., I., č. 3676.

Turistická literatura: J. Kavka, Průvodce po kr. Čes. VIII., 61. J. Renner, Průvodce Křivoklátskem a Rakovnickem v 1908. J. Nitsche, Das Pürglitzer Thal, Wien, 1876.

Pohledy na Rakovník. Rytiny V. Hollara dle Parthaye č. 815. J. Willenberga v Paprockého Diadochu (kol r. 1600). (Viz obr. 121.) Jak. Sandrarta na lemu

Obr. 122. J. Sandrart. Pohled na Rakovník z lemu mapy Čech r. 1666.

mapy Čech z r. 1666 (viz obr. 122.). Miniaturní malba Jak. Špačka Hradeckého v kancionálu literátů list 224 (t. č. na děkanství). Malba na plátně na obrazu N. Trojice, dole Rakovník ve válce 30leté (s 4 branami), opraveno Samuelem Torerem r. 1710 (t. č. v měst. Museu). Tušovaná kresba: F. S. Wernaas z r. 1730. (Viz obr. 123.) Fresková malba na klenbě nad schodištěm v radnici z 2. pol. XVIII. st. Zinkografie dle kreseb V. Kroupy, V. Brechlera a K. Liebschera v Hradech a z. VIII.

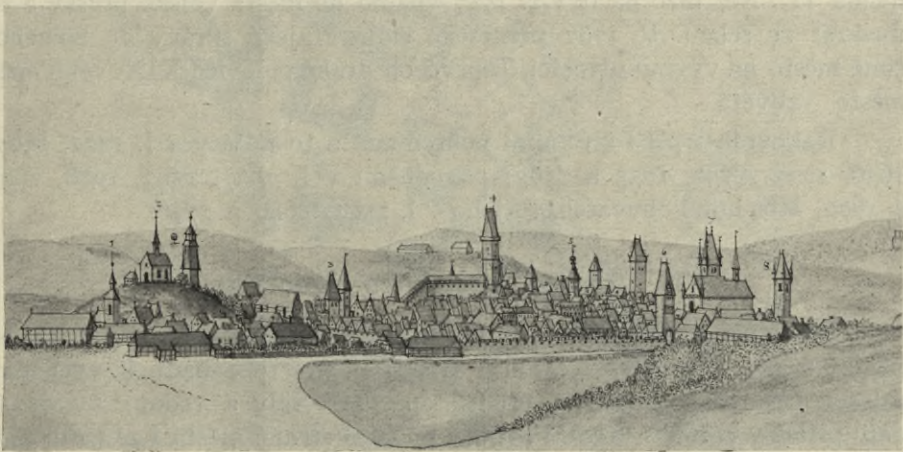
Sídliště s pazourky a střepy typu nordického, dále hradiště s kulturními jamami. „Na Bendovce“ nalezen fasetovaný mlat. Nálezy v museu rakovnickém.

B.

I. Historický přehled.

Předhistorické nálezy v okolí Rakovníka v sousedství kostela sv. Jiljí svědčí, že již v pravěké době vznikla tu osada. První bezpečné zprávy o Rakovníku jsou z r. 1119 o zpevnění tamního kostela za knížete Vladislava I., který znovu postavil i blízký hrádek Křivoklát, pod jehož správou podřídil i Rakovník. V XIII. věku stal se tento sídlem župy, která zvana Rakovnickou, ale též Rokytenskou dle Rokytna, staršího

názvu Rakovníka. Václav II. vysadil Rakovník za město, na dále poddané však královskému hradu Křivoklátu. Král Jan potvrdil 15. září r. 1319 v ý s a d y předešlých panovníků, zaručiv Rakovnickým kromě mnohých práv i to, že v případě zástavy města nepodléhají měšťané zástavnímu pánu, ale zůstávají pod komorou královskou. Město bylo často zastaveno, obyčejně s Křivoklátem, zejména Vilému Zajíci z Valdeka od 1310—1319, pánům z Janovic r. 1323, Ješkovi z Olbramovic r. 1335 a měšťanu kutnohorskému a nákladníku hor Heinlinovi r. 1343—1347. V bouřích husitských dobyt byl Rakovník a vypálen r. 1422 od Alše ze Šternberka, v jehož moci zůstal do r. 1453, byv od něho i znovu opevněn. R. 1471 dovoleno městu ohraditi se zděnými hradbami a branami a užívati s v o b o d m ě s t h r a z e n ý c h. R. 1482 dosáhlo právo znaku: červeného

Obr. 123. Pohled na Rakovník z první třetiny XVIII. století.
Dle tušované kresby F. S. Werna.

raka na bílém štítku, nad ním Vladislavskou korunu mezi 2 věžema s otevřenou branou se zavěšenou mříží, vše v modrém poli.

Když zastavil císař Ferdinand I. r. 1536—1542 Křivoklát s Rakovníkem Albrechtu hraběti Šlikovi, upíral tento městu získaná práva, ale město při vyhrálo. Rovněž arcikníže Ferdinand Tyrolský — jemuž zastaven byl od r. 1566 Křivoklát se vším zbožím za 40.000 kop — chtěl slib poddanství na městu, a když jeho nedosáhl, mstil se útky, jichž konec byl až r. 1579, když dluh splacen. R. 1587 povýšen Rakovník císařem Rudolfem II. na město s v o b o d n é. Mezi tím zakoupila obec r. 1568 tvrz a dvůr Kokrdov za 930 kop m. od Jana Ml. Slacha ze Hřivic a r. 1613 Senomaty od dcery Václava Hochhausera, Johanky z Kolovrat za 24.500 kop m. Po smrti císaře Matyáše stáli Rakovničtí při stavech, jež neuznali Ferdinanda II. a účastnili se bojů dne 30. října až 4. listopadu 1620 před Rakovníkem, které svedli vévoda Maxmilián a Buquoy s vojskem Bedřicha Falckého, vedeným knížetem z Anhaltu. Po bitvě Bělohorské Rakovník

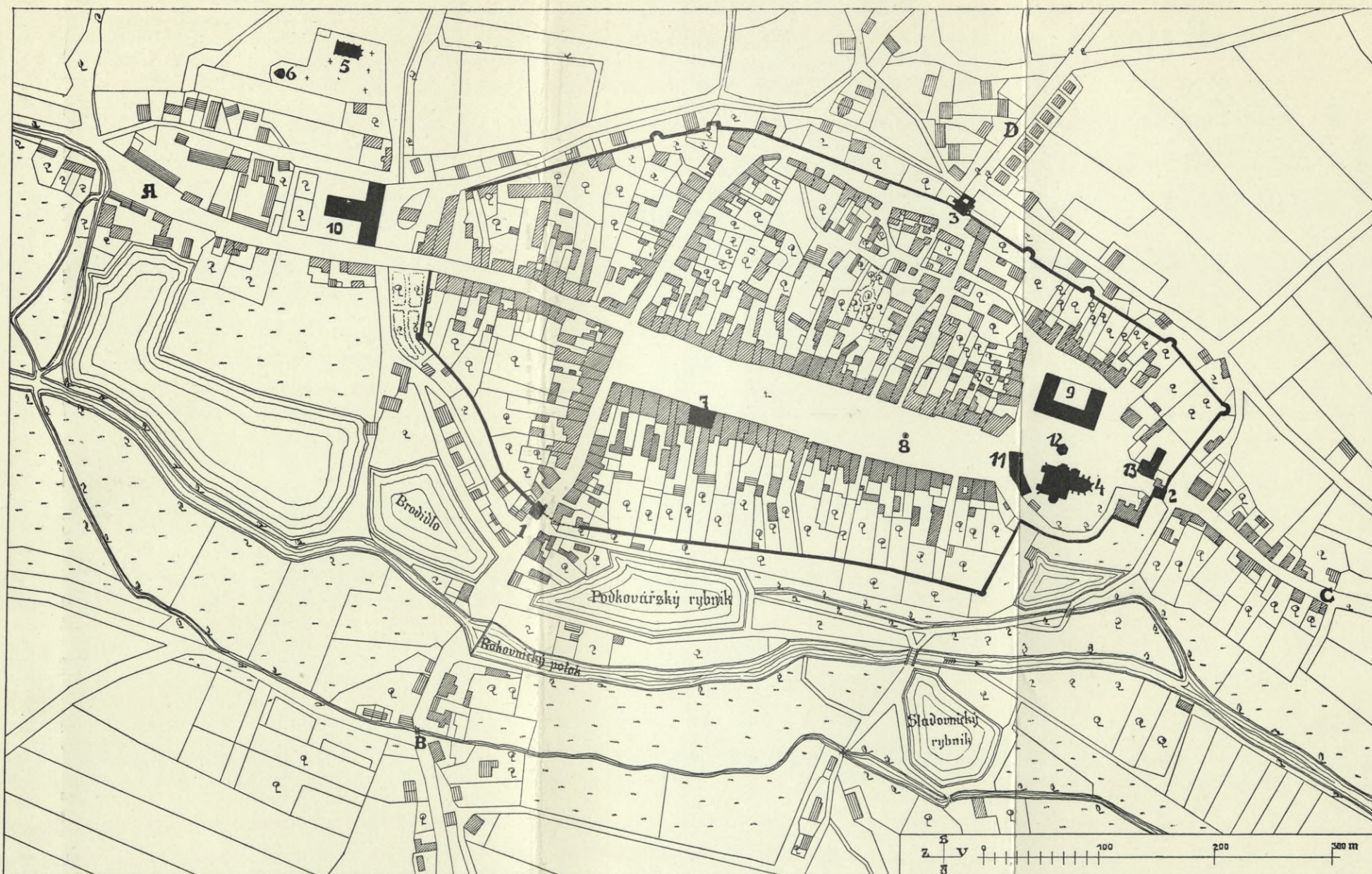
poddal se císaři a zůstal ušetřen, jen na obrácení k víře katolické vyslán do Rakovníka jesuita P. Kotva, jehož vlivem do r. 1628 přestoupilo ke katolictví téměř všecko obyvatelstvo; následkem toho Ferdinand II. potvrdil téhož roku městu všecka stará práva. R. 1631 vtrhli Sasové do Rakovníka, ale byli brzo vypuzeni cís. generálem Holkem, který kázal město, jež podezříval ze spojenství se Sasíky, vydrancovati. Též v l. 1634, 1639 a 1647 vyplněno posádkou švédskou a ježto v těch letech neméně trpělo žoldnéři císařskými, bylo téměř vyliďněno. Sotva se město vzpamatovalo, bylo opět pleněno Francouzi r. 1741 a obsazeno v r. 1747 vojskem ruským, vyslaným Marií Terezií na pomoc. Jako v uznání minulých útrap potvrdila císařovna Marie Teresie 16. února r. 1748 Rakovníku všecka privileje od Jana Lucemburského až po Ferdinanda II. Než brzo na to v r. 1757 vpadlo do města vojsko pruské a to dvakrát za sebou. R. 1787 přenešeno sídlo krajské správy do Slaného, čímž město na vývinu utrpělo. Teprvé od druhé polovice XIX. věku opět město vzkvétá.

Rakovník trpěl i živelními pohromami a to požáry v l. 1422, 1567, 1636, 1733, 1751, 1753 a 1772; povodněmi v l. 1537, 1593, 1608, 1698 a 1872. Mor hubil obyvatelstvo jeho v l. 1582, 1680 a 1726.

II. Rozvoj městského půdorysu.

Rakovník rozkládá se při levém břehu Rakovnického potoka na jižním svahu nevysokého hřbetu, postupujícího od západu k východu; založen byl jako slovanská osada, opevněná valy a vodou, kterou se daly příkopy zatopiti řadou rybníků po jižní straně města i západně nad městem. Na západní straně města rozkládal se rybník „sladovníků“, který byl vysušen ku konci XVI. století. Pod tímto byl rybník „jezero“, při východní straně města rybník „Sekera“, z něhož se zatápěl kostelní příkop. V novější době se změnila jména těchto rybníků, z nichž jsou vysušeny ony, které byly na levém břehu potoka. (Viz plán města tab. I.). Kystalisačním jádrem osady byl chrám, v jehož opevnění, „Zákostelí“, byla fara, rychta a škola.

Středem města jest velké náměstí na západ od Zákostelí, s kterým bylo spojeno mostem přes hluboký příkop. (Viz obr. 124 a 125). Z náměstí vycházelo se ulicemi Svatojilskou na západ, Lubenskou na jih, Lišanskou na sever; z prostřed severní strany náměstí vedla kolmo na podélnou jeho osu ulice hrnčířská, která rozšířena při náměstí v jakési trhoviště a zúžovala se k bráně lounské. Vestavením domů rozdělena později v ulici Kamennou a Masnou. Z jižní strany náměstí odbočovala ulice Blatenská. Na počátku XV. století rozšířilo se město za hradby v předměstí Bezděkov na východ a Blatno na jih. V r. 1436 měl Rakovník 209 domů, z těch bylo 147 uvnitř hradeb (5 pivovarů a 17 sladoven).

Tab. I. Rakovník. Plán města a nejbližšího okolí z 1. pol. XIX. stol.

Vysvětlivky k půdorysu města:

1. Brána Lubenská (nyní zbořena).	10. Budova soudní.
2. Brána Pražská.	11. Budova městských škol (nyní zbořena).
3. Brána vysoká čili Lounská.	12. Zvonice při děkanském chrámu.
4. Děkanský chrám sv. Bartoloměje.	13. Fara.
5. Hřbitovní kostel Nejsv. Trojice.	A. Předměstí sv. Jilské.
6. Kaple sv. Rocha.	B. „ Lubenské.
7. Radnice.	C. „ Pražské.
8. Sloup P. Marie.	D. Stodoly před Vys. branou.
9. Budova české reálky.	

Značnému rozvoji těšil se v XVI. věku, kdy r. 1546 opatřeny ulice dlažbou a k městu počítala se z předměstí: S v a t o j i l s k é (na západ), P l z e ň s k é (na jih) a P r a ž s k é (na východ).

V druhé pol. XVI. st. přestavěno mnoho gotických domů na renesanční, jež zdobeny hojně sgraffity, tak na př. dům Tom. Bečváře ozdoben r. 1563 sgraffitovým obrazem soud Šalamounův představujícím. Malebnosti městu ubylo, když kázali konšelé po ohni r. 1567 všechny pavlány odstraniti.

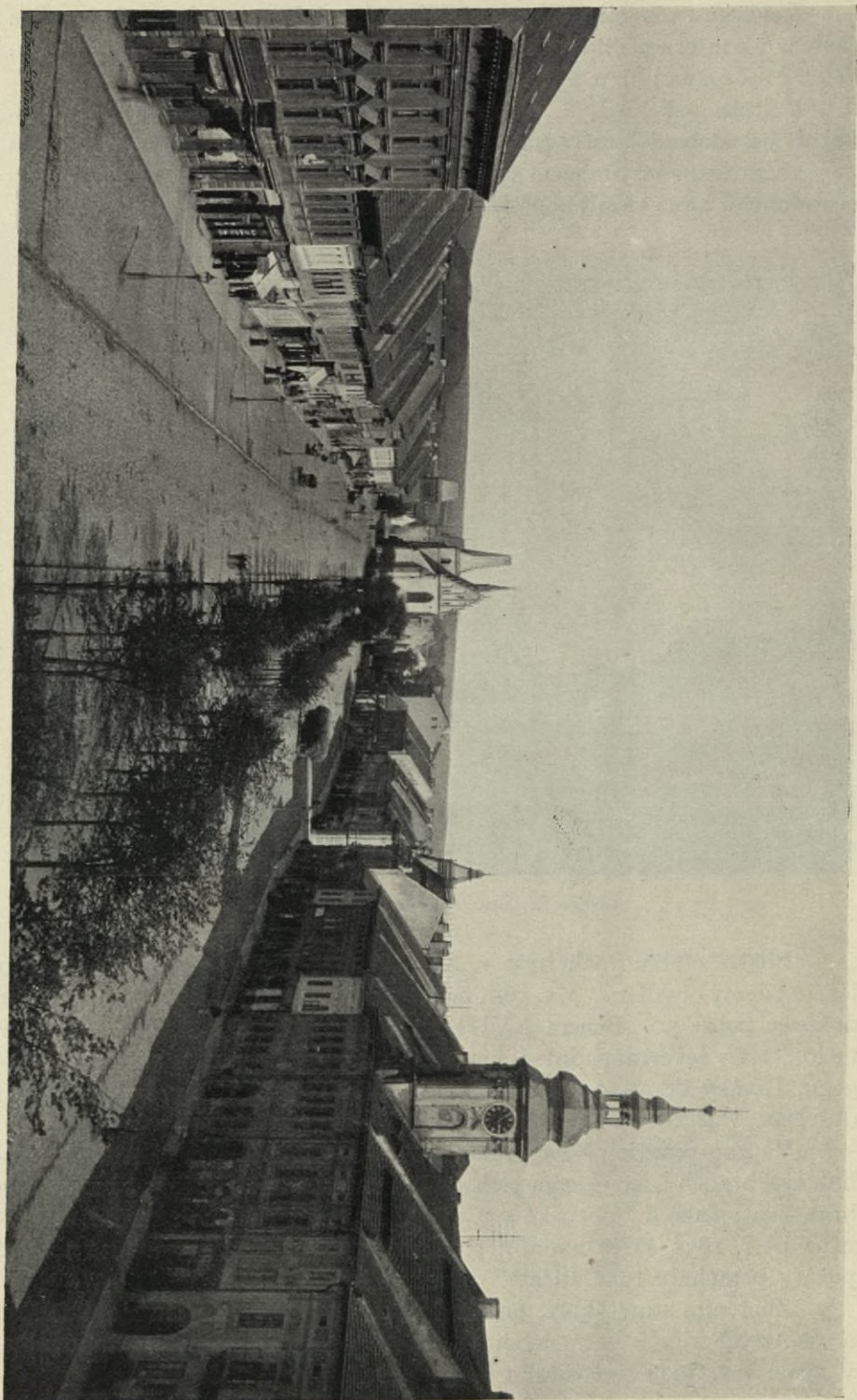

Obr. 124. Rakovník. Velké náměstí kolem r. 1860.

Blízko zániku však bylo v XVII. věku, kdy po válce 30leté mělo jen 123 domy obydlené. V r. 1651 napočítáno 51 usedlých občanů a v r. 1681 dokonce pouze 30. Během XVIII. věku se poněkud zotavilo; pro židy mělo čtvrt v severozápadním cípu blíže hradeb, kde r. 1763 si zřídili synagogu. Domky židovské, z nichž některé podnes se zachovaly, byly většinou dřevěné. V r. 1801 čítal Rakovník 244 domy, z těch 159 uvnitř hradeb.

V první polovici XIX. věku změnil se obraz města částečným pobořením hradeb a zavezením příkopů kol chrámu i města, jakož i zbořením bran Svatojilské a Lubenské v r. 1837. Kašna z Velkého náměstí odstraněna již r. 1831, když náměstí předlažďováno. Pohromy válečné a časté požáry pomáhaly také stírati s obrazu starý ráz.

Zbořením staré školy, přestavbou chrámu a výstavbou nových škol a některých domů městských dokonána změna silhouetty Rakovníka, v němž v r. 1900 napočítáno 6615 obyvatelů v 625 domech.

Obr. 125. Rakovník. Husovo náměstí r. 1912.

III. Opevnění města.

Nejdřív — r. 1119 — obehnáno valy a ohrazením Z á k o s t e l í, t. j. kostel s nejbližším okolím. Hradby byly dřevěné, z kolů těsně vedle sebe do valů zaražených; před valy byl kolem příkop napuštěný vodou z rybníka Sekery, přes který z náměstí byla chrámová pevnůstka přístupna mostem, zprvu dřevěným, později klenutým.

Později — ale ještě před husitskými bouřemi — bylo obklopeno město valy a dřevěnou hradbou. Ta neodolala útoku Alše ze Šternberka r. 1422, kterýž dobyv města, usadil se v něm, a vyspravoval opevnění. Ačkoliv bylo Rakovnickým povoleno od roku 1471 zpevnění města zděnými hradbami, nedošlo k tomu až v XVI. věku. H r a d b y tyto obklopovaly celé město a záležely ze zdi nepřilíš vysoké, na které postaveno vyložené dřevěné p o d s e b i t í, podporované trámovými krakorci. Podsebití bylo pobito prkny s vynechanými stílnami; střechy kryty byly šindelem. Místy, zvlášť na straně jižní, ale zůstaly až do XVII. věku hradby srubové, hlinou oblepené. R. 1517 sjednání dělníci ze Senomat „zdi hradební lepiti“ a mistři tesařští *Král se Srapesem* dělali „chodby na valech“, v nichž tesař *Jan* provedl poklapy. R. 1595 žádala obec na králi právo odúmrti „na doplnění městských hradeb“. Na jižní straně města trpěly častými povodněmi. Příkopy zanášely se bahnem a zarůstaly

rákosím — jak víme ze stížnosti jakési obhledací komise v r. 1608. V r. 1632 byly nákladně všechny hradby opraveny; obnova jejich byla dokončena až roku 1676 Vlachem *Basilem Pavilem*, usa-

zeným v Petrovicích. Hradby byly ve vzdálenostech 80 m prostoupeny věžovitými b a š t a m i, ponejvíce okrouhlými, vyššími než hradební zdi, opatřenými též podsebitím se stílnami a ukončenými šindelovými stanovými střechami. Zbytky těchto hradeb i bašt dosud se zachovaly; jsou z lomového, neomítaného kamene a přerušeny jsou jen u kostela a na západní straně. (Viz obr. 126.)

Obr. 126. Rakovník. Ideální průřez městskými hradbami.

V čtyřech světových stranách vedly v hradbách brány do města: Pražská, Vysoká, Svatojilská a Lubenská. Poslední dvě byly v r. 1837 zbořeny. Kromě těchto věžových bran bylo v hradbách několik výpadních branek, tak zejména u kostela a na severní straně v zahradě děkanství.

PRAŽSKÁ BRÁNA.

Vyobrazena v Sedláčkových Hradech od V. Brechlera VIII., 40; opravný návrh arch. L. Láblera v Archit. Obzoru IV., 20, tab. 25.

Když r. 1515 překročili měšťané k stavbě nynější brány, místo do té doby stávající dřevěné brány „Zákostecké“, vyžadovalo mnoho času zavlážení podzemních chodeb, jimiž byla spojena brána s chrámem sv. Bartoloměje.*) Starou bránu strhl tesař *Král*. Novou „Pražskou bránu“ postavil mistr *Jan*, kameník, jenž dostal 1 kopu gr. „základného“ a za další stavbu 7 kop gr. Krov svázal mistr *Jakub Městecký* za 21 kopu gr.***) Na stavbu brány půjčili sousedé 178 kop gr.

V pádu nebezpečí přepadení (v r. 1608) zasypali tuto bránu, rovněž jako i ostatní, kromě Svatojilské, ve které ale hlídalo vchod dnem i nocí 20 ozbrojených měšťanů.

V r. 1903 opravena touto dobou už valně chatrná brána Pražská dle návrhu c. k. stav. r. architekta *L. Láblera* stavitelem *Ed. Sochořem* z Prahy. Hmotná hranolová věž na půdoryse 9.80 m širokém a 9.47 m hlubokém, má zdi 1.40—1.60 m silné, až k hlavní římsě pouze 12.30 m vysoké, z lomového kamene, na zevních stranách z přitesaných kvádrů, na nárožích, ostěních a římsách z tesaného pískovce. Kryta jest kůrkami na sedlové 10.80 m vys. střeše a čtyřech nárožních věžkách, jež spočívají na vyložených konsolách, odkudž až pod římsy provedeny jsou z hrázděného zdíva v trámových kostrách. Nároží střechy i hroty věžek končí měděné makovice. Brána bývala uzavírána oboustranně jednokřídlými vraty 2.70 m ve světlosti hrotitých otvorů širokými, na straně venkovské do příkopu také můstkem zvoditým, do prohloubení v průčelí zapadajícím. Dosud patrný jsou nad otvorem oba otvory pro řetězy na kladkách a v nadpraží trám. V předním průčelí jsou dvě malá obdélná okénka a nad nimi střílna. Nad otvorem brány jest ve zdi výklenek, v němž stával kalich. Na sever od vchodu jest na hlazené omítce opršlý nápis, v němž císař Rudolf II. žádá, aby Rakovníčtí fedrovali komoru královskou, když se stěhovala r. 1582 před morem do Plzně. (Viz obr. 127. a 128.)

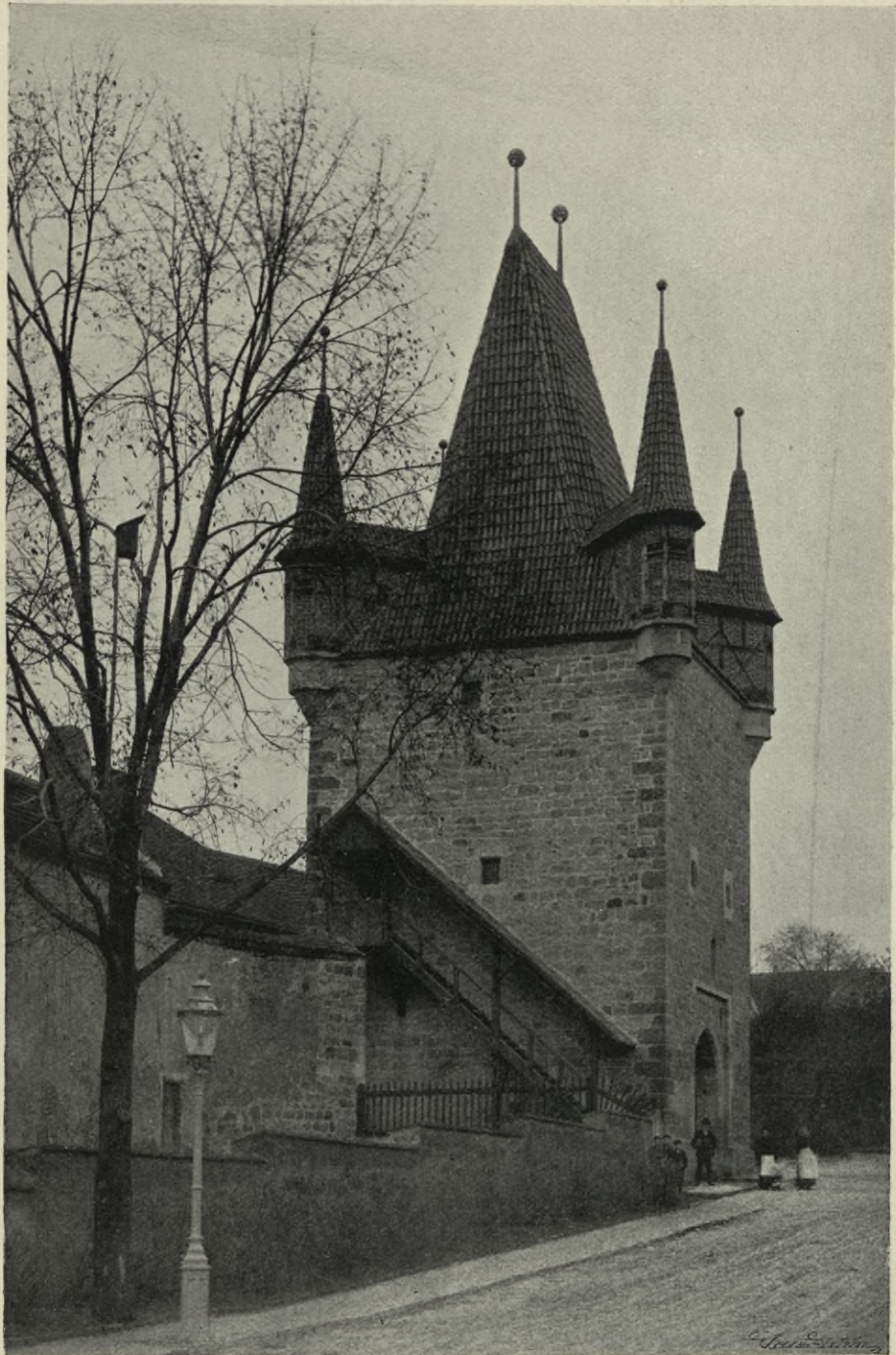
VYSOKÁ BRÁNA.

Vyobr. v Archit. Obzoru IV., 12, tab. 15. s opravným návrhem arch. L. Láblera.

Uprostřed severní hradební zdi městské proti silnici k Lounům stávala od prvního ohrazení města brána „Věžní“, která byla vždy vyšší

*) Na opravu bývalé brány vydáno r. 1449 6 grošů, 16 hal. za dříví a tesařům od práce 3 gr. a „na pivo“ 4 haléře. R. 1515 koupeny k té bráně cep a puška.

**) Z knihy účtů: „Když s nim páni dílo projednali, dali mu 8 grošů, aby se vypravil z hospody.“

Obr. 127. Rakovník. Prahská brána. Pohled od jihovýchodní strany.

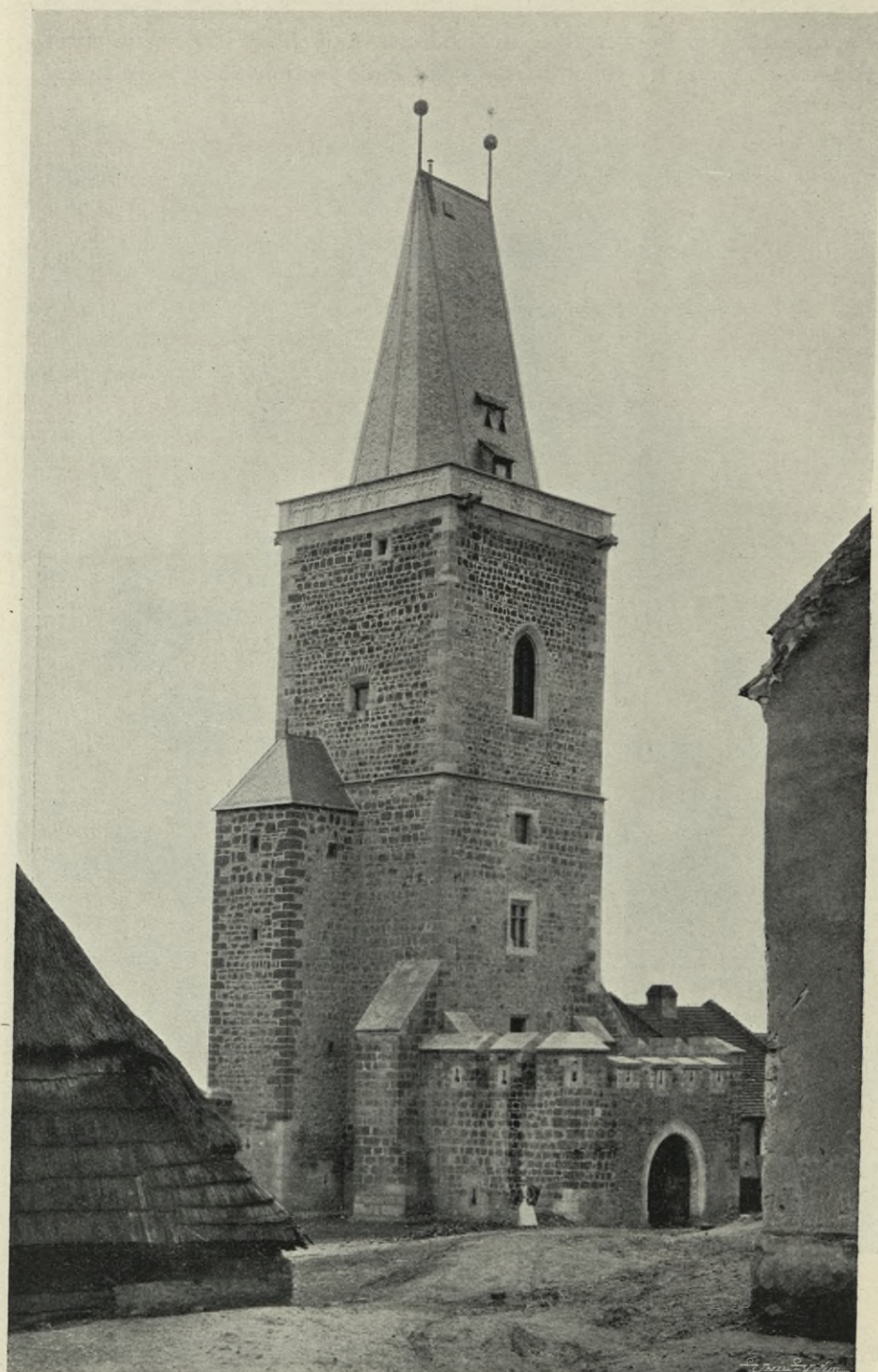
Obr. 128. Rakovník. Pražská brána. Pohled z města.

ostatních, aby z ní bylo možno přehlédnouti táhlý hřbet kopce, na sever od města od západu k východu rozložený. Brzo po dokončení nové brány

Obr. 129. Rakovník. Vysoká brána. Pohled od západní strany ze Židovské ulice.

Pražské opravoval r. 1517 mistr *Jan* starou ještě bránu Vysokou a dáno mu za to 18 kop. Ale rok na to odhodlali se Rakovníčtí vystavěti novou věž, jejíž stavbu sjednali s pražským mistrem *Janem Chocholou*; práci

Obr. 130. Rakovník. Pohled na zevnější stranu Vysoké brány od severu.

kamenickou prováděl a místní dozor vedl parléř (polír) mistr *Vít*. Základy položil Chochola r. 1519 a dána mu 1 kopa „základného“. Tesané kvádry pískovcové k stavbě brány dováželi z Tuchořic a z Hlavačova, opuku z Mutějovic, vápno ze Žbánu. Cihly páčil městský cihlář a *Pavel Skalník* a *Klatovský*. Mistr *Jakub* z Městečka dodal jeřáb a kolo. Také lešení dělal týž mistr, kteréž r. 1521 hrozilo sesutím. Dokončena byla stavba zdi r. 1522. Rok na to osadil mistr *Vít* kamenný ochoz, do jehož podprsníku vytesal znaky; dostal za to 10 kop. Omítána byla brána r. 1524 mistrem *Vítem* za 24 kopy. Krov vázal mistr *Jakub*. Pokryta byla břidlicí z Rabšteina mistrem *Kunratem* z Mělníka a mistrem *Adamem*. Přístup do věže: „šnek“, zjednán u mistra Chocholy. Na věž dán mistrem *Ondřejem* z Prahy orloj. V r. 1527 zavěšen do zdi pod ochoz zvon, kterým na poplach se bilo. Úhrnem činil tehdejší náklad na věž 550 kop.

V r. 1575 nově pokrývána břidlou mistrem *Urbanem Zerberkem* z Perna za 50 kop m., 2 korce žita a korec hrachu. Týž rok zavěšen do krovu hodinový cymbál a zvonec pod ochozem vyměněn za nový, jenž se po dnes zachoval. Stál 30 kop 30 gr. Obojí lil zvonář pražský *Brikcí z Cynperka*. Na Vysoké bráně stále bydlel branný, někdy i dva.

R. 1646 poškozena brána bleskem, jenž rozbil jednu makovici a porouchal střechu. Opravu pořídil *Adam Kratochvíl* z Litoměřic nákladem 93 kop 51 grošů. V r. 1707 znovu pokryta střecha břidlou manetínskou nákladem 228·36 zl. R. 1818 opravil kryt *F. Šourek* z Kolečovic. V r. 1849 opravoval krov věže mistr *Jos. Hegr* z Rakovníka a připojil k vazbě přístřešek nad ochozem na všech stranách. Při tom byla věž znova břidlou pokryta. *)

Poslední opravu v r. 1905/6 dle návrhu stav. r. arch. *L. Láblera* prováděl arch. a stavitel *Ed. Sochor*. Při té dostala věž opět nový krov tvaru, jako měla původně, s otevřeným kamenným ochozem, kterýž také byl vyměněn. (Viz obr. 129. a 130.)

Mohutná stavba kamenná z ložných, nepravidelných kvádrů, na nárožích obrněna tesanými kvádry, skládá se z vlastní věže, k ní přistavěného čtyřbokého schodiště a z předbranní. Věž sama stojí na půdorysu 9·80 m širokém a 9·15 m hlubokém na zdech 2·35 m silných, čítá krom přízemku 4 patra a ochoz, úhrnné výšky zdívá 31·30 m, i se střechou 46·00 m.

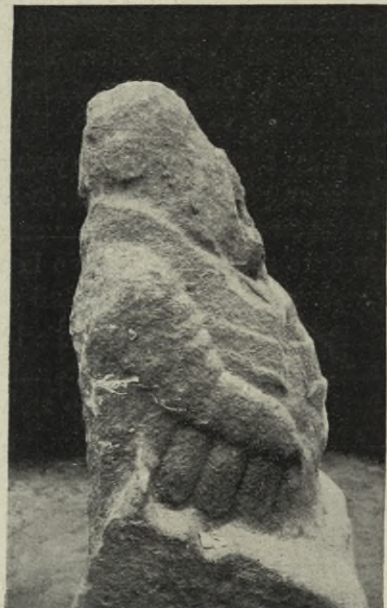
V prodloužení vnitřní hlavní zdi brány byly hradební zdi 1·20 m silné, po obou stranách věže vyčnívají pahýly, jež upraveny jsou jako opěrné pilíře o 1 ústupku a stříšce.

Oba oblouky v přízemí věže, severní a jižní jsou půlkruhem přepásané; oblouk venkovský uzavíral se mostem zvoditým, jenž spouštěl se přes příkop v předbranní a zapadal do prohloubení severního průčelí věže.

*) Obrazy brány v tomto tvaru v Sedláčkových Lradech VIII. od V. Kroupy str. 95, od V. Brechlera str. 32 a K. Liebschera str. 41.

V koutech nad obloukem jsou patrné otvory pro řetězy mostní. Nad otvory vyvedeno jest v šířce bývalého mostu renaissanční kladí, slabě z líce zdi vyložené, z architravu, hladkého vlysu a římsičky o podvalku a destičce.

Okna jsou po jednom v 1. a 3. patře věže $0,92 \times 1,35$ m vel., obdélná, s okosenou zevní hranou ostění. V 2. patře jsou dvě okna, po jednom v severním a jižním průčelí věže, velká, obdélná, s profilovaným ostěním a kamenným křížem. Ve 4. patře jest na těchže stranách po velkém okně hrotitém, s profilovaným ostěním a při poslední opravě

Obr. 131. a 132. Rakovník. Chrlič z Vysoké brány, nyní v sadě u chrámu sv. Bartoloměje. (Čelný a postranní pohled.)

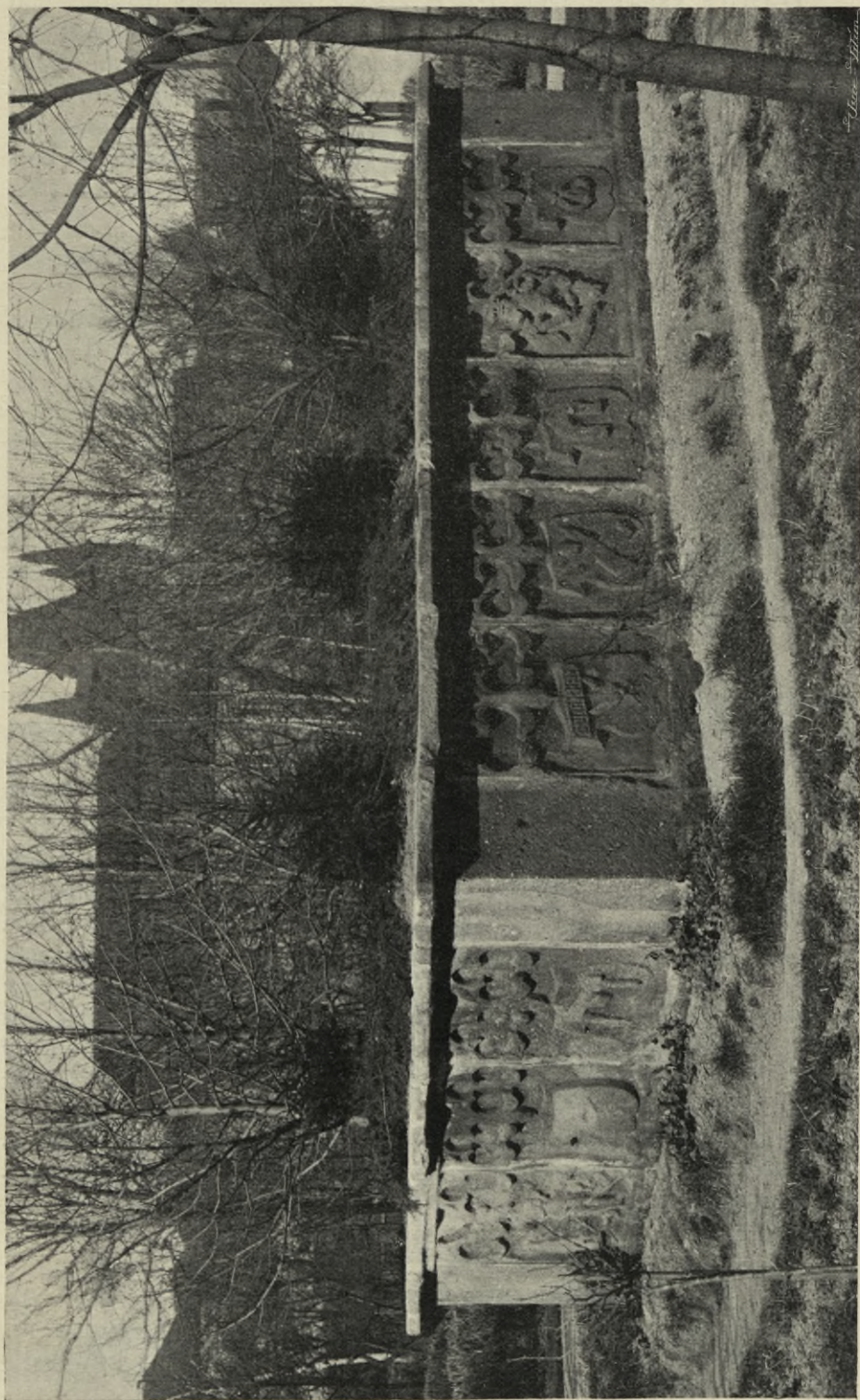
znovu zasazenou kružbou ze dvou trojlistů do středního prutu a čtyřlistů v kruhu v oblouku.

Na východním průčelí prolomena jest zeď 4. patra malým obdélným okénkem. Nad tím jest až pod hlavní římsou ještě malé okénko, v jehož nadpraží jest vytesáno datum 1523 a značka kameníka Víta: W.

Arkýřek, v němž býval záchod, jest ve 4. patře na západní zdi. Spočívá na 2 konsolách o 3 destičkách a 3 podvalcích.

Hlavní římsa skládá se z šikmé plochy, na které nasazena gotická římsa, spodem vyžlábkovaná.

Chrliče měla věž pro odvod vody dešťové z otevřeného ochozu čtyři, z nich tři se zachovali, byť silně opršeli: Rytíř (viz obr. 131. a 132.), vepr a žába a jsou postaveni v parku na jih chrámu sv. Bartoloměje. Na věž dáni nově tesaní dle 3 starých a čtvrtý ve tvaru okřídleného lva.

Obr. 133. Rakovník, Ochoz z brány Vysoké, nyní v sadě u chrámu sv. Bartoloměje.

Ochoz kamenný plný, 1·26 m vysoký, byl zdobený panellováním a lichou arkaturou pod krycí vrchní římsičkou, ukončenou dolů obrácenými liliemi. Plochy zevnější podprsníku ochozu rozděleny byly severní a jižní v 9 polí, východní a západní v 8 polí, vyplněných znaky zemským, městským a řemeslnických cechů. Uprostřed jižního podprsníku ochozu byl vytesán kalich. Zbytky ochozu sestaveny jsou v parku u chrámu sv. Bartoloměje a znaky zemský a městský v městském museu. (Viz obr. 133.) Na věž dán nový ochoz dle tvaru bývalého.

Střecha vysoká sedlová, se dvěma makovicemi, nad nimiž jsou zlacené růžice, kryta jest břidlou.

Šnek, schodiště točité čtyrboké, kryté nízkou polovalbou břidlovou, přistavěn jest k východnímu průčelí věže, sahá do polovice výšky její, a umožňuje výstup až do 3. patra. Schodiště jest vřetenové, ramena jeho jsou 0·95 m široká. Schody jsou až do 3 patra kamenné, odtud povalové. Dveře do schodiště, 0·90 × 2·10 m veliké, obdélné, mají v obou koutech pozdně gotické konsolky.

Předbranní — ojedinelý to případ opevnění věže u nás — na půdorysu 11·15 m širokém a 6·80 m hlubokém, vystavěno jest na severní průčelí brány; záleží ze dvou zdí kolmo postavených na bránu, spojených třetí zdí, v níž jest půlkruhový vchod, jenž druhdy se vraty uzavíral. Všecky tři zdi opatřeny jsou otevřeným cimbuřím se střílnami. Za cimbuřím jest uvnitř předbranní zeď odsazena, tvoříc stezku, na které stáli obránci. Nad vraty jsou 4 střílny k severu směřující; ve východním a západním nárožním cimbuří jsou střílny úhlopříčné a v bocích předbranní jest po dvou střílnách krom toho jest též střílna při zemi po obou stranách. Přejít na obrannou stezku za střílnami není dnes patrný; děl se asi žebříkem, neb chodbou z 1. patra věže, nebo konečně z hradeb.

Uvnitř jest v přízemí brány kamenná valená klenba. V I. patře, kde bývalo vězení pro dlužníky, jest omítaná klenba valená s výsečemi. Dveře, 0·90 × 1·90 m velké se schodištěm do 1. patra věže vedoucím, jsou svrchem půlkruhové a uzavřeny jsou starými dubovými, svlakovými dveřmi, zevně plechem pobitými. Nyní jest v té místnosti Archiv městský. V II. patře byl trámový strop a přístup se schodiště jest dveřmi taktéž svrchem půlkruhovými. V III. patře byl rovněž trámový strop. Na ochoz vystupuje se dřevěnými schody uvnitř věže. Uvnitř ochozu bydlí hlásný.

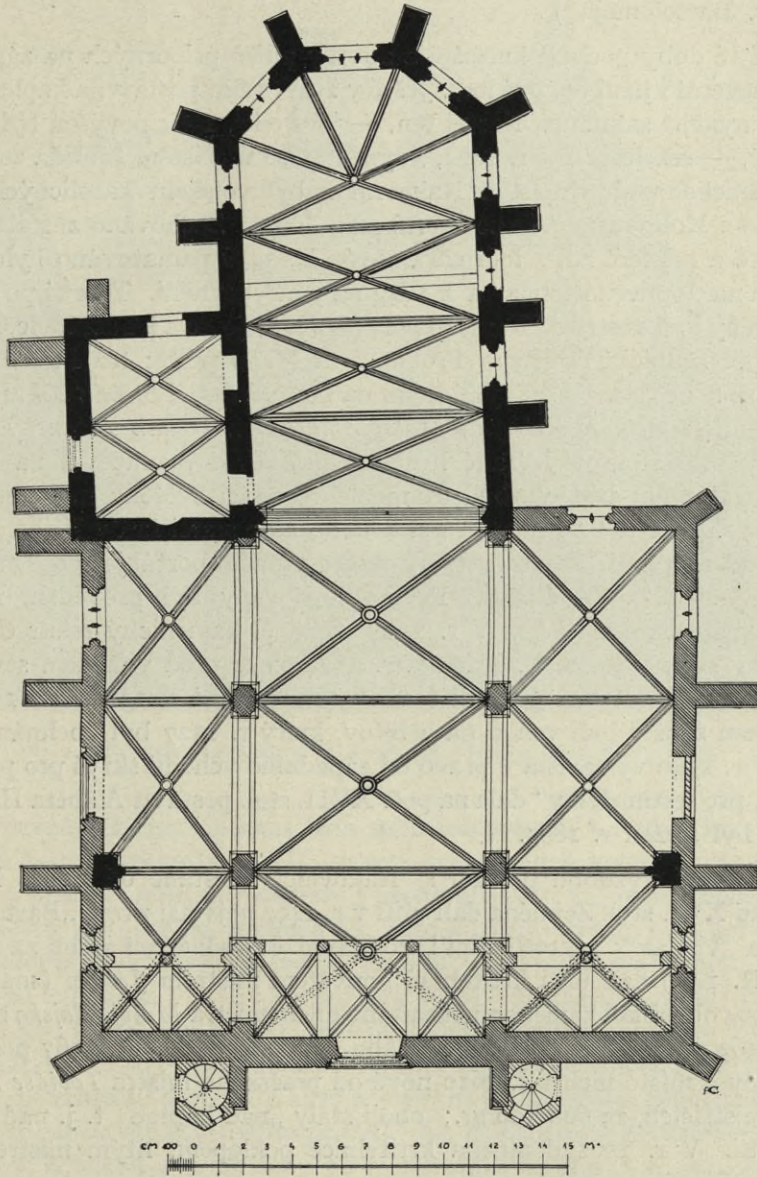
Zvon pod římsou lit byl r. 1575, cymbál hodinový, jenž zavěšen ve vykýti věže je z r. 1581; oba jsou dílem pražského zvonáře *Brikcího z Cynperka*.

IV. Jednotlivé budovy v městě.

DĚKANSKÝ CHRÁM SV. BARTOLOMĚJE.

Gei. Dobner, Monumenta I., 216. B. Grueber, Die Kunst d. Mittelalters IV., 43 s obr. č. 63—66; Mit. d. Zentral.-Kom. XVIII., 246. Dr. Z. Winter v Methodu

IV., 11 a IX., 14. F. Lehner v Methodu VI., 61., VIII., 28., X., 114; J. Braniš, Děj. středov. um. v Č. 133, 153; J. Mocker, Plány v Methodu X., 128, 135 a 136.

Obr. 134. Rakovník. Děkanský chrám sv. Bartoloměje. Půdorys: (černé zdivo starší než z konce XV. století, hustě čárkované zdivo z meze XV. a XVI. století, řídko čárkované zdivo z konce XIX. století).

a) Historický přehled.

V místech asi nynějšího chrámu sv. Bartoloměje stál románský kostel, zasvěcený sv. Mikuláši, jenž byl opevněn z rozkazu Vladislava I.

r. 1119 příkopy, hradbami a valy. Když vyhořel, postaven byl buď na téže místě, neb vedle v první pol. XIV. stol. nynější kostel, jenž zasvěcen jest sv. Bartoloměji. *)

Z té doby pochází kněžiště a zbytky pilířů příporných na západním konci severní i jižní bokové lodi. Ještě v XIV. věku postavena kaple Panny Marie, nynější sakristie. Kostel ten, — jenž od r. 1384 povýšen byl na děkanský, — sežehnut byl r. 1422, když, stav se útočištěm Žibřida ze Chříče a kališnického obyvatelstva Rakovníka, byl vojskem katolických pánů Hanuše z Kolovrat a Alše ze Šternberka dobyt. Zachováno zůstalo pouze kněžiště a některé zdi z lodi chrámové. R. 1436 pamatováno bylo v odkazech na „opravu kostela“ a r. 1442 na jeho opevnění. Teprve po r. 1450 dostavěny lodi kostelní. Kamene použito z Mutějovic a z Tuchlovic, z něhož osazovali zedníci *Tóma*, syn *Prokopův* a *Mates* pilíře; též *Petr* z *Lubné* a *Jan* ze *Sence* stavěli se svými lidmi na kostele, tesaři *Štěpán Ochvata*, *Jíra* se zetěm *Jankem Řepinským*, *Matěj Zmučený* a *Toman Lišanský* s osmi dělníky svázali krovy. Také hrnčíř *Vaněk Uhřivý* pracoval na stavbě; upravoval půdu pod dlažbu. Kamenickou práci svěřenu měl mistr *Jan z Loun*. Zevně byl z hruba kostel dokončen do smrti krále *Jirího* z *Poděbrad*. Klenby lodí, kružby většiny oken a západní portál jsou dílem z doby krále *Vladislava Jagellonce*. Portál jmenovaný byl proveden r. 1514 pražským mistrem *Vítem*. V r. 1519 vystavěl kamenický mistr *Chochola* z *Prahy* šnek u kaple P. Marie a r. 1524 síneček před vchodem severním. Věžičku nad kostelem provedl tesařský mistr *Datl* r. 1522. R. 1535 byl prolomen z jižní lodi vchod na hřbitov, který r. 1527 byl obehnán novou zdí. V r. 1549 vystavěna v pravo od západního vchodu skryš pro poklady. Síneček „pro šestinedělky“ dala na poč. XVII. stol. postavit *Alžběta Haufová*; tento byl stržen r. 1885.

Vnitřní výzdobu pořídili si Rakovníčtí měšťané od konce XV. do sklonku XVI. stol. Zejména dali ulíti v r. 1492 největší zvon „Bartoloměj“ a zvon „Václav“; r. 1496 koupili pro hlavní oltář skládací archu za 150 kop míš. R. 1499 dali ulíti křtitelnicí konvářem mistrem *Janem* (značka Y). V r. 1504 objednali kamennou kazatelnu dílem mistra *Matěje Rejska* z *Prahy*. V r. 1562 opravil Vlach *Bernart* dlažbu se svými lidmi. R. 1567 postaveny varhany a místo nich v r. 1610 nové od pražského mistra *Tobiáše Hanzla*, o 20 rejstřících, za 600 kop gr.; obojí stály „nad kaplou“ t. j. nad nynější sakristií. V r. 1591 doplněna křtitelnice poklopem, litým mistrem *Matoušem Flemikem* z *Rakovníka*.

*) V nejstarších pramenech uvádí se rakovnícký kostel sv. Mikuláše, od druhé pol. XIV. věku však kostel sv. Bartoloměje, až na jednu výminku; r. 1414 odkazuje *Klára Knotková* 80 kop na opravu kostela sv. Mikuláše. Není zjištěno, zdali snad kostel sv. Mikuláše nevzal v husitských válkách za své, nebo nebyl-li onen zápis omylem připsán místo kostelu sv. Bartoloměje kostelu sv. Mikuláše. Jisto jest, že po tomto není stop a že stál v místech, kde jest kostel sv. Bartoloměje.

Obr. 135. Rakovník. Průčelí chrámu sv. Bartoloměje. Zvonice (v pozadí Pražská brána).

Opevnění kolem chrámu bylo stále udržováno, ba když hrozily nepokojné časy na počátku XVII. století, byla hradba kolem chrámu sesilována a příkopy před ní rozšířeny i prohloubeny. V 30leté válce trpělo nejen město, ale i chrám, zejména v l. 1620 a 1634; v tomto roce byl vypleněn a uloupeny ze „skryše vedle vchodu“ královské majestáty, sirotčí peníze, 20 kalichů a j. v. Švédy byl pak znovu zruščen r. 1639. V druhé polovici XVII. a během XVIII. věku postaveny uvnitř nové oltáře, zejména hlavní oltář v r. 1695 od truhláře *F. Herly* s obrazem umučení Sv. Bartoloměje od *Samuela Torera*. V r. 1727 postavena při západním průčelí kruchta a barokně přestavěn štít tohoto průčelí. Ke kostelu byly přistavěny různé přístavby, zejména v r. 1699 k a p l e „bolestné *P. Marie*“ na jižní bokovou loď. R. 1832 byly opravovány střechy; při tom hřeben nad kněžištěm — jenž byl do té doby o 1 m vyšší než střecha nad lodí, — uveden s touto do stejné výšky. V letech 1802—1845 byly zavezeny příkopy kolem chrámu a při tom strženy mosty: klenutý na západní straně a krytý dřevěný můstek na východní straně chrámu.

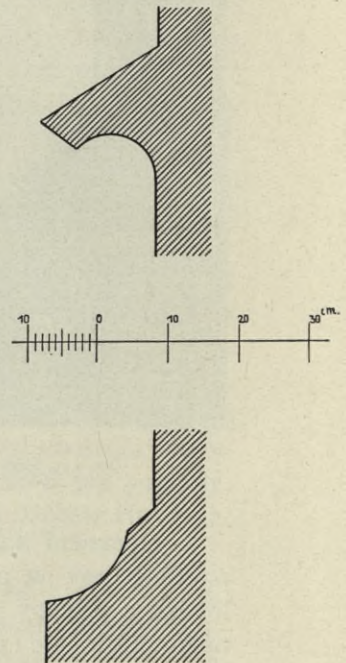
Posledně byl opravován chrám v l. 1885—1896 nákladem 62.000 zl. dle návrhu architekta *J. Mockera* z Prahy, jenž odstranil gotické pří-

stavky u chrámu, znovu postavil západní štít s dvěma točitými schodišti na kruchtu a na půdy vedoucími, opatřil nový krov nad chrámem, jenž pokryl místo do té doby tam byvších červených kúrek šedou břidlou, odstranil krásnou štíhlou věžku z r. 1522 a místo ní vztyčil nový sanktusník plechem pobitý, uvnitř pak místo barokní kruchtly postavil novou — vše v gotickém slohu rázu XV. století.

b) Stavba.

Orientovaná, kamenná stavba omítaná, — mimo ostění a kružby oken, obruby dveří a nároží až do výše pásové římsy, jež jsou z tesaných kvádrů, — stojí na východním konci Husova náměstí. (Viz obr. 134. a 135.) Chrám záleží ze tří lodí o 3 polích, z nichž loď střední převyšuje obě bokové a prodlužuje se na východ v presbytář o třech polích a závěru o 5 stranách osmiúhelníka. Osa presbytáře uchyluje se ztatečně k severu od osy střední lodí. V kout mezi severním bokem presbytáře a východním čelem severní bokové lodí vestavěna sakristie, druhdy kaple P. Marie, která vyvedena jest ve věž. Celá stavba, stojící na kamenném trnoží o žlátku a pásku (viz obr. 136.) podporována jest 21 opěrnými pilíři, kolmo ke hlavnímu zdem postaveným, kromě tří nárožních pilířů, jež jsou úhlopříčně situovány a pilířů na závě u presbytáře, jež jsou paprskovitě rozloženy. Pilíře jsou trojích tvarů: Na presbytáři a ve středu západního průčelí mají dva odstupce, z nichž kolem spodního obíhá pásová římsa, a ukončeny jsou štítky, zabíhajícími do šikmé plochy nejvyššího odstupce. *) Stejně výše s těmito pilíři jsou též tři pilíře na věži, které ale nemají výš zmíněné štítky ukončeny jsou prostě šikmými stříškami. Ve výši hlavní římsy lodí obíhá na těchto pilířích pásová římsa, tvořící zároveň druhý jich odstupec. (Viz obr. 136.) Ostatní pilíře sahají jen do výše hlavní římsy bokových lodí a mají 1 odstupec a šikmé stříšky.

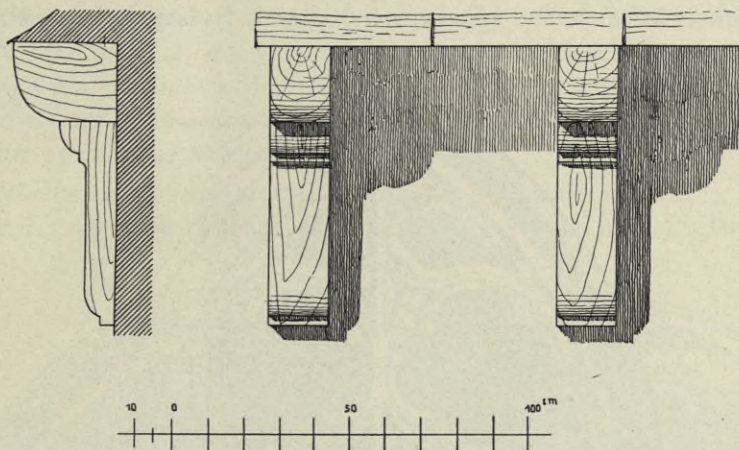
Loď střední ukončena jest na západní straně hlavní zdi, na které r. 1885 našly se pod omítkou malby z dějin církevních; zeď korunuje štít, pocházející z opravy v r. 1885, prolomený třemi okénky s hrotitými oblouky a zdobený panelováním o pěti mělkých polích, uzavřených hrotitými oblouky. Štít vrobí římsa posázená 14 kamennými pilířky a sbí-

Obr. 136. Rakovník. Chrám sv. Bartoloměje. Průsek římsou trnožní a pasovou.

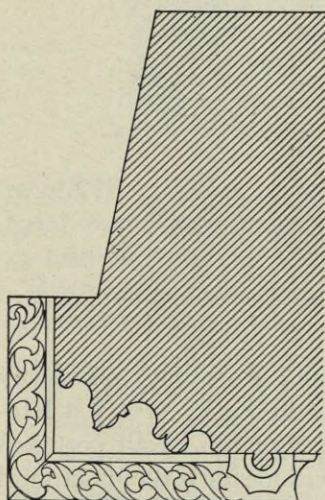
*) Poslední památkou „pod obojí“ byl kalich na jednom z pilířů presbytáře, který dal děkan Celestin Rubricius na počátku XIX. stol. sraziti.

hající se ve vrcholu v hrot, na němž nasazen kamenný kříž. Po obou bocích střední lodi podporují okap místo hlavní římsy dřevěné konsoly, obnovené r. 1886 dle starých konsol, které sestávaly z čel vazních trámů

Obr. 137. Rakovník. Chrám sv. Bartoloměje. Dřevěné konsoly hlavní římsy na střední lodi.

a profilovaných dřevěných podložek. (Viz obr. 137.) V západním průčelí chrámu připojují se k štítu střední lodi po obou stranách rovné pološtítý bokových lodí, jež z části kryty jsou nově přistavenými točitými schodišti, kteréž skládají se zevně ze čtyř stran šestistěnu. Nízké stříšky obou schodišť kryty jsou kamenými deskami a ukončeny knoflíky.

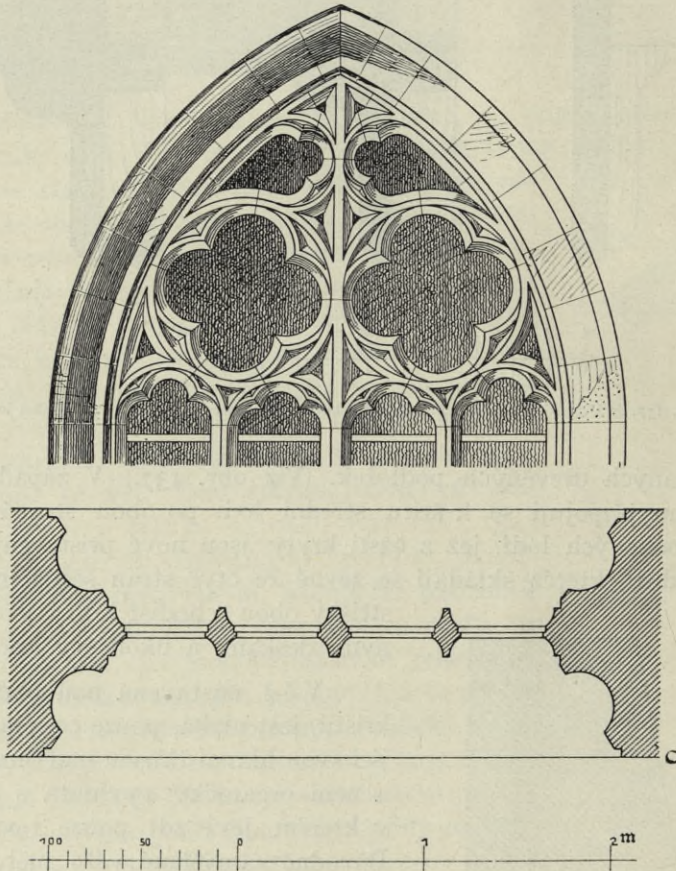

Obr. 138. Rakovník. Chrám sv. Bartoloměje. Průsek ostěním západního vchodu.

Věž, nastavená nad obdélnou sakristií, jest nízká, pouze ca 4 m vystupující svou hlavní římsou nad římsu kostela a není organicky vyvinuta z půdorysu, v kterém jeví zdi pouze 1.00 m silné. Původně zamýšlené věže měly býti na západní straně; když z nedostatku místa z toho sešlo, postavili pro umístění zvonů na zdi bývalé kaple. P. Marie tuto věž, jejíž střecha přechází ze čtyřstěnné valby v osmistěnnou a kryta jest břidlou světle šedou, jako celý chrám, kromě osmibokého sanktusníku z r. 1889, jenž pobit jest plechem.

Vchodů jest pět. Čís. 1. Uprostřed západního štítu vchod hlavní 2.15 × 3.80 m vel., ve zdi 1.28 m silné. Ve výžlabku trnožní jeho římsy vinou

se bodlákové listy. (Viz obr. 138.) Ostění profilované válečkem a hruškovcem mezi třemi výžlabky, spojuje se v oslím hřbetu. Vedle ostění vystupuje po každé straně polováleček s vlastní trnožní římsičkou; místo hlavice jest nad levým sloupkem štítek s korunovaným monogramem krále Vladislava W a nad pravým byl dráček. *) Krycí římsa obíhající

Obr. 139. Rakovník. Chrám sv. Bartoloměje. Pádrcys a kružba západního okna.

kol oblouku portálu, zdobena jest 12 kraby a sbíhá se v stonek, ukončený krční římskou, křížovou kytkou a knoflíkem. Vedle kytky vryt jest leto-počet původu portálu 1514 a pod ním rok opravy 1886. Nad portálem vsazena kamenná deska 80×70 cm vel. se znakem města Rakovníka mezi dvěma obrněnými rytíři jako štítonoši. (Znak i štítonoši jsou dílem mistra *Víta* z r. 1514.)

*) Při poslední opravě kostela byl dráček nahrazen štítkem s monogramem W.

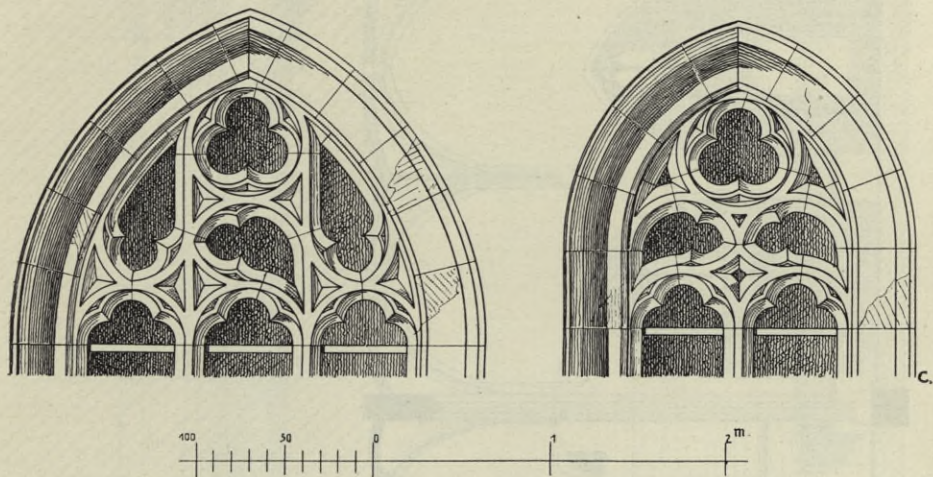
V chod č. 2 vede v severní zdi do levé boční lodi, jest $1.90 \times 3.00 m$ vel., má ostění profilováno třemi výžlabky a hruškovcem, vroubeným páskem a obroučkem; přepásán jest hrotitým obloukem.

V chod č. 3 vede v severní zdi do sakristie; jeho ostění má okosenou přední hranu, uprostřed s výžlabkem a sbíhá se v hrotitým oblouku.

V chod y č. 4. a 5. jsou nové, vedou do šneků při západním průčelí.

Okna chrámová jsou vesměs v kamených ostěních, uvnitř i vně na obě strany silně se rozevírajících; šikmé plochy ostění jsou uprostřed širokým výžlabkem vyhloubeny.

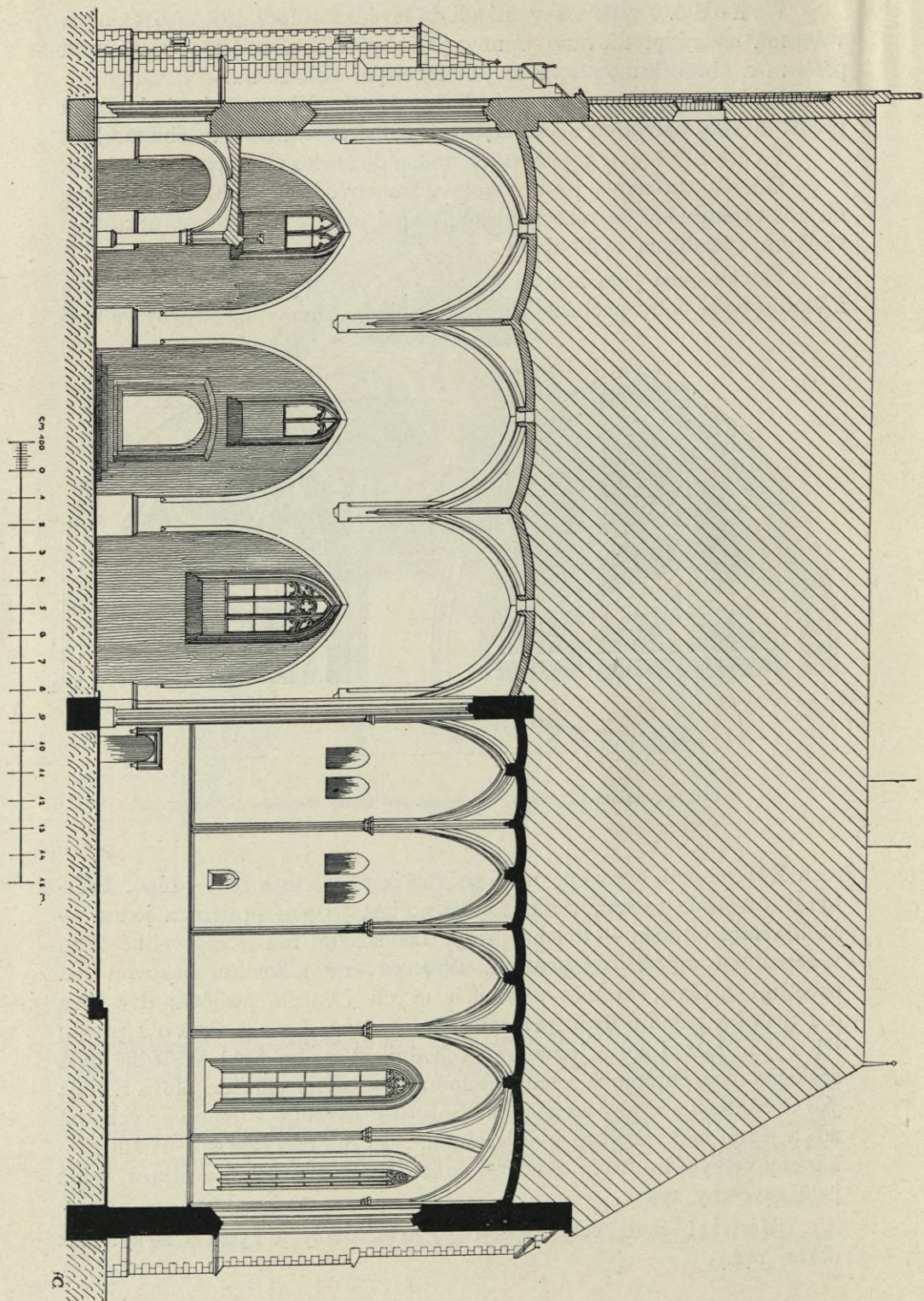
Všecka okna jsou hrotitá a oblouky vyplněny kružbami, většinou z Vladislavské doby pocházejícími; jen některá okna mají kružby ve tva-

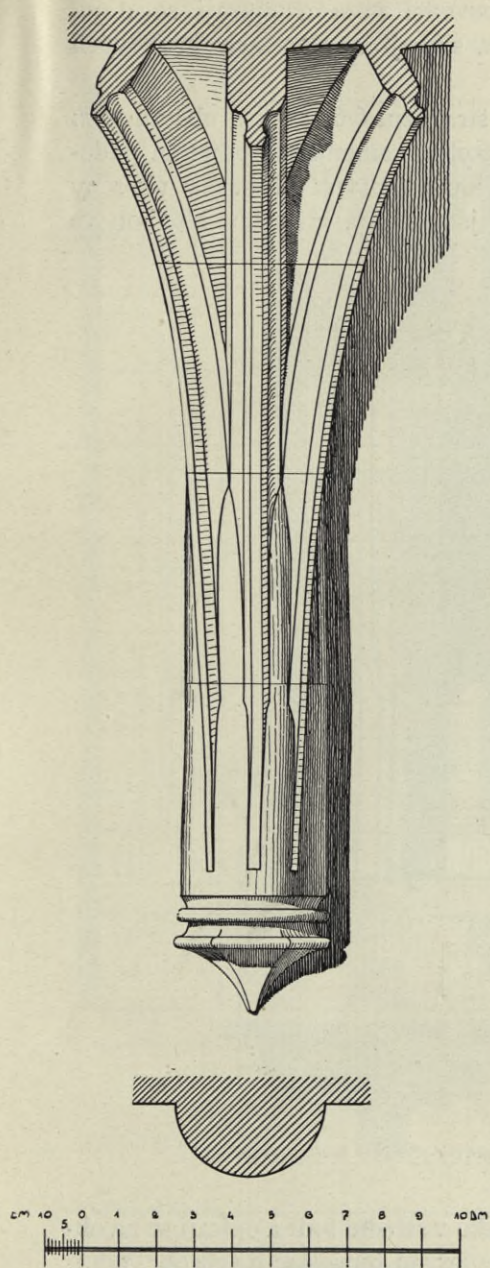
Obr. 140. Rakovník. Chrám sv. Bartoloměje. Dvě kružby oken bokových lodí.

rech XIV. století, opravené nebo znovuzřízené v letech 1886—1890. Presbytář osvětluje 7 oken, z nichž 6 děleno jest jedním prutem a jedno — za hlavním oltářem — dvěma pruty. Loď střední má jediné veliké okno v západním průčelí o 3 prutech. (Viz obr. 139.) Severní bokovou loď osvětlují 3 okna, vesměs v dolních svých částech zazděná; dvě jsou o 1 prutu a jedno o dvou prutech. Jižní boční loď má 4 okna o 1 prutu; tři v jižní hlavní zdi a jedno ve východní. (Viz obr. 140.) Posledně byla zasklena okna chrámová ornamentálně malovanými skly do olova r. 1894 Jos .Syvaltrem z Prahy za 3500 zl. Sakristii osvětluje 1 okno ve východní zdi a jedno nad vchodem v severní zdi. Věž má nad sakristií tři zdi prolomeny velkým hrotitým oknem, kterážto 3 okna osvětlují místnost, v níž jsou zavěšeny zvony.

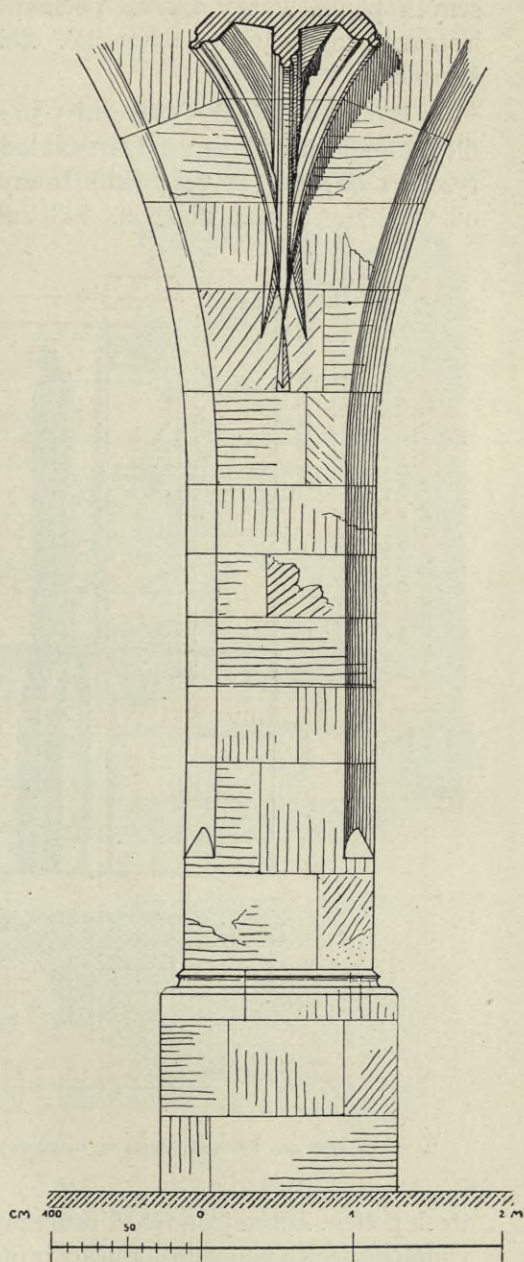
Uvnitř měří celý chrám $39.20 m$ délky a $23.20 m$ šířky. (Viz obraz 141.)

Obr. 141. Rakovník. Chrám sv. Bartoloměje. Podlaňový řez.

Obr. 142. Rakovník. Chrám sv. Bartoloměje.
Patka klenby v jižní bočné lodi.

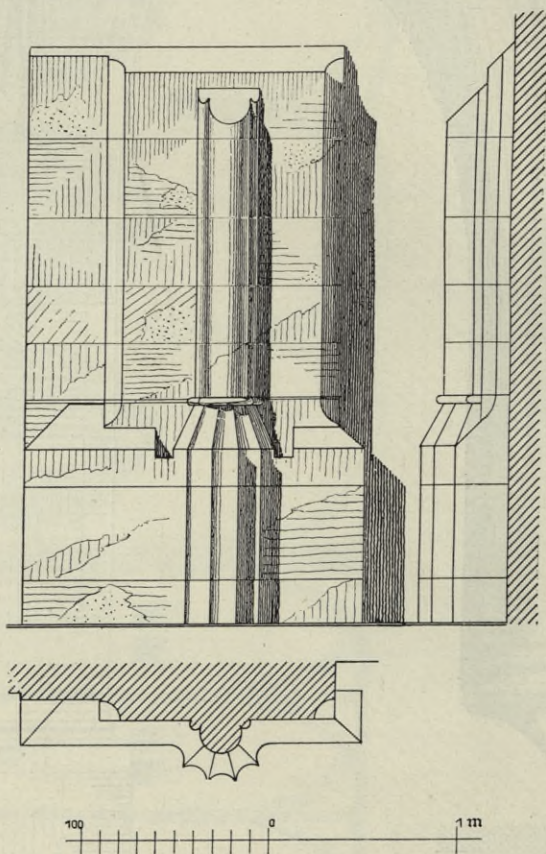

Obr. 143. Rakovník. Chrám sv. Bartoloměje.
Patka klenby na pilíři mezi střední a jižní lodí.

Střední loď, 20·40 m dlouhá, 9·23 m široká a 15·70 m vysoká, sklenuta jest ve třech polích křížovou klenbou, dělenou kamennými žebry pozdně gotického profilu, klínovitého, s výžlabky uprostřed obou oko-

sených ploch. Patky kleneb počínají ve výši 11 m a opírají se o pilastrovité konsoly 2.30 m vysoké. Žebra sbíhají se ve třech kruhových svornících.

Bokové lodi — severní 5.50 m šir., jižní 6.65 m šir., obě 19.20 m dlouhé — jsou odděleny od střední lodi čtyřmi kamennými pilíři na půdorysech 0.90 × 1.25 m vel., jichž hrany jsou vydutými obloučky okoseny od výše 2.25 m nad dlažbou. Sklenuty jsou každá křížovou klenbou ve

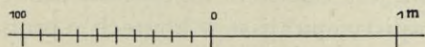
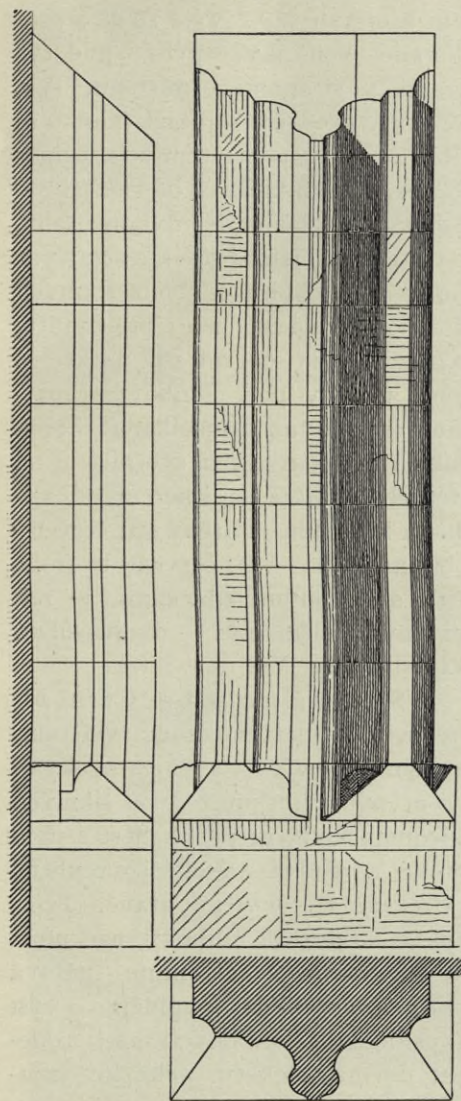

Obr. 144. Rakovník. Chrám sv. Bartoloměje. Zbytky přípory v severní boční lodi.

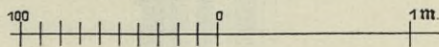
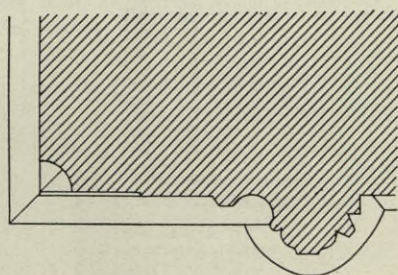
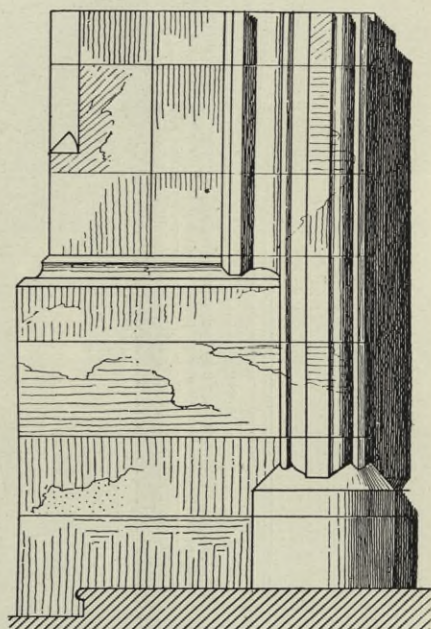
třech polích. Žebra jsou téhož průřezu jako v střední lodi a opírají se na obvodních zdech o poloválce, končící profilovanými konsolkami (viz obr. 142.), na stranách k střední lodi není žádné podpory pod náběhy kleneb, ale žebra prostě zabíhají do zdi, křížující se v patce. (Viz obr. 143.) Také v boko-
vých lodích protínají se žebra kleneb v kruhových svornících. Zbytky pilířů z původní stavby jsou: 1. v severní boční lodi vyčnívá profil 3válnový 31 cm šir. a 3.25 m vys. na zvláštním trnoži polygonálním. (Viz obr. 144.) 2. v jižní boční lodi vyčnívá též do výše 4.90 m zbytek pilíře

ve tvaru hruškovce, vroubeného po obou stranách výžlabkem a páskem. Profil zabíhá do 98 cm vysoké trnože. (Viz obr. 146.)

Vítězný oblouk vysoký 13.50 m, hrotitý, profilován jest uprostřed silným hruškovcem, vroubeným do kostelní lodi vá-

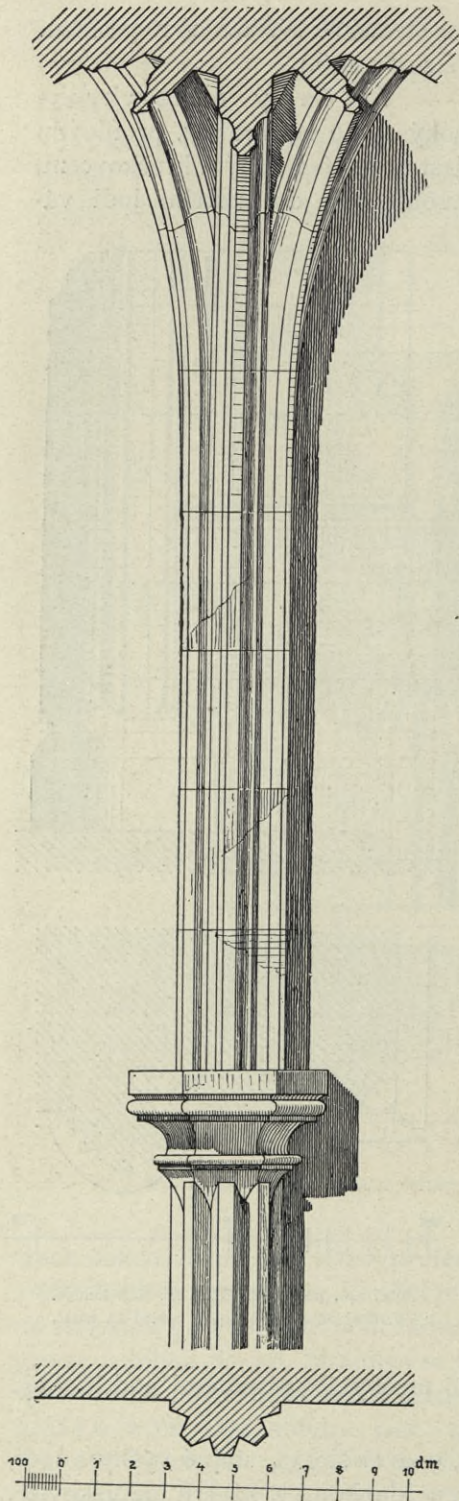
Obr. 145. Rakovník. Chrám sv. Bartoloměje.
Zbytek patkový v jižní boční lodi.

Obr. 146. Rakovník. Chrám sv. Bartoloměje.
Vítězný oblouk; půdorys a pohled na trnož.

lečkem, výžlabkem a dvěma pásky, do presbytáře příporami pod klenby. (Viz obr. 146.)

Presbytář, 18.50 m dlouhá, 9.40 m široká, stejné výšky s lodí, sklenuta jest ve třech polích křížovou klenbou, v závěru paprskovitě.

Obr. 147. Rakovník. Chrám sv. Bartoloměje.
Přípora a patka klenby v kněžišti.

Žebra mají profil XIV. stol. s hruškovec, vroubeným výžlabkem s páskem a opírají se ve výši 10 m o profilované konsolky, jichž půdorys tvořen 5 stranami osmistěnu. (Viz obr. 147.) Pod konsolkami táhnou se žebra ve tvaru nástěnných přípor po zdi, až zaniknou v pásové římsce 3·30 m nad dlažbou. Původně táhla se tato římsa, jejíž průsek 20 cm vys., složen z výžlabku a dvou šikmých plošek, — kolem celé presbytáře; nyní schází na severní zdi, na kteréž končí přípory pod klenbovými patkami kulovitými konsolkami. Žebra sbíhají se v terčových svornících, na kterých nachází se směrem od východu k západu: Třírohý štít červený s bílým lvem, — tři červené trojrohé štíty s nejasnými značkami, — rak červený v bílém poli — dvojnásobná pětilistá růže. (Viz obr. 148.)

Sedille nachází se v jižní zdi presbytáře, opatřeno jsouc zvláštním trnožím, 69 cm vys. a 31 cm širokým, ukončeným římskou o dvou šikmých a jednom kolmém pásku, jest 2·50 m široké a 3·42 m vysoké, ovroubené válečkem na okosené hraně. Tvoří výklenek 28·5 cm hluboký, nad nímž se pravouhelně zalomuje pásová římsa, jehož spodek vyplněn ve výši 41 cm nad dlažbou lavicí, vršek zakle nut dvěma trojlisty, jichž líc vroubena jest válečkem na okosené hraně. Trojlisty opírají se v koutech o profilované konsolky, uprostřed o konsolku 25 cm širokou, rovněž profi lovanou deskou, výžlabkem a válečkem a vespod zdobenou ornamentem, složeným ze 4 závitů. Tvar trojlistů, válečky na hranách a zejména tato ornam. výzdoba ukazují, že toto sedille vzniklo poč. XIV. věku. (Viz obr. 149.)

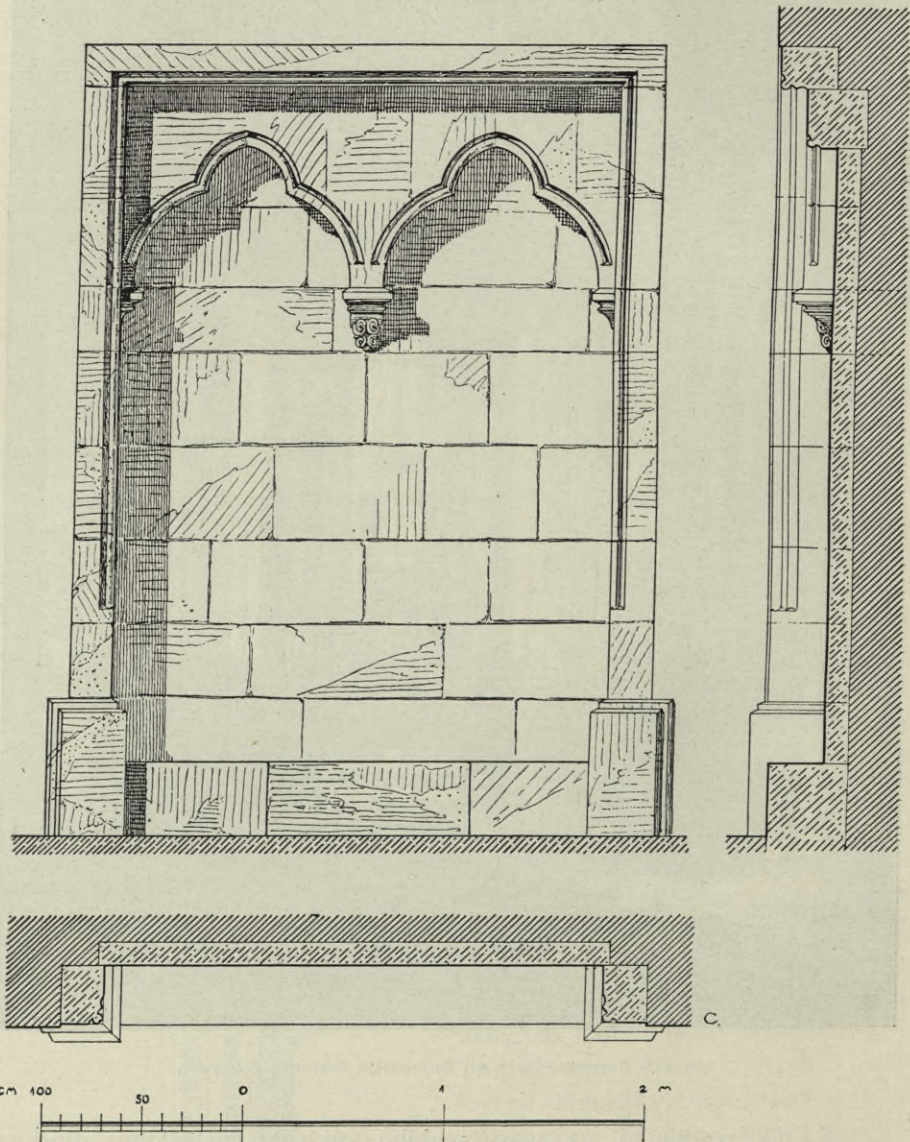

Obr. 148. Rakovník. Chrám sv. Bartoloměje. Pohled do presbytere.

Sanktuarium ve tvaru malého výklenku, železnými dvířkami zavřeného, nalezá se na epištolní straně presbytáře.

Sakristie, 7·25 m dlouhá, 5·33 m široká, slula dříve kaplí Panny Marie, jest zaklenuta ve dvou polích křížovými klenbami do žeber, jichž profil svědčí o původu ze XIV. věku, složen jsa z hruškovce, vroubeného po obou stranách výžlabkem, válečkem a šikmým páskem. Žebra opírají se uprostřed jižní a severní zdi o profilované, polygonální konsoly, v koutech

jsou konsolky otlučeny a žebra opírají se přímo o zdi. Také svorníky oba ve vrcholcích kleneb jsou otlučeny. Ve zdi mezi sakristií a presbytářem jest patrný výklenek pro bývalé okno presbytáře, kterýž svědčí, že pre-

Obr. 149. Rakovnik. Chrám sv. Bartoloměje. Sedille v kněžišti. Pádorys, řez a pohled.

sbytář stávala původně bez této přístavby. V západní zdi jsou patrné stopy bývalého točitého schodiště.

Vchod mezi sakristií a presbytářem 0,95 m široký, ve zdi 1,00 m silný, půlkruhem přepásaný, nad nímž v presbytáři táhne se pravoúhle

zalomená římsička, opírající se po každé straně o profilovanou konsolku, končící lilií. (Viz obr. 150.) Vzácnou památkou českého umělého řemesla jsou plechem pobíjené dveře, které na stranu presbytáře zdobeny jsou plochými, železnými pásky, vroubenými drobnými arkaturami. Úhlopříčné pásky jsou přibity hřeby s ozdobnými hlavami a tvoří 48 polí, vyplněných střídavě tepanými vypuklinami: říšské orlice a českého lva na štítcích, dále okřídleného draka a jelena; v nejvyšším středním poli vytepána jest korunka a v poli pod ní monogram krále Jiřího z Poděbrad: G, rovněž s korunkou. Klepadlo bronzové uprostřed dveří připevněné s oválným kruhem a vrytým monogramem: M, doplňuje sličné toto dílo z polovice XV. stol. (Viz obr. 151.)

Oratoř nachází se nad sakristií, s níž bývala druhdy spojena točitými schody, jichž stopa patrna jest, jak v západní zdi sakristie, tak i v oratoři. V starší době sloužila oratoř jako chrámová pokladnice a byla vícekrát vyloupena. Uvnitř zaklenuta jest valeně s výsečemi. Při poslední opravě upravena dvě velká okna elipticky sklenutá, vedoucí do presbytáře, ve dvě podvojná okna hrotitá.

Kruhta při západním průčelí, sklenuta v 7 polích kříž. klenbami, jest z r. 1886 dle návrhu *J. Mockera* postavena místo bývalé barokní.

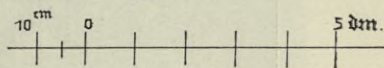
c) Zařízení.

Malby freskové v presbytáři staré, odkryty byly nad pásovou římsou na severní zdi. Jsou 3·50 m dl. a 2·10 m vys., představují v osmi obrazech umučení sv. Bartoloměje a ještě nějaké svěťice (sv. Doroty?). [Viz obr. 152. a 153.]

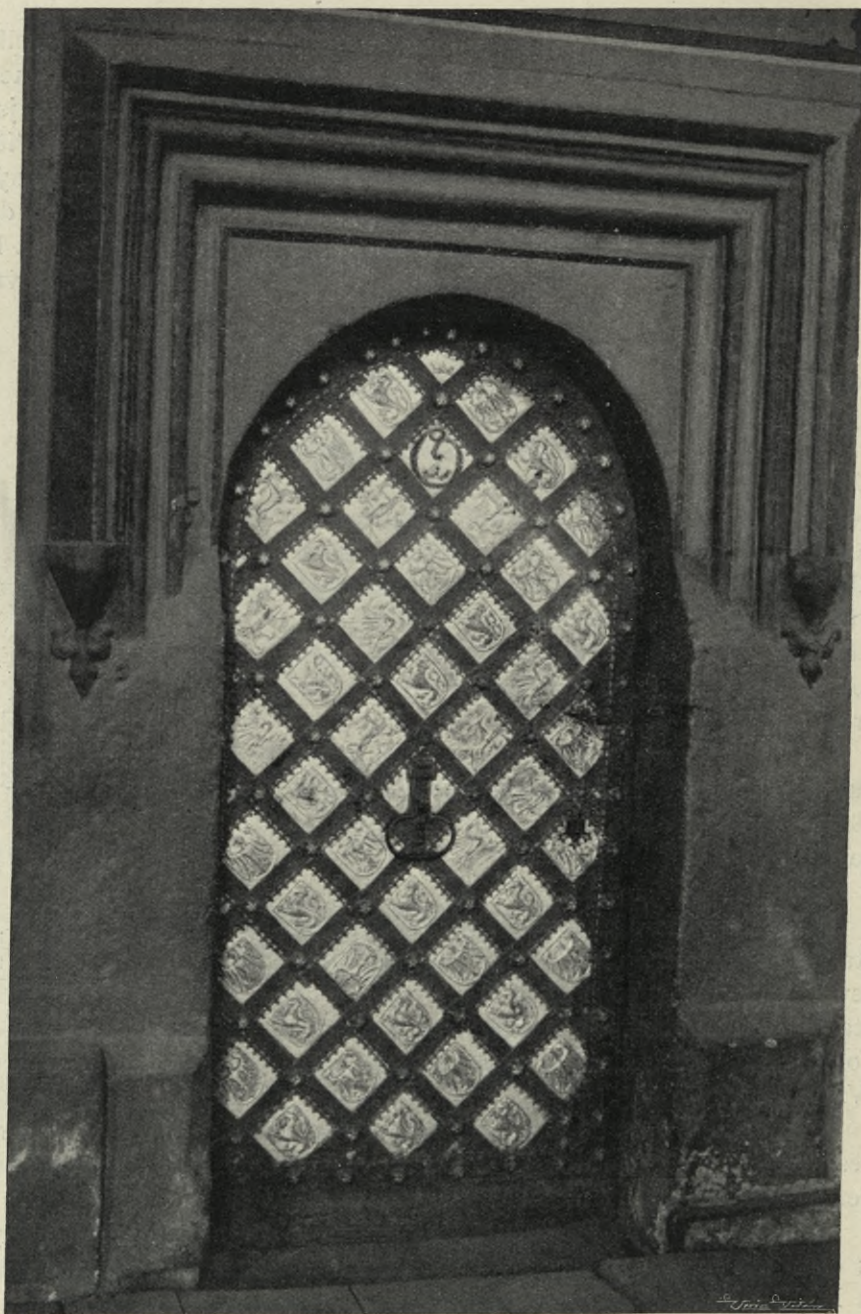
Pocházejí z druhé pol. XV. věku. V letech 1894—1895 byly šetrně restaurovány. Týž čas byl vnitřek chrámu nově polychromován, při čemž figurální malby maloval *Josef Kozlanský*.

Výprava jest bohatá, pozůstávajíc ze zbytků středověkých, z části z výpravy pořízené v době baroku a konečně z novějších kusů z XIX. věku.

Hlavní oltář byl původně skládací a jsou z něho zachovány křídla archy v zdejšímu museu. Místo tohoto postavil truhlář *F. Herlar* r. 1695 barokní oltář. Ten vyplňoval celou zadní část presbytáře, máje uprostřed sloupkové architektury obraz umučení sv. Bartoloměje, malovaný *Samuelem Torerem* (za 90 zl.). Vedle obrazu stály sochy sv. Jana Křtitele, Petra, Pavla, Josefa, Václava, Vojtěcha, Prokopa a Ludmily.

Obr. 150. Rakovník, Chrám sv. Bartoloměje. Půdorys ostění vchodu z kněžiště do sakristie.

Obr. 151. Rakovník. Chrám sv. Bartoloměje. Dveře z kněžiště do sakristie.

Ve štítu nad oltářem namalován byl obraz sv. Michala, mezi sochami sv. Floriana a Leopolda. R. 1875 postaven nynější hlavní oltář dřevěný na zděné mense v gotickém slohu od řezbáře *Jos. Heidelberka* z Prahy. Uprostřed

Obr. 152. Rakovník. Chrám sv. Bartoloměje. Fresková malba v kněžišti (západní polovice)
z poč. XVI. století.

stojí v nadživotní velikosti socha sv. Bartoloměje, po bocích pod baldachýny menší sochy sv. Cyrilla a Methoděje; v nástavci pověšen krucifix (starší dílo?) mezi dvěma anděly. Sochy řezal *František Heidelberg*. Celý oltář jest polychromován a stál 2960 zl.

Bokové oltáře. 1. Oltář sv. Josefa v čele severní boční lodi; v dřevěné sloupkové architektuře s kladím segmentovým visí uprostřed dobře malovaný obraz neznámého malíře, představující smrt

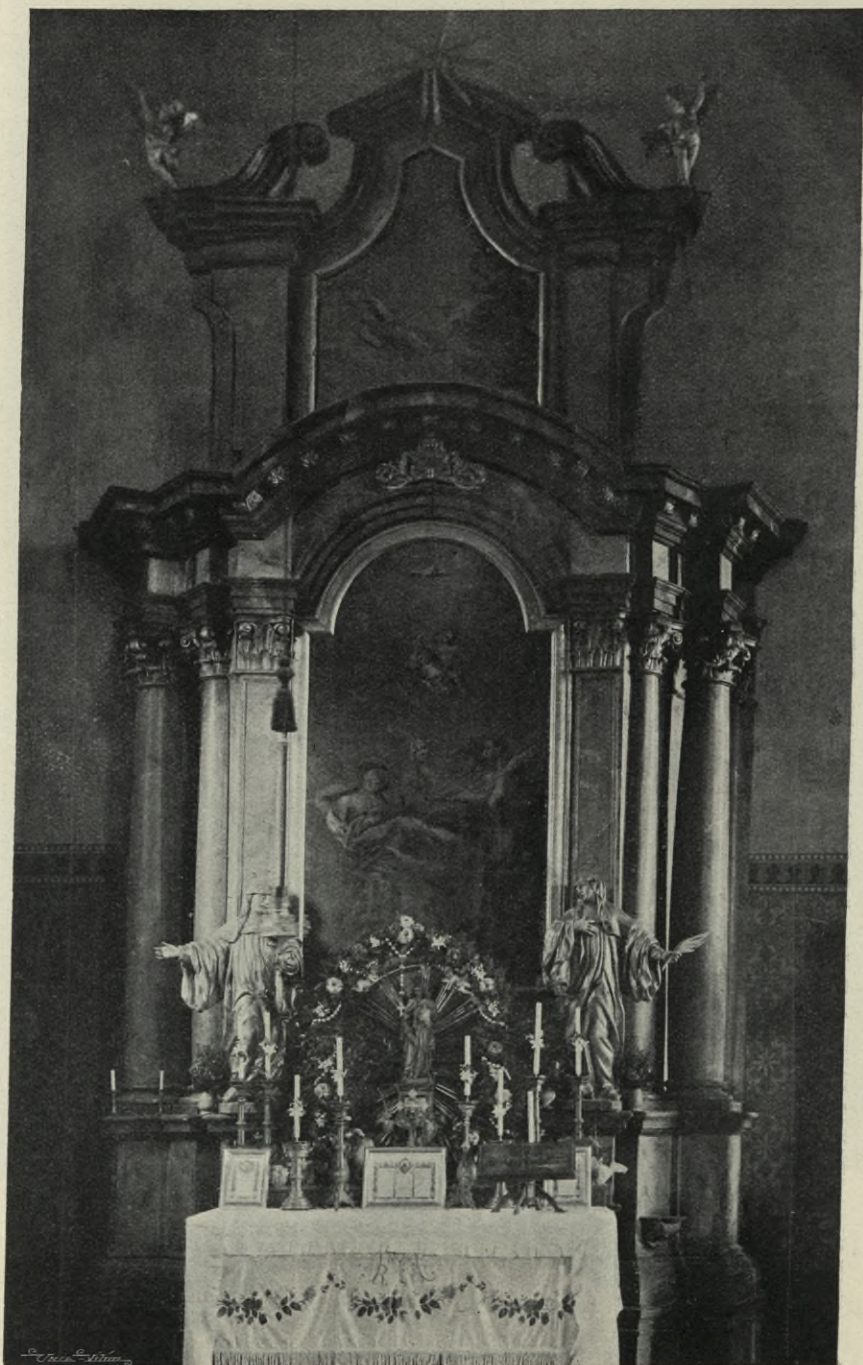

Obr. 153. Rakovník. Chrám sv. Bartoloměje. Fresková malba v kněžišti (východní polovice)
z poč. XVI. století.

s v. Josefa. Světec leží na lůžku, u něho sedí P. Maria a stojí P. Ježíš, ukazující levicí k nebesům a žehnající pravicí; v obláčcích vznášejí se dva andělci a holubice. Obraz jest správně kreslen a živě malován. (Viz obr. 154.) V nástavci nad segmentovou římsou obraz sv. Teresie, klanící se před krucifixem. Kolem středního obrazu stojí zlatené sochy dvou světic, z nichž jedna

Obr. 154. Rakovník, Chrám sv. Bartoloměje. Obraz na oltáři sv. Josefa.

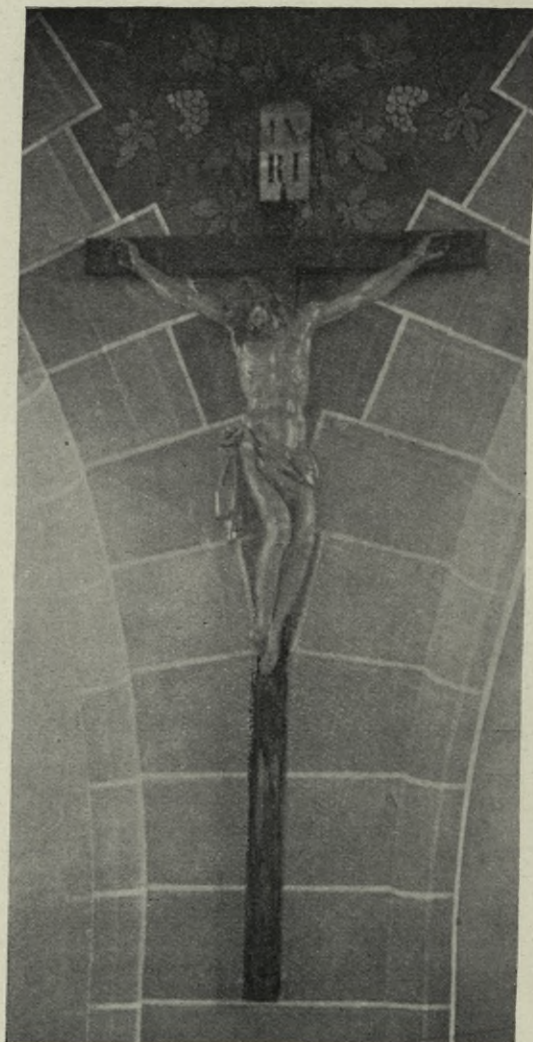
Obr. 155. Rakovník. Chrám sv. Bartoloměje. Oltář sv. Josefa v severní boční lodi.

Obr. 156. Rakovník. Chrám sv. Bartoloměje. Oltář sv. Václava v jižní boční lodi.

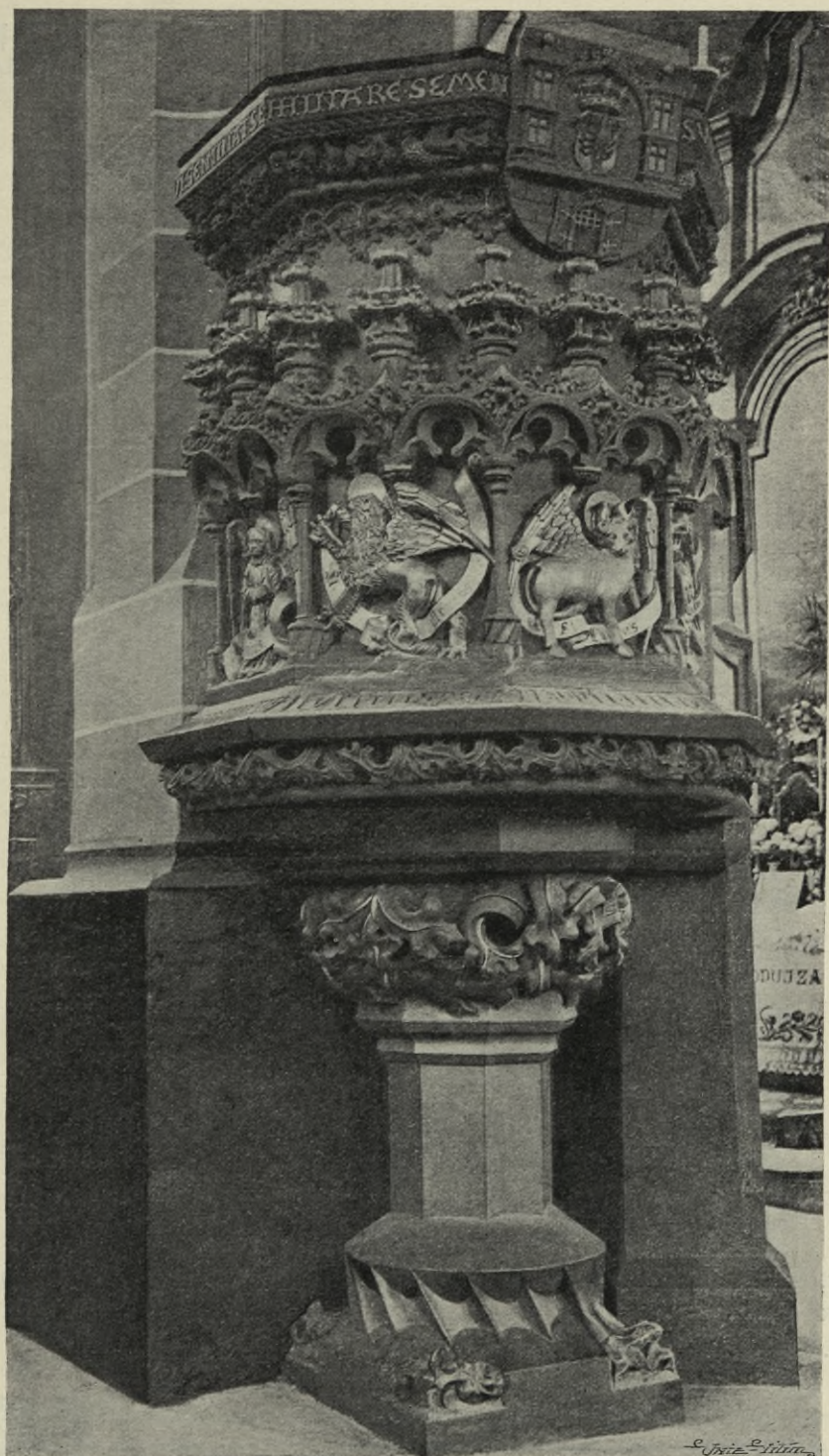
drží palmu. V mense jest obraz Matky Boží s Jež. na zlaté půdě s nápisem: „Christo Theu.“ Oltář pochází z konce XVII. věku. (Viz obr. 155.)

2. Oltář sv. Václava stojí v čele jižní bokové lodi. V dřevěné sloupkové architektuře se zlacenými lištami a boltcovými ornamenty

Obr. 157. Rakovník. Chrám sv. Bartoloměje. Kříž proti kazatelně.

visí uprostřed slabý obraz sv. Václava, držícího korouhev, mezi dvěma anděly. Nad segmentovým štítem střední architektury stojí nástavec, v němž opakovány jsou formy středu oltáře, ale zmenšené; uprostřed nástavce jest malý obrázek, křest sv. Jana Kř. představující, dobře kreslený. Na predelle jest nápis: Leta Panie 1701 dne 22. Srpna | Tenko Otkarꝯ S. Mileho Waczlawa | Diedicze a Patrona Czeskeho Postawen jest

Obr. 158. Rakovník. Chrám sv. Bartoloměje. Kazatelna.

Ke vzti a Chwale Boží a | Pořestnosti Marije Panij a Ginych S. Pa-
tronow Pakladem | Slowotneho a Mnoho Wzťažne Portiwosti Pana Jana

Obr. 159. Rakovník. Chrám sv. Bartoloměje. Vchod na kazatelnu.

Girziho Ro | lera Miesstienina a spolu Radního Krag. Miesta Rakow-
nika a Manželky geho Pani Weroniky Kosserowe. (Viz
obr. 156.) Uprostřed nápisu umístěna jest značka:
Ex voto.

V mense obraz Krista s podpisem: *Jos. Ceregetti 1772.*
Po stranách středního obrazu stojí sošky Matky Boží
a sv. Jana Mil., 1-20 m vysoké, které spolu s kruci-

fix em, visícím nyní proti kazatelně, stály do let padesátých XIX. stol. na břevnu mezi presbytáří a střední lodí. (Viz obr. 157.) Sochy tyto mají obličej a záhyby šatů výborně řezané a pocházejí ze XVI. století.

Obr. 160. Rakovník. Chrám sv. Bartoloměje, Křtitelnice.

3. Oltář sv. Jana Nep. stojí v severní boční lodi, blíže oltáře sv. Josefa. Jest nový, sochu světce řezal *J. Veselý* z Prahy.

4. Oltář Božího hrobu v téže lodi pod kruchtou, rovněž nový od *Jos. Krejčíka*. Sousoší *Piety* na něm pochází od *bratří Bušků* ze Sichrova.

5. Oltář „bratrstva P. Marie bolestné“ s dřevěným sousoším Piety s dvěma anděly. Tamtéž: Antependium na bledě-modrém hedvábí s vyšívanými kvítky a polověnci, s německou modlitbou k P. Marii, je z meze XVIII. a XIX. století.

Zbytek bývalého „bratrského oltáře“ jest pod kruchtou v pravo od vchodu, bývá u něho strojen Betlem.

Kazatelna 3·24 m vysoká,*) stojí v lodi při prvním pilíři na osmibokém pilířku, jehož patka válcová jest šikmými výžlabky zdobena; trnož patky jest čtyrboký, s krabovitými lupeny na rozích. Hlavice pilířku jest osmistěnná, profilovaná úzkým výžlabkem mezi dvěma šikmými pásky a velkým, táhlým výžlabkem, obtočeným proplétajícími se lupeny. Hlavice tato podporuje spodní desku kazatelny a jest vroubena pásovou římsou o válečku, výžlabku, vyplněném úponkovým ornamentem, a šikmým páskem, který spojen jest s podprsníkem nakloněnou ploškou; na této je nápis: Anno · domini · milēsim^o · quinge · fessimo · quarto.

Podprsník z pěti stran osmistěnu, na jichž hranách představeny jsou tenké sloupky s oblými patkami a válcovými trnoži, šroubovitě žlábkovanými. Každá z pěti stran přepásána jest nad sloupky dvěma obloučky,

**✠ I E T A ✠ B O Z E P H O ✠ I U S V E R E B O ✠ C I R C U S I E B O ✠ Q U O D A D E S A T E H O
✠ D O P A K O W N E K A ✠ K R E T I U S ✠ A R K I W A L E ✠ P A N U ✠ B O B U A U ✠**

Obr. 161. Rakovník. Chrám sv. Bartoloměje. Nápis na křtitelnici.

vyplněnými trojlístky a vrchem kraby zdobenými. Nad sloupky a v středu každé strany vystupuje nad obloučky stonek, končící krční římsou, křížovou kytkou a knoflíkem. Mezi sloupky jsou 4 plochy stran vyplněny okřídlenými atributy evangelistů: orlem, volem, lvem, andělem, z nichž každý má propletenou pásku se jménem evangelisty. Na pátém neúplném poli k pilíři obráceném, jest vytesán sv. Václav. Vrchní římsa podprsníku podporována jest dolů obrácenou arkaturou končící v trojlístá lupena a profilována válečkem, výžlabkem, v němž stáčí se ornament z vína, šikmým proužkem rovněž vyplněným trnitým pletencem a svislou destičkou, na níž vytesán nápis: ΘΧΙΥΙΤ · QVI · SĚMINĀT · SĚMINĀRΘ · SĚMIN · SVVΩ · DVI · SĚMINĀT ·

Na přední straně vrchní římsy připevněn kamenný znak města Rakovníka, jenž vyčnívá nad římsou, tvoře v kazatelně podložku pod evangelium.

Na spodní ploše římsy té byl nápis: *hos lepos in visu · quod est mirabile visu.* (Viz obr. 158.)

*) Odlitek sádrový této kazatelny jest vystaven v lapidariu zemského musea v Královské oboře ve výstavním pavillonu.

Obr. 162. Rakovník. Chrám sv. Bartoloměje. Křtitelnice s víkem.

Podprsník točitého polygonálního schodiště na kazatelnu jest plný, kružbou pozdně gotickou vyhlouben a zabíhá do kamenného ostění branky na třetím schodu vztyčené. Oba pilířky ostění i oblouk půlkruhový je spojující opatřeny jsou na zevní straně polodrážkou pro mříž, kterou se

měl vstup do schodiště uzavíratí. Vrchní strana oblouku vytáčí se v tvaru oslího hřbetu, nad nímž vyveden stonek s krční římsou, křížovou kytkou a knoflíkem. Zevní pilířek branky ukončen jest fialou, zdobenou štítky, křížovou kytkou a knoflíkem. Na zevní straně branky nad vchodem

LETA · PANIE · 1591
TOTO · WIKO · GEST · VDIELANO
NAKLADEM · POCZTIWE · W ·
DOWY · KATERZY · KOTLI ·
KOWY · MIESSTKY · ZDEYSSI ·
PAN · BVH · RACZ · GI · ODPLATA
♣ BEYTI · AMEN ♣
MATAVSS · FLEMICK · KONWARZ
♣ W RAKOWNICZE · VDIELAL ♣

Obr. 163. Rakovnik. Chrám sv. Bartoloměje. Nápis na víku křtitelnice.

oblouku jest slabě vryto: 1504 a na vnitřní monogram původcův z písmen M a R. Výborné toto dílo pochází od mistra *Matěje Rejska*. (Viz obr. 159.)

Stříška nad kazatelnou byla od r. 1852 barokní; ta odstraněna byla r. 1875 a r. 1885 vsazena nynější, řezaná v gotickém slohu, dle návrhu arch. *Jos. Mockera*.

Křtitelnice cínová, až k víku 88 cm vysoká; kotlík sám 63 cm vysoká a 70 cm v průměru. (Viz obr. 160.) Stojí na 3 nohách, dole v pětiprsté drápy končících, nahoře

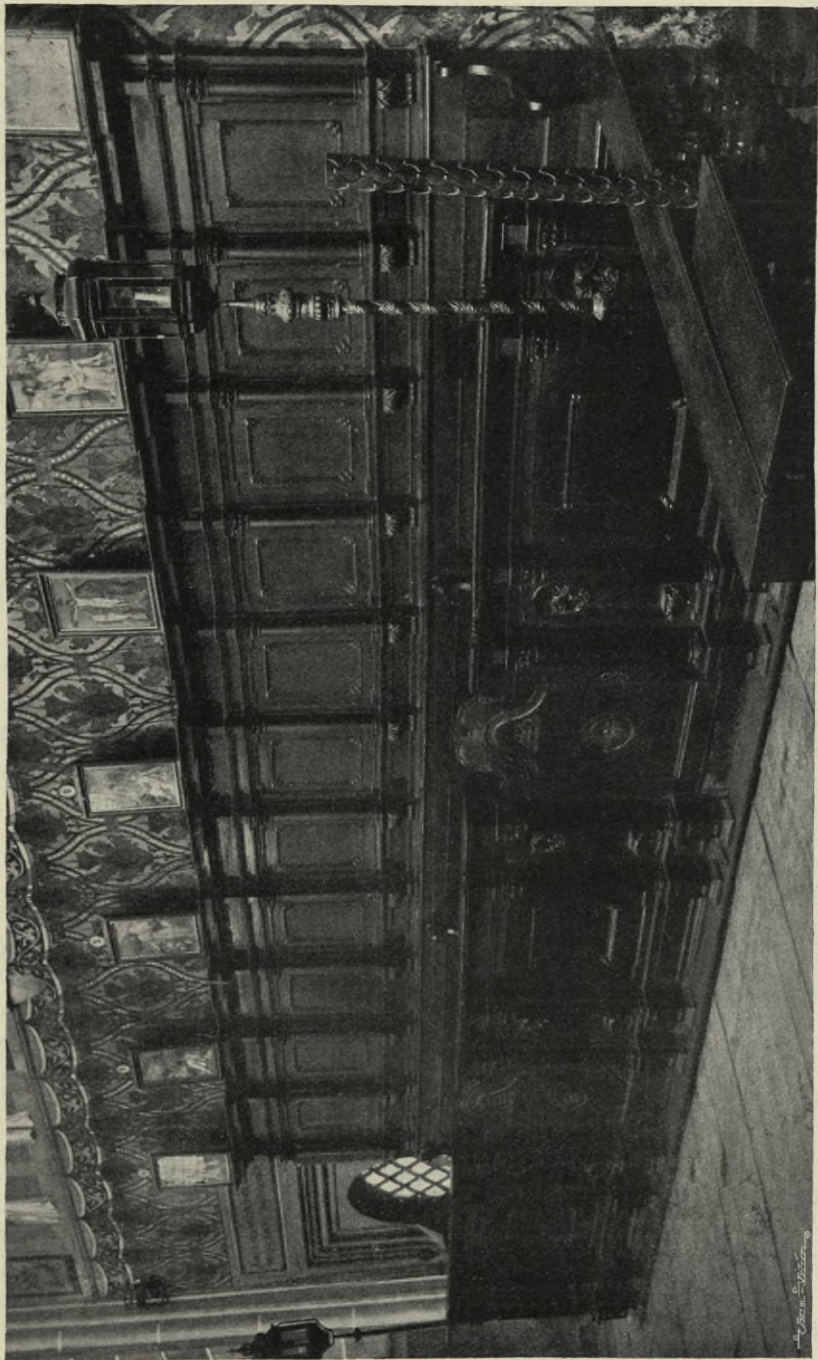
zvonaře *Jana*. Původní víko zmizelo, zbyly jen 3 hlavy mužské pro upevnění víka nad vrch kotlíku vychýlující.

Víko křtitelnice, rovněž cínové, 0·82 m vysoké, osmistěnné, vypuklé, končí v kouli, na niž připevněn renaissančním ornamentem zdo-

Obr. 164. Rakovnik. Chrám sv. Bartoloměje. Znak na víku křtitelnice.

v poprsí vousáčů, jež podpírají kotlík, na jehož plášti jsou 3 stejné vypukliny, silně poškozené, představující ukřižovaného Krista P. s matkou Boží a sv. Janem Mil. Pod vrchním okrajem mezi čtyřmi obroučky nápis: (Viz otisk na obr. 161.) Dle značky jest křtitelnice tato dílem

Obr. 165. Rakovník, Chrám sv. Bartoloměje. Chórové lavice.

bený knoflík se soškou sv. Václava. (Viz obr. 162.) Na plášti nápis: Viz otisk (obr. 163.) a značku původce. (Viz obr. 164.) Obě výborné tyto práce jsou významné svým datováním, jako díla místních umělců.

Kropenky dvě mramorové zasazeny jsou u vchodu. Na jedné vryto jméno původce: *Georgius Stann*. Pocházejí z r. 1699.

Chórové lavice dubové, 7·20 m dl., 2·65 m vys. v presbytáři po každé straně jedna; zadní stěny rozděleny v 11 polí 12 sloupky na konsolkách a akantových lupenů; sloupky mají korintské hlavičky a zalomené kladí. Přední stěny lavic jsou každá dělena 12 sloupky, mezi nimiž jest šest výklenků, v kterých stávaly sošky. Lavice jsou z 1. pol. XVII. stol., dvířka na předních stěnách z XVIII. stol. (Viz obr. 165.)

Obr. 166. Rakovník. Děkan. chrám. Náhrobník č. 2.

Varhany pocházely z kláštera Týnického u Královic, odkud r. 1786 byly zakoupeny. Při opravě chrámu r. 1896 byly nahrazeny novými v gotickém slohu od varhanáře S. Petra ze Žižkova za 4500 zl.

Náhrobníky. Druhdy bylo jich plno v dlažbě kostelní; zachovaly se však pouze:

Č. 1. Deska 1·00 × 1·90 m velká, z červeného mramoru, s vypukle tesanou postavou ženy v kroji XVI. věku a opisem vypuklým: *Teiſha Panie 1591 w pondieli po frzedy kralydy umrzela geſt Slowolna Panij Iohanka Reyzkowa pozuſtala wdowa po panu Janowy Starſſim*

Reyzkowoy a tuto geſt pochowana, Boh raz gegi doſſi miloſtiw byti.

Č. 2. Deska opuková, 1·60 × 0·84 m velká, byla blíže oltáře sv. Václava, nyní v západní hlavní zdi uvnitř chrámu zazděna.

Ve vrchní polovici a na kraji nápis vtesaný: WATSLAVS · RVBINVS · | A · SSRVNSBERGO. WATSLAO ET MAGDALENAE RVBI | NIS · PA-
REN | TATIS · ERGO · FIERI · CVERABAT · ANNO · DÑI · 1 · 5 · 5 · 3
CREDIMVS · CARNIS · RE | SVRECTIONEM ET | VITAM ÆTERNAM · |
MORS · PATRIS · 1 · 5 · 4 · 3 · |
MORS · MATRIS · 1 · 5 ·

Dolní polovice vyplněna znakem Rubinů ze Sprinsberka: ve štítu dvojhlavý orel, v klenotu muž, držící v jedné ruce kolo, v druhé stébľa obilná; vedle hlavy jeho písmena W a R. (Viz obr. 166.)

Č. 3. Deska litá, 1.22 × 0.61 m velká, s nápisem zahloubeným: *Dożastaw se tofo gdawci: zde wrożeny titul p. Jakub Libertin leží xpolu swaw bohobognaw manżelkaw odpocżiwa wżkrżissenim wseobecne rzeka. Boh gemu w awradu Raddnim cisař. wegberereńskem 66 let dockati dal, pani manżelku ale Dorofu až do 87 let we wdowskem stawu zachowal. Ačkoli dwa nicmeně gedne mysle, profo negen děti xwe w hodnosći ale difek difky widěfi zaslawiły: a kdiż Dorofa několik let prababaw se gmenowala w modleni rużencze 7. Dec 1730 Bohu dušfi odewżdala.*

Ěled gim šťastni pokog winšowati kdiż zemřešš nic gineho nebudešš žádati.

Č. 4. Deska zapuštěna pod radní stolicí v presbytáři. Nápis (dle Fr. Levého): *PISEIVS PRIMAS VRBIS HONOSQŪ IAM DOCTRINĀ CLARIS MATERNO NOBILIARĀ CONSILIO AROMNIS MORĀ RĀCTORĀ PROBIS NON ILLI INNOCIĀS DITAS MORDERĀ VOLUPTĀS NON CONTERRĀ BONOS NON STIMULĀRĀ MALOS. QVIN ILLI PATRIĀM MERITIS ORNĀRĀ TŪARI JURĀ PROBOS RĀPROBOS PLĀCTĀRĀ QŪRĀM TĀLLIT.*

(Znak Piseckých ze Třebeska.)

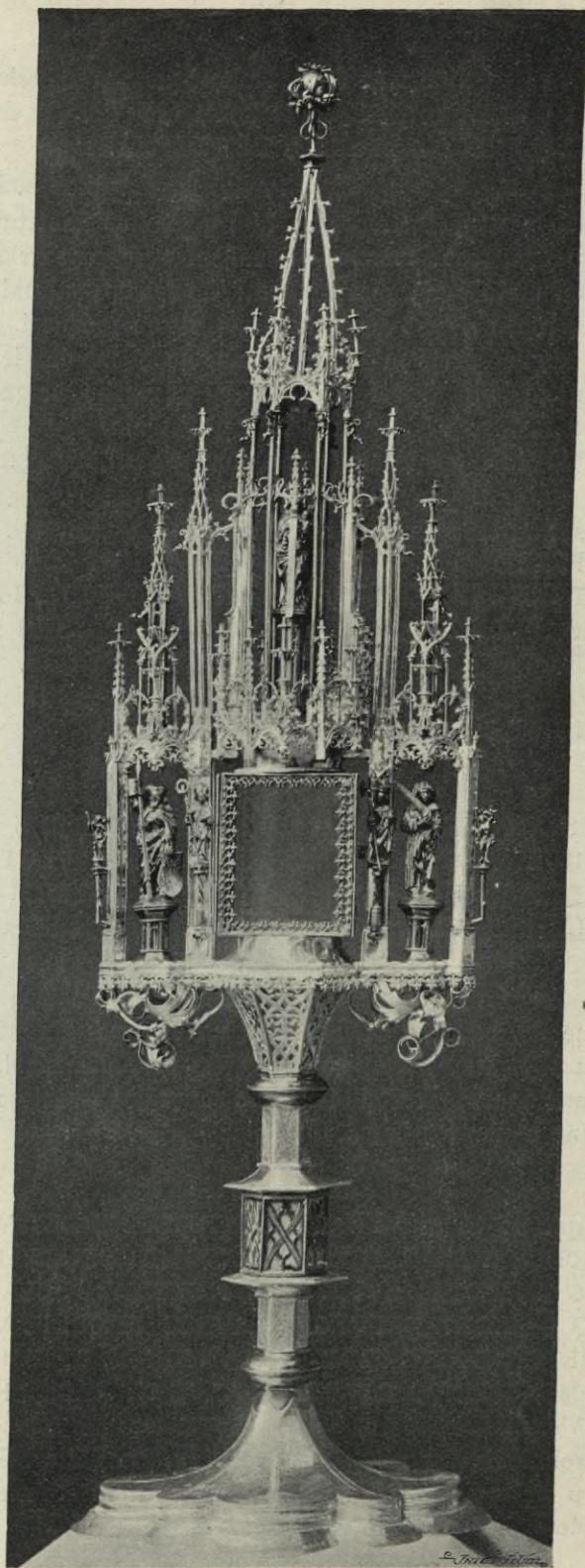
NOBILLIS ET JURIAM PARTI VIRI JOHANNIS PISEANI A TRZĘBSKĀ CIVIS RĀCONIENSIS POST QŪAM VIXIT — — UNIVERSĀM 68 ANNOS HONESTĀ EXEGIT 19. JANUARI ANNO 1602 HUMĀNIS BLANDĀ EXAMPTIS EST UXORĀ VIDŪĀ ET DUBOIS FIL . . .

Č. 5. Deska zapuštěna v dlažbě vedle předešlé s nápisem: *Teſa Panie 1615 dne 28. miesicze zarżi to gest na den pamatny S. Wacławaw Slowutny pan Wacław Piseckzy z Trzębska primator miesća Rakownika pokognie w Panu vsnul kterehożfo fielo tofo odpocżiwa weseleho wżkrżissenim k žiwofu wiecezne slawy orżekawa.*

Znak Piseckých ze Třebeska.

Další nápis na téže desce: *SEPTENOS SEPTEMBER VBI QVATER EX ERAT ORTVS INSTAR AQVAE VELOX VIR VENERANDVS OBIIT WENCESLAVS PISECKI a TRZĘBSKA STEMATE CLAR RACONE PRIMAS ATQ — FORI DEFVNCTI LAVDES RECOLIT VENERATOR HONORAT METE DECORE FIDE CVRIA TEMPLA THEMIS INDE SVB HOC PONIT MONVMENTO CORPORIS ARTE ET JACET HOC TEMPLI SPE REDIVIVVS.*

Na náhrobnících Jana Cukra z Tamfeldu, Jana Star. Grylla a Malinovského jsou patrný jen znaky; nápisy jsou k nečitelnosti sešlapány. V chrámu bylo pohřbíváno do r. 1730.

Obr. 167. Rakovník, Děkan. chrám, Monstrance č. 1.

Monstrance č. 1. *) stříbrná, pozlacená, 0·94 *m* vysoká, 0·25 *m* široká, sestává ze dvou částí, v různých dobách vzniklých; noha se stonkem jsou z r. 1651 a připojeny jsou ke gotické monstranci, která pochází dle způsobu provedení z konce XV. století; schránka čtyřhranná kol Nejsvětějšího jest bezpochyby dána až r. 1878.

Elliptická nožka, 0·20 × 0·27 *m* vel. jest osmiboká, ohraničena osmi laloky. Na stonku jsou ryté páskové ornamenty a na šestibokém ořechu liché kružby. Korpus jest třídílný, záleží ze středu čtyřbokého (novějšího), nad nímž vyvinut bohatý baldachýn se soškou P. Marie s Ježíškem, kol níž stojí 6 sloupků, nesoucích fialu, zdobenou kraby a křížovou kytkou. Také nad oběma postranicemi vyvinuty jsou složité baldachyny, ukončené fialami. Uprostřed levé postranice stojí na šestibokém podstavci soška sv. Václava mezi menšími soškami sv. Vojtěcha a sv. Krištofa, v pravé postranici sv. Víta mezi soškami sv. Zikmunda a sv. Šebastiana. Pod soškami vine se římsička s arkaturou dolů obrácenou a na vrch s drobným cimbuřím. Pod soškami postranic stáčejí se rozviliny. Na nožce nápis:

H - B - C - A M - N - B
DIE 18. APR.
ANO 1651

(Helena Barb. Comitisa a Martinic nata Brozanska.)

Na spodním okraji nožky nápis:

Opravena nákladem města Rakovníka r. 1878.**)

Na noze značka:

Znamenitou památkou pražského umělého řemesla z meze XV. a XVI. věku jest gotický díl této monstrance a to jak komposicí, tak zejména v ornamentálním provedení. (Viz obr. 167.)

Monstrance č. 2 dřevěná, ozlacená, 0·58 *m* vys., 0·30 *m* šir., stojí na nožce elliptické v prům. 0·20 × 0·26 *m*, čtyřdílné. Na paprscích kované emblemy čtyř evangelistů. Uprostřed soška P. Marie, po stranách 2 andělé na rozvilinách, nahoře Bůh Otec. Pochází z r. 1810.

Kalich č. 1 stříbrný, zlacený, 0·21 *m* vys., 0·115 *m* v průměru číšky široký, stojí na šestilaločné nožce, jejíž svislá destička obruby jest prosekávaná v kružbičky trojlístkové. Ze šestidílného stonku vyčnívá stlačený ořech, z něhož uprostřed vystupuje 6 květů slunečnice a 6 kosočtverečních výpustků, na kterých jsou písmena I H Θ S V S.

Číška hladká; na okraji vyryto: *Kalich wazy tu hrzywny* a značka táž, jako na monstranci č. 1. Pochází z počátku XVI. stol. (Viz obr. 168.)

Kalich č. 2. měděný, pozlacený, 0·26 *m* vys., 0·10 *m* v prům. číšky, stojí na kulaté nožce 0·17 *m* v průměru. Celá nožka, vejčitý ořech

*) Viz též v *Methodu* IV., 73.

**) Zlatníkem pražským *Janem Hirschem*.

i číška do $\frac{2}{3}$ výše, vše pokryto stříbrným filigranním ornamentem, posázeným polodrahokamy a granáty. Na nožce jsou ve 3 oválných medailonech vypukle pracovaná poprsí sv. Václava, sv. Kateřiny a sv. Jiljí. Rovněž na číšce jsou poprsí: P. Marie bolestné, sv. Josefa a sv. Bartoloměje. Pěkná práce pražská z meze XVII. a XVIII. věku. (Viz obr. 169.)

Obr. 168. Rakovník. Děkan. chrám. Kalich č. 1.

Kalich č. 3., stříbrný a pozlacený, 0,25 m vys. a 9 cm v průměru číšky, stojí na kulaté nožce, 0,16 m široké, barokně prohýbané; tato, ořech i spodek číšky jsou zdobeny ornamentem z klasů a vína. Na obrubě vryto: Pro conf. S. P. Francisci.

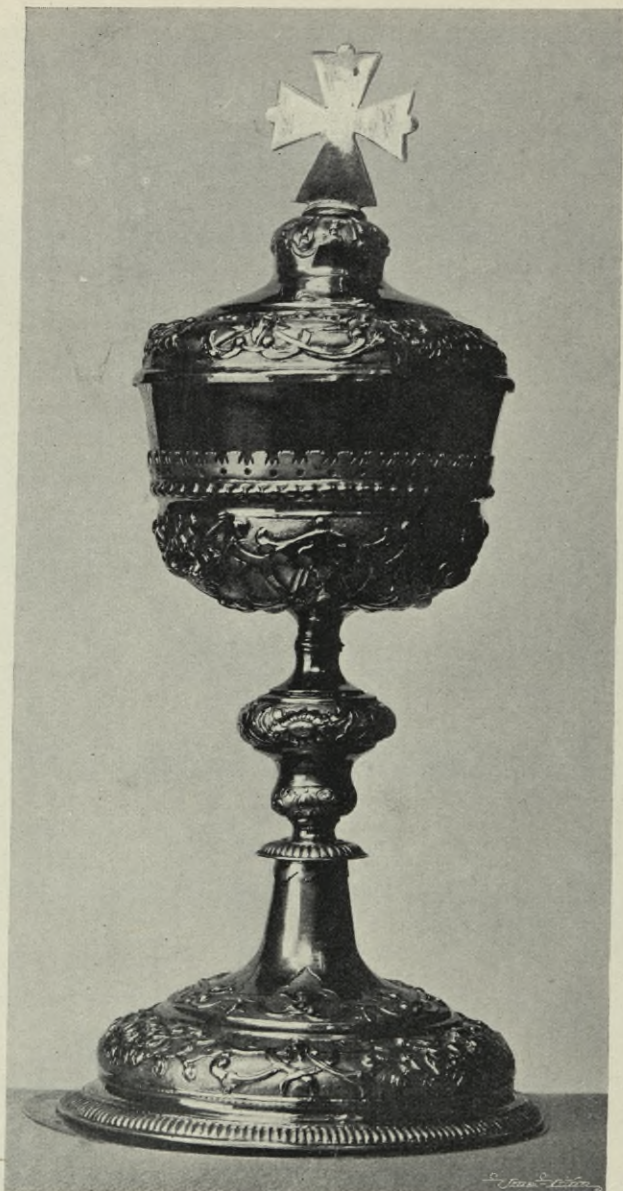
Značky:

Obr. 169. Rakovnick. Děkan. chrám. Kalich č. 2.

Slušné dílo z druhé polovice XVIII. století pochází z některého františkánského kláštera.

Obr. 170. Rakovník. Děkan. chrám. Ciborium.

C i b o r i u m stříbrné, částečně ozlacené, 0,34 m vys., 0,115 m v průměru číše, stojí na kulaté nožce, 0,145 m široké, zdobené tepaným páskovým ornamentem a vroubky na okrají; také prohýbaný ořech, spodek číše a baňaté víčko jsou pokryty páskovou ozdobou; celek ukončuje hladký křížek. Uvnitř nožky vryt nápis: T. Geo. Ioa. Libertin Dec. Rak. | nunc S. M. E. P. C. 1724. (= Sanctae Metropolitanæ Ecclesiae Pragensis Canonicus). (Viz obr. 170.) Značky:

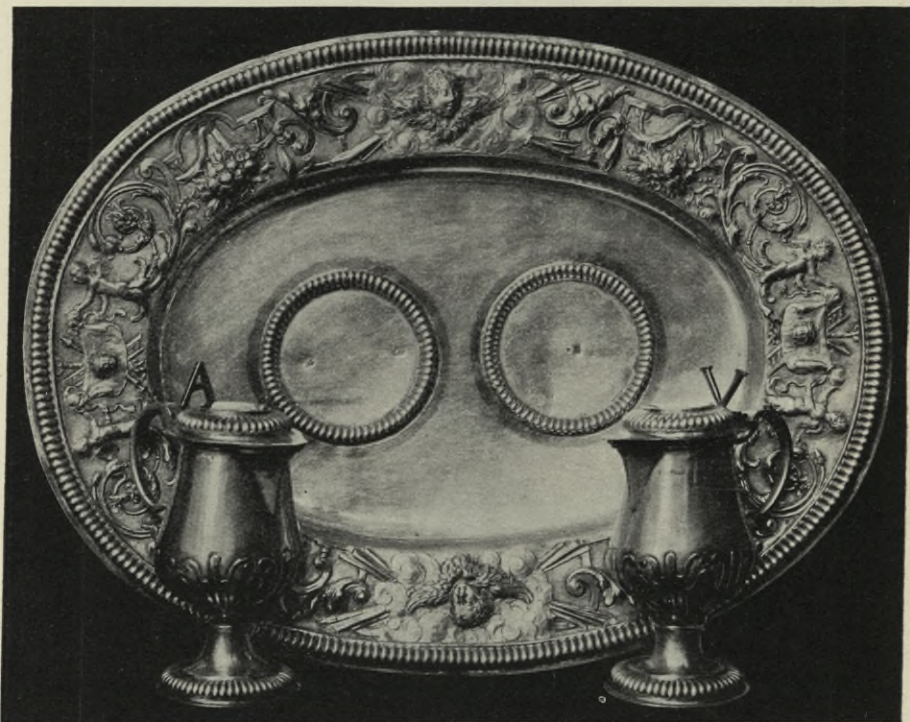

Obr. 171. Rakovník. Děkan. chrám. Pacifikál.

Pacificál mosazný, ozlacený, v podobě kříže na skále, na které klečí sv. Maří Magd., pravíci kříž objímající, 0·56 m vys., 0·30 m šir., šířka ramen kříže 0·04 m. Na přední ploše jest pod sklem 15 emailovaných

obrázků, $2 \times 2,5$ cm vel., představujících utrpení Krista P. Uprostřed kříže mezi úhlopříčnými paprsky jsou ve schránce z broušeného skla ostatky sv. kříže, pečeti milánského arcibiskupa Dionisia Modiny z r. 1739 pověřené. Kolem emailovaných obrázků a po stranách kříže nasazeno jest hustě českých granátů a routek.

Krásná práce tato, bezpochyby pražského původu, jest darem rakovnického děkana Matěje Roháčka (1723—1759). (Viz obr. 171.)

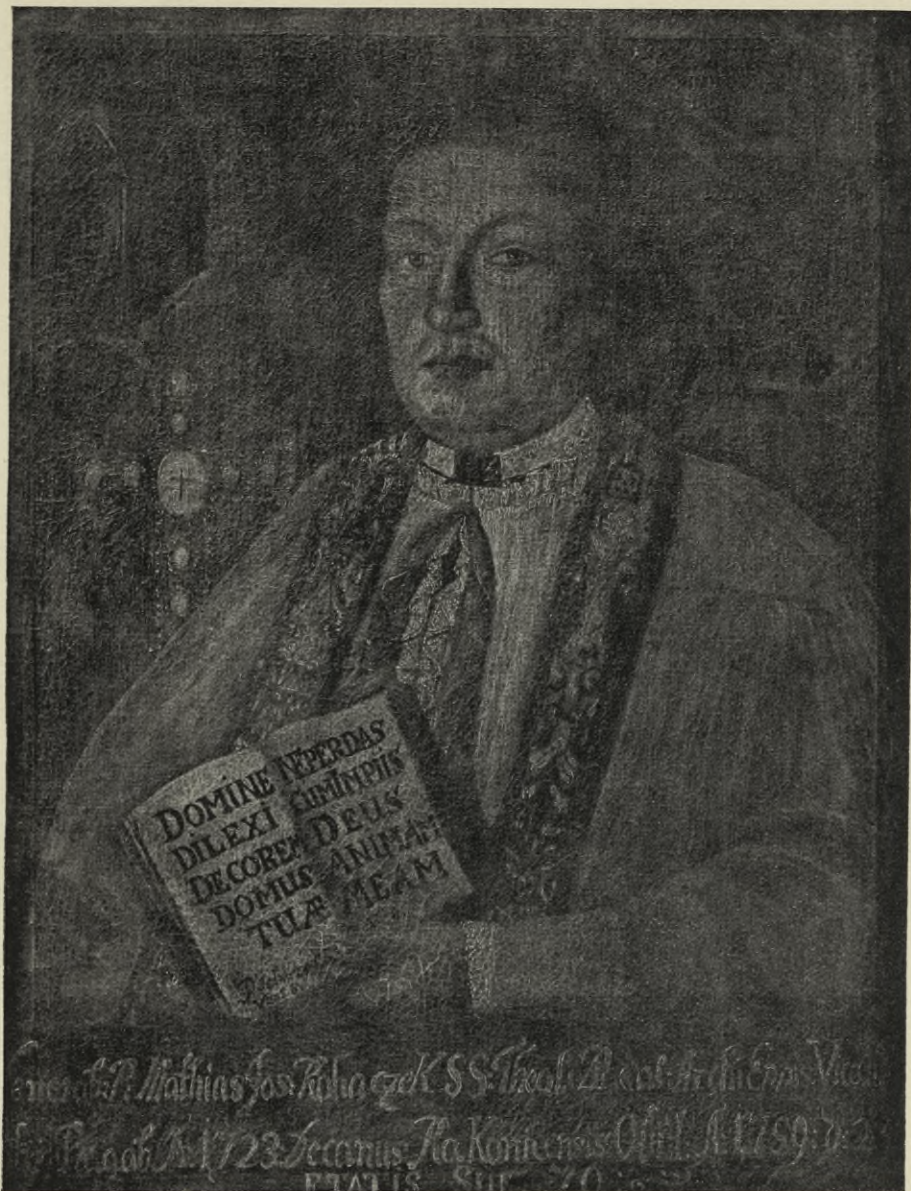

Obr. 172. Rakovník. Děkán. chrám. Konvičky s mísou.

Relikviář sv. Aurey, mosazný, postříbřený, $0,41$ m vys., $0,17$ m šir., stojí na kosočtverečné nožce, $0,14 \times 0,17$ m vel., pokryté ornamentem německé renaissance s dvěma hlavičkami andílků; ořech vejčitý, schránka na ostatky barokního tvaru. Nožka jest z konce XVII. stol., ostatek z XVIII. věku.

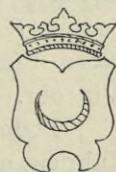
Relikviář s ostatky sv. Kříže, mosazný, ozlacený, $0,22$ m vys., stojí na elliptické nožce, $0,10 \times 0,14$ m vel., ořech barokně prohýbaný, na paprscích z věnečky z plamenů. Jest z druhé polovice XVIII. stol.

10 malých relikviářků mosazných, postříbřených, $0,25$ až $0,30$ m vysokých, vesměs na elliptických nožkách, barokně zdobené; jsou z druhé polovice XVIII. věku.

Obr. 173. Rakovník. Děkan. chrám. Podobizna děkana M. Roháčka v sakristii.

Konvičky s podložkou, stříbrné, částečně ozlacené, 0·11 m vys., průměry elliptické podložky 0·25 × 0·335 m. Okraje nožek konvic, víček i podložky jsou vroubkované. Spodek konvic a pruh kolem podložky zdobeny jsou tepaným ornamentem něm. renaissančním z „veraikonu“, hlaviček andílků a festonů. (Viz obr. 172.) Značka:

K a s u l e 1·00 m dlouhá, 0·70 m široká, červená, damašková s kvítky; dole vyšito na štítku: 1664 Rafael Gallides z Rosendorfu. Anna Gallidesowa.

V sakristii: K r e d e n ě n í s k ř í ň s dvakrát vypuklou přední stěnou a s mnoha tajnými přihrádkami; z XVIII. stol.

Podobizna děkana M a t ě j e R o h á ě k a na plátně, poprsí, 0·30 × 0·67 m velké, visí na stěně. V levici drží knihu, v níž nápis: DOMINE

Obr. 174. Rakovník. Děkan. chrám. Socha sv. Veroniky v sakristii.

DILEXI DECOREM DOMVS TVAE | NE PERDAS CUM IMPIIS DEUS ANIMAM MEAM. V pozadí zobrazen relikviář jím darovaný kostelu. Podpis: P. Mathias Jos. Rohaczek SS. Theol. Bacal. Archi Eppis. Vicarius Decan. Prag. ab A. 1723 Decanus Rakonicensis. Obiit A. 1759. Etatis sue 79. (Viz obr. 173.)

Podobizny děkanů Rakovnických: Libertina, Kurfirta, Bydžovského, Rubricia a Živného, téže velikosti jako předešlá, visí po stěnách sakristie. Běžné práce.

Soška sv. Veroniky v $\frac{2}{3}$ životní velikosti, dřevěná, drží veraikon; z XVIII. stol. (Viz obr. 174.)

Soška Krista P. dřevěná, protějšek k předešlé, s níž zdobil některý oltář. Kristus drží v levici říšské jablko jako symbol světa a pravici žehná. Dobrá práce z XVIII. věku. (Viz obr. 175.)

Obr. 175. Rakovník. Děkan, chrám. Socha Kristova v sakristii.

Zvony: Na věži chrámové visí 4 zvony:

Č. 1. „Dominikál“*) 0·92 m výšky, 1·25 m v průměru; ucha hladká; pod korunou ornamentální pruh a pod ním pás akantových listů dolů obrácených a nápis:

R. W. G. N. P.
IAN GELINEK
(Znak s jelenem.)

*) Původní zvon „Kotel“, slit v Praze r. 1512, byl v r. 1598 rozražen, načež spuštěn a přelit v „Dominikál“.

TENTO ZWON DOMINICAL SLILI MATHAVSS A CASPAR FLEMIKOWE WLASTNI BRATRZIE W MIESTIE RAKOWNICZE LETHA PANIE 1598 DO RAKOWNIKA KE CZTI A CHWALE PANV BOHV. |

KASSPAR POCH ZE SLAWKOWA GIRZI NYGELLVS KAREL RONSSPERSKY S. G. BAKALARZ BARTHOLOMIEI KNEYSL G. N. P. R. W. TAVZIMSKY.

Dále: KNIEZ YAN CHMELOWEC LEDECZKY
DIEKAN RAKOWNIZKY
MARTIN DANIELOWIC
SSYMON MACZAK R.

Po stranách nápisu medailony s vousáči. Na druhé straně čtyři medaillony (anděl, beránek a dva s vousáči), pod tím znak Rakovníka a nápis: MATIEI SSTIERBA PRYMAS 1598 YAN STARSSY PISECZKY z TRZEBSKA Nad nápisem znak Třebských mezi dvěma lvíčky. Dole kříž, po obou stranách P. Maria a sv. Jan; na obrubě 2 raci. (Viz obr. 176.)

Č. 2. „Marie“*) 0.62 m vys., 0.81 m v průměru; má ucha hladká, pod korunou ornamentální pásek z plamenů. Na plášti v barokní kartuši nápis: ANO 1763 | GOSS MICH | IOHANN CHRISTIAN SCHVNCKA | IN PRAG Nad nápisem relief P. Marie s Ježíškem. Na druhé straně v kartuši nápis: GRATIA MATRIS | GLORIOSAE COOPERA | ENTE IOANNE IGNATIO KVRFIRST DECANO SONAN | PER SISTO ANO 1763. Zvon tento jest puklý.

Č. 3. „Jan“**) má 0.60 m výšky, 0.85 m v průměru. Na plášti relief sv. Jana Křt. a nápis: Ego Ioannes VoX Dei CHRlStVM nVntIaVI orbI nVnC festa nVntIoe fVtVra Rakonge — ano VrbI 1763.

Níže kartuš s nápisem: IOHANN CHRISTIAN SCHVNCKA ANO 1763.

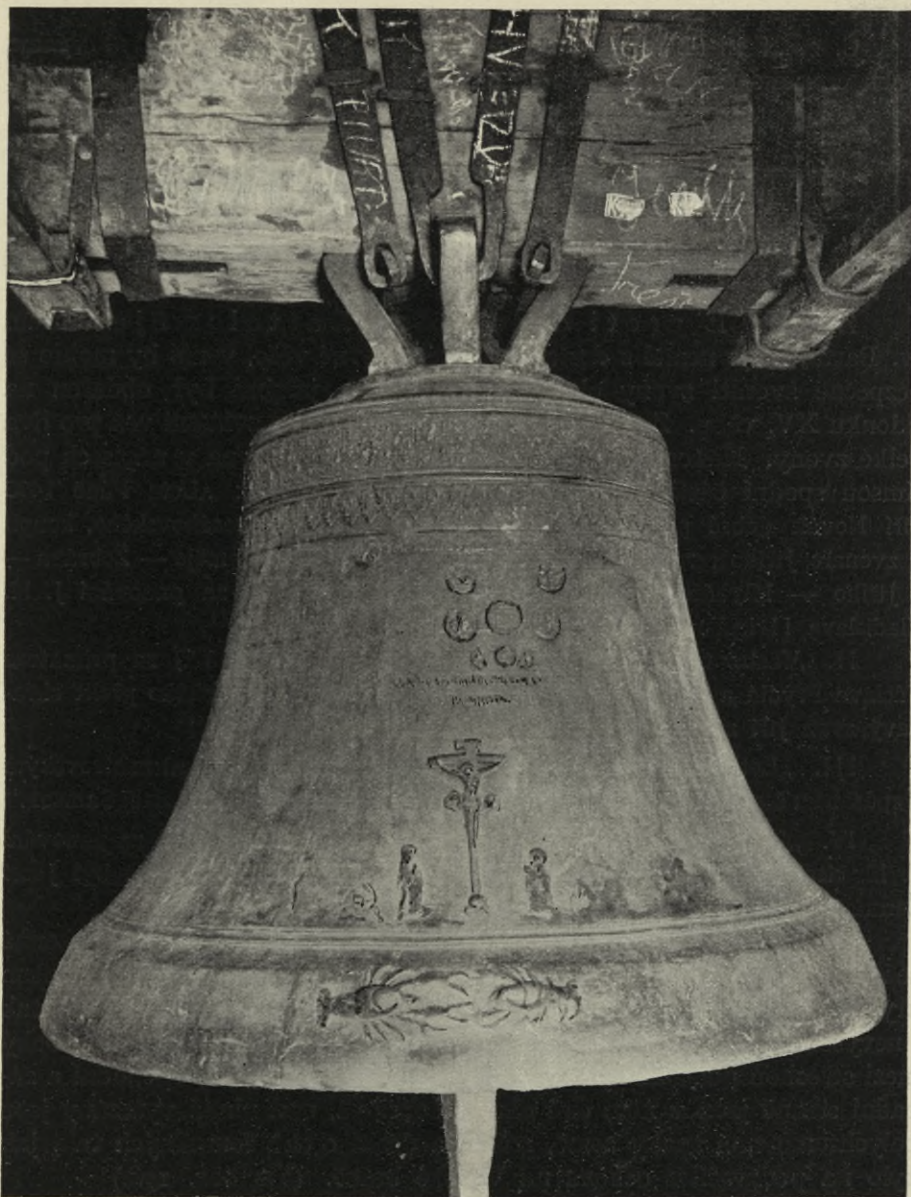
Pod tím nápis: Rudolf Perner České Budějovice.

Na druhé straně nápis: Když sv. Otec Lev XIII | tolik let církev spravoval, kolik bylo našemu císaři a králi | Františku Josefu I. když vládu nastupoval, tenkrát se zvon tento z dobročinné sbírky přeléal. | Sbíral na něj řezník Přibík Michal.

Č. 4. „Poledníček“, měří 0.34 m výšky a 0.42 m v průměru, ucha hladká. Pod korunou pás figurální a jiný z akantových lupen, dolů obrácených. Na plášti nápis: LETHA PANIE 1608 W STRZEDV W DEN PROMIENIENY KRYSTA PANA G. M. VROZENY PAN MAXIMILYAN KRAKOWSKY Z KOLOWRAT A NA SSIPECH HEYTMAN KRAGE RAKOWNICZKEHO TEN ZWON GEST RACZIL DATI SLITI KE CZTI A CHWALE PANA BOHA WSEMOHAVCZIH0 A ZADVSI LIBINSKEMV

*) Také tento zvon byl přelit z původního zvonu zvaného „Bavor“, litého r. 1577 mistrem Brikcím v Praze.

**) Tento zvon byl přelit z původního již r. 1644 nákladem hejtmána Rafaela Gallidesa z Rosendorfu.

Obr. 176. Rakovník. Děkan. chrám. Zvon č. 1. (Dominikál).

V MISTRA MATAVSSE FLEMMIKA KONWARZE A SWOBODNEHO VMIENI ZWONARZE W MIESTIE RAKOWNICE. Pod nápisem vypuklý krucifix mezi P. Marií a Sv. Janem Mil.; vedle 2 malé medailloný s poprsím muže a ženy. Zvon tento daroval kostelu Max Kolovrat Krakovský.

V sanktusníku visí 2 zvony. Č. 1. „u m í r á č e k“, měří 0·38 m v průměru a 0·31 m výšky, bez ozdob, jen na plášti vylita polovypukle celá postava sv. Mikuláše.

Č. 2. „Stříbrňáček“, má 0,32 m v průměru, 0,29 m výšky. Ucha vroubkovaná, pod korunou záhadný nápis: (viz otisk na obr. 177.). Na plášti polovypuklina sedící světiče.

W O P E R N R N A N F A S R S A U R S C N R V

Obr. 177. Rakovník. Děkan. chrám. Nápis zvonu č. 2. v sanktusníku.

ZVONICE proti chrámu sv. Bartoloměje. Chrám sv. Bartoloměje neměl s dostatek velké a pevné věže, v níž by mohlo se bezpečně zvoniti zvony obrovských rozměrů, jakými byl obdařen na sklonku XV. věku. Z toho důvodu r. 1495 postavili zvláštní věž pro dva velké zvony. Historie zvonice té přehledně jest uvedena v nápisech pod římsou spodní části, pořizovaných při poslední opravě: „Leta Páně 1495 Jiří Novák dobré paměti rakovnický mlynář z mlýna Bosákovského, koupil u zvonaře Jiřího na Novém Městě Pražském zvony Bartoloměje — Žebráka — a Jiřího — Mlynáře — Zvony ty zavěšeny na zvonici za panování J. M. Vladislava II krále Českého.“

II. „Vazba této zvonice poprvé opravena L. P. 1526 *) za primatora Václava Frydla a potom L. P. 1589 za primatora Jana Píseckého přelit chřapavý zvon Jiří zvonařem Janem Makalem a pokřtěn Václav.“

III. „Leta Páně 1630 zvonice tato vyzdvižena dílem velmi mistrovským a způsobem šestirožním, když v Rakovníce byl primatorem Bartoloměj Samson.“

IV. „Leta Páně 1894 přivedena znova do dobrého způsobu za panování J. M. císaře Františka Josefa I., krále českého, když purkmistrem byl Josef Čermák.“

Hranolová věž na zděné šestiboké podezdívce byla do r. 1894 prkenná se 4 zaokrouhlenými okny a měla střechu nad věží i podezdívkou šindelem krytou. Nyní jsou jak desetistranná střecha na šestiboké podezdívce, tak i nevysoká valba na věži samé kryty anglickou břidlou. Hranol čtyrboký mezi střechou podezdívky a věže jest pobit šindelem. Na východní a západní straně jsou v něm dvě okna jalousiová, nad nimiž vyřezány jsou polychromované znaky země, města a desíti cechů řemeslných tak, jak bylo na podprsníku ochozu na Vysoké bráně. (Viz obr. 178.)

Uvnitř jest postavena stolice pro zvony od země z dubových trámů, 30 × 36 cm silných, neodvisle od zevního obalu věže. Zvony zavěšeny jsou zde dva:

Č. 1. „Bartoloměj“, též „Žebrák“ zvaný, měří 1,60 m v průměru, 1,32 m výšky. Ucha jsou zdobena provazci a páskovým ornamentem. Pod korunou nápis žrádkový: *anno domini m dccc lxxxvii quadragesimo nonagesimo secundo, perfectum est opus istud per magistrum georgium*

*) Vlastně byla znova postavena mistrem tesařským *Datlem* na podezdívce, kterou provedl mistr *Vit*.

campanatorem filium gaboby nove cymyřatys pragensys ad laudem et honorem domyno nostro ihesu cristo et beate marie vyrgyny et omnybuř sanctys dum rex wladyslaus preferyto anno secundo ante asumyřt feram ungarjam ex hoc laus deo patrij. Mezi 1. a 2. řádkem vylit ornament ze stonku, ovinutého lupenem.

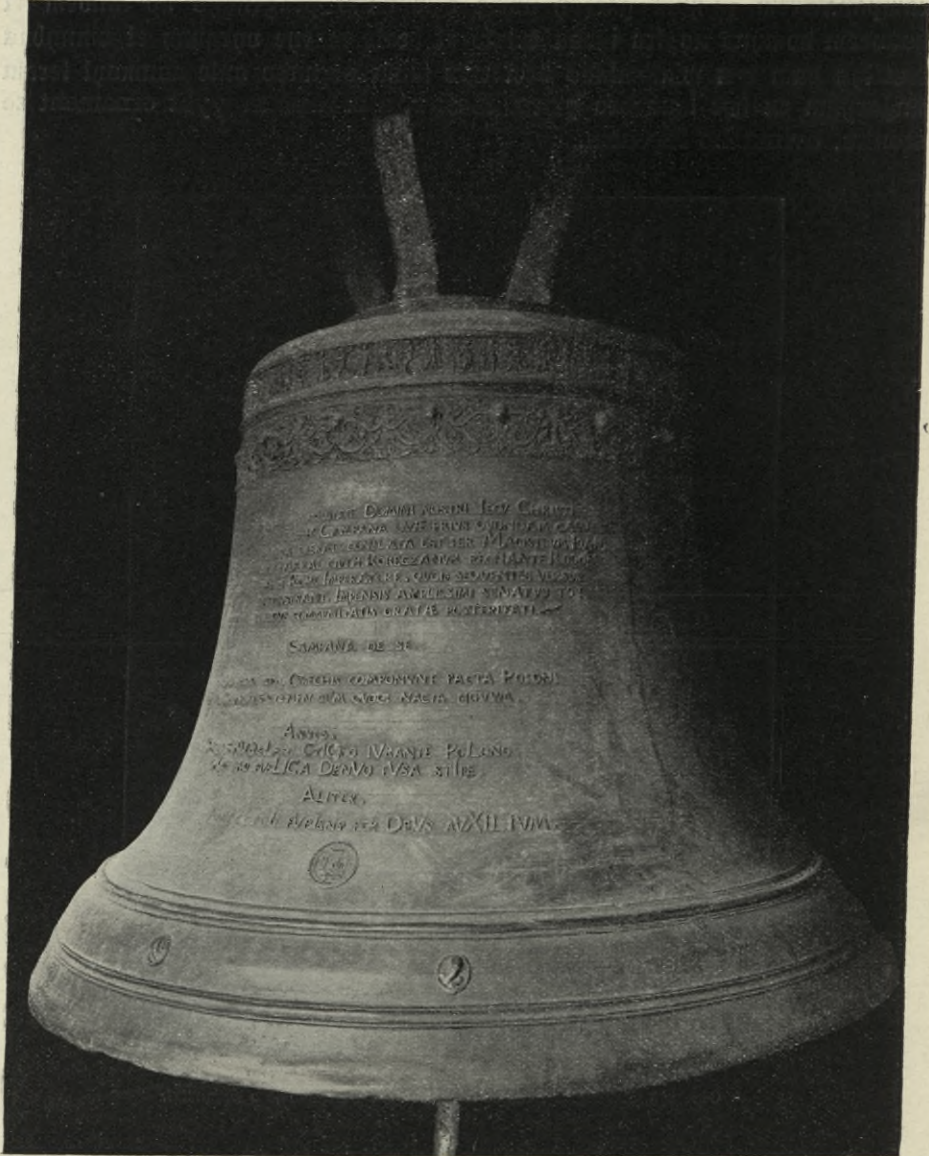

Obr. 178. Rakovník. Zvonice u chrámu sv. Bartoloměje a děkanství.

Na plášti polovypukle provedena postava matky Boží, stojící na půlměsíci s Ježíškem, držícím říšské jablko; P. Maria drží v druhé ruce žezlo. Při spodním okraji vine se podobný ornament, jako mezi řádkami.

Krásný tento zvon opěvali pro lahodný zvuk básníci v XVI. věku jako „Campana mirabilis“.

Č. 2. „V á c l a v“, má 1·37 m v průměru, 1·08 m výšky. Ucha hladká, pod korunou pás z výborně modelovaných nahých dětských postav, pod tím širší pruh ornamentální, v němž na lvích hlavách pověšeny jsou stuhy mezi kvítky. Na plášti nápis 15řádkový

Obr. 179. Rakovník. Zvonice u chrámu sv. Bartoloměje. Zvon č. 2.

ANNO A NATIVITATE DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI
 1589 HÆC CAMPANA QVÆ PRIVS QVONDAM CASV
 FRACTA FVERAT : CONFLATA EST PER MAGISTRVM IOAN :
 NEM MAKAL CIVEM ROKECZANVM REGNANTE RODOL :
 PHO II. ROM : IMPERATORE. QVOD SEQVENTES VERSVS
 DEMONSTRANT . IMPENSIS AMPLISSIMI SENATVS TO :
 TIVSQVE COMMVNITATIS GRATÆ POSTERITATI. —
 CAMPANA DE SE :

DVM NOVA CVM CZIECHIS COMPONVNT PACTA POLONI -
CAMPANÆ NOMEN SVM QVOQVE : NACTA NOVVM

ANNVS :

CAESARE RVDOLPHO CZICCHO (!) IVRANTE POLONO
EX EO PRO PVBLICA DENVO FVSA STIPE.

ALITER :

ANNVS AGIT FVRIENS FER DEVS AVXILIVM

(Znak města Rakovníka.)

s opisem majuskulí: SIGILLVM CIVITATIS RAKOVNICENSIS. Na druhé straně pláště vypukle proveden krucifix, pod ním lebka.

Na obrubě 2 medaillon s vousáči a ženskou maskou. (Viz obr. 179.)

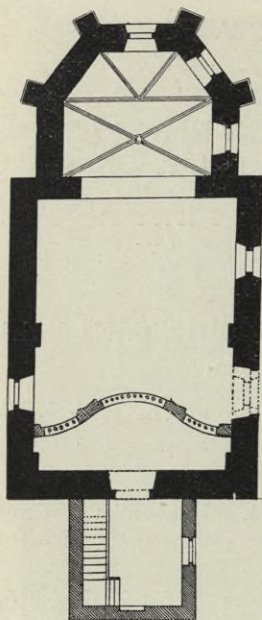
KOSTEL SV. JILJÍ.

J. Renner: „Srážka císařských a královských vojsk u Rakovníka r. 1620“ ve Věstníku musejního spolku kr. města Rakovníka, 1912.

Dle tradice jest starší města a byl ctěn jako posvátné útočiště, v němž pronásledovaný provinilec nesměl zajat býti. Prvotně stála malá kaple, nynější to presbytář, která r. 1487 byla z odkazu sousedního mlynáře Vacka rozšířena o loď, již postavil *Jiřík*, schovanec Vackův. R. 1521 pobit kostel znovu šindelem. R. 1535 obehnan novou zdí hřbitov kolem kostelíka, na něž se jen v čas moru pochovávalo. Další opravu kostela za 28 kop 39 grošů v r. 1564 prováděli Vlaši *Jan* a *Antonín*, zvaný *Valentinem*. Zle dařilo se kostelíku ve dnech od 27. října do 5. listopadu r. 1620, když postavilo se vojsko Bedřicha „zimního“ krále proti armádě císařské a ligistické u Rakovníka v posledních srážkách před bitvou Bělohorskou. Císařské vojsko použilo hřbitova a vypáleného kostelíka jako dělostřelecké opory, odkud z batterie střílelo proti královskému vojsku a do města. Teprve r. 1660 zpusťšený kostel byl opraven. Také za války o dědictví rakouské byl nepřítelem, Francouzi, obsazen v r. 1741, kteří používali jej jako prachárny. V r. 1856 snešena byla chatrná krytina a vyměněna taškovou; také klenba v kostelní lodi byla nahrazena rovným rákosovým stropem. Při této opravě postavena byla též před západní průčelí předsínka. V r. 1893 nahrazena cihlová dlažba dlaždičkami šamotovými.

Pouste vnu při kostelíku obýval již r. 1440 poustevník Tóma; poustevníci opatrovali kostel a dostávali za to od obce deputát až do r. 1760. Téhož roku byla poustevna obnovena. Poslední poustevník byl Františkán zv. „Romuald a S. Maria“, jenž zemřel r. 1780.

Orientovaný, kamenný a omítaný kostelík stojí na hřbitově, as 20 minut na západ od Rakovníka; záleží z presbytáře o 5 stranách osmištěnu, k níž přiléhá prostá loď s předsínkou, k západnímu průčelí přistavenou.

Obr. 180. Rakovník. Půdorys kostela sv. Jiljí.

Na presbytáři přistaveny paprskovitě čtyry opěrné kvádrové pilíře 4 m vys., na trnoži 0.70 m vysoké, šikou ukončené, bez odstupce, okapní římsou v předu a stříškou na líc presbytáře převedené. Kryt taškový na sedlové střeše lodi a valbě presbytáře, břidlový na osmibokém sanktusníku nad středem lodi vztyčeným a jehlancem ukončeným. (Viz obr. 180.)

V chody jsou dva, v jižním a v západním průčelí, oba 1.50 × 2.04 m vel., půlkruhem přepásané, mají přední hranu ostění skosenou. Vchod před západním průčelím v předsíně jest obdélný.

Okna v lodi 3 a jedno vede z předsíně na kruchtu, v presbytáři též 3, vesměs 0.75 × 1.75 m veliké, hrotitá, v ostěních rozvírajících se na obě strany, bez kružeb. (Viz obr. 181.)

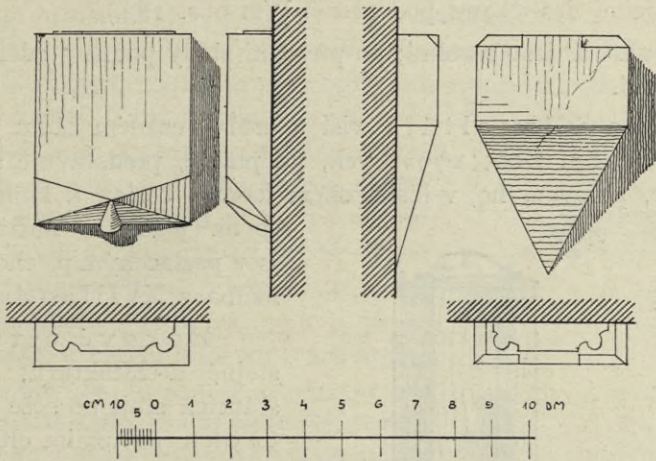
Vnitřek jeví nepravidelnou práci stavební, zejména kamenickou.

Lodě, 9.20 m dlouhá, 6.80 m široká a 5.90 m vysoká, byla zaklenuta ve dvou polích. Po klenbě zbyly uprostřed podélních zdí konsolky pod patkami 0.40 m šir. 0.50 m a 0.63 m vysoké, 0.12 m

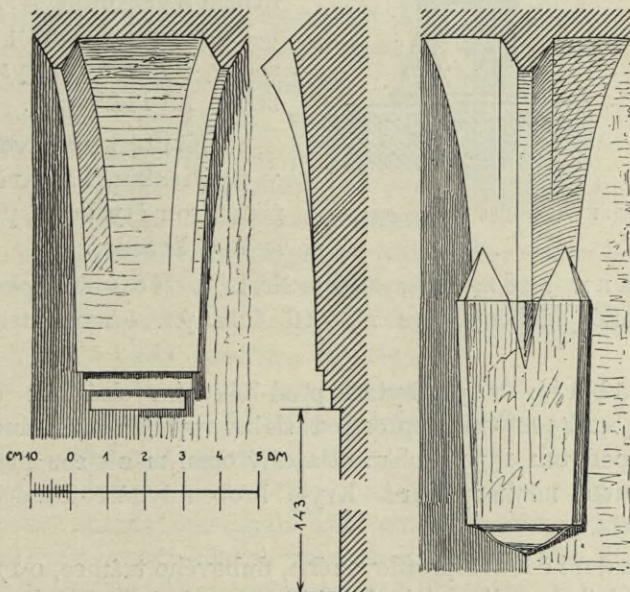
Obr. 181. Rakovník. Kostel sv. Jiljí.

ze zdi vyložené. Na vrchních deskách konsol jest patrný tvar patky, jenž měl na obou rozích válečky. (Viz obr. 182.) Nyní jest strop lodi rovný.

Obr. 182. Rakovník. Kostel sv. Jiljí. Konsoly pod klenbami v lodi.

Vítězný oblouk půlkruhový, 3.90 m široký, ve zdi 0.75 m silné, má obě hrany od výšky 1.70 m nad dlažbou šikou okoseny, ve zmíněné výšce obíhá kol zdi vítězného oblouku pásová římsa z podbrádky a desky.

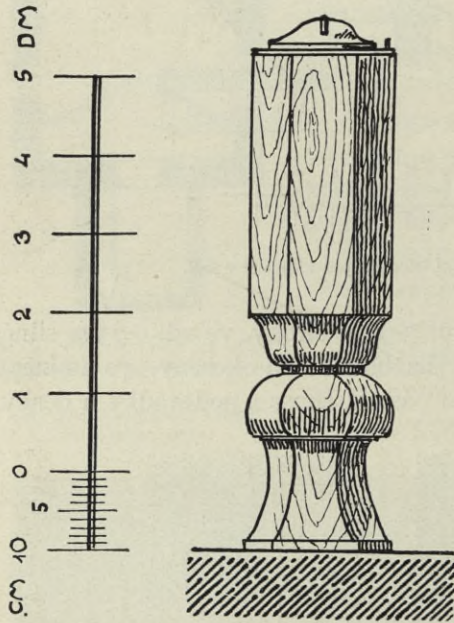
Obr. 183. Rakovník. Kostel sv. Jiljí. Patky klenbové v kněžišti.

Presbytář, 5.00 m široká, 4.70 m dlouhá a 4.45 m vysoká, zaklenuta jest v rovném poli křížem a v závěru paprskovitě. Žebra 0.14 m

šir. jsou jen 0·9 m ze zdi vyložena a opírají se v koutech závěru o destičky 0·68 m vysoké, u rovného pole zabíhají ztraceně do hladké patky, dvěma se přesunujícími destičkami podepřené. (Viz obr. 183.)

V ý p r a v a jest barokní; po původní zbyly pouze 3 zděné, gotické tumbly oltářní.

Na hlavním oltáři visí v hrubě řezaném rámu pod sklem obraz sv. Jiljí 1·00×1·70 m vel., na plátně, představuje světce výrazné tváře, plnovousého, v biskupském hávu s berlou a knihou. Berla, spona pláště a mitra zdobeny jsou pozlaceným plechem. Slušná malba z XVIII. stol.

Obr. 184. Rakovník. Kostel sv. Jiljí. Dřevěná pokladnice.

Bokové oltáře mají stejné architektury; na svatozáncích stojí po soše sv. Vojtěcha na jižním oltáři a sv. Prokopa na severním, 1·25 m vysoké, slušně řezané, jsou z konce XVI. věku. Vedle sv. Vojtěcha stojí sošky sv. Josefa a sv. Jana Nep., vedle sv. Prokopa sošky sv. Barbory (s kalichem a věžkou) a sv. Alžběty(?), (s kalichem a hadem); čtyry tyto sochy jsou 0·85 m vys. a pocházejí z XVIII. věku.

Kruchta na dvou trámech; v podprsniku, barokně prohýbaném, jsou čtyrboké, pěkně profilované kuželky.

Varhany 1·28 m vys., 2·46 m široké a 0·68 m hluboké, barokní, polychromované, zdobeny jsou rázovitě řezaným ornamentem. Z poč. XVIII. stol.

Náhrobník v presbytáři před hlavním oltářem; deska písčivá 0·64×1·45 m vel., uprostřed slabě vypukle vytesáno mlýnské kolo a klín, pod tím 1539, kolem ošlapaný opis: *w sztyrdnu przied swatou kralownau umrzel mlynarz dancr.* Kryje hrob mlynáře Daniela, podporovatele kostela.

Pokladnička z profilovaného, dubového trámce, 0·17 m silného a 0·69 m vysokého, stojí u vchodu. (Viz obr. 184.)

Poustevna v jihovýchodním cípu hřbitova, prostičká stavba přízemní pod šindelem. V ohradní zdi hřbitova jsou kapličky křížové cesty, dar mlynáře Václ. Mrázka z r. 1860.

HŘBITOVNÍ KOSTEL NEJSV. TROJICE.

Dle soudobých zápisů („Registra stavení kostela sv. Trojice l. 1587“) založen byl hřbitov nejsv. Trojice r. 1575 na předměstí Svatojilském. Na kostele hřbitovním pracováno Vlachem *Valentinem* od 1. července 1585, kdy položeny základy, do 24. května r. 1586, kdy vytažena makovice na zhruba hotový již kostel. Na zevnějšíku kostela pracovalo se až do r. 1588 a sebráno celkem na darech pro stavbu 269 kop 9 grošů; vydáno bylo však 277 kop 31 gr. a to za cihly a dlažbu 66 kop 18 gr., za kámen a prkna 29 kop 28 gr., za vápno a dovoz hmot 71 kop 31 gr. a za různé k stavbě potřebné věci 36 kop 17 gr. Staviteli vyplaceno v 15 lhůtách 50 kop 36 gr. R. 1590 postavil hlavní oltář ve tvaru archy truhlář *Krištof* za 10 kop 7 gr. Obraz na arše vymaloval malíř *Honza Řezenský*, jemuž zapláceno 55 kop. Roku 1594 vztyčena na kostele osmistěnná věžka, šindelem krytá; stavěl ji mlynář za 4 kopy gr. ze šesti dubů, za něž zapláceny též 4 kopy.

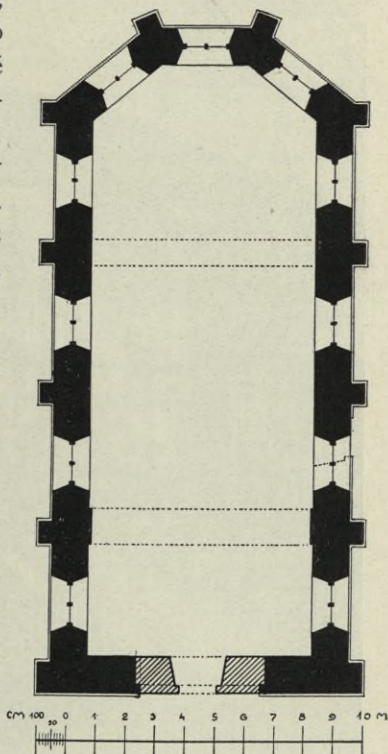
R. 1600 byl kostelík přistavěn prodloužením lodi na západní straně a do přístavku vestavěna kruchta, vše dílem Vlacha *Jana Cesara*, jemuž za to dáno 75 kop grošů.

R. 1604 postavena do kostela lavice ozdobně malovaná *Honzou Řezenským*.

R. 1659 dány do kostela varhany a r. 1680 celá stavba opravována. V r. 1694 dodal truhlář *F. Herla* nový oltář, při tom obraz obnovil *Samuel Torrer* na počátku XVIII. věku. Důkladnou opravu potřeboval kostel r. 1756. Místo těžké, kůrkami kryté střechy dána nižší a lehčí, taškami pokrytá; také byla některá okna zazděna. R. 1835 znovu musila býti střecha pokryta taškami a nově postavena osmiboká věžka nad střed hřebene. R. 1839 snesena těžká klenba a nahrazena rovným rákosovaným stropem.

V r. 1884 udeřil blesk do věžky, roztrhl po délce strop, rozbil všecka okna, oltář sv. Mikuláše a zapálil kazatelnu. Obnoven byl v příštím roce celý vnitřek, pískovcová dlažba zaměněna za šamotové dlaždice, kostel vymalován *J. Breitenfeldem* a hlavní oltář obnoven. V r. 1910 započato s důkladnou opravou, která není posud dokončena.

Omítaná stavba z lomového kamene, v nepravidelném gotickém slohu, stojí uprostřed hřbitova na západním konci předměstí Svatojilského a záleží z jediné lodi (na které není vyznačeno kněžiště) o 4 polích a 3 stran

[Obr. 185.] Rakovník. Pádorys hřbitovního kostela Nejsv. Trojice.

Obr. 186. Rakovník. Hřbitovní kostel Nejsv. Trojice.

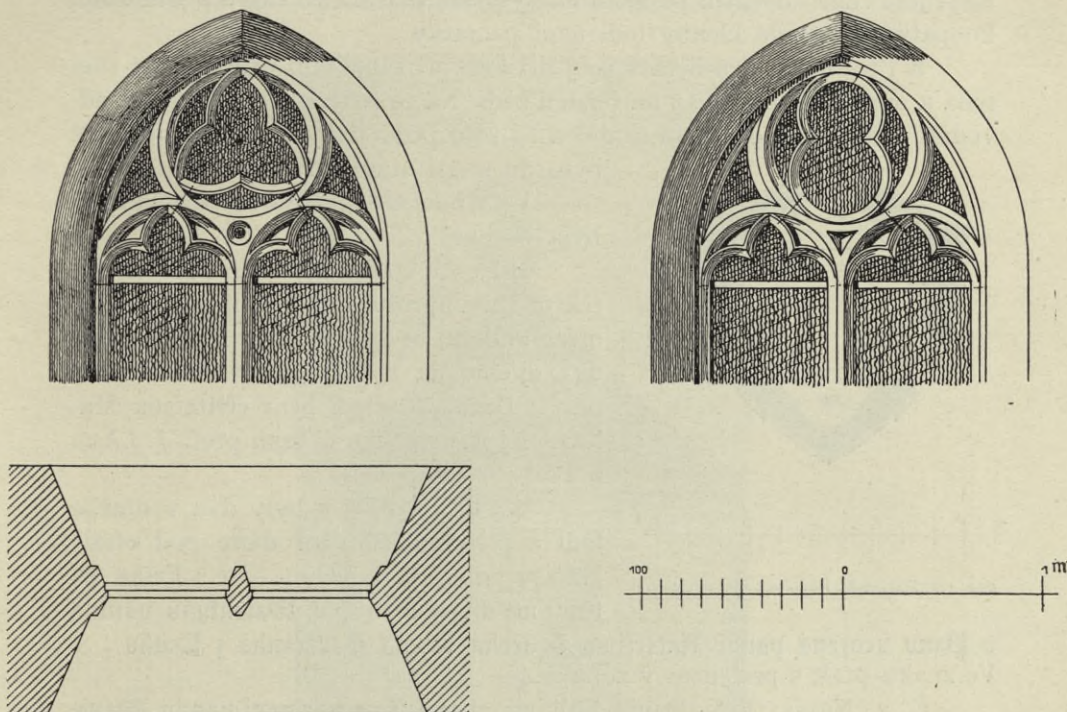
osmistěnu v závěru; po každé z podélných stran jest pět kolmo na zed postavených opěrných pilířů a v závěru jsou dva pilíře paprskovitě situované. (Viz obr. 185.)

Pilíře jsou z tesaných kvádrů hrubozrného hlavačovského pískovce, stojí na trnoži, celé stavbě společném, ukončeném okosenou vrchní hranou a uprostřed mají místo odstupce pouze pásovou římsu, kolem celého pilíře obíhající, gotického profilu; téhož průřezu římsa provedena jest kol pilířů pod šikmými ukončujícími stříškami.

Hlavní římsa tažena jest v renaissančním profilu kol celé stavby a záleží z článku architráv korunující, hladkého vlysu a vlastní římsy.

Kryt jest taškový na nízké valbové střeše, plechový na osmibokém sanktusníku s osmisloupkovou lucernou a jehlancovitým hrotu. (Viz obr. 186.)

Vchody jsou dva: Č. 1. v jižní zdi v tesaném pískovcovém ostění s okosenou přední hranou má oblouk téměř půlkruhový a vedle závěrného klenáku vryto: 1585.

Obr. 187. Rakovník, Hřbitovní kostel Nejsv. Trojice. Půdorys oken a kružby.

Č. 2. Vchod $12\cdot0 \times 2\cdot25$ m vel., stejný s předešlým, prolomen jest v západním průčelí. Nad tímto vchodem jest proveden velký kamenný odlehčující pás.

Kromě těchto 2 vchodů jsou patrný ještě stopy bývalých vchodů: v jižní zdi u závěru viděti zazděný venýř nějakého malého vchodu gotického. Vedle tohoto jest ve výšce $0\cdot70$ m nad zemí také zazděný otvor.

Také na severní straně zazděn jest bývalý vchod na kruchtu ve výši 2 m nad zemí. Patrně bylo dřív přistaveno k němu schodiště.

Okna jsou v podélných zdech 4 páry, v závěru jsou tři, z nichž jedno jest zazděno; také ostatní okna jsou z části zazděna. Všecka jsou hrotitá, v kamenných ostěních, dělena 1 prutem, v obloukových polích vyplněna kružbami velmi nepravidelně pracovanými. Původně měly kružby střídavě v kruhu trojlísty a plameny; zachovány jsou 3 okna s trojlísty a 2 s plameny; u jednoho jsou nosy utlučeny. (Viz obr. 187.)

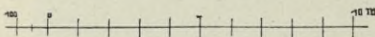
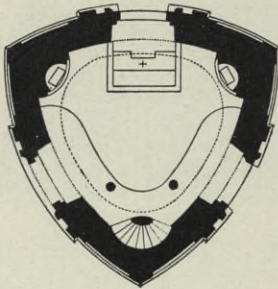
Kromě těchto oken jest v západním průčelí zazděno renaissanční okno s profilovaným podokenníkem a římsou nadokenní. Stavební stav kostela sv. Trojice jest chatrný následkem mělkých základů, svahovité půdy a ledabylé stavby.

Uvnitř jest kostel 22 m dlouhý a 7.50 m široký a úplně zpustlý. Loď jest neoddělena od kněžiště; vítězný oblouk pouze v malbě naznačen. Kryt jest kostel rovným stropem na vysokém náběhu ve tvaru podbrádky. Po patkách bývalé klenby lodi není památka.

K r u c h t a, jež byla v celé šíři lodi při západním průčelí, jest sne-sena a omítka otlučena až na režnou zeď. Na té patrně, že byl kostel původně o celé poslední pole kratší a že toto později bylo přistavěno, aniž bylo do starší stavby řádně zavázáno.

V ý p r a v a — pokud se zachovala -- byla barokní.

H l a v n í o l t á ř v dřevěné architektuře má uprostřed obraz nejsv. Trojice mezi anděly; v popředí sv. Bartoloměje, ukazujícího na město Rakovník. V rohu nápis: Domine Custodi hanc civitatem. Maloval jej dle staršího obrazu prof. J. Lhota z Prahy r. 1883.*)

Obr. 188. Rakovník. Půdorys kaple sv. Rocha.

v Pánu vrozena panni Katerzina Seneka rozena Bormanka z Lauhu ... Ve znaku pták s prstenem v zobáku.

Č. 2. Nápis: Teta Panie 1601 we cztyřech po narození panny Marie mezi 12 hodinav život dokonal Slouhuň pan Marcin Diwoček Lito-missky miesstan Rakownika a toto fielo pohrybene w Kristu Panu od-porziwa.

KAPLE SV. ROCHA. Postavena byla pro odvrácení moru r. 1726 z veřejných sbírek k podnětu kanovníka J. Libertina, bývalého děkana rakovnického, jež ji vysvětil a daroval k výzdobě její kazatelnu a oltářní sochu sv. Rocha. Vystavěl ji za hřbitovní zdi pražský stavitel Jan Ferd. Hybner. R. 1835 při rozšiřování hřbitova byla pojata v jeho jihozápadní cíp.

Úhledná barokní stavbička stojí na půdorysu, trojúhelníka, jehož strany jsou na ven vybočené oblouky. (Viz obr. 188.) Zdi z kamene lomo-vého, omítané, spočívají na kamenné hladké trnoži a vystupují uprostřed každé strany o mělký risalit; všecka nároží jsou vroubena lesenovými pásy, v maltě jen provedenými. Jednoduché barokní kladí, zalomené na každé straně nad risality, končí zdivo ve výšce 5.70 m.

*) Starší obraz z archy jest v museu městském.

Na trojhranné, poněkud baňaté střeše, kůrkami kryté, nasazena šestiboká lucerna, ukončená bání a plechem pobita. (Viz obr. 189.)

Dveře jsou 3, v středu každé strany, vroubené uchatými chamtránami. Za vchod slouží dveře v severní straně. Nad každými dveřmi jest půlkruhové okno.

Uvnitř jest kaple šestiboká, o 3 vypuklých a 3 vydutých stranách; největší šířka činí 6.70 m, výška 7.90 m do vrcholu kupole. Ve vydutých

Obr. 189. Rakovník. Kaple sv. Rocha.

stranách jsou uprostřed výklenky; ve dvou z nich stojí sochy a v třetím je schodiště na kruchtu.

Oltář stojí uprostřed východní vybočené strany, zakrýváje jedny ze trojích dveří. Zdoben jest dobře řezanou sochou v životní velikosti sv. Rocha mezi soškami sv. Ondřeje (s kyjem a knihou) a sv. Matěje (se sekerou a knihou), v poloviční životní velikosti.

Antependium kryje přední stranu oltářního stolu; namalován na něm hřbitov sv. Trojice (kostelík má na jižní straně věž, která nyní není), na kterýž jsou za moru pohřbíváni mrtví. V oblacích vznáší

Obr. 190. Rakovník. Zvonice u kostela Nejsv. Trojice.

se sv. Jan Nep.; po stranách je realisticky namalováno na jedné straně peklo, na druhé očištec.

Sochy sv. Šebastiana a sv. Julie (?) s růžovým věncem na hlavě a křížem v levici. Obě v $\frac{5}{6}$ životní velikosti, dobře řezány.

Kazatelna nízká stojí pod sochou sv. Julie.

Kruchtá proti oltáři stojí na 2 dřevěných sloupcích a má v barokně prohýbaném podprsniku čtyrboké profilované kuželky.

ZVONICE NA HŘBITOVĚ NEJSV. TROJICE. Byla postavena na konci XVI. století. Během času několikrát opravována a nově

pokrývána. Když zavěšen na ní r. 1599 největší zvon, který při rozkvyv narážel na trámy zvonice, přidělali na západní stranu arkýřek.

Zvonice stojí ve východní části hřbitova na stlačeném šestibokém půdorysu, v největším průměru 8 m měřícím, z hrazděního zdiva omítaného, 2·3 m vysokého. Vysoká střecha zúžuje se k čtyrboké lucerně, ukončené sedlovou střechou; tato i střecha nad podezdívkou pobity jsou šindelem, rovněž jako dřevěný arkýřek na západní straně. (Viz obr. 190.)

Stolice jest dubová a hoblovaná, má sloupky (6 kusů) i podvlaky pěkně řezané (viz obr. 191.); zavěšeny jsou na ní 3 zvony: Čís. 1. „Ježíš“ měří 0·91 m v průměru a 0·76 m výšky. Ucha hladká, pod korunou pás z opakující se plakety andílka s čápem a hlavičkou, pod tím pás z akantových lupen, dolů obrácených.

Na plášti na záp. straně nápis v 7 řádcích: KNIEZ YAN CHMELOWEC LEDECKY | ☼ DIEKAN RAKOWNICKY | PAN MATIEG SSTIERBA PRIMAS | DANELE STANKOWICZ | IANA ZAHRADKI | WACZLAWA OBRMANA | STREYCVW Z LAVSTYNIE

Hlava muže
v medaillonu.

Znak
z Louština.

Hlava ženy
v medaillonu.

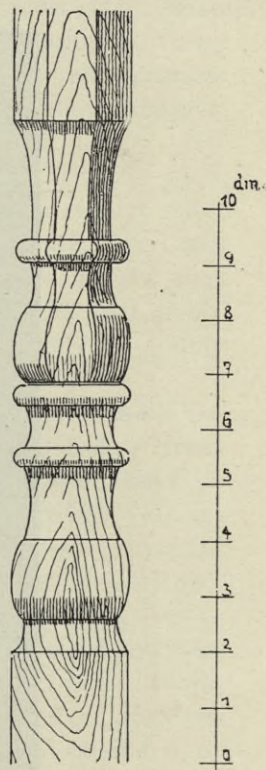
Na východní straně nápis ve 3 řádkách: TENTO ZWON SLIL MATHAVSS FLEMICK KONWARZ W MIESTIE RAKOWNICZE LETHA PANIE 1599. ANNA BAXOWA NA TENTO ZWON WODKAZALA DWIE STIE KOP.

Pod tím vypukle provedený ukřížovaný Kristus na lebce, kolem listy akantové a 4 paličky rákosu; po stranách 4 symboly evangelistů. Pod křížem ve věnci znak Rakovníka mezi 2 akantovými listy.

Na dolní obrubě pod znakem ostře modelovaná ještěrka, pod ní 2 ryby, chapající lilii, vedle nápis: IAKVB ALESS; na druhé straně pod znakem Louštinských rak, před ním kobylka luční a motýl, za ním sedící muž hraje na housle a zbrojnoš rozpražený, na jehož ruce stojí kohout, proti němu dvojocasý lev.

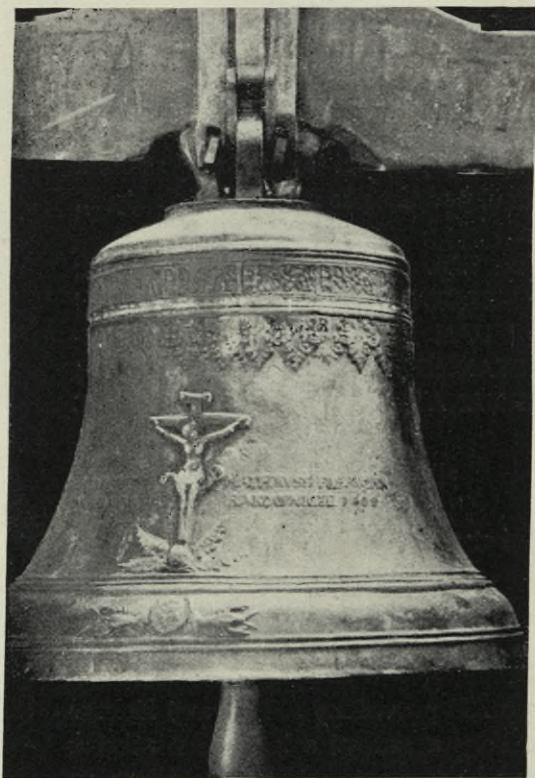
Modelace vypuklin na tomto zvonu jest výborná, jako skoro na všech Flemíkových pracích.

Čís. 2. „Marie“, má 0·73 m v průměru a 0·57 m výšky. Ucha hladká, pod korunou pás figurální a pod tím jiný z akantových lupen dolů čnějících; níže nápis devítiřádkový: LETA 1587 POCTIWA PANI IOHANKA REYCKOWA POZVSTALA | W DOWA W RAKOWNICE PO PANV IANOWI REYCKOWI SAVKENIKOWI | PORVCZILA A DALA

Obr. 191. Rakovník. Zvonice u kostela Nejsv. Trojice. Jeden ze šesti sloupků lucerny.

NA SWVG WLASTNI NAKLAD TENTO ZWON | SLOWVTNEMV BRIK-
 CIMV ZWONARZY Z CYNPERGKV W NOWEM | MIESTIE PRAZKYM
 PRO PAMATKV SWAV A TEHOZ | MANZIELA | SWEHO KOSTELV
 TOMVTO SWATE TROGICE DO RAKOWNIKA | Z MILOSTI A LASKY
 DOBROWOLNE VDIELATI. | Příčiněním velebného Pána Fr. Bícy. Při-
 spěním Rakovnické spořitelny. Přelit byl tento zvon zvonařem Arnoštem
 Diepoldem na Starém Městě pražském. V kuchyni Bl. Anežky r. 1898.

Obr. 192. Rakovník. Zvonice u kostela Nejsv. Trojice. Zvon č. 3.

Na plášti na východní straně polovypuklá postava sv. Václava a sv. Karla Vel. *)

Čís. 3. „Josef“, měří 0·55 *m* v průměru a 0·44 *m* výšky. Ucha hladká, pod korunou pás z opakující se plakety, na ní muž hraje zvířatům; pod tím pás z akantových, dolů obrácených listů.

Na plášti polovypuklina ukřižovaného Krista; kříž stojí mezi 4 akanty na lebce. Po stranách nápis: TENTO ZWON SLIL MATHAVSS FLEMICHK | KONWARZ W MIESTIE RAKOWNICZE 1599.

*) Původní zvon měl krom svrchu uvedeného nápisu a sošek ještě medailon s podobiznou zvonaře a opisem: BRICCIVS FUNDITOR A STANNIMONTE.

Na druhé straně ve věnci znak Rakovníka mezi medailony se symboly evangelistů. Při obrubě vypukliny dvou raků, mezi nimi medailony a postavy dudáka, hrajícího, rozpraženého zbrojnoše a lva. Též tento zvon má ozdoby jemně a ostře modelované. (Viz obr. 192.)

RADNICE.

Stojí na Husově náměstí na jižní straně blíže ulice druhdy Lubenské. *) Původně postavil na místě nynější stavby roku 1515 mistr Jan gotickou radnici, kterou dokončil mistr Souček věží s orlojem. Vchod radnice zdobil znak města, nad přízemím vystupovalo se z velké zasedací síně na pavlání; štíty okrášleny byly malbami, jež r. 1580 znovu maloval mistr Daniel. Ve dvoře byla kamenná kašna od mistra Víta z r. 1529.

Stavba byla již r. 1534 opravována, důkladněji pak v l. 1596—1598, kdy dány na věž nové hodiny z Kadaně, nedůkladného díla, neboť když r. 1608 dány nové krovy na radnici a postavena znovu věž, musil celý orloj býti vyměněn. Při drancování města císařskými r. 1631, Sasy r. 1634 a Švédy r. 1639 byla i radnice zpustošena a pobořena, načež r. 1679 ji obnovil mistr Mikuláš Hofmann z Kolečovic a dány na orloj dvoje hodiny české (24 hod.) i německé (12 hod.).

Tato radnice shořela při velkém požáru města r. 1733. Nynější podobu dostala v l. 1734—1738. Stavitelem zejména věže byl Tomáš Horák z Rakovníka. Výzdoba průčelí pochází z 2. pol. XVIII. stol., když po požáru r. 1753 byla obnovena. Staročeský orloj byl odstraněn s věže při opravě r. 1801, kdy nově krov věže svázal Josef Templar a plechem pobíl František Novopatský z Rokycan. Později opravována radnice v l. 1849, 1865, 1878, 1894 a naposled r. 1906.

Jednopatrová, omítaná budova o 9 osách okenních s pěknou věží uprostřed 39 m vysokou, jež vystupuje nad střechu o jedno patro, tvořící na průčelí risalit. Plochy meziokenní jsou zdobeny páskovým ornamentem v štku provedeným. R. 1906 vyvedena nad hlavní římsou attika o 10 pilířích, mezi nimiž 8 polí jest každé třemi otvory barokního tvaru prolomeno. Na pilířích postaveny později kamenné vásy.

Vchod vede na západ vedle věže, vrouben jest barokně profilovaným venýřem půlkruhovým, nad nímž vytáčí se uprostřed římsa v oblouku, uprostřed závěrákem podporovaném.

Okna jsou vesměs obdélná; v přízemí mají v maltě tažená ostění a závěráky v středu nadpraží; v patře střídají se nadokenní římsy střechovitě zalomené s obloukovými. Také vlysy nad okny jeví střídavě vypukle provedené hlavy lví s palmetou.

Věž má okna architektonicky vyznačená na všech 4 stranách, ale v pobočných průčelích jsou zazděna. Vroubena jsou ostěním v polokruhu přepásaným, nad nímž jest nadokenní římsa střechovitě zalomena. V prů-

*) První radnice byla od r. 1444 v domě Herdynkově, jež stál na „Zákostelí“, průčelím k východu obrácen.

Obr. 193. Rakovník. Radnice.

čelí zasazena r. 1896 mezi přízemí a první patro pamětní deska mramorová slavnému rodáku Rakovnickému spisovateli Sixtovi z Ottersdorfu († 1583) od sochaře *J. Šimonovského*.

Obr. 194. Rakovník. Radnice. Stropní malba ve schodišti.

Hlavní římsa budovy nad prvním patrem tvoří kusý štít, jehož nástavce stáčejí se v závitě. Mezi těmito upevněna r. 1906 kartuš se znakem města. Nároží věže sesílena jsou v každém ze 4 průčelí pilastrem s barokně kompositní hlavicí, nad kterou se zalomuje hlavní římsa s vlysem i architravem. Pod hlavní římsou umístěny ciferníky hodin.

Střecha věže přechází v osmibokou barokní bání, nesoucí lucernu, zakončenou cibulovitou báníčkou a pozlacenou makovicí. *)

Celkem působí toto radniční průčelí příznivě, jevíc na ráz patrnou budovu veřejnou. (Viz obr. 193.)

U v n i t ě vede od vchodu široký průjezd, valeně s výsečemi sklenutý.

S c h o d i š t ě dvojramenné bylo až do r. 1894 dřevěné a toho roku bylo zaměněno kamenným. Kryto jest rovným stropem, na němž v štukovém orámování namalován pohled na nebe, v jehož spodním okraji z o b r a z e n R a k o v n í k z druhé polovice XVIII. století. (Viz obr. 194.)

DĚKANSTVÍ.

Fr. Levý 124, 434.

Původní fara stávala jihovýchodně od chrámu sv. Bartoloměje a znovu stavěl ji mistr *Jan* v l. 1517—1518. Do chrámu chodilo se z ní krytým, dřevěným mostkem přes příkop, kterým byl chrám obklopen.

Nynější děkanství postaveno r. 1751 severovýchodně od chrámu, naproti bývalé faře.

Volně stojící jednopatrová, prostá stavba, omítaná na obdélném půdoryse o 5×4 osách do ulic, s křídlem na sever do dvora; valbová střecha jest kryta taškami. Okna vroubena jsou chambranami s uchy v rozích. (Viz obr. 178.)

Uvnitř jsou místnosti kaplanky v přízemí zaklenuty elliptickou českou klenbou; v patře jsou rovné rákosované stropy.

D v e ě v I. patře jsou dubové s řezanými pletenci na obrubě a růžicemi mezi výplněmi a v rozích. Na krycí liště jsou řezané penízky a nahoře konsolka. Pěkně v kovu řezané jsou též štítky zámků. (Viz obr. 195.)

K a n c i o n á l l i t e r á t ů 52×35 cm velký, 382 listy, kromě 17 prázdných. Pod deskami nápis: *Numero tertio.* *) Psán na papíře minuskulemi s inicialami zlatými, červenými neb modrými. Listy illuminaované jsou na pergamenu. Objednán byl v Praze u *Jakuba Špačka Hradeckého*.

Na 1. listě namalována dárkyně *Jana Rejčková*, klečící před křížem s podpisem, že z odkazu jejího kancionál pořízen. Pod kartuší: r. 1596. (Viz obr. 196.)

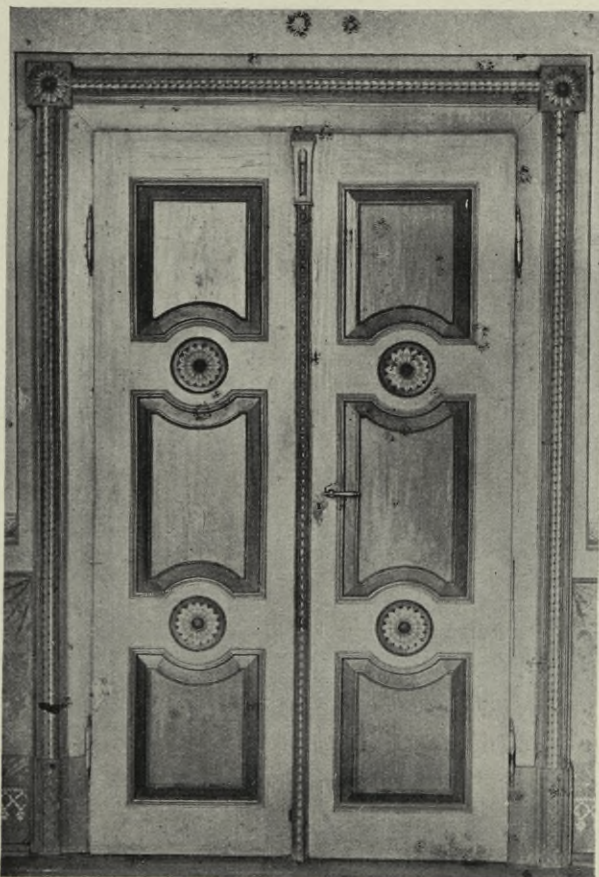
Na 2. listě. Iniciala P zlatá, v ní zvěstování P. Marie, na obrubě rozviliny. Dole kartuš, v ní nápis: „*Symeon Keyczek chłew odkaż swe matky naplnić a nechaci gi pamatky Smrtyj zachwaczen nedokonal tego ale Tidmila ważic sobě mnoho Uchynę swe y małżela to spłnila Obaum pamatku tuto uczinila S pomocny druhého małżela swego MiŃstra Jana z Gryllowa rżeczenego.*“

*) Když r. 1906 nově makovice zlacena, byla otevřena a nalezena v ní listina, na které napsáno, mimo data výš uvedená, že tato makovice pochází ze staré věže radniční, s níž byla r. 1738 na novou přenešena.

**) Téhož kancionálu díl druhý viz v městském museu.

Vedle nápisu namalován klečící muž S. Reyček, v kožešinovém plášti a se sepjatýma rukama. Dole znak na modré půdě s písmenami S R I, nad nimi 4.

Na listě 27. iniciala R s rozvilinami, dole židé pod horou Sinaj a muž klečící. Vedle znak, v něm preclík.

Obr. 195. Rakovník. Děkanství. Dveře u sálu v I. patře.

Na listě 40. Iniciala R, v ní Daniel v jámě lví. Dole zahrnutí padlých andělů, vedle klečící muž.

Na listě 43. Iniciala W, v ní Samaritánka. Dole namalován stojící Ondřej Rausek, vedle něho útěk do Egypta.

Na listě 81. Iniciala R se sesláním Ducha Sv. Dole poslední soud, vedle klečící muž s podpisem Jan Kyšnar 94 (1594).

Na listě 163. Iniciala D, v ní svržení nevěřících mezi lvy. Dole narození Páně a vedle muž klečící s podpisem Daniel Malirz v Rakownicze.

Obr. 196. Rakovník. Děkankví. Prvý list z kancionálu literátů od mistra J. Špačka Hradeckého.

Na listě 211. Iniciala A s pokřtěním P. Krista. Pod ní: D. M. R. (= Daniel malíř Rakovnický). Dole Tobiáš domů se vracející; vedle nápis v kartuši: Tobiass Honza Žluticki 1594.

Na listě 224. Iniciala D, v ní král David. Dole hořící Rakovník, (provedeno po r. 1620) a kostelík, z něhož vychází procesí; uprostřed klečící muž s podpisem: David Písecký z Trzebska. Kromě těch jsou na

Obr. 197. Rakovník. Pohled do nádvoří domu č. 28.

konci listů ještě podobizny s podpisy: Jan Malinovský z Hlavačova, Jan Špička Příbramský, Václav Kavan z Čejkov, Jak. Slavík, Vavřinec Moutvička, Jan Zahradka z Louštýně (se znakem) a j. Hojně jsou v kancionálu škrty provedené Koniášem Jesuitou, zejména všude přetrhuto slovo „kalich“ a „Spasitel“.

Desky tohoto kancionálu jsou prkenné, potažené bílou teletinou s tlačnými ozdobami ornamentálními i figurálními výjevy z bible a latinskými podpisy. Kování mosazné, kolem obruby na rozích a uprostřed růžice; spjaty jsou desky 2 sponkami. Na vrchní desce vlepeno ex libris s opisem: Sigilum civitatis Rakownicensis. Uprostřed: rak. Pod tím: 1599.

Zahradka při děkanství ohrazena na východ a sever starou hradební zdí městskou s kulatou baštou na rohu. Ve zdi jest branka 1.80 × 0.94 m velká ve světlosti, obložena pískovcovými kvádry; hrana ostění jest šikmo okosena; rovné nadpraží podporují v koutech vyduté konsolky.

Dle tvaru pochází branka tato z počátku XVI. století.

BUDOVA REALNÍCH ŠKOL. Založena 7. srpna 1832 z odkazu arcibiskupa Václava Leop. Chlumčanského ryt. z Přestavlk (jenž věnoval na zřízení realných škol v Rakovníce a v Liberci 90.000 zl. k. m.),

účinnou pomocí obce, měšťanů pravovárečných, dále knížete Karla Egona z Fürstenberka a hraběte Antonína z Meraviglia, kteří darovali potřebné dříví k stavbě, a konečně mnohých občanů, kteří práce stavební zdarma konali. Stavba dle návrhu kníž. fürstenberského stavitele *Ant. Müllera* trvala do r. 1836 a stála 50.385 zl. Prvotně řízena piaristy, od r. 1849—1872 premonstráty, přešla r. 1855 ve správu města a od r. 1891 postátněna. V r. 1895 opravena nákladem 10.000 zl.

Jednoduchá dvojpatrová budova stojí severně proti kostelu na půdoryse tvaru , jehož průčelí jest 59 m, obě křídla jsou po 34 m dlouhá.

DŮM CISTERCIAKŮ. Založen r. 1771 cisterciáky z Plas na místě původní fary kostela sv. Bartoloměje, naproti nynějšímu děkanství, východně od chrámu. Sloužil k pobytu klášterníků na jich cestách do Prahy.

Prostá jednopatrová stavba omítaná, v předu o 4 osách a dvou krátkých křídlech, stojí uprostřed zdí ohrazeného dvora. Nad severním průčelím vyzdvížen uprostřed trojboký rovný štít; v něm v štku proveden znak cisterciáků a pod ním datum: 1781. Po obou stranách tohoto průčelí vyzdvíženy jsou nad průčelími křídla segmentové štíty.

SODNÍ BUDOVA stojí na západním konci města v předměstí Svatojilském. Dvojpatrová, omítaná stavba ozdob prostá, 57.90 m dlouhá a 11.37 m šir., postavena byla 1838—40; v čele má 17 oken, po bocích po třech. V průčelí nese nápis: *Securitati publicae Ferdinandus I. MDCCCXL.*

DŮM č. 28. na Husově náměstí, sousedící na východní své straně s radnicí, má ve dvoře dvě staré stavby. Jedna má na jižní straně arkýřek, druhá, na západní straně, jest hrázděná přízemní stavba, jež druhy bývala stodolou. Obě stavby tyto pocházejí z první polovice XVI. stol. a jsou nejstaršími zbytky soukromých staveb v městě. (Viz obr. 197.)

DŮM č. 30, na jižní straně Husova náměstí, o 3 osách, jednopatrový. V přízemí rustikován; nad tím jest pásová římsa zalomena. Průčelí 1. patra děleno 4 jonskými pilastry s kladím. Nadokenní římsy jsou střechovitě zalomené. Úprava průčelí pochází z 1. pol. XVIII. věku.

DŮM č. 54 na západní straně Husova náměstí, jednopatrový o 4 osách. V přízemí měl 4 (nyní jen 3) ellipticky sklenuté otvory; I. patro rozděleno v 4 pole mělkými pilastry s jonskými hlavicemi. Uprostřed každého pole jest okno obdélné, jehož profilované ostění podporují 2 v omítce naznačené kuželky. Nadokenní římsy jsou na plochých konsolkách a střídavě střechovitě zalomené a půlkruhové. Pod pásovou a hlavní římsou jsou malé konsolky a nad touto římsou vystavena vysoká attika, uprostřed ve střechovitý štít vystupující. Na pilířích attiky jsou 2 koule a 2 jehlance. Úprava průčelí domu je z konce XVIII. věku. (Viz obr. 198.)

DŮM č. 55 patřil r. 1563 Tomáši Bečvářovi, tvoří nároží Husova náměstí a Palackého ulice, jednopatrový o dvou renaissančních štítech do náměstí. Celé průčelí jest vodorovnými vrstevy rustikováno. Obdélná

Obr. 198. Rakovník. Husovo náměstí. Dům č. 54.

okna vroubena jsou architravovým ostěním a profilovanými podokenníky a nadokenními rovnými římsami. Oba štíty děleny jsou čtyřmi pilastry se zalomenými podstavci i kladím. Obrysy štítů tvoří proláklé postranice ukončené segmentovou římsou. Průčelí bylo sgraffitováno v XVI. věku sličnými obrazy, z nichž souvěké zápisy uvádějí zejména soud Šalomounův. (Viz obr. 199.)

DŮM č. 59 proti soudní budově, druhdy patřil Bradským z Labouně. Jednopatrový o 9 oknech, s uchatými ostěními, pod nimiž jsou

Obr. 199. Rakovník. Husovo náměstí. Dům č. 55.

kartuše. Dvě zazděná okna mají barokní orámování z XVIII. stol. Uvnitř valená klenba s výsečemi v prostranné podsíni a na schodišti pěkně profilované dřevěné kuželky v zábradlí.

MLÝN PANSKÝ (druhdy zván, nyní Frant. Šmída), stojí na Svatojilském předměstí na struze Rakovnického potoka. Vedle zbytků bývalého mlýna ze zdiva z tesaného pískovce ze XVI. století vystaven nynější mlýn na půdorysu tvaru \perp , v jehož jižním a severním čele štít s velkým plastickým znakem Rakovníka v barokní kartuši. Na východním štítu mají obruby oken čabrakovité ozdoby. Vchod, v půlkruhu přepásaný, má na venýři vryté páskové ozdoby a letopočet 1755.

SYNAGOGA. Vznikla ze soukromého domu, jež r. 1760 Enoch Peruc zakoupil pro školu. R. 1792 přikoupil Volf Helber sousední domek za 460 zl., který upraven pro synagogu.

Jednopatrová budova v prostém baroku o 5 osách, k níž pojí se na východ modlitebna, jejíž vchod jest z předsíně v západní zdi. Osvětlena jest 6 okny svrchem půlkruhovými, po dvou na straně jižní, východní a severní. Mezi okny sesíleny jsou zdi zevně gotickými opěráky o 1 ústupku a střechovitým ukončení. Zaoblená nároží jsou vroubena po každé straně pilastrem, jehož hlavice tvořena jest zalomenou hlavní římsou.

Vnitřek upraven r. 1865 a měří 11·8 m délky a 9·6 m šířky. Zdi oživeny jsou uprostřed dvěma sdruženými pilastry s kompositní hlavicí a blíže koutů jest po jednom pilastru. Mezi pilastry jsou zdi mírně v seg-

Obr. 200. Rakovník. Domy z býv. Židovské čtvrti u synagogy.

mentu vyhloubeny. Sklenuta jest synagoga čtyrbokou kopulí s lucernou ve vrcholu. Při západní zdi jest jednoduchá dřevěná kručta.

V ý p r a v a záleží z oltáře dřevěného, pozdně barokního slohu; 4 sloupky nesou prohýbané kladí a vroubeny jsou prořezávanými boltcovými postranicemi.

ŽIDOVSÁ čtvrt byla v okolí synagogy, kde zachovaly se dosud domy s dřevěnými štíty. (Viz obr. 200.)

ARCHIV MĚSTSKÝ.

Jest uspořádán ve Vysoké bráně péčí p. Jana Rennera. Čítá na 7000 listin, 17 svazků různých register a 195 knih.

Obsahuje zejména: *Nejstarší knihu smolnou z r. 1380, Knihy trhové dlouhé z r. 1436. Knihy ubrmanských smluv z l. 1545—1599. Knihy smluv, trhů a odkazů z l. 1455—1506, Knihu červenou gruntovní z l. 1512—1565, Registra vážná. z l. 1589—1619.*

Majestát krále Jana Lucemburského z r. 1319, nejstarší to listina, povoluje městu právo pastvy na lukách královských u Křivoklátu a lov v potocích až po Hanou; pečet jest utržena. (Viz obr. 201.)

W

B

S

T

A

M

ad status de quibus dicitur in articulo 2. de quibusdam et me-

mentem in publicam deditur noniam proventus Quod vult exponitur in articulo 3. de quibusdam et me-
rum dicitur, nobis exat suspensum. Deinde de quibusdam et me-
falso respectu ad dicta tenentur de quibusdam et me-
in et in publicum vultu volubendo predicto deo vponem omni-
exorem aut impo-nt. Id animo delictato sine viderem an-
ea et auctoritate. Ad quod nominat dicitur de quibusdam et me-
ea in lingua dicitur dicitur alii ad eas in quo dicitur sursum
et supradicta sententia ad eas in dicitur dicitur combinat
pore mentis dicitur dicitur dicitur dicitur dicitur dicitur
fiam dicitur et eius dicitur dicitur dicitur dicitur dicitur
libere debere et quidem in eadem dicitur dicitur dicitur
et leas necessitas ipse dicitur dicitur dicitur dicitur dicitur
quod in ipse dicitur dicitur dicitur dicitur dicitur dicitur
in aliis dicitur dicitur dicitur dicitur dicitur dicitur
tempore fuerit exiunt in aures dicitur dicitur dicitur dicitur
tum pona dicitur dicitur dicitur dicitur dicitur dicitur
sunt omni iure liberate et dicitur dicitur dicitur dicitur
tur et obsequantur. Alienus tamen in dicitur dicitur dicitur
quod non seu concedimus et eadem dicitur dicitur dicitur
omnes et singulis prosequentes dicitur dicitur dicitur dicitur
libere debere valent et possunt omni quo tenentur dicitur
affirmat ac tenentur dicitur dicitur dicitur dicitur dicitur
ut quatenus indignationem nostram et fieri dicitur dicitur dicitur
ne committit. Sed

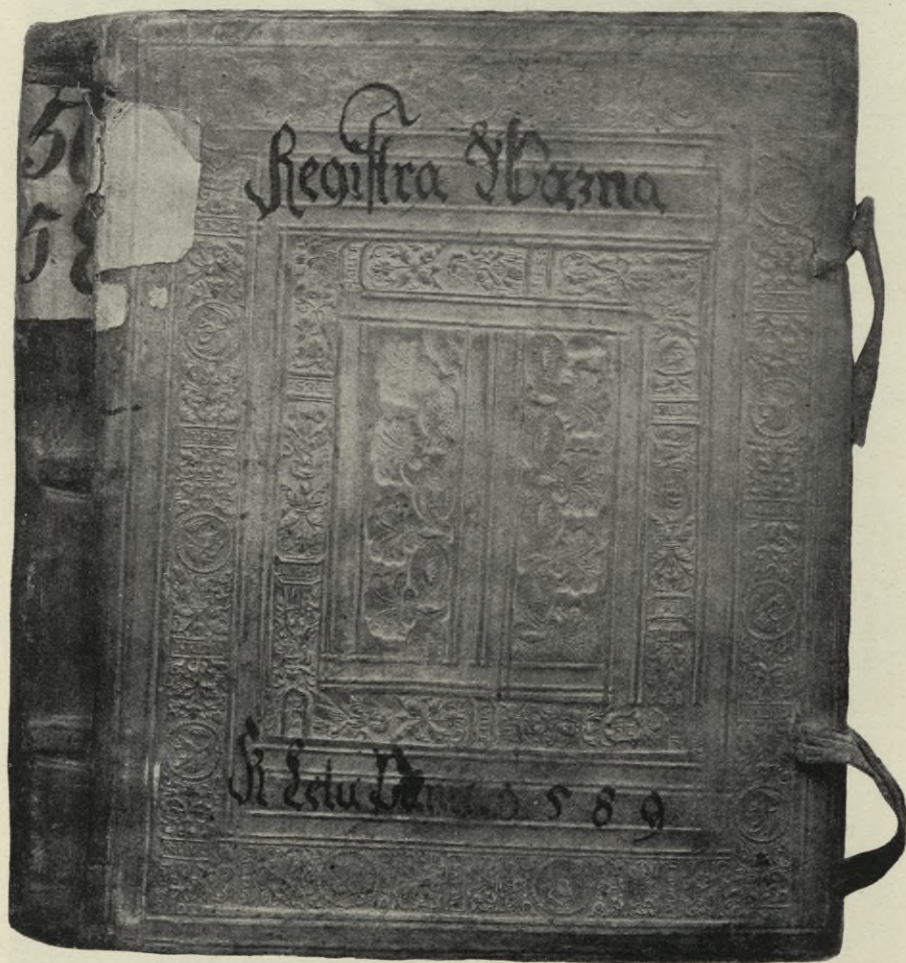
se puerum in dicitur sequentibus interpretat in die dicitur dicitur
dicitur in dicitur dicitur dicitur dicitur dicitur dicitur
alio dicitur dicitur dicitur dicitur dicitur dicitur dicitur
presequibus dicitur dicitur dicitur dicitur dicitur dicitur
eos et dicitur dicitur dicitur dicitur dicitur dicitur dicitur
quod non seu concedimus dicitur dicitur dicitur dicitur
omnes et singulis prosequentes dicitur dicitur dicitur dicitur
libere debere valent et possunt omni quo tenentur dicitur
affirmat ac tenentur dicitur dicitur dicitur dicitur dicitur
ut quatenus indignationem nostram et fieri dicitur dicitur dicitur
ne committit. Sed

S

R. v. d. d. d. d.

Obr. 202. Rakovník. Městský archiv. Maještát krále Vladislava Jagellonce.

Majestát krále Vladislava II. Jagellonce z r. 1482 povoluje městu Rakovníku znak a právo pečetit voskem zeleným; současně přidává městu nový šestnáctidenní trh při sv. Martinu. (Viz obr. 202.)

Obr. 203. Rakovník. Městský archiv. Vazba Register vážných.

Registra vážná z r. 1589 v deskách 16×21 cm z tlačené vepřovice. (Viz obr. 203.)

MUSEUM MĚSTSKÉ.

Dr. K. Chytil, Malířstvo pražské v Rozpravách Č. Akademie 1906, 132.

Od r. 1897 jsou sbírky v přízemí městské spořitelny v Heroldově ulici.

Obsahuje pečlivě srovnanou sbírku praehistorických nálezů z rakovnického okolí: popelnice, keramiky, bronzy, dále:

Plastiky:

Znak pískovcový města Rakovníka, 0·75 m šir., 1·00 m vysoký, v obrubě ze stilisovaných květů. Nad znakem páska s letopočtem 1525. Pochází z ochozu na Vysoké bráně. (Viz obr. 204.)

Znak pískovcový království Českého, rozkročený lev, korunovaný, 0·88 m šir., 1·05 m vysoký, pod kolčím s korunou a pozdně gotickými příkrývadly. Pochází též z ochozu na Vysoké bráně. (Viz obr. 205.)

Obr. 204. Rakovník. Městské museum. Znak Rakovníka z Vysoké brány.

Obr. 205. Rakovník. Městské museum. Znak království Českého z Vysoké brány.

Andělé dva, troubící, dřevěné polychromované sochy v $\frac{5}{6}$ životní velikosti barokní, z 1. pol. XVIII. stol. Stály na varhanách chrámu sv. Bartoloměje v Rakovníce.

Relikviáře dva, 0·66 m vys., 0·32 m šir., dřevěné zlacené, barokní, stály na oltáři v kostele sv. Jiljí.

Reliefy dva, 0·10 × 0·17 m vel., polychromované, představují císaře Josefa II. a papeže Pia VI.

Obrazy:

Křídla archy,* z chrámu sv. Bartoloměje; 4 obrazy na dřevě, po obou stranách malované, každý 1·67 m vysoký a 1·12 m široký. Při otevřeném oltáři jeví se strany, jež jsou malovány na zlaté půdě, s obrazy: 1. Zvěstování P. Marii, 2. Narození Krista P., 3. Obřízka a 4. Pocta 3 sv.

*) Vyobrazeny byly v Památkách výtvarných z československé výstavy národopisné r. 1895, list 5.—8.

králů. Při zavřené arše se jevily: 5. Kristus v zahradě Getsemanské, 6. Bičování Krista P., 7. ukřižovaný Kristus a 8. Kristus vstal z mrtvých. Obrazy tyto zakoupeny byly r. 1496 pro hlavní oltář za 150 kop a jsou malovány českým malířem, jenž řídil se vzory nizozemskými.

1. Zvěstování P. Marie. P. Maria v modrém plášti a červeném rouše, za ní visí z okna goticky profilovaného koberec s motivem granátového jablka; anděl v bílém šatě a brokátovém plášti se zeleným rubem, spiatým sponou s čtyřlístem, se stříbrnými křídly, drží v levici žezlo zlaté, ovinuté páskou, na které gotickými minuskulemi napsána část z pozdravení andělského. Obličej je mají český ráz. (Viz obr. 206.)

2. Narození Páně. P. Maria v červeném šatě a modrozeleném plášti, sv. Josef, šedovlasý oděn v červenavý šat, drží hořící svíci. Andělci kol Ježíška mají jeden žluté roucho a stříbrná křídla, druhý bílé se zlatými křídly. Pastevci do chaty nahlížející oděni jsou červeně. V pozadí hrazené město. (Viz obr. 207.)

3. Obřizka P. Krista. Kněz držící Ježíška má zelený svrchní a modrý spodní šat; obřad provádí muž v hnědočerveném šatě, za ním stojící kněz čtoucí má šedý kožešinový límec. Za stolem stojící P. Maria v červeném rouše, bílé plně a modrém plášti, stojí vedle sv. Anny ve fialovém rouše a sv. Simeona v červeném šatě. Obraz je slabší ostatních. (Viz obr. 208.)

4. Pocta 3 sv. králů. P. Maria oděna jako na ostatních, Ježíšek sedící na její klíně přijímá zlatou nádobku, gotickým ornamentem zdobenou od klečícího Kašpara, v brokát oděného. Za ním stojí Melichar v zeleném plášti a dále pod korunou černý Baltasar v bílých spodkách, zeleném kabátci s bílou šerpou. Výborně malované jsou tváře a postoj Baltasarův. (Viz obr. 209.)

Na rubových stranách:

1. Kristus v zahradě Getsemane. Na stříbrném pozadí fialové skály. Kristus v šedém šatě. V popředí sv. Petr spící, v červeném rouchu a bílém plášti, sv. Jan, odvrácený tváří, v červeném šatě a zeleném plášti, sv. Jakub oděn jako sv. Petr. V pozadí Jidáš, žlutě oděný. Výraz a kresba obličejů výborná, anatomie poněkud skreslená. (Viz obr. 210.)

2. Bičování Krista P. Obnažený Kristus, s bílou plenou kol beder, přivázan jest k sloupu a bičován pochopem v žlutých přilehavých spodkách a zeleném kabátci a šlehán metlou jiným, v modrých spodkách a hnědém kabátě; v pozadí přihlíží Pilát v červeném plášti. Obličej je, zejména pochopů výrazné. (Viz obr. 211.)

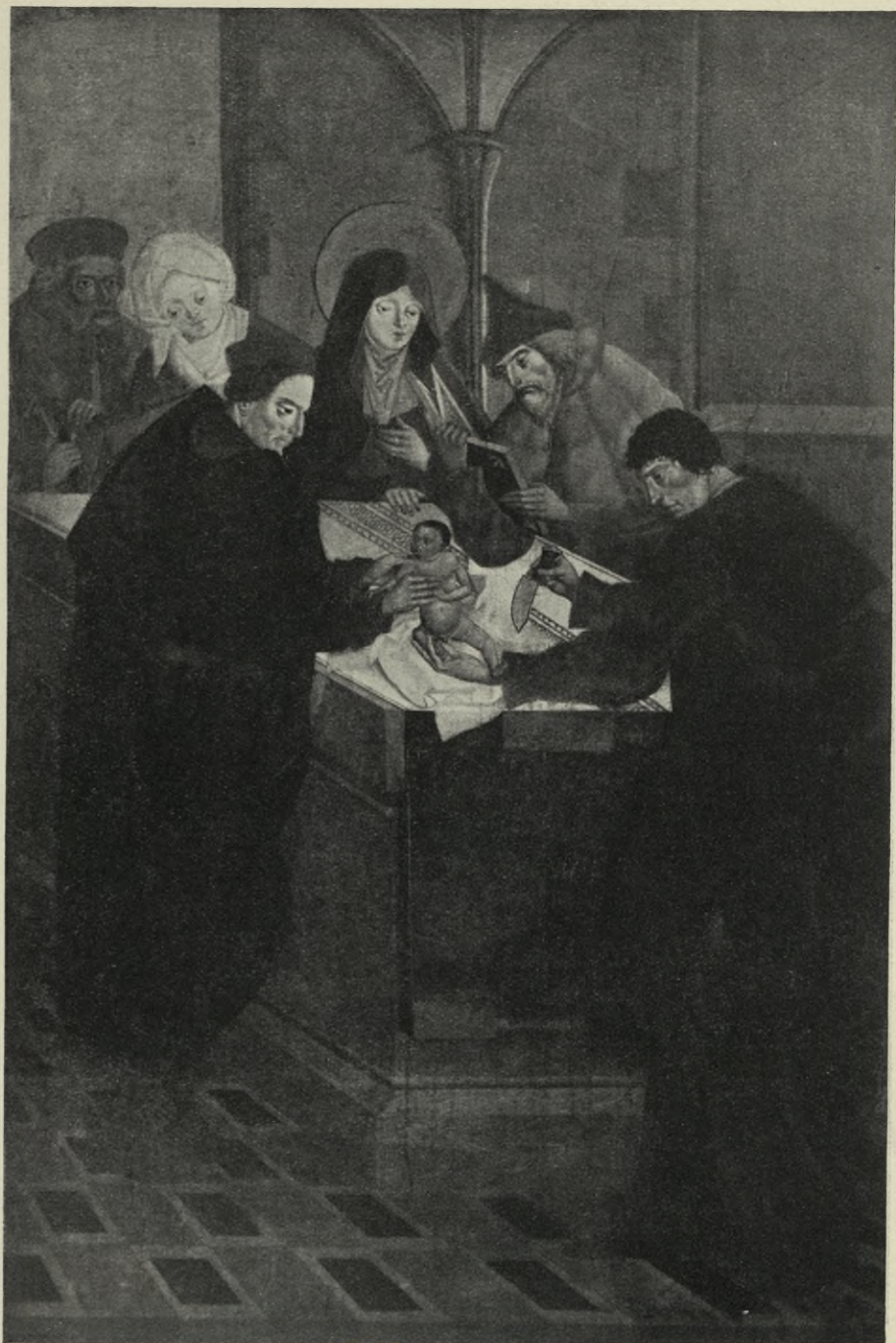
3. Ukřižovaný Kristus. Na temném nebi odráží se siné tělo Kristovo rozepjaté na kříž. Pod křížem stojící matka Boží v červenavém rouše a modrém plášti, i sv. Jan v zeleném plášti mají pročitěné bolestné výrazy. Obraz byl přemalován. (Viz obr. 212.)

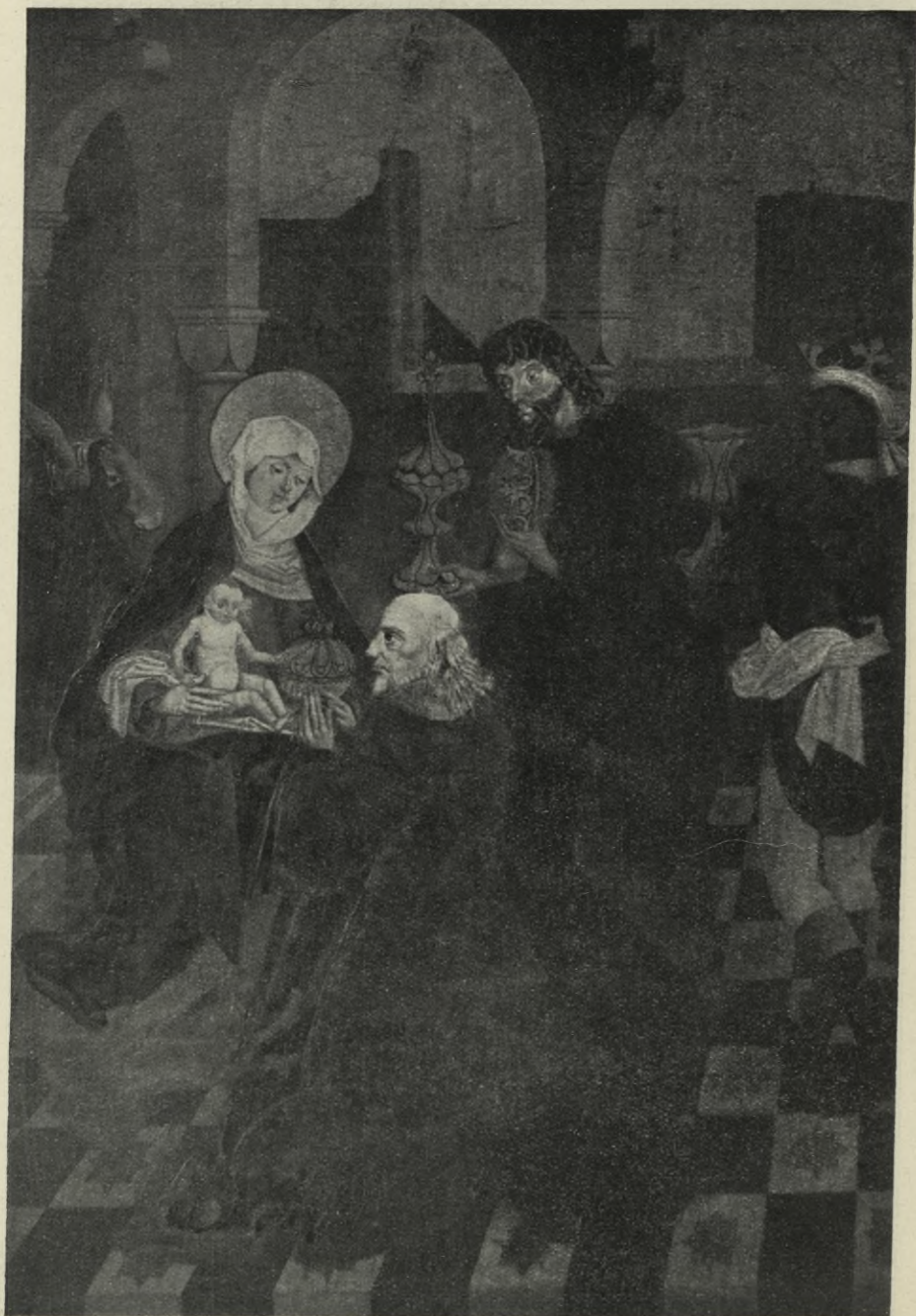
Obr. 206. Rakovník. Městské museum, Obraz zvěstování P. Marie z býv. hlavního oltáře
v chrámu sv. Bartoloměje. r. část vnitř. křídla.]

Obr. 207. Rakovník. Městské museum. Obraz naroz. Krista P. z býv. hlavního oltáře
v chrámu sv. Bartoloměje. 2. část vnitř. křídla.

Obr. 208. Rakovník. Městské museum. Obraz Obřízka Krista P. z býv. hlavního oltáře
v chrámu sv. Bartoloměje, 3. část vnitř. křídla.

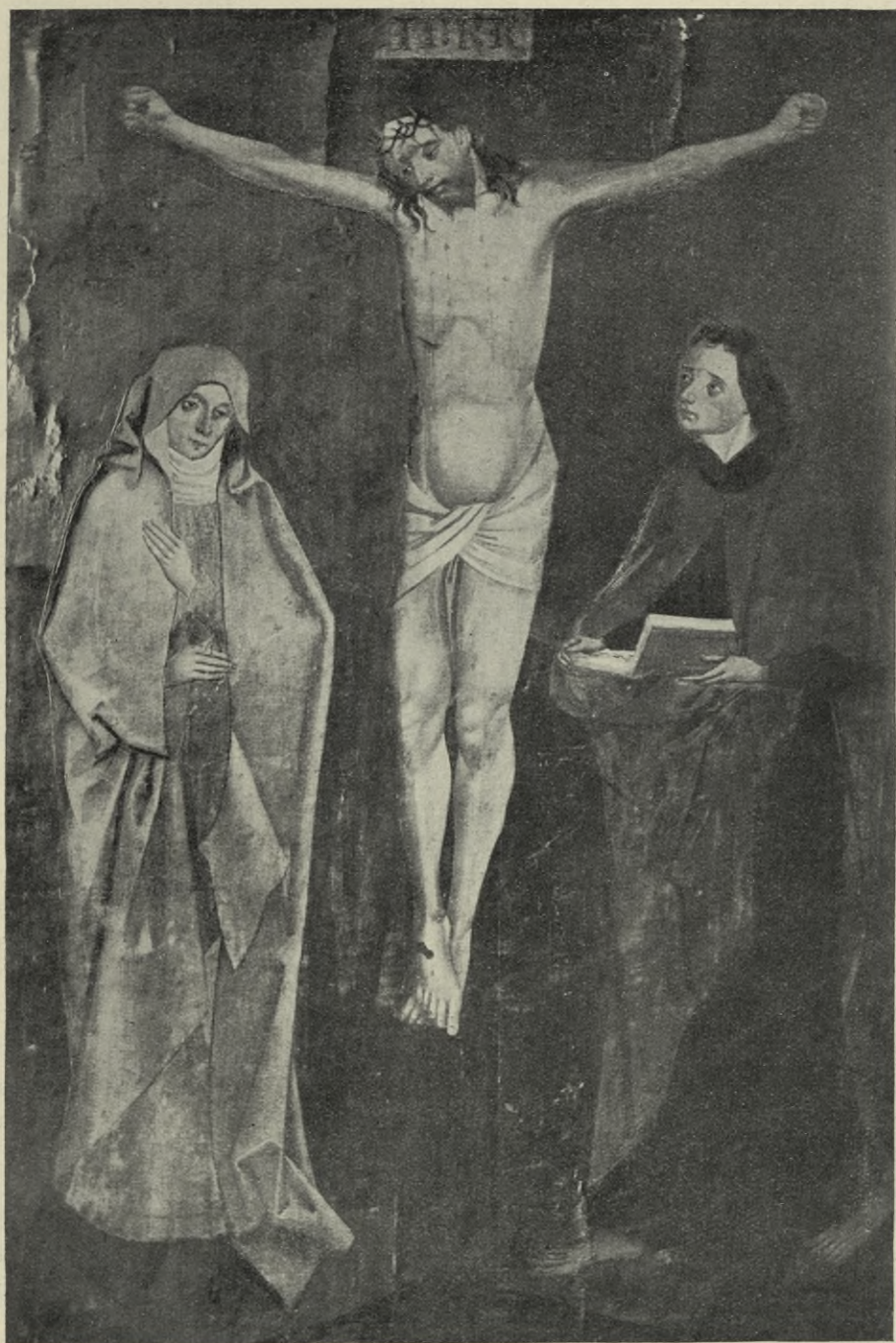
Obr. 209. Rakovnik. Městské museum. Obraz Pocta tří králů Kristu z býv. hlavního oltáře
v chrámu sv. Bartoloměje. 4. část vnitřního křídla.

Obr. 270. Rakovník. Městské museum. Obraz Krista v zahradě Getsemanské. Z rubu křídel
býv. hlavního oltáře v chrámě sv. Bartoloměje. ¶

Obr. 21r. Rakovník. Městské museum. Obraz bičování Krista. Z rubu křidel
býv. hlavního oltáře v chrámě sv. Bartoloměje.

Obr. 212. Rakovník. Městské museum, Obraz ukřižovaný Kristus. Z rubu křidel
býv. hlavního oltáře v chrámě sv. Bartoloměje.

4. Z mrtvých vstalý Kristus. Na stříbrné půdě odráží se Kristus v červeném plášti, držící bílou korouhev s červeným křížem; o náhrobník opírají se 3 spící zbrojnoši, z nichž dva oděni jsou v stříbrné zbroji a třetí nad to v žlutém plášti. Čtvrtý, probuzený, má červenou kápi a drží halapartnu. V popředí ležící zbrojnoš drží šupinovitou pavezou na rameni, na níž opis *Pane · buože · bud · při · nas · budeme · myšii · a · všech · hriřow · sprostie · nas · nedaj · zahinovi* ☩ *od · diabla · nam* 8 of ☩. (Viz obr. 213.)

Obrazy z bývalého bokového oltáře P. Marie v chrámu sv. Bartoloměje, dvě křídla, po 0·32 m šíř. a 1·22 m výšky, malována na dřevě. Na vnitřních plochách jest vyobrazen na levém křídle anděl v zeleně měňavém spodním a zlatě brokatovaném vrchním šatě, v levici žezlo držící, ovinuté páskou s nápisem: *ave maria gratia plena dom.* ~ Na druhém křídle jest P. Maria v modrém šatě a bílém plášti, červeně podšitým. Rámce obou křídel jsou ploché, s patronovaným ornamentem z růžic a listů, kol stonku ovinutých. (Viz obr. 214.)

Na rubových stranách obou křídel jest půda stříbrná s rytými kosočtverci, na levém křídle zobrazena postava sv. Kateřiny v zeleném šatě a červeném plášti a na pravém P. Maria v červeném rouchu a modrém plášti, nesoucí Ježíška. Obě světice mají černě kreslené koruny z gotických listů. Obě křídla pocházejí z prvé třetiny XVI. století a jsou místního původu, nejspíše dílem Jana z Rakovníka, jenž tam žil od 1500 do 1525. (Viz obr. 215.)

Část bývalé **archy** kostela sv. Vavřince v Senomatech: Líc ní plocha, 1·37 m vysoká, dělena jest ve čtyry obrazy po 0·35 m šíře a 0·66 m výšky, všechny na zlaté půdě a představují: 1. Zvěstování P. Marii; tato v růžovém rouše se zeleným pláštěm, s holubicí nad hlavou, anděl bílý v červeném plášti drží žezlo, ovinuté páskou. Za P. Marií splývá s lože pokrývka s gotickým zlatým ornamentem.

2. Navštívení P. Marie; tato, v těchže šatech jak výše, podává ruku sv. Alžbětě, oděné šedě, s červeným pláštěm, žlutě podšitým.

3. Narození Páně. P. Maria v tomže rouše jak výš, sv. Josef v blankytném šatě a červeném plášti; v pozadí záclona s červeným ornamentem.

4. Pocta 3 sv. králů, již přinášejí dary Ježíškovi, sedícímu na klíně P. Marii, oděné jak výš; Kašpar klečící v spodním šatě fialovém a plášti červeném, Melichar v tmavě fialovém plášti drží kaditelnici. Baltasar v bílých spodkách a hnědém brokátovém kabátci drží roh s myrrhou. (Viz obr. 216.)

Rubová plocha ve dvou obrazech: 1. Sv. Barbora pod korunou z perel, v tmavě purpurovém šatě a rudém plášti, na němž ryt zlatem brokát, lem pláště posázen perlami a drahokamy na zlatě, levicí ukazuje na věžku v přízemí gotickou a románské architektury v 1. patře.

Obr. 213. Rakovník, Městské museum, Z mrtvých vstalý Kristus, Z rubu křidel
býv. hlavního oltáře v chrámě sv. Bartoloměje.

Obr. 214. Rakovník. Městské museum. Líc archy Marianské z býv. hlavního chrámu sv. Bartoloměje.

Obr. 215. Rakovník. Městské museum. Rub archy Mariánské z býv. hlavního chrámu sv. Bartoloměje.

Obr. 216. Rakovník. Městské museum. Lící strana z býv. archy kostela sv. Vavřince v Senomatech.

Obr. 217. Rakovník. Městské museum. Obraz sv. Barbory a sv. Kateřiny z býv. archy kostela sv. Vavřince v Senomatech (rubová strana).

2. S v. K a t e ř i n a v spodním červeném rouše, hermelinem lemovaném, přes to sukni zelenou, zlatě brokátovanou a plášť purpurový, jehož lem posázen got. majuskulemi psanými prosbami latinskými. Světiče drží

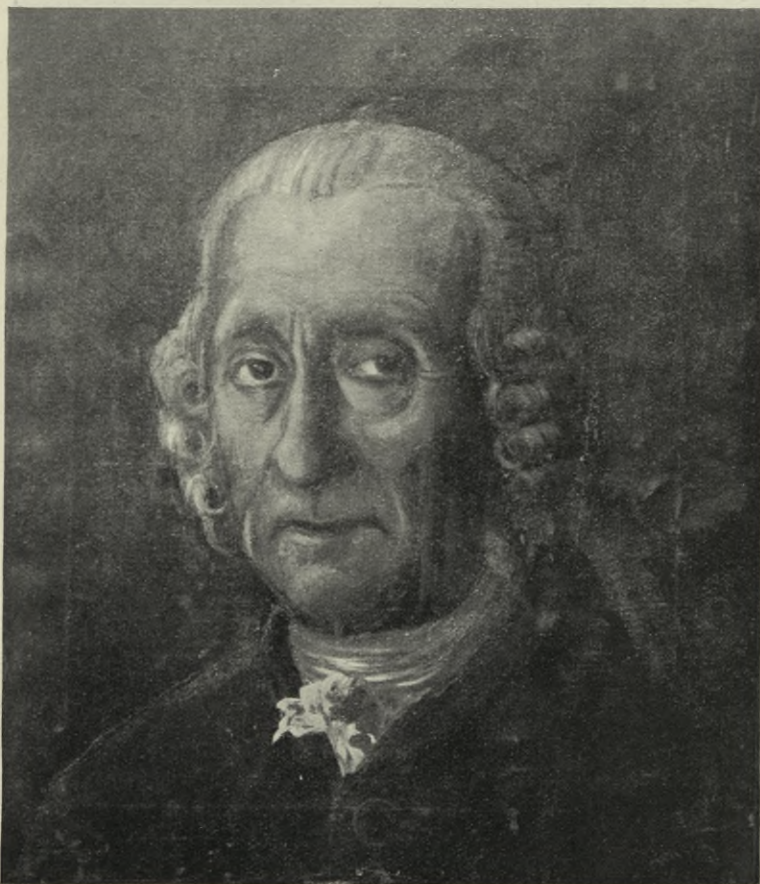

Obr. 218. Rakovník. Městské museum. Obraz P. Marie z Olešné.

v levici knihu, v pravici meč a na hlavě má korunu perlami posázenou. Obou obrazů rubových pozadí jest žluté, zdobeno rytými kosočtverci a růžicemi. (Viz obr. 217.) Senomatské tyto malby jsou vynikající památky malířské od českého mistra z 2. polovice XV. století.

Obraz P. Marie s Ježíškem $1\cdot04 \times 1\cdot50$ m veliký, na plátně; P. Maria v bílém, perlami, medaillony a penízi posázeném šatě, drží stejně oděného Ježíška a jest korunována dvěma anděly v žlutých šatech. Obraz býval v Olešné na oltáři a jest z druhé pol. XVIII. stol. (Viz obr. 218.)

Obraz sv. Krištofa, $0\cdot90 \times 1\cdot40$ m vel., na plátně; uprostřed nese sv. Krištof Ježíška na ramenou, kolem sedí zemští patronové. Pochází z některého okolního kostela z poč. XVIII. stol.

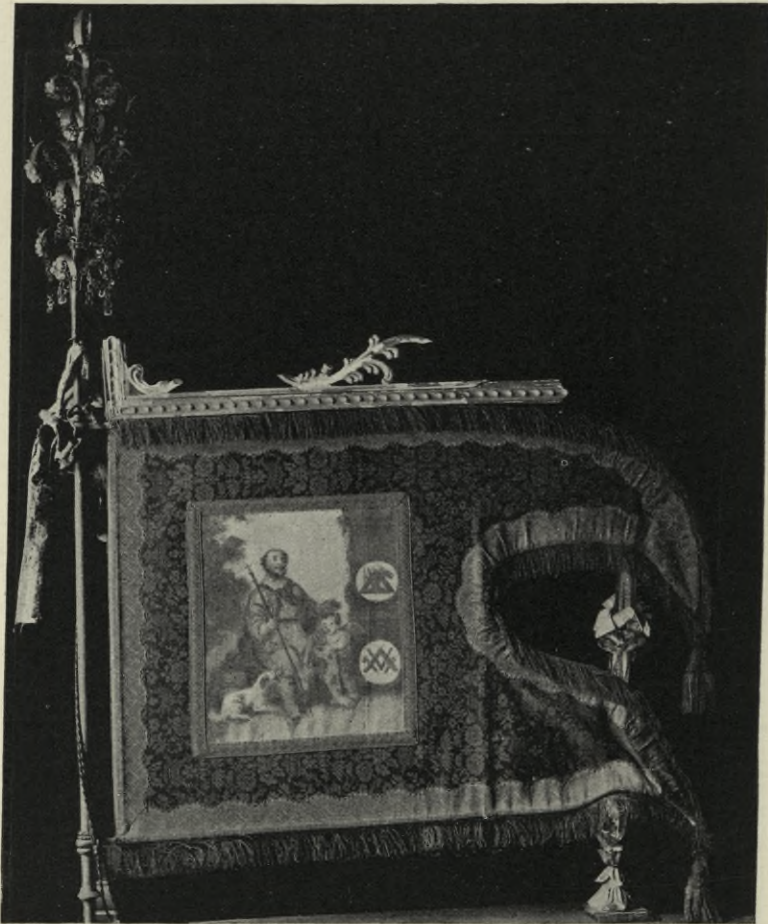
Obr. 219. Rakovník. Městské museum. Podobizna konšela Frant. Radnického.

Madonna na dřevě $0\cdot38 \times 0\cdot44$ m vel. v zelenavém šatě s plnou světle hnědou a rusých vlasů. Ježíšek drží v rukou hrušky půl. Německý mistr z druhé pol. XVII. stol. Pochází z majetku rodiny Košťálových v Rakovníce.

Obraz Nejsv. Trojice, $1\cdot32 \times 2\cdot50$ m vel., na plátně, představuje v oblacích Nejsv. Trojici, dole město Rakovník se 4 branami, nad ním na oblaku klečí a modlí se za město sv. Bartoloměj. V popředí v pravo drží anděl kartuš s chronogramem: HANC IN AETERNVM CVSTODI

(= 1713). Výborně kreslený obraz byl na hlavním oltáři kostela Nejsv. Trojice, opraven r. 1710 *Sam. Torrere*m.

Madonna s Ježíškem, 0.52 × 0.66 m vel., na plátně na zlaté půdě, ve velmi chatrném stavu, s nápisem: *Thaumaturga Mnerij Aulo-Regensis Ord. Cisterciien Anno 1770*. Pochází z kláštera cisterciáků a býval na oltáři bočním v kostele Nejsv. Trojice.

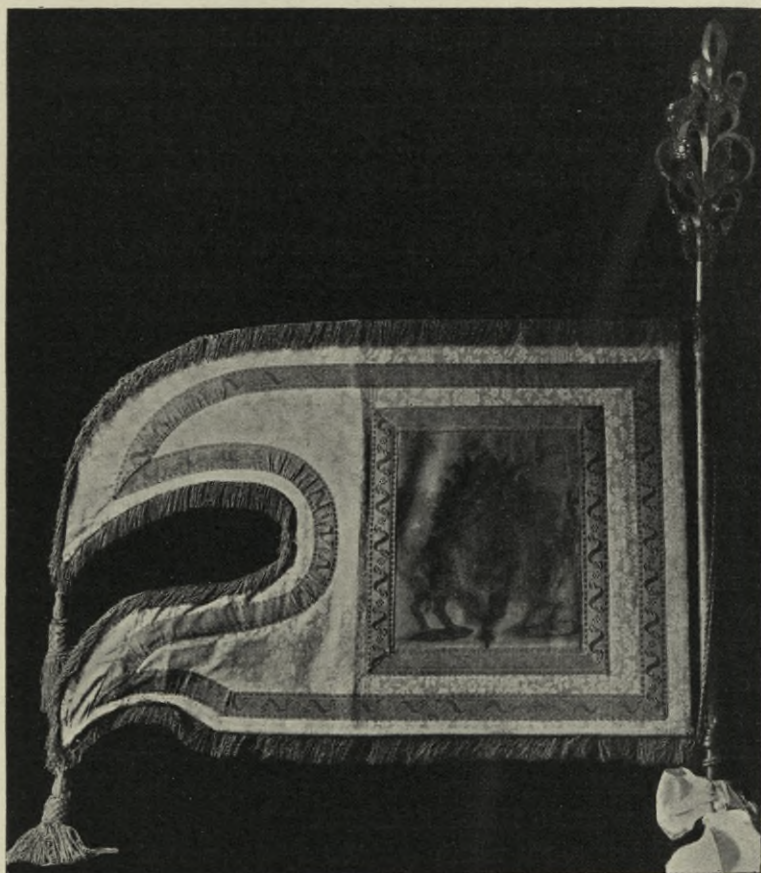
Obr. 220. Rakovník. Městské museum. Cechovní prapor zedníků.

Podobizna plasského opata Cisterciáků Silvestra Hetzera, 1.30 × 2.11 m vel., na plátně; po kolena zobrazený opat v spodním bílém, svrchním černém rádivém šatě, s čepičkou na hlavě, opírá se o plán konventu v Plasích. V pozadí červená záclona a výhled do kraje, v němž viděti kostel. Dobrá malba z XVIII. věku.

Podobizna Frant. Radnického konšela rakovnického, na plátně, 0.32 × 0.38 m vel., hlava v bílé paruce. Z prvé polovice XVIII. věku. (Viz obr. 219.)

P o d o b i z n a na dřevě, $0\cdot30 \times 0\cdot44$ m vel. Hlava z profilu v zelenavém biretu; pravíci drží se na rozhaleném krku koženého kabátce. Realistická malba ze XVII. věku holandského mistra.

K r a j i n a, $0\cdot75$ m \times $1\cdot00$ m vel. V popředí hrají 3 sedláci v karty, na levo dojí selka krávu, na pravo váží myslivci jelena, v pozadí zbořenina, před níž jezdec napájí koně. Obraz z XVIII věku, rovněž holandského původu, byl v majetku rodiny Krautstenglovy v Rakovnici.

Obr. 221. Rakovník. Městské museum. Cechovní prapor pekařů.

K r a j i n a, $0\cdot44 \times 0\cdot62$ m vel., na plátně, v popředí průvod vlašských vinařů vycházejících z letohradu a tančících. Tvrdá malba italská z I. polovice XIX. věku.

P o h ř e b n í š t í t y, 20 kusů po $0\cdot40 \times 0\cdot48$ m vel. na plátně, na některých znaky cechovní, na jiných scény z bible. Jsou z r. 1837.

Cechovní praporce, 9 kusů, s malovanými znaky cechovními a patrony. Některé, jako praporec zednického cechu (viz obr. 220.)

a pekařského (viz obr. 221.) mají pěknou kytku kovanou na konci žerdi. Jsou z konce XVIII. věku.

Standarda ostrostřelců $0\cdot40 \times 0\cdot40$ m vel., má na jedné straně obraz sv. Václava na koni, na druhé dvojhavého orla na žlutém hedvábí. Byla v chrámě sv. Bartoloměje a pochází z r. 1661.

Krabička $0\cdot08$ m dl., $0\cdot045$ m šir. a $0\cdot025$ m vys. z achatu; na víčku ze slon. kosti namalovány jsou miniaturní podobizny císaře Františka I., cíře Alexandra I. a krále Viléma III. Vídeňská práce z r. 1814.

KNIH chová museum na 500 kusů, z nichž pozoruhodny jsou:

Zbytek zpěvníku ze XIV. století. Obsahuje 4 listy $11\cdot5 \times 13\cdot5$ cm velké, na pergamenu psané noty neumové.

Zbytek ze zpěvníku z XV. století. 1 list $0\cdot26 \times 0\cdot34$ m velký vyplněný notami zv. „muří nožkou“. Initiala J malována modře a červeně.

Kancionál literátů z konce XVI. věku, $0\cdot34 \times 0\cdot53$ m vel., 325 listů psaných na papíru, 9 illuminovaných listů na pergamenu. L. 10.: V initiale A zvěstování P. Marii, dole Jonáš s podobiznou nepodepsanou.

L. 65.: Dole sv. Jiří potírá draka, po stranách rozviliny.

L. 79.: Initiala V, v ní nanebevstoupení Páně dole umučení sv. Vavřince s dárce Vavřincem Mautwiczkou, řezníkem.

L. 92.: Initiala D, v ní seslání Ducha Sv. Na okraji věž Babylonská, dole dárce Jan St. z Gryllova a datum 1594. (Viz obr. 222.)

L. 108.: V initiale P křest P. Ježíše, dole andělé přicházejí k Abrahamovi. Výborná práce.

L. 124.: V initiale K beránek Boží, dole večere Páně mezi dvěma dárce. Nedokončený náčrt.

L. 145.: Celý list pomalován rájem; v rozích 4 evangelisté, dole dva dárce.

L. 218.: V initiale R hrozny z Kaanan; dole Kristus vysílá apoštoly, vedle dárce Jan Zahrádka z Louštině a datum Ad. $\frac{24}{viii}$ bris ANNO 1593

L. 235.: V initiale K Hospodin, dole Kristus na hoře Tábor, v levo dárce A. Slavík, v pravo Marek Zahrádka.

Kancionál jest dílem malíře *Jakuba Špačka* z Prahy.

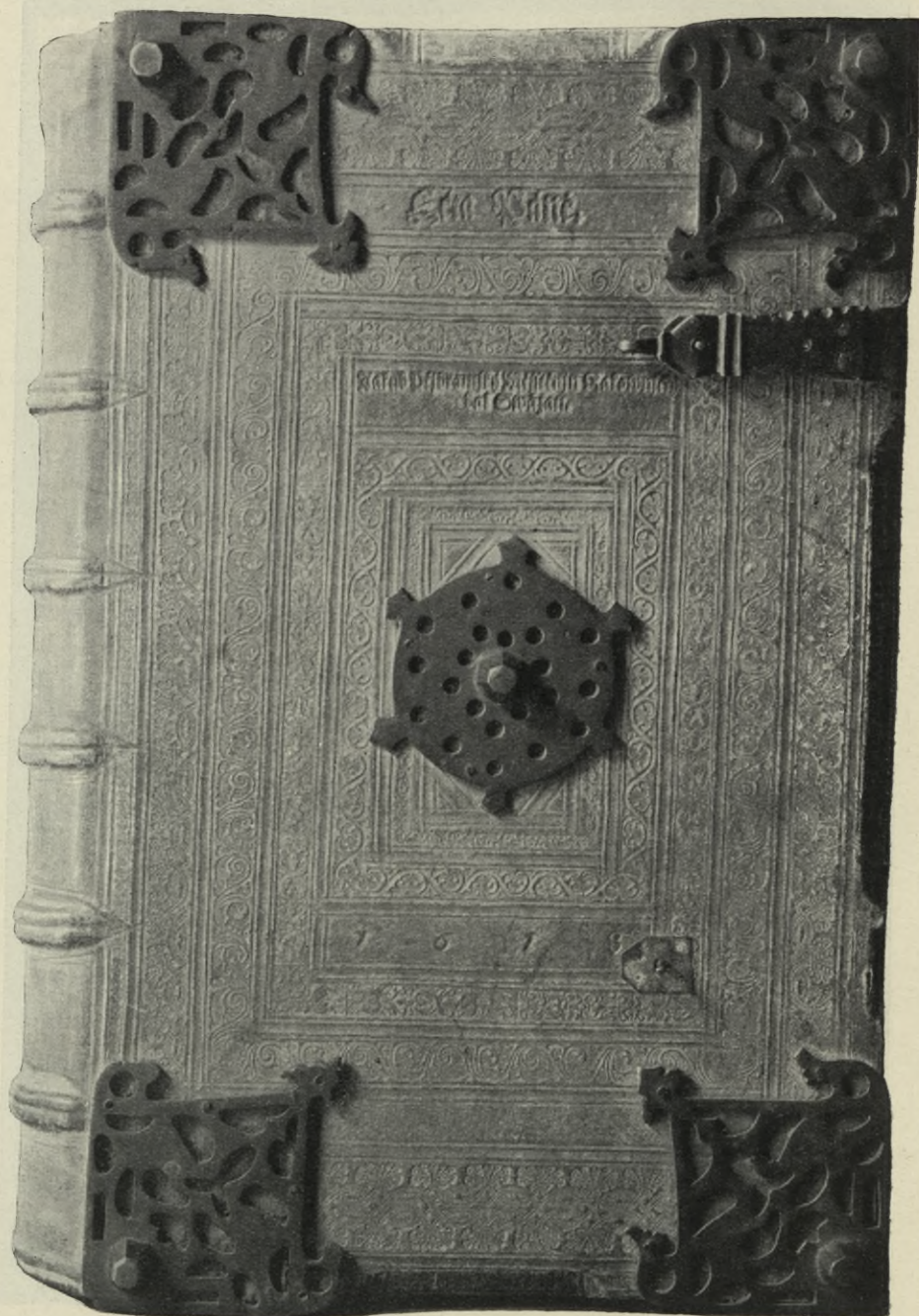
Ukazovatel datován z r. 1642.

Desky z tlačené teletiny s mosazným kováním a nápísem

NVMERO SECVNDO.

Zpěvníky literátů dva čtyřhlasové, psané na papíře, $0\cdot32 \times 0\cdot22$ m vel.; zachovány z nich 122 listy. Napsal je v l. 1581—1587 kantor *Jan Stefanides Peldřimovský*. Obsahuje též píseň o „svatém Janu Husovi“. Desky z bílé vepřovice s tlačeným ornamentem na hnědé půdě mají nápisy: Tenor 1598 a Alt 1598.

Modlitby, $0\cdot11 \times 0\cdot16$ m psané kursivou na papíru, 304 strany; ze XVI. století.

Obr. 223. Rakovník. Městské museum. Vazba žaltáře z r. 1618.

Žaltář literátů čtyřhlasný, 0·29 × 0·44 m vel., 431 strana na papíru s initialami červenými a modrými. Sepsal D. Krinitus z Hlavačova. Mnohá místa jsou vystřihána Jesuitou Koniášem. Desky z bílé vepřovice pokryté tlačenými ornamenty mají nápis:

Letá Páně
Jakub Přibramský Měšťtění
Rakownický dal Swázati.
1 6 1 8

Mosazné vysekávané kování na rozích a v středu růžice. (Viz obr. 223.)

Věnování veršované papírové, na obrubě vystřihovaný vavřínový věnec; uprostřed počiná:

Letha Panie tisyczeho
sšestisteho čtyrczateho
a k tomu wenyše sšesteho
Septembris pak dne Sedmeho
Od Kratochwile Adama
tafo banie byla dana
etc.

Věnování toto jest práce Matyáše Mrkvičky Berounského, allumna školy Rakownické, a bylo nalezeno v makovici věže chrámu sv. Bartoloměje.

Z NÁBYTKU uvádíme: Židle z hradu Krakovce, dubový lenoch 0·30 × 0·46 m vel. z vyřezávaných listů akantových; z meze XVI. a XVII. věku.

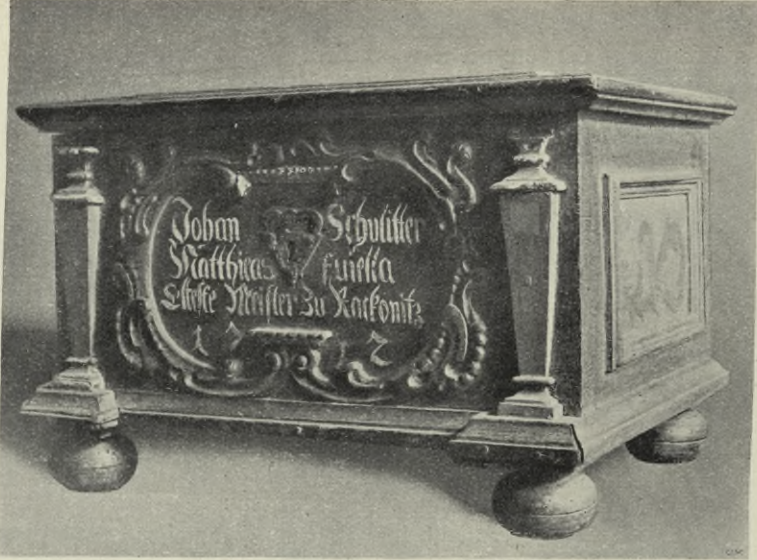
Kostelní lavice z r. 1604 z kostela Nejsv. Trojice, 2·10 × 2·70 vel., z měkkého dřeva, na rozích podpírají z točené sloupky baldachýn. Malované znaky na lenochu nad sedadly s podpisy: Daniel Štankowicz z Kauffinie, Jan Bahradka z Kauffinie, Tobiasz Marek Ruchniowski z Šöffenbergu, Wladicus z Gerstorfu.

Nad znaky napsány průpovědi české: „dobře swiedomi nad žlato lepssi“; „trpielivost ma korunu witezstwi z sšastneho trunu“ a latinské: „HODIE MIHI CRAS TIBI“ „VESPERA IAM VENIT, NOBISCVM CHRIS TE MANETO | EXTINQVI LVCEM NE PATIARE TVAM.“ Za malbu znaků na lenochu zapláceno Honzovi Jesenskému 50 kop m.

Cechovní truhlice. 1. Kožišník ů, dřevěná, 0·56 m dl., 0·36 m šir. a 0·36 m vys. Vpředu dva pilastry a kartuš vroubená plastic kými malovanými ornamenty. Vpředu nápis: Johann Schullitter | Mathias fuiella | Elteste Meister zu Rakonitz 1712. (Viz obr. 224.)

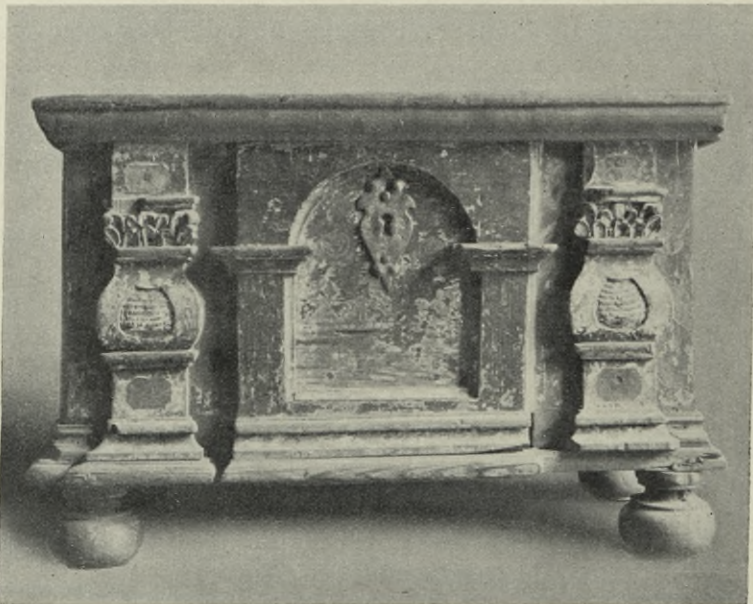
2. Krejč ů, 0·46 m dl., 0·30 m šir. a 0·37 m vys. dubová, malovaná s barokními pilastry vpředu. Z XVIII. stol.

3. Společných řemesel 0·52 m dl., 0·32 m šir. a 0·37 m vys., dubová, malovaná s barokními pilastry vpředu. Z XVIII. stol. (Viz obr. 225.)

Obr. 224. Rakovník. Městské museum. Cechovní pokladnice kožešníků.

4. Pekařů 50 cm dl., 36 cm vys., zdobená vroubkovanými lištami z XVIII. stol. (Viz obr. 226.)

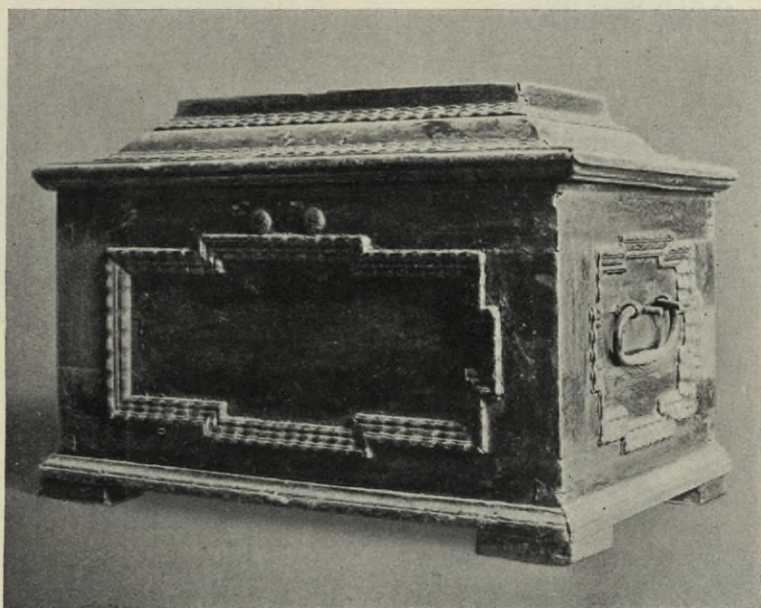

Obr. 225. Rakovník. Městské museum. Cechovní pokladnice spoj. řemesel.

Skříň dubová, 2,25 × 1,52 m vel., v náplních a na otupených rozích řezané polovence, kování pocínované; jest z XVIII. stol.

S k ř í ň, dubová, $2\cdot20 \times 1\cdot30$ m vel., $0\cdot65$ m hluboká, dvojkřídlá, ve výplních řezby, na otupených rozích $0\cdot18$ m šir. pilastry. Kování prosekávané, pocínované; z 1. pol. XVIII. stol. Pochází z rodiny Malců v Rakovníce.

D v é ř e dubové, $1\cdot06 \times 1\cdot70$ m vel., na přední straně ve dvou výplních plochy ornament něm. renaissanční. Z konce XVII. stol. Pocházejí z domu Beckovského v Rakovníce.

Obr. 226. Rakovník. Městské museum. Cechovní pokladnice pekařů.

Z KOVOVÝCH PŘEDMĚTŮ uvádíme:

K l í č gotický, $0\cdot23$ m dl., s pěknou prosekávanou rukojetí, z konce XV. stol.

K ř í ž kovaný, $1\cdot84 \times 1\cdot24$ m vel., z chrámu sv. Bartoloměje ze XVII. stol.

K l e p a d l o kované, $0\cdot22 \times 0\cdot17$ m vel., dole v masku končí. Jest z počátku XVII. stol.

Z á m e k $0\cdot48 \times 0\cdot33$ m vel., otevřený, německý, s rytou krycí deskou; z chrámu sv. Bartoloměje z poč. XVII. stol.

K o v á n í oválné s poprsím muže v turbanu, $7\cdot5 \times 5\cdot5$ cm vel.; na desce připojena dvojitá klička z polokuliček. Bronz. Nalezeno v lese u Senomat.

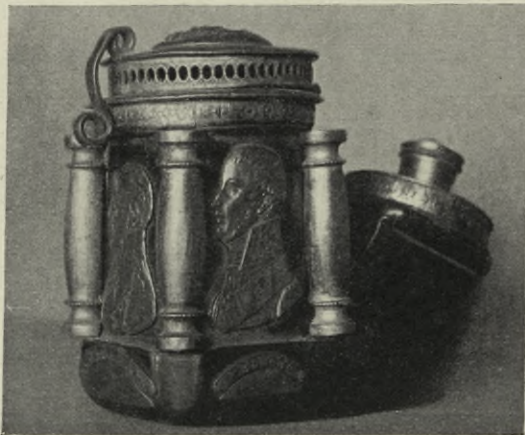
U c h o 18 cm dl., 2 cm silné, rýhované, končí ve dvě hlavy orlí. Bronz.

H l a v í c k a kapucína, železná, $5 \times 3\cdot5$ cm vel., výborně modelovaná.

Zvon, 0·17 m v prům., 0·15 m výšky; pod korunkou pásek z lupen akantových, dolů obrácených; na plášti krucifix s P. Marií a sv. Janem Mil., po stranách nápis Anno 1713 a 2 medaillony; na jednom W pod korunkou, na druhém křížek a Madonna. Na druhé straně pláště znak otřelý, pod ním písmena W. N. C. D. R (Waldstein nata Com. de R.).

Lodička na kadidlo, mosazná, tepaná; 0·13 m dl., 0·07 m šir. a 0·14 m vys., stojí na kulaté nožce, o níž se opírá delfin, nesoucí lodičku. Z konce XVII. stol.

Visutý zámek, 0·25 × 0·19 m vel., 0·11 m silný, z konce XVI. stol. Jest ze Senomat.

Obr. 227. Rakovník. Městské museum. Dýmka s reliefy Viléma III., Nelsona a Blüchera.

Klepadlo 0·18 m × 0·25 m vel., v podobě muže s knírem; na desce znak ševců; barokní, z druhé pol. XVIII. stol.

Tabatěrka stříbrná, uvnitř zlacená, 8 × 5·5 cm vel., 3·5 cm vys., na vykrajovaném půdoryse; na víku rytá honba na kance, na svislých stěnách bohyně lovu. Pražská práce. Značka: AB a datum 1800.

Dýmka z bruyerového dřeva 11 cm v. a 6 cm š., mosazí kovaná, s vypuklými podobiznami generálů Nelsona, Blüchera a krále Viléma III. Jest z r. 1815. (Viz obr. 227.)

Pečetidla: Č. 1. Stříbrné, 4 cm v prům., s Vladislavským znakem Rakovníka a opisem: *sigillum civitatis Rakovník*; nyní v z. museu v Praze.

Č. 2. Mosazné, 6·4 cm v průměru s Vladislavským znakem města a opisem z majuskulí: *SIGILLVM : CIVITATIS : RAKOVNICENSIS*. Je z konce XV. století.

Č. 3. Bronzové, 5 cm v prům., s Vladislavským znakem města a opisem z minuskulí: *Sigillum civitatis Rakonicensis*. Jest z počátku XVI. století.

Č. 4. Mosazné, 5 cm v průměru, má na obrubě věneček, uprostřed raka, kolem 4 hvězdy a po stranách písmena: M a H. (Viz obr. 228.)

Č. 5. Železné, 3,8 *cm* v průměru uprostřed znak města, kolem opis: Sig. regiae Civitatis Raconicensis. Ze XVII. stol.

Č. 6. Mosazné, 3,2 *cm* v průměru; uprostřed znak města, kolem opis Sigil. exped. reg. ac dist. urbis Raconae.

Č. 7. Stříbrné, 3,2 *cm* v průměru; uprostřed znak města, kolem opis: S. CIVITATIS · RAKOWNIK. Je z XVIII. stol.

Obr. 228. Rakovník. Městské museum. Pečetidla města č. 2 a 4.

Obr. 229. Rakovník. Městské museum. Pečetidla cechu ševců (č. 9.) a soukeníků (č. 10.)

Č. 8. Mosazné, 4 *cm* v průměru. Uprostřed znak, v něm nahoře rak, pod ním nůžky, kolem nich datum: 1650. Opis: PECZET · POCTIVIHO · RZEMESLA · KREYCZOVSKIHO · MIESTA · RAKOWNIKA ·

Č. 9. Mosazné, 4 *cm* v průměru; uprostřed znak, v něm tři boty; nad ním F. III. pod císařskou korunou. Kolem opis: SIGILLVM · SVTOR : IN · CIVITA · RAKOWNIK · Jest as z téhož roku jako předešlé.

Č. 10. Železné, 4,8 *cm* v průměru; uprostřed znak soukeníků s kolčím a příkrývadly; kolem opis: SIGIL DER TVCHMACHER ZVNFT IN STAT RACKONITZ. Jest z konce XVII. stol. (Viz obr. 229.)

Kromě toho též sbírka cechovních jiných pečetidel.

Taliř cínový, 0·28 m v průměru; na dně rytina sedláka, nesoucího zajíce. Vzadu datum 1761 a značka:

Ze SKLA a KERAMIKY uvádíme: K o t o u č e dva skleněné, 0·14 m v průměru; na jednom namalován Adam a Eva a 1661. Pocházejí z okna chr. sv. Bartoloměje v Rakovníce. (Viz obr. 230.)

V á s a, 0·28 m dl., 0·19 m šir. a 0·16 m vys., z modrého skla, zdobena 6 festony vavřínu, upevněnými stuhami; držadlo z 2 věnců vavřínu stříbrné. Empirová práce, pochází ze Slabec.

T a l í ě prosekávané porcelánové, 9 kusů 0·23 × 0·32 m velké; z 1. pol. XIX. stol. se značkou továrny v Dalvicích.

Obr. 230. Rakovník, Městské museum, Malovaný kotouč z okna chrámu sv. Bartoloměje.

P o h á r 0·19 m vys., z dvojího skla, bílého a žlutého, probroušeného v kotoučích. Na plášti řezané poprsí Krista P. kříž nesoucího. Z počátku XIX. stol.

Kromě toho obsahuje museum sbírku pohledů na město a okolí, dále sbírku národopisnou.

V. Sloupy a sochy v Rakovníku a okolí.

SOUSOŠÍ P. MARIE stojí na Husově náměstí od r. 1749, kdy postaveno nákladem obce a ctitelů P. Marie mistrem *Křištofem Knopjem* z pískovce novohradského.

Sochy kolem středního pilíře stály na kamenném zábradlí. Když r. 1829 při popravě vraha Ševčíka sousedka Kalíková vystoupila na jednu ze soch, kterou porazila, dala správa města zábradlí zbořiti a nahradila je patníky, spiatými řetězy. Sochy dala postavit na vypiaté čtyry konsoly u sloupu, na jichž místě asi stávaly vásy. Zároveň dána na sloup jiná,

Obr. 231. Rakovník. Sousoší P. Marie na Husově nám.

větší socha P. Marie. Posledně obnoven sloup r. 1894, při němž znovu některé části pozlaceny.

Střední pilíř utvořen jest ze čtyř pilastrů a stojí na 3 m vysokém podstavci, v jehož jádře jest schránka, železnými dvířky uzavíratelná; krycí římsy podstavce stáčejí se uprostřed stran v závit. Dřík pilíře, posázen stilisovanými obláčky, v jejich středech jsou hlavičky, stojí na attické patce a zakončen jest čtyřstrannou hlavicí o jedné řadě lupen akantových a závitoch na rozích. Nad hlavicí zvedá se barokně prohýbané kladí o trojdílném architravu, baňatém vlysu, čabrakovým ornamentem pokrytém a bohatě profilované, vykrajované římsce, na níž stojí mezi andělíčky v nadživotní velikosti socha P. Marie s Ježíškem pod barokními korunami. Z podstavce vystupují 4 mohutné konsoly, stočené v závit, na jejich krycích římsách stojí sochy v nadživotní velikosti sv. Václava, Víta, Prokopa a Vojtěcha, dobře tesané. Celková výška sousoší 12 m.

Na pilíři jsou nápisy

na severní straně:

URBS
RAKONA
ET
DEVOTI
CULTORES
MARIOPHILI
EXSTRU
XERUNT.

na východní straně:

VIRGO
DEI GENITRIX
PIA PAX SIT IN
URBE RAKONA
QVÆ
BENEFACTORES
PROVOCET
IN
MERITA

na jižní straně:

URBS
RAONA
ATQVE
BENEFACTORES
PII
HONORI
MARIANO
DEVOTE
EXSTRU
XERUNT

Všecky tři nápisy jsou chronogramy, jež dávají r. 1749. Na západní straně, kam obrácena jest též socha P. Marie, jest schránka; nad ní vytesán znak Rakovníka s datem obnovy: R. V. MCCCXXIX. (Viz obr. 231.)

SLOUP pískovcový s pěkně tesanou sochou P. Marie stojí západně od Rakovníka u cesty do Senomat. Na hranolovém podstavci nápisy:

Leta

Paně 1701

Ke czti a k Chw

aŕle Rodicki Bozi

Bolestne k -Pa

matce Po

stawena.

Nápis je ve vavřínovém věnci. Nad tím: Obnoveno v 1901 nákladem Joh. Zákonové.

SOCHA SV. VOJTĚCHA pískovcová, krátká, bez ceny, stojí v polích u Rakovníka; na podstavci má nápis:

Pros před trunem welebnosti
Swatý Wogtěšše!
By wlast naše wšší hognosti
Kwětla k utěšše.
Vypros nam urody zemské
Wzbuď w prsau wděky
Chraň před pádem plemě České
Zde i na wěky.
Tato socha byla nákladem
Jana Herolda

měštěnjna Rakownjckého postawena roku 1844.

SOCHA SV. MIKULÁŠE stojí za městem před jatkami. Podstavec postaven r. 1894 nákladem Joh. Zákonové. (Viz obr. 232.)

SOCHA P. MARIE s Ježíškem stojí při silnici jižně Rakovníka na sloupu, na jehož podstavci nápis:

COMMVNI
OMNIVM PERFUGIO
FELICI PEREGRNAN
TIVM TERMINO
RACONENSIVM
ADVOCATAE
MAXIMAE MATRVM
MATRI THAMATVRGAE
SACRO-MONTANAE
MATHÆVS STOG
SENATOR RACONAE
DEMISSO SACRA
BAT
AFFECTV

Na podstavci sochy — běžné práce — datum: 1704.

SOCHA SV. ANTONÍNA PADUANSKÉHO stojí u silnice do Olešné na 4bokém sloupci s korintskou barokní hlavicí z přílepského pískovce. Původní socha a podstavec jsou dle chronostichu v nápisu z r. 1719. Soška as 0.90 m vysoká jest před nedávnem vyměněna. Na sloupci jsou nápisy: HO | MINI | CAE | LESTI | AN | GELO | TER | RE | STRI | MIRA | CVLO | RVM | MIRA | CVLO | BEA | TO | ANTO | NIO. Na dolejší části podstavce: PADVANO | CLIENTVM | POSVIT | OBLI-GATIO. Na severní straně: ET | DECIMA OCTAVA IVNII | PRÆSENTE VRBE | REGIA RACONA. Na západní straně: IN HONOREM | EIVS

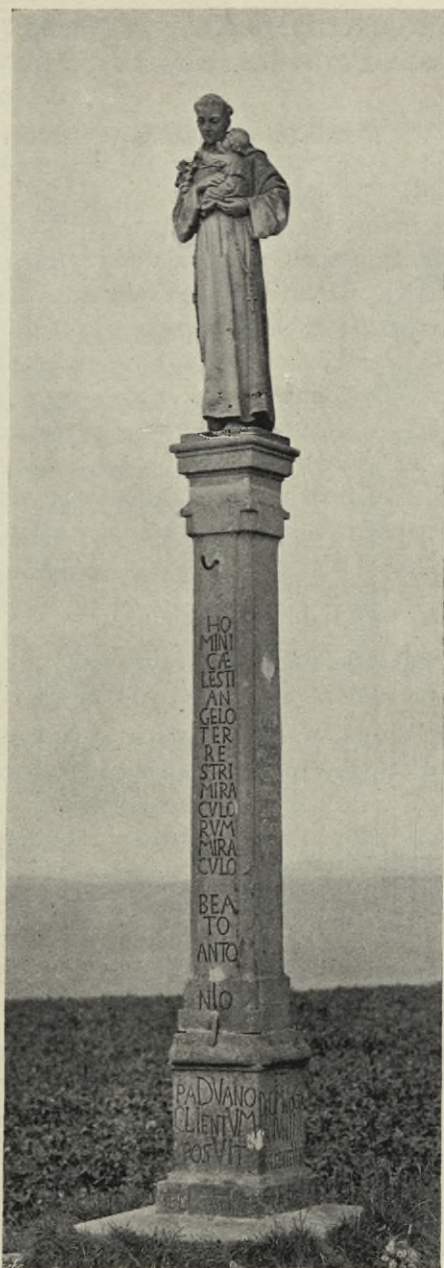

Obr. 232. Rakovník. Socha sv. Mikuláše.

BENEDIXERAT | RAONICENSIS. Na straně jižní: PRO TEMPORE |
 DECANVS | GEORGIVS IOAN | NES ELZEARIVS | LIBERTINN. (Viz
 obr. 233.)

SOCHA SV. ŠEBESTIANA na cestě ku Kněževsi stojí na sloupu
 s barokní korintskou hlavicí. Světec zobrazen jako nahý mladík šípy
 probodaný, přivázaný k pni stromu. Na podstavci: A. D. 1714.

SOCHY P. MARIE a SV. PROKOPA jsou u cesty k Chrá-
 štanům. Socha P. Marie na sloupu s jonskou barokní hlavicí sedí a drží

Obr. 233. Rakovník. Socha sv. Antonína Pad.

Ježíška. Slušně tesaná práce z přílepského pískovce z polovice XVIII. století.

SOCHA SV. ANTONÍNA na cestě k Lišanům stojí na baňatém podstavci, na němž kartuš s aliančním znakem Mollartů a Meravigliů. Socha drží Ježíška a lilii; práce venkovského umělce.

SOCHY SV. ROSALIE u dráhy „na Borech“ a SV. DONATA u cesty k Přílepům jsou ze stejné doby a téhož původu jako předešlé.

VI. Zaniklé památky v městě.

a) Stará škola.

Dle gruntovní knihy z r. 1380 patrně, že již v XIV. století byla v Rakovnici vyšší škola, při níž pěstovala se i latina. R. 1405 ustanoven byl rektorem jejím Petr. Školní budova stávala u chrámu, s nímž r. 1422 vyhořela a přestěhována na dobu od r. 1422—1451 do domu, který potom postoupen mistru kameníkovi Janu z Lún. Nová škola postavena na západ od chrámu sv. Bartoloměje v l. 1450—1451. V té době záležela ze 4 až 5 tříd, na které dosazováni učitelé z pražské university, již podléhal i řád školní. R. 1560 byla školní budova znovu postavena, která stála až do r. 1886, kdy byla pro uvolnění chrámu do náměstí zbořena. Byla to rozlehlá jednopatrová stavba, v níž byly nejen třídy školní a byty učitelů, ale i byty žákův v t. zv. burse.

b) Brány městské: Lubenská a Svatojilská.

Brána Lubenská stála na jihu, Svatojilská na západu v městských hradbách již od doby, když první opevnění města se provádělo.

Brány ty nebyly vysoké; ve svrchním patře měly dřevěné podsebití a kryty byly sedlové střechy jejich šindelem, kterýž často byl opravován: v l. 1516, 1520, 1525; toho roku opravovány na nich také sruby; nebyly patrně ani dole brány zděné. R. 1517 dostala Lubenská brána „šrank“, t. j. mříž spouštěcí. Nové brány zděné stavěl r. 1526 mistr *Vít*. Byly podobné též jim stavěné bráně pražské, ale bez nárožních věžiček. R. 1575 byly zvýšeny a pokryty kůrkami. Během času ale scházely obě brány a protože také zúžovaly živé ulice a to zejména Svatojilská brána, byly zbořeny r. 1837, kdy padla i z části hradební zeď městská.

c) Kašna z petrovického pískovce, stála na velkém náměstí proti radnici od r. 1732. V jejím středu spočíval na čtyřbokém podstavci lev, vodu chrlící. Před tím stávala na náměstí od r. 1687 kašna z desek dubových. Kamenná kašna byla odstraněna r. 1831, když znovu náměstí se dláždilo.

Rousinov.

J. Schaller, I. 140. G. Sommer, XIII. 17. A. Sedláček, Hrady a zámky VIII. 106. J. Renner 275.

Obec připomíná se již za knížete Břetislava I. R. 1457 byl majitelem dvora poplužního Duchek z Rúsínova. V XVI. věku dostala se Kolovratům na Krakovci, v XVII. stol. přešla v majetek držitelů Slabec.

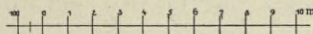
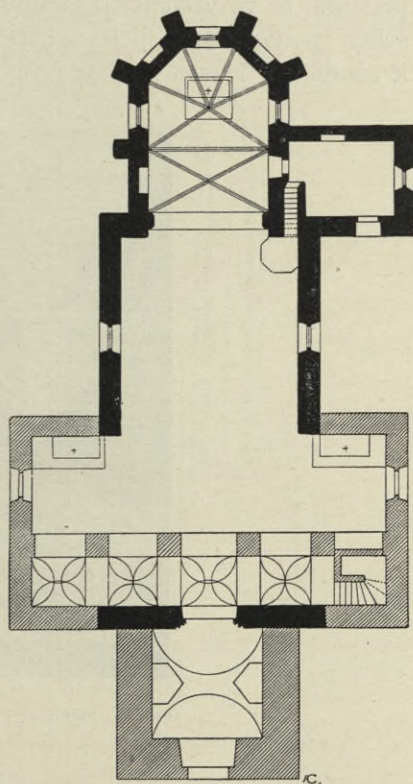
KOSTEL „NAROZENÍ P. MARIE“. farní (byl jím již r. 1363). V třicetileté válce byl opuštěn, teprv r. 1778 zřízena zde lokalie, jež změněna r. 1835 opět ve faru.

Orientovaná, kamenná a omítaná stavba založena v druhé polovici XV. století, stojí na obdélné návsi a záleží z krátké lodi, k níž v XVIII. století přistavěna k západní straně příční loď. Na východní straně přiléhá k lodi presbytář o jednom poli a polygonálním závěru z pěti stran osmistěnu; na jih od presbytáře stojí malá sakristie. Ve středu západního průčelí kostela vystupuje trojpatrová silná věž čtyřboká, jejíž střecha přechází v osmibokou cibulovitou bání. (Viz obr. 234.) Do věže zařezávají se po obou stranách poloviční štíty příční lodi, zdobené na koncích kamennými jehlanci. Kryt na valbách kostela taškový, na báni věže břidlový. Celá stavba spočívá na kamenném trnoži, jenž spojen s lícem zdi šikmou ploškou. Na presbytáři přistaveno pět paprskovitě rozložených opěrných pilířů, o jednom ústupku, ukončených stříškou s okapní římsou o pásku a podbrádce. (Viz obr. 235.)

Vchody jsou dva, oba ze západní strany. Hlavní vchod jest ve věži, $2\cdot20 \times 2\cdot80$ m ve světlosti veliký, v síle zdi 1·45 m, obdélný, obložen renaissančními ostěním s uchy a kapkami pod nimi v rozích, ukončený rovnou římsou, nad níž jest do zdi vsazena kamenná kartuš. Vchod tento zřízen byl při založení věže, v druhé polovici XVI. stol.

Původní vchod jest z kobky pod věží do lodi kostelní uprostřed západní hlavní zdi, $1\cdot96 \times 3\cdot35$ m ve světlosti velký, v síle zdi 0·85 m, svrchem půlkruhový, obložen pozdně gotickým profilovaným, kamenným ostěním ze dvou poloválců, mezi třemi výžlabky. Trnož jest do výše 0·79 m pravoúhlý, odtud dvakrát zalomený a ukončený šikmou plochou, do které se zařezávají profily ostění ve výšce 1·17 m nad dlažbou. (Viz obr. 236.) Druhý vchod vede do sakristie a jest svrchem rovný.

Okna jsou úzká, se silně rozevřenými špaletami, hrotitá, bez kružeb, v presbytáři tři (dvě jsou kromě těch zazděná), v lodi podélné

Obr. 234. Rousínov. Pádorys farního kostela Naroz. P. Marie.

dvě a v příčné též dvě; v sakristii jedno. Ve věži jsou dvě malá obdélná okénka renaissanční a čtyry velká, svrchem půlkruhová okna ve zvonici.

U v n i t ě měří presbytář $4\cdot70\text{ m}$ šířky, $7\cdot20\text{ m}$ délky a $5\cdot65\text{ m}$ výšky; jest sklenutá v rovném poli křížem, v závěru paprskovitě do žeber kamených, $0\cdot15\text{ m}$ silných, $0\cdot25\text{ m}$ ze zdi vyčnívajících, jichž profil sestává z hruškovce, vroubeného válečkem a výžlabkem po každé straně. Žebra protínají se ve vrcholcích klenby bez svorníku a u patek opírají se o konsolky polygonální, jichž průsek záleží z desky, od které se sbíhají k spodnímu hrotu ve dva proláklé výžlaby. (Viz obr. 237.)

Obr. 235. Rousínov. Pohled na farní kostel Nar. P. Marie.

V í t ě z n ý o b l o u k mezi presbytářem a lodí, $4\cdot32\text{ m}$ široký a $5\cdot00\text{ m}$ vysoký, jest hrotitý, má obě hrany okoseny.

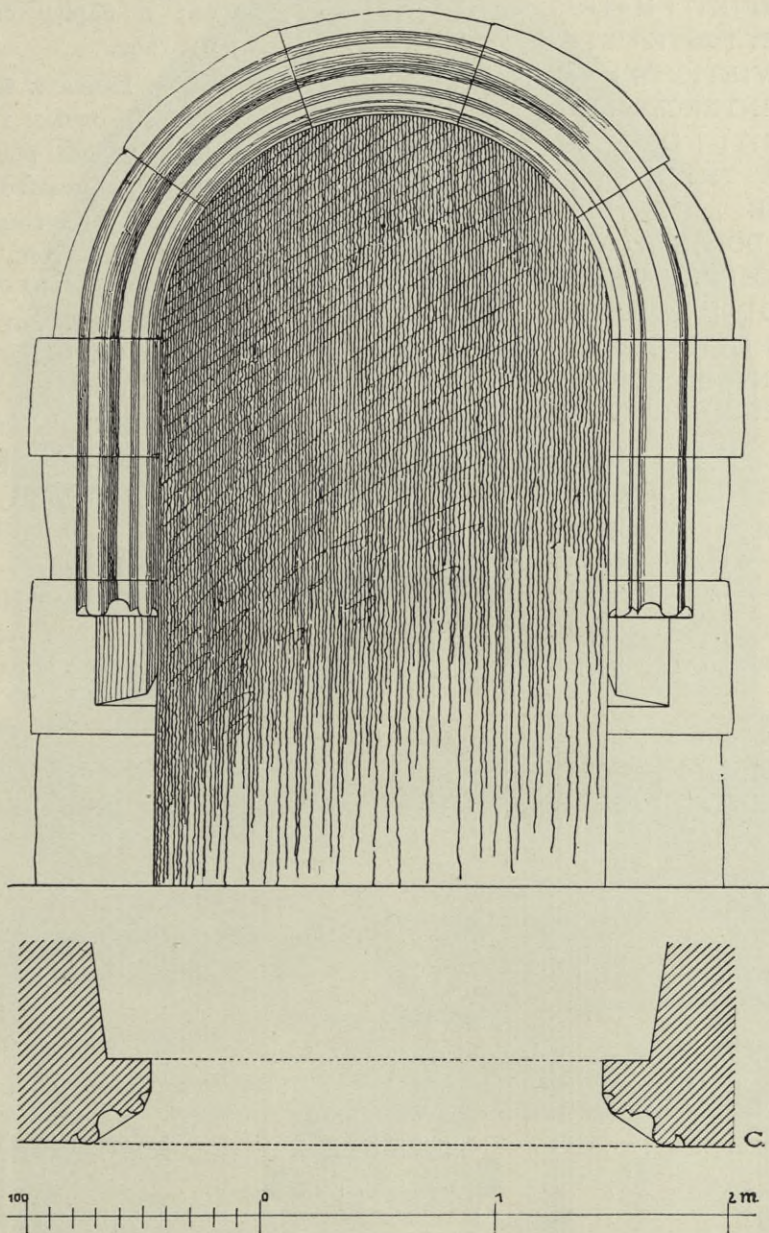
L o d ě kostelní, $12\cdot00\text{ m}$ dlouhá, $6\cdot85\text{ m}$ široká (v příční své části 14 m široká), $6\cdot25\text{ m}$ vysoká, kryta jest rovným, rákosovaným stropem.

K r u c h t a rozkládá se v celé šířce lodi při západním průčelí, stojí na čtyřech čtyřbokých pilířích, přepásaných stlačenými oblouky; podkruchtí zaklenuto jest v pěti polích českými klenbami.

K o b k a pod věží $5\cdot50\text{ m} \times 4\cdot35\text{ m}$ veliká sklenuta jest valeně s dvěma lunetami. (Viz obr. 238.)

V ý p r a v a záležející ze 3 oltářů, kazatelny a křtitelny, jest nová v gotickém slohu. Ze starší doby pochází pouze o b r a z na hlavním oltáři, $0\cdot95\text{ m} \times 1\cdot60\text{ m}$ vel., S v. r o d i n u představující. Správně kreslený a živě malovaný obraz pochází z první polovice XVII. věku. (Viz obr. 239.)

Obráz *M a d o n n y* držící Ježíška, oválný, na zdi nad vítězným obloukem z konce XVI. stol.; jest přemalován.

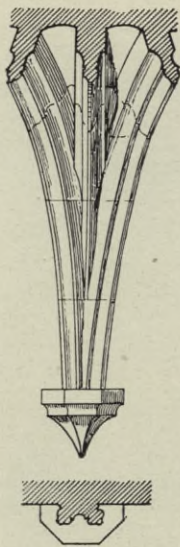
Obr. 236. Rousínov. Farní kostel P. Marie. Západní portálek. Pohled a půdorys.

Náhrobníky:

1. Náhrobní deska uprostřed kostelní lodi, $0,92 \times 1,83$ m veliká, z červeného mramoru, kryje hrobku Hildprandtů. Dole vytesán

jejich znak: rytíř, držící lví hlavu, nad ním nápis: IN HOC SACRARIO NATIVITATIS BEATE DEI INFINITI MATRIS | SIBI ET POSTERIS LOCUM MOVETIS DEI CIT | EIVS INTERCESSIONE CONANITI | DA ET ÆTERNA TRIVM | PHAREPOSE | PERILLVSTRIS DOMINVS CAROLVS JOSEPHVS HILDPRANDT | EQVES DE ET IN OTTENHAVSEN | DOMINVS IN HORSCHKAV ET KRAKOWETZ.

2. Náhrobník z červeného mramoru, 1.00×2.00 m veliký, zapuštěn v dlažbě presbytáře, jest z pola zakryt hlavním oltářem. Znak alianční, z něhož jen

Obr. 237. Rousínov. Farní kostel Nar. P. Marie, Patka klenby s konsolkou v kněžišti.

helma na levém štítu patrna; z nápisu čitelně jen: 1692.

3. Deska z šedého mramoru, 0.56×1.65 m veliká, v lodi pod kazatelnou. Uprostřed znak Lobkoviců (čtvrcený, v prvním a čtvrtém poli dva pruty, z nichž vrchní ornamentován, v druhém a třetím poli šikmo letící orlice). Kolem opis: Vetha MDC: Amrzel pan Van z Lobkowicz tu strzedu przed Bromnicemi Syn pana Jaa neimladsiho tufo gest pochowan.

4. Deska pískovcová v lodi blíž vchodu, 0.68 m \times 1.00 m veliká;

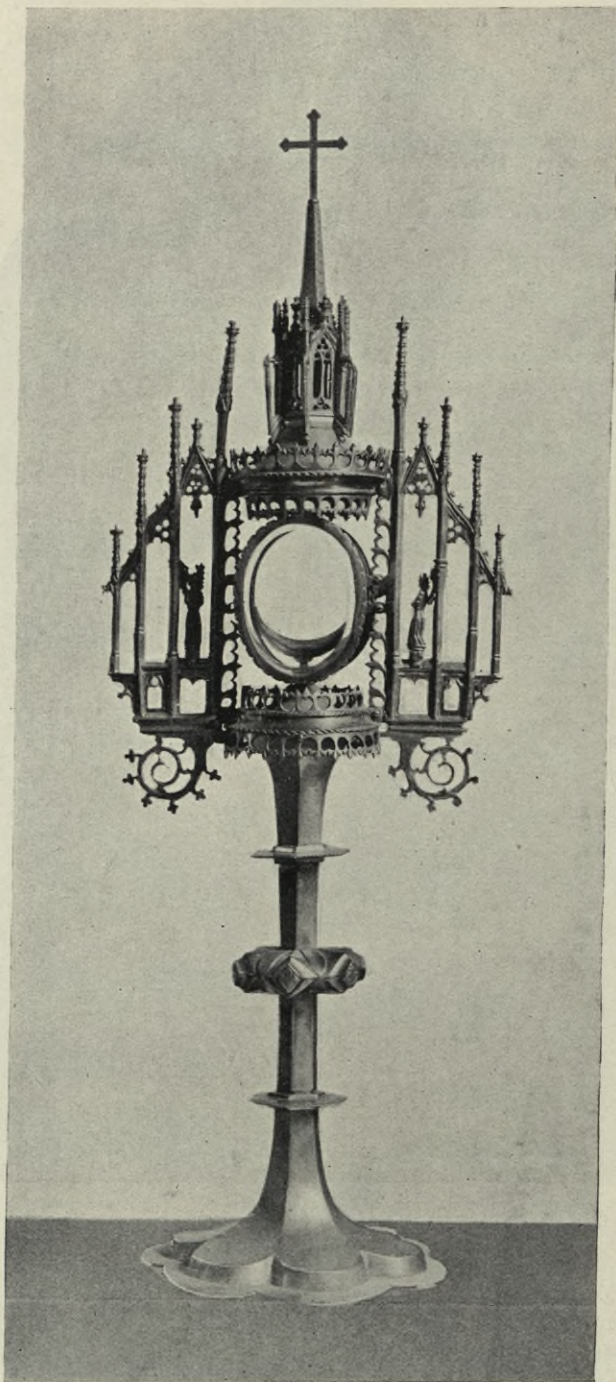
Obr. 238. Rousínov. Vnitřek far. kostela P. Marie.

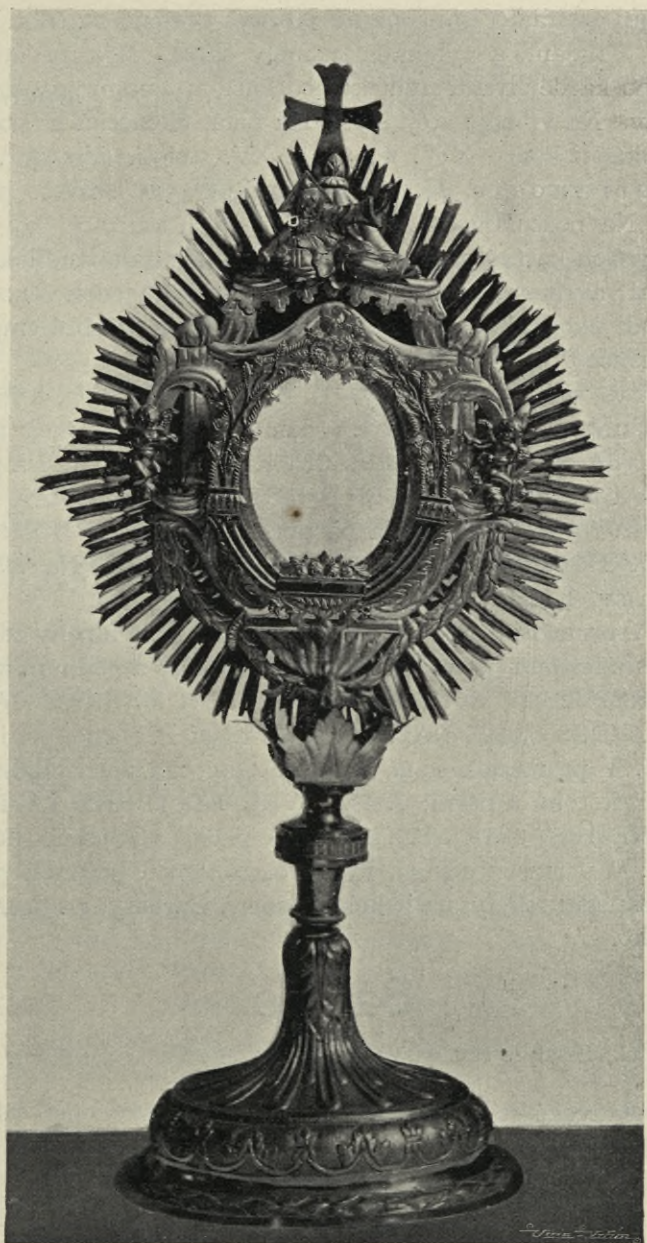
Obr. 239. Rousínov. Farní kostel Nar. P. Marie. Oltářní obraz Sv. Rodiny.

uprostřed vytesaná v reliefu dívka s rozpuštěnými vlasy, v sepiatých rukou drží modlitby; u nohou má znak, v němž vytesán kozel. Kolem opis: Letha 1603 ten ctyvrtek | po Slá hodv . . . umrzela Johanna dcera P. Josefa Brzinské z Pokstorfu a toto w Krystu odpocziwa.

5. Deska pískovcová, 0·92 m × 1·90 m vel., z části pod severním oltářem bokovým, má znak i nápis otělý.

Obr. 240. Rousinov. Farní kostel Nar. P. Marie. Monstrance č. I.

Obr. 24r. Rousinov. Farní kostel Nar. P. Marie. Monstrance č. II.

Monstrance č. I. 0·74 *m* vysoká, 0·27 *m* široká, bronzová, gotická, stojí na šestilaločné noze; stonek i ořech jsou též šestiboké, na ořechu vyčnívá 6 kosočtverečných destiček. Kol Nejsvětějšího elliptický rámeček, jenž dole i nahoře vrouben jest válcovým páskem, z kterého nahoře i dolů vyčnívá arkatura, pod kterou stáčí se provazcovitě proužek. Na

každé z obou postranic jsou opěrné pilířky, tvořené ze šikmé římsičky, prostoupené 4 fialami a vybíhající v malý chrlič. Mezi první a druhou fialou stojí po každé straně andílek; pod každou z obou postranic stáčí se závit s kraby. Na vrcholu stojí šestiboká fiala, ukončená křížkem. Sličná práce (pražská) z konce XIV. neb poč. XV. století. (Viz obr. 240.)

Monstrance č. II. 0·70 m vys., 0·35 m široká, postříbřená, paprsková. Na nožce tlačené ornamenty; ořech válcový; kol Nejsvětějšího na paprscích kartuš, na které sedí po každé straně andílek a po stranách visí z ní vavřínové festony; na kartuši jest ještě jeden věneček z klasů a vína. Celek ukončuje soška Boha Otce a křížek. Dobré empirové dílo pražské z konce XVIII. století. (Viz obr. 241.)

Zvony visí ve věži čtyry. Č. I. Průměr 0·98 m, výška 0·75 m, ucha s maskami, pod korunou dva ornamentální pásy, mezi nimi nápis: AÑO 1740 FVSA NEO PRAGA A ZACHARIA DIETRICH. Na plášti znak Hildprandtů a nápis: IN TE SPERAVI ET NON CONFVDAR LAVS TVA IN ECCLESIA SANKTORVM. Na obrubě: SIT NOMEN DOMINI BENE-DICTVM EX HOC NVNC ET VSQVE IN SAECVLVM. Na plášti reliefy sv. Josefa a sv. Karla Vel.

Č. II. V průměru 0·79 m, výšky 0·58 m, má ucha lupeny zdobená, pod korunou pás z festonů, na plášti znak Hildprandtů a pod ním nápis: QVO-TIES INSTREPVERIT SONITVS MAGNIFICAT MAGNAE MATRI PER-SOLVITE LAVDES CAMPANAE. Na plášti relief P. Marie, stojící na hadu.

Č. III. V průměru 0·60 m, výšky 0·44 m, má ucha hladká, pod korunou pás z festonů a nápis: A FVLGVRE ET TEMPESTATE LIBERA NOS DOMINE IESV CHRISTE. 1740. Na plášti v reliefu křucifix.

Č. IV. V průměru 0·26 m, výšky 0·21 m; pod korunou pásek ornamentální, na plášti reliefy, na jedné straně sv. Barbory, na druhé sv. Jana Nepomuckého.

Sadlno.

A. Sedláček, *Hrady a zámky*, VIII., 110; J. Renner 338; Fr. Levý 390.

Sídlo vladyské s TVRZÍ uvádí se r. 1385 s vesnicí téhož jména. V XVI. věku, kdy osada i tvrz zpustly, založen na témže místě nynější poplužní dvůr.

Senec.

J. Schaller I., 163; A. Sedláček, *Hrady a zámky*, VIII., 118; F. Levý 69; J. Renner 278.

Žárové hroby z doby knovízké (mladší bronzové). Typické střepty; bronzový nožík a bronzová jehlička v museu rakovnickém. B.

TVRZ manská ke Křivoklátu od konce XIII. stol. zde stávala. Vystřídalo se na ní množství majitelů, až na počátku XVIII. věku kou-

pena byla i s vesnicí Josefem hrabětem z Valdštýna a připojena ke Křivoklátu, r. 1732 odprodána hrab. Olivieri Wallisovi a konečně statek r. 1881 dražebně prodán a rozparcelován. Skrovná tvrz stála na místě usedlosti č. p. 33.

Senomaty.

Farní pamětnice z r. 1858; J. Schaller I. 94; G. Sommer XIII. 10.; Památky archaeologické VII., 535; J. Renner 282; F. Levý 66.

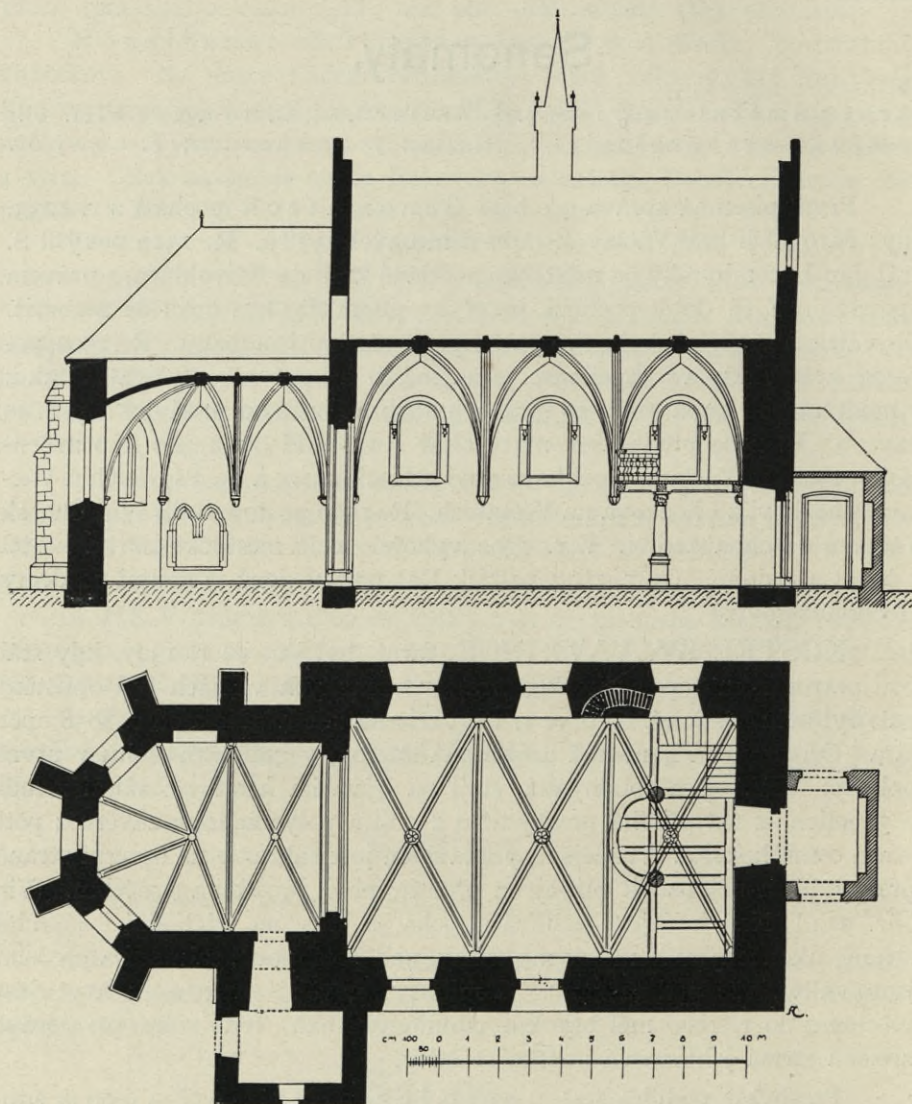
První písemná zpráva o obci Senomatech pochází z r. 1233, když daroval ji král Václav I. řádu německých rytířů. R. 1319 povýšil S. král Jan Lucemburský na městečko poddané králi do Křivoklátu, s právem opevnění. Z té doby pochází pečeť s opisem *Sigillum opidi de Senomat.* Do válek husitských byly S. opatřeny dřevěnými hradbami. R. 1500 potvrdil král Vladislav Jagellonec je za město a oprávnil používati znaku: v modrém poli kupa sena, po stranách stříbrné hrábě a podávky a přes to pavezu. R. 1589 prodal Senomaty císař Rudolf II. za 15380 kop míšeňských rytířům Václavu Hochhauzerovi z Hochhauzu a na Pšovlcích a Václavu Chotkovi z Chockova na Všetatech. R. 1590 postoupil díl svůj Chotek Václavu Hochhauzerovi. V r. 1592 vyhořelo celé městečko až na kostel s farou a 8 domů. Od r. 1613 patří k Rakovníku, jenž je koupil od dcery Hochhauzerovy.

KOSTEL SV. VAVŘINCE, farní (byl jím již r. 1327, kdy stál pod patronátem tepelského kláštera), v husitských válkách byl opuštěn; pak byl utrakvistický. Teprve r. 1813 zřízena zde lokalie a od r. 1858 opět fara. Orientovaná kamenná a omítaná stavba, v gotickém slohu v první polovici XIV. věku zbudovaná, stojí na bývalém hřbitově; záleží z lodí o 3 polích, k níž přiléhá presbytář o 1 poli a polygonálním závěru z pěti stran osmiúhelníka. Pozdějším přístavkem jest sakristie na severní straně presbytáře a nejpozději připojena předsín před západním průčelím. (Viz obr. 242.) Nad lodí jest sedlová střecha se štítý na východní i západní straně, ukončenými kamennými křížky, nad presbytářím, sakristií a předsíní jsou valby, vše pod taškami. Osmiboký, novější sanktusník kryt jest plechem; do r. 1900 měl barokní cibulovitou bání, toho roku při opravě zřízena strmá jehlancová stříška se štítý.

Presbytář podpírá šest o p ě r n ý c h p i l í ř ů, 0.68 a 0.80 m širokých a 1.05 m dlouhých, o jednom odstupci, na nízké kamenné trnoži, končící šikmou ploškou. Ukončeny jsou dva pilíře kolmé na zdi presbytáře šikmou plochou s okapem vpředu, kdežto čtyry pilíře paprskovitě na rozích polygonálního závěru rozložené ukončeny jsou sedlovitě deskami, opatřenými římsami v předních štítech i po obou bocích. (Viz obr. 243.)

V c h o d y jsou tři. Dva vedou do lodí od severní a západní strany a jeden od východní strany do sakristie. P ů v o d n í v c h o d, 1.46 × 2.66 m

vel., jest v západní hlavní zdi, před nímž jest představena malá předsíňka. Kamenné ostění původního vchodu z první polovice XIV. věku v síle zdi 1·70 m záleží ze dvou odstupců, jichž přední hrany jsou otupeny hruško-

Obr. 242. Senomaty. Půdorys a podél. řez. far. kostela sv. Vavřince.

vitým profilem mezi dvěma výžlabky. Trnož portálu jest hladký z okoseného nároží, 0·28 m vysoký a končí šikmou plochou, do které zabíhají profily ostění, jež stýkají se v hrotitém oblouku. (Viz obr. 244.)

O k n a osvětlují presbytář tři, která zachována jsou v původním tvaru hrotitém, bez kružeb, kdežto pět oken do lodí, 1·30 × 2·50 m vel.,

jest sbarokisováno štukovými ozdobami na vnitřních špaletách a přepásáno půlkruhovými oblouky. V západním štítu prolomeno jest kruhové okénko.

U v n i ě r jest kostelní loď 12·60 *m* dlouhá, 7·80 *m* široká a 7·75 *m* vysoká, zaklenuta ve třech polích křížovými klenbami do žeber kamenných, 0·22 *m* širokých, 0·30 *m* ze zdi vyčnívajících, hranolového průřezu o skosených hranách ploškami 0·14 *m* širokými, sbíhajících se v terčových svor-

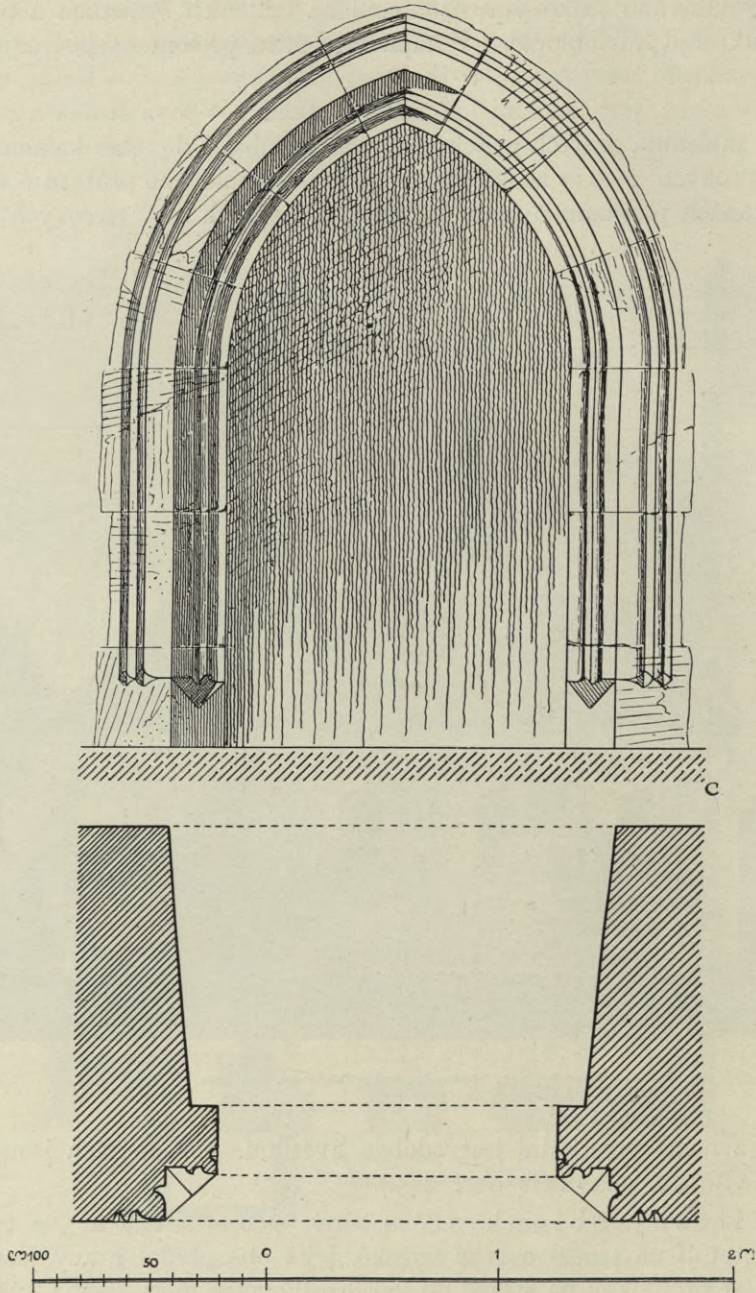

Obr. 243. Senomaty. Farní kostel sv. Vavřince.

nících, z nichž prostřední jest zdoben hvězdou. Při patkách jsou žebra konsolovitě okosená. (Viz obr. 245.)

V í t ě z n ý o b l o u k 0·88 *m* silný, 4·90 *m* široký a 5 *m* vysoký, hrotitý, stojí na trnoži 0·31 *m* vysoké, jejíž obě přední hrany jsou okoseny, jest profilován na straně do lodi hruškovcem mezi dvěma výžlabky, na straně do presbytáře proláklou plochou mezi dvěma pásky. S obou stran zabíhají tyto profily do šikmé vrchní plošky trnože. (Viz obr. 246.)

P r e s b y t á ř 6·15 *m* široká, 8·20 *m* dlouhá a 6·50 *m* vysoká, zvýšena jest proti lodi o 1 stupeň a zaklenuta v rovném poli křížovou klenbou a v polygonálním závěru paprskovitě. Klenby ty sbíhají se ve dvou terčo-

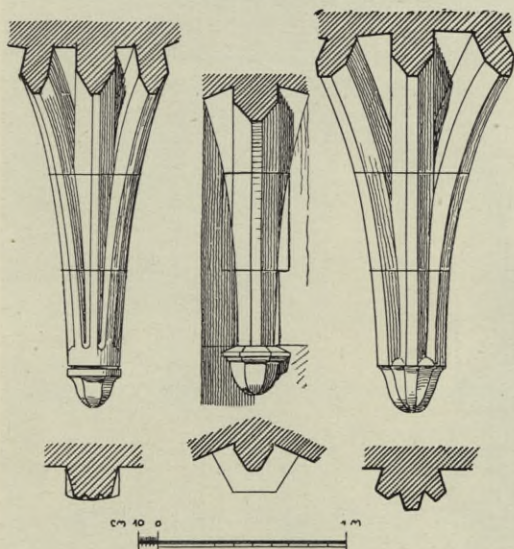
Obr. 244. Senomaty. Farní kostel sv. Vavřince. Západní vchod.

vých svornicích; žebra jsou téhož průřezu, jako v lodi kostelní a opírají se ve výši 2,38 m nad dlažbou o kamenné konsolky 0,27 m vysoké. (Viz obr. 247.)

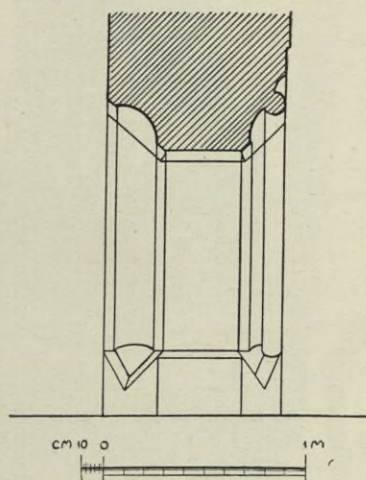
Sanktuarium v jihovýchodní straně presbytáře, $0,39\text{ m}$ široké, $0,70\text{ m}$ vysoké, ve tvaru výklenku o skosených hranách, hrotitým obloukem uzavřeném.

Sedille v jižní zdi presbytáře, $1,54\text{ m}$ široké, $1,66\text{ m}$ vysoké, záleží z podvojného výklenku, jehož přední hrany jsou otupeny profilem hruškovitým mezi dvěma šikmými pásky, a uzavřeného dvěma trojlisty s ostrými nosy. Střední konsola mezi oběma trojlisty podepřena jest silným podvalkem. (Viz obr. 248.)

Kruchta $3,50\text{ m}$ vysoká, dřevěná, stojí na dvou barokních sloupcích, s podstavci $0,88\text{ m}$ vysokými, ukončených listovými hlavicemi.

Obr. 245. Senomaty. Farní kostel sv. Vavřince. Patky klenbové s konsolkami. V levo a uprostřed z kněžiště, v pravo z lodi.

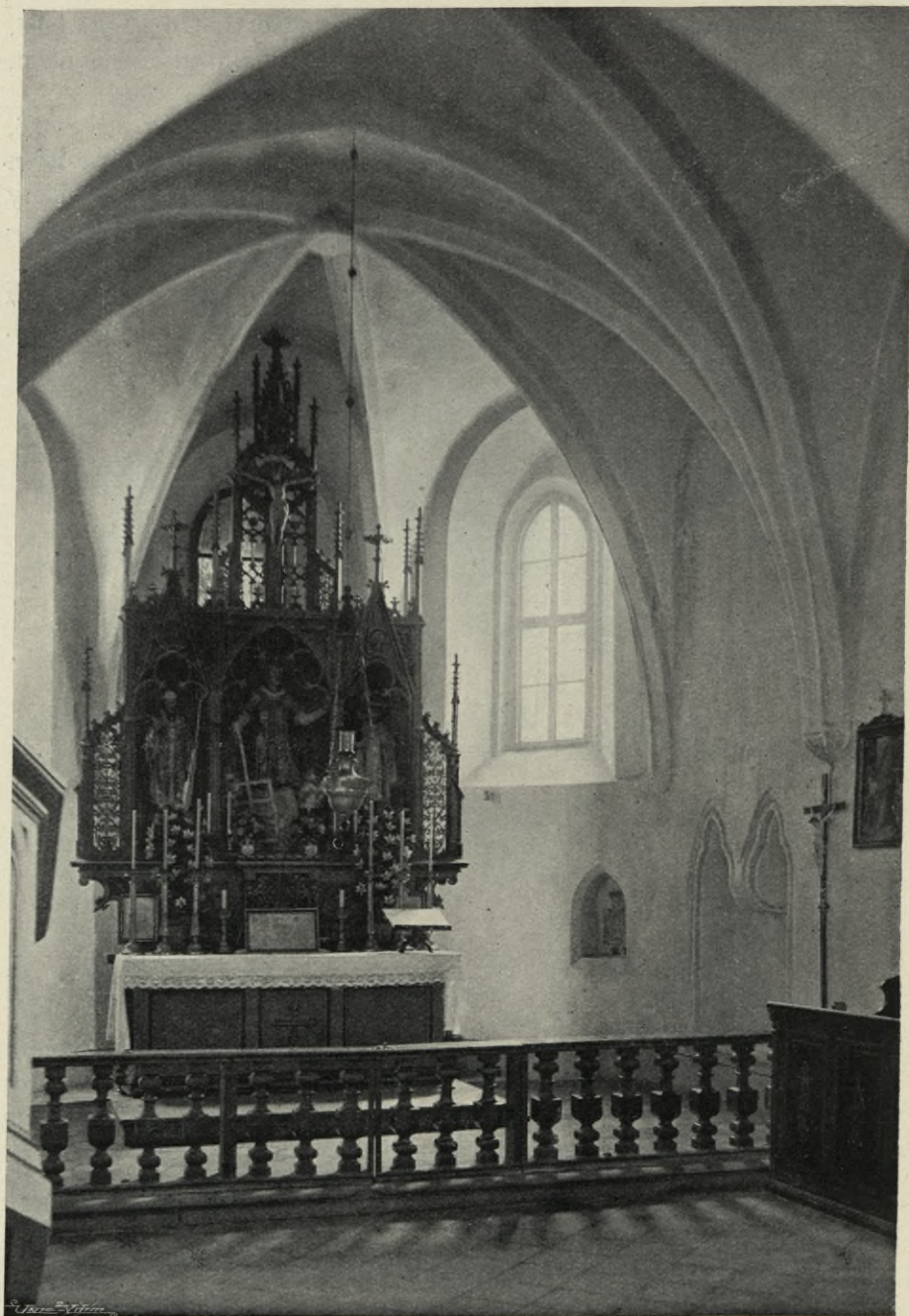
Obr. 246. Senomaty. Farní kostel sv. Vavřince. Vítězný oblouk.

Trámový strůpek vybočuje mezi oběma sloupy ellipsovitě do lodi. Zábradlí kruchty, $1,09\text{ m}$ vysoké, zdobeno barokními kuželkami. Vchod na kruchtu vede uvnitř kostela po dřevěných schodech. Z kruchty pak vedou schody $0,66\text{ m}$ šir. na půdu kostela v síle jižní hlavní zdi provedené.

Výprava jest nová, až na varhany, které jsou barokní, z XVIII. stol.

Hlavní oltář r. 1891 v gotickém slohu zhotovený zdobí uprostřed socha sv. Vavřince v životní vel. mezi menšími sochami sv. Vojtěcha a sv. Jana Nepom. Pod vrchním baldachýnem krucifix. Původní obraz oltářní jest v museu rakovnickém.

Monstrance, $0,46\text{ m}$ vys., $0,25\text{ m}$ šir., paprsková, postříbřená, stojí na elliptické noze; ořech a vrchní věneček zlacený; na vrcholu Bůh Otec; z XVIII. stol.

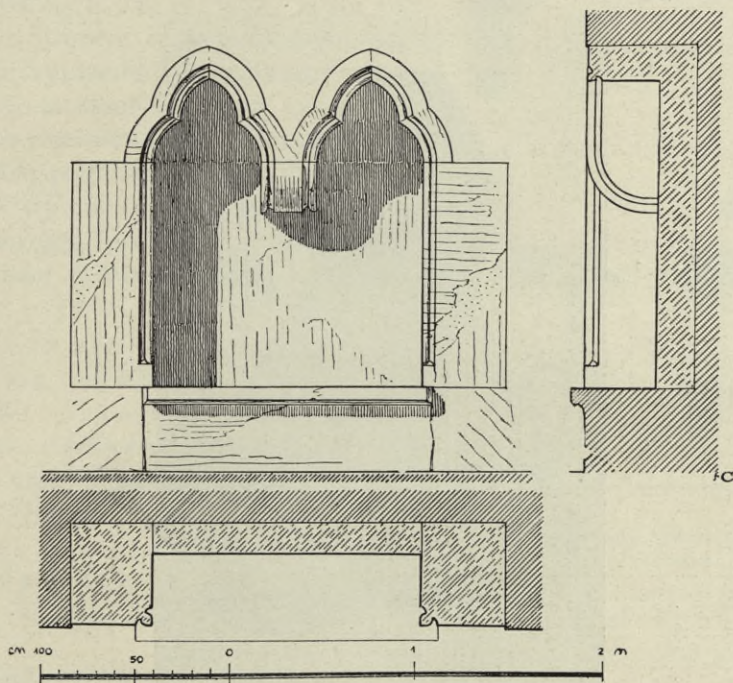
Obr. 247. Senomaty. Farní kostel sv. Vavřince. Pohled do kněžiště.

Pacificál 0,32 m vys., zlacený stojí na elliptické nožce, zdobené páskovým ornamentem a 4 hlavičkami andělků; stonek i ořech jest

šestistěnný. Na kříži, končícím trojlisty, vsazeny jsou 4 granáty, rovněž vzadu, kde jsou sv. ostatky.

V sanktusníku visí 2 nové] z v o n k y, nepřístupné.

ZVONICE stojí na západní straně u kostela na čtvercovém půdorysu, 7.15 m dlouhém. Přízemí jest z hrázděného zdiva, kryto šindelovou valbou, na jejíž otupeném vrcholu sedí dřevěná čtyrboká lucerna, rovněž šindelovou valbou krytá. (Viz obr. 249.)

Obr. 248. Senomaty. Farní kostel sv. Vavřince. Sedille v kněžišti.

Z v o n y visí ve zvonici dva: 1. 1.05 m v průměru, 0.80 m vysoký, má ucha zdobená maskami; pod vroubkovanou korunou nápis: JOHANN GEORG KÜHNER GOSS MICH IN DER KÖNIGLICHEN KLEINSTADT PRAG ANNO 1774.

Pod nápisem jest 6 kartuší s výjevy z posledního soudu. Na plášti nápis: A FVLGVRE GRANDINE ET TEMPESTATE LIBERA NOS SALVATOR NOSTER | IESV CHRISTE (= 1774).

Pod nápisem relief P. Marie stojící u ukřižovaného Krista P.

Na druhé straně pláště nápis: PRO DEO | INFINITE PERFECTO EXISTO | ET BARTOLOMAEVVS | VOCOR (= 1774). V posledním slově jest umístěn relief raka na kartuši.

Na dolejší obrubě vryto 8 křížků.

2. Má 0·61 m v průměru a 0·47 m výšky. Ucha hladká, koruna vroubkovaná, pod ní pás z hlaviček andílků. Na plášti reliefsy sv. Petra a Pavla, na druhé straně sv. Vavřince, pod nímž je nápis: IOHANN GEORG KŮHNER GOSS MICH IN PRAG 1771.

HŘBITOVNÍ KOSTEL SV. ŠTĚPÁNA stojí na východ od městečka uprostřed hřbitova. Byl postaven r. 1636 Českými bratry. Během času sešel, že bylo nutno téměř znovu jej postavit, což stalo se v letech

Obr. 249. Senomaty. Zvonice u kostela sv. Vavřince.

1740—1747. R. 1804 znova kryt šindelem. *) V ten čas byla zde zřízena expositura, která r. 1823 byla zrušena. R. 1884 byl schátralý zatím kostelík znova opraven nákladem 4000 zl. městečkem Senomaty, když se bylo město Rakovník toho času zřeklo patronátu nad ním.

Kamenná omítaná, orientovaná stavba záleží z čtvercové lodi, jejíž hrany jsou vyduť, k níž přiléhá na východ presbytář o jednom poli a elliptickém závěru a na západ jednopatrová věž. (Viz obr. 250.) Stěny zevní oživeny jsou pilastrovými pásy. Věž přistavena jest na čtyřech pilířích, přepásaných půlkruhovými pásy. Kryt na kostele taškový, na cibulovité osmistěnné báni věže šindelový. (Viz obr. 251.)

*) Nákladem 114·30 zl.

V chod y jsou dva, na západním a východním průčelí, oba v rovném kamenném ostění.

Okna osvětlují loď i pár svrchem segmentem sklenutých, presbytář též pár, kruhových. V I. patře věže jsou 3 okna, svrchem půlkruhová.

Uvnitř měří loď 6·05 m délky, 6·70 m šířky a 5·80 m výšky, kryta jest rovným stropem, štukem taženým, zdobenými výplněmi. V presbytáři, 5·90 m šir., 5·85 m dlouhé a 5·40 m vysoké, zaklenuto jest rovné pole českou klenbou, v závěru polobání.

Výprava jest chudičká. Na hlavním oltáři, v barokní dřevěné architektuře visí obraz sv. Štěpána, malovaný r. 1885 A. Scheiwlem.

Kazatelna má na baňatém poprsníku dvě hlavičky andělů.

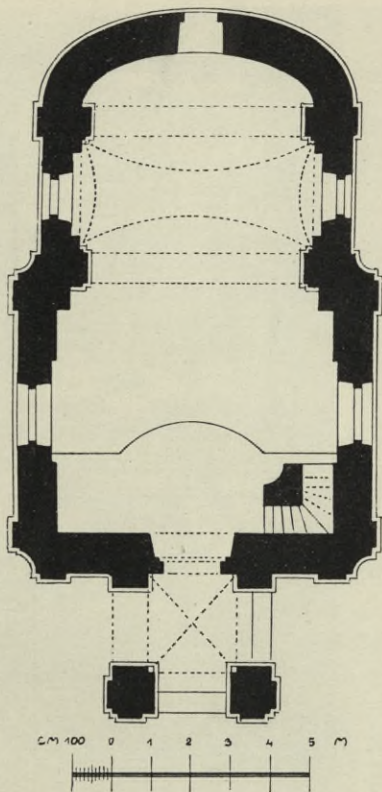
Kruchta uprostřed v půlkruhu vypiatá, přístupna po dřevěných schodech uvnitř kostelíka.

Zvonky jsou na věži dva bez nápisu.

Náhrobník paní Anny Hochhauserové byl nalezen při opravě r. 1884 v kostele, kde kryl vyloupený hrob a byl téhož roku zasazen do pilíře věže.

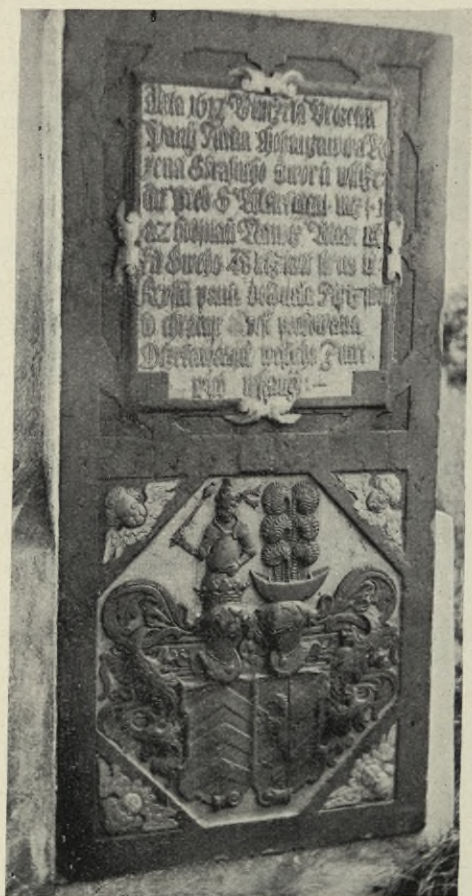

Obr. 251. Senomaty. Pohled na hřbitovní kostel sv. Štěpána.

Obr. 250. Senomaty: Půdorys hřbitovního kostela sv. Štěpána.

Měří délky 2 m, šířky 1 m. Deska z červeného mramoru rozdělena ve dvě půle; ve spodní jsou v rozích hlavičky andělů a uprostřed alianční znak Hochhauserovský a Krásnodvorských. Ve vrchní polovici desky jest páskový ornament německorenaissanční a kartuš, v níž nápis: *Teŕa 1617 Amrŕela Wrojena | Pa=*

Obr. 252. Senomaty. Hřbitovní kostel sv. Štěpána.
Náhrobník paní A. Hochhauserové.

tesaný, drží v pravici kyj, v levici knihu. Na čtyrbokém podstavci vryt nápis: FIDELI CHRISTI | AMICO | CAUSÆ DESPERATÆ | ADVOCATO | DIVO | IVDÆ | THADÆO | POSVIT ET BENE | DIXIT GEORGIUS | IOHANNES LIBERTIN | S. MET : ECCL. | AD S. VITVM | PRAGÆ | CANONICVS | 1722.

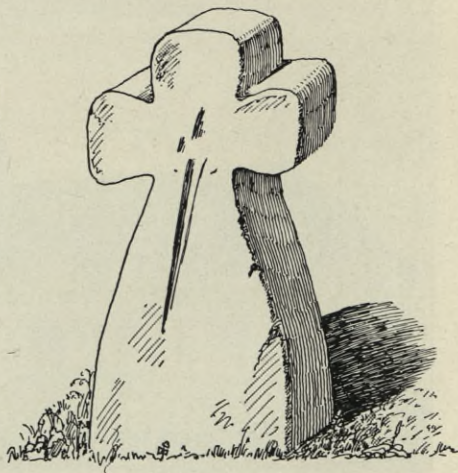
Na trnoži: TVM RACONA VRBE ABIT | VRIENS . DECANVS (= 1722).

nij Anna Hohauzarowa Ro | žena z krasneho Dvoru w Strze | du Před s. Martinem mezi 1. | a 2. hodinou Na nocz Mage wě | ku sweho 48 let. živoť swug w | Krystu panu Dokonala A při tom | to chrámie gest pochowana. | Překawagice weselého z mrt | wich wstanej. — (Viz obr. 252.)

KŘÍŽ pískovcový, t. zv. „cyrillo methodějský“ stojí při silnici u studánky, v níž dle tradice Čeští bratři křtili své novorozence. Kříž vyčnívá na 1 m ze země, jest 0.45 m široký, v přední straně vryta rýha v podobě meče. (Viz obr. 253.)

SOCHA SV. PROKOPA stojí na východním konci městečka na čtyrbokém podstavci. Socha v životní velikosti, z pískovce, drží v levici berlu a v pravici kříž; u nohou její svíjí se čert, po němž šlape. Na trnoži vytesáno: 1743. Slušná práce.

SOCHA SV. TADEÁŠE stojí u potoka. Vousatý světec, v životní velikosti z pískovce vy-

Obr. 253. Senomaty. Kamenný kříž v polích.

Skryje (Skreje).

Farní kniha z r. 1836; J. Schaller I., 131; Památky archaeologické, II., 311; A. Sedláček, Hrady a zámky, VIII., 94; Týž, Hist. slovník, 805; J. Renner 166.

Obec uvádí se r. 1239 mezi statky kláštera Kladrubského. R. 1375 drželi ji bratři Jaroslav a Oldřich se Zbyňkem Doupkem. Od r. 1405 připomíná se Stebňák ze Skryj.

Tvrz zde stávala od XV. stol., zpusťla po r. 1564, když byla prodána majiteli hradu Týřova, Joštovi z Einsidle. Není po ní stopy.

KOSTEL SV. MICHALA Archanděla, farní, (byl jím již r. 1350). Do r. 1564 byl kostel katolický; od té doby až po bitvu na Bílé Hoře sloužil pod obojí. Původní kostel byl dřevěný a byl vypálen ku konci třicetileté války Švédy. Nynější kostel byl vystavěn r. 1713 jako filiální k Velkému Újezdu, jímž zůstal do r. 1794, kdy zřízena zde lokalie, která povýšena byla opět ve faru r. 1855. Roku 1839 byl kostel opravován.

Orientovaná, omítaná stavba barokní stojí na bývalém hřbitově; ke kostelní lodi o 4 polích, přiléhá na východ presbytář o 1 poli a na západ nízká věž; na severní stranu presbytáře přistavěna sakristie. Zdi kostela oživeny jsou pilastry, jichž hlavice tvoří zalomená hlavní římsa. Nároží jsou zakulacena, u západního průčelí však vydutá. Nad tímto průčelím vystavěna jest po obou stranách věže attika, jež se proláklými nástavky pojí k věži; na obou koncích ukončeny jsou tyto nástavky po dvou kamenných jehlancích. Kryt na kostele taškový, na proláklé mansardě věže a cibulovité bánce sanktusníku plechový.

Vchody jsou do kostela dva, od západní a jižní strany a 1 do sakristie; všechny mají rovná kamenná ostění s uchy v rozích. Hlavní vchod v západním průčelí má nad ostěním římsu obloukovou.

Okna jsou 4 páry v podélných zdech lodi a po jednom v západním průčelí a po obou stranách presbytáře; všechna jsou jednoduchým ostěním orámovaná a svrchem segmentová.

Vnitřek měří v lodi 15.00 m délky, 10.70 m šířky a 7.50 m výšky a dělen jest pilastry 0.50 m ze zdi vystupujícími a kryt rovným stropem rákosovaným.

Vítězný oblouk půlkruhový, 4.60 m široký, ve zdi 0.96 m silné, dělí loď od presbytáře, 5.60 m široké a tolikéž dlouhé, kryté plochou bání nad pendentivy.

Kruchta v pozadí lodi stojí na 2 čtyřbokých pilířích.

Výprava chudá, barokní.

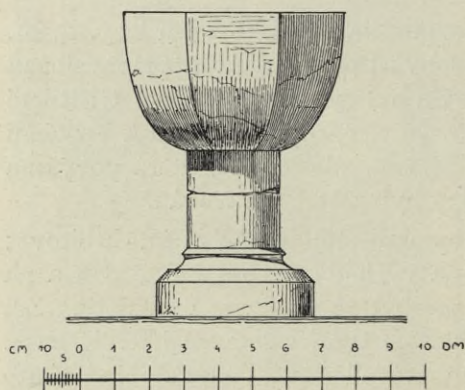
Na hlavním oltáři zbyla po původním kostele tumba zděná s gotickou římsou, ukončená deskou silně vyčnívající, spojenou s jádrem

šikmou plochou.*) Na tumbě stojí dřevěná architektura s vřetenovými sloupky, segmentovou, vícekrát zalamovanou římsou a boltcovými řezanými postranicemi. Uprostřed v rámci visí obraz sv. Michala, archanděla, malovaný r. 1848 *Janem Kroupou*.

Nad římsou v prořezávaném ornamentovaném rámci oválném visí obraz N. Trojice (z druhé pol. XVIII. věku.), dobrý.

Na b o k o v ý c h oltářích v stejné architektuře, nové, v renesančním slohu, o 2 pilastrech s korinth. hlavicemi a rovným kladím visí obrazy P. Marie s Ježíškem a sv. Vojtěcha; oba maloval r. 1848 *Jan Kroupa*.

Monstrance 0.50 m vys., 0.24 m šir. paprsková, zdobena na eliptické noze lupeny a klasy; jest z r. 1839.

Obr. 254. Skreje. Kamenná křítelnice na hřbitově.

Sochy 2 andělů, 1.20 m vysoké, dobře řezané, se zlacenými křídly. Z XVI. stol.

Skříň 1.36 m široká, 1.85 m vysoká, dubová, s pěkným cínovaným kováním, stojí v sakristii; jest z druhé pol. XVIII. století.

Misál Řezenský z roku 1687, uložen v sakristii.

Zvony visí ve věži dva a 1 v sanktusníku; tento je nepřístupný.

Č. 1. Má 0.68 m v průměru, 0.58 m výšky. Ucha jsou listovci zdobená, pod korunou nápis: *Tento Panu Bvoļu matre Bvoři lefa demadesat^o os^o (=1598)*. Na plášti relief Matky Boží.

Č. 2. Má 0.56 m v průměru, 0.42 m výšky. Ucha jsou zdobena maskami bezvousými, pod korunou ornamentální pásek z eliptických úponků, na plášti nápis: *Přelit r. 1839 Karlem Bellmannem v Praze.****) Na druhé straně relief sv. Jana Nep., při obrubě úzký běžný ornament.

Č. 3. Umíráček v sanktusníku; jest nepřístupný; dle farní pamětnice má nápis: „Tento zwoneček slyl 1602 Mattauss Flemmyck konwarz miesta Rakownika Martin Maucha — Sřimon Rzezniak.“

Křítelnice z hrubého pískovce 0.82 m vysoká, 0.64 m široká, uložena v márnici na hřbitově. Stojí na kulaté noze 0.48 m vysoké, dole patkou 0.20 m vys. opatřené, s gotickou římsou o šikmé plošce v prostřed

*) Arch a dřevěná, jež na této tumbě stávala a která pocházela ze XVI. věku, jest v museu na hradě Křivoklátě ve vysoké věži. Má podobu skříně, na jichž rozevřených křídlech namalován sv. Václav a sv. Vít a v níž jest řezaná socha archanděla Michaela. Popis a vyobrazení viz: *Soupisů sv. XXXVI. Hrad Křivoklát 142*.

**) Dle farní pamětnice původní zvon měl nápis: „Ste Johannes Nepomucene ora pro nobis. Valentin Lissiak goß mich auf der Klein Seiten zu Prag 1730“.

vyžlabené. Mísa osmiboká, baňatá. Křtitelnice tato pochází z XV. století. (Viz obr. 254.)

Náhrobek na hřbitově, 1.55 m vysoký, 0.67 m široký, pískovcový, barokní; vpředu na trnoži lebka na překřížených kostech a pod ní vryto: 1795. V orámovaném poli dřívku náhrobku upevněna mosazná deska na uzavírku. Na vnitřní straně dvířek relief pelikána s ro mláďaty, uvnitř nápis frakturou: Matce | Wiborney a Sstašney | Panij Anně Czerma-
fowej | Roku 1792 dne 8. Ledna w Panu se | snuley | Genž 10 djetek
spłodila | a před swim sejnutyj wissecky zaopatřene byti spatřila. | Na při-
klad dětinského Poděkowanj za Wěno k Blahoslawenemu | Odpočiwanj
a dušas staleho w Modlitbach Pamatowanj | Synowška Wděčnošť | Po-
stawila gešt Pamětník tento.

Obr. 255. Skřivaň. Pohled na zámek a kostel dle kresby J. K. Wolfa z r. 1797.

Skřivaň.

J. Schaller I., 130; Rukopis topogr. z l. 1826—1829 v archivu musea král. Čes. Heslo: Skřivany; F. A. Heber, Böhmens Burgen, VII., 100; Památky archaeologické, II., 329; A. Sedláček, Hrady a zámky VIII., 93; Týž, Hist. slovník, 805; Fr. Levý 261; J. Renner 168. Žalkov pohanské pohřebiště.

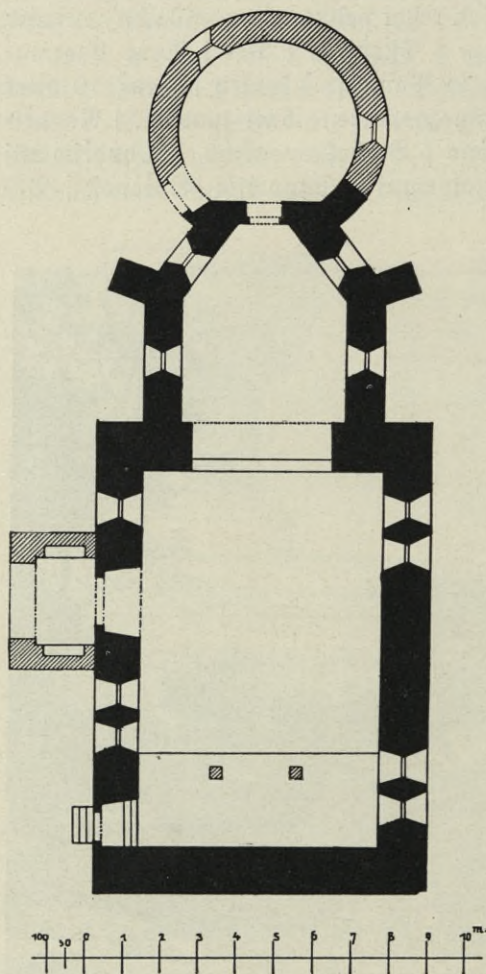
TVRZ stávala zde na místě, kde později vystavěn zámek; připomíná se r. 1355 jako sídlo bratří Kunešů ze Skřivaně. Na počátku XV. st.

připadla s částí vesnice Janovi a Hynkovi z Krakovce. Byly zde pak dva statky zemanské. R. 1572 koupil tvrz s příslušenstvím Jan Chotek z Chockova od bratří Sekerků ze Sedčic za 800 kop grošů, jehož strýc Václav prodal r. 1592 Skřivaň Ferdinandu Renšperkovi z Renšperka za 5800 kop

grošů. Pak v XVII. a XVIII. věku vystřídali se zde četní majitelé, až r. 1748 koupila ji Marie Anna kněžna z Fürstenberka za 40.500 zl. rýn. od Fr. Lövenehra svob. pána z Grünwallu a připojila ji k panství Křivoklátskému.

ZÁMEČEK ze XVI. st. stojí nad vesnicí na mírném návrší; jednopatrová, ozdob prostá budova na obdélném půdorysu o 7 osách v čele, a 2 po bocích. (Viz obr. 255.) Vchod v kamenném, svrchu rovném ostění vede uprostřed západního průčelí do prostranného vestibulu, sklenutého valeně s výsečemi. Odtud vchází se do patra schodištěm krytým starým, dubovým, záklopovým stropem, jehož trámy podporuje podvlak o skosených hranách.

KOSTEL SV. ŠTĚPÁNA filiální k V. Újezdu, byl r. 1355 farním, a byl tehda dřevěný. Teprve ku konci XVI. věku postavil zděný kostel Ferdinand z Renšperka. Okrouhlá sakristie byla později za presbytář postavena, a nejnovější přístavbou jest předsín na

Obr. 256. Skřivaň. Půdorys fil. kostela sv. Štěpána.

severní straně lodi. V r. 1838 byly sneseny malebné střechy, břidlou kryté a obě věžky*) a nahrazeny nynější nízkou střechou.

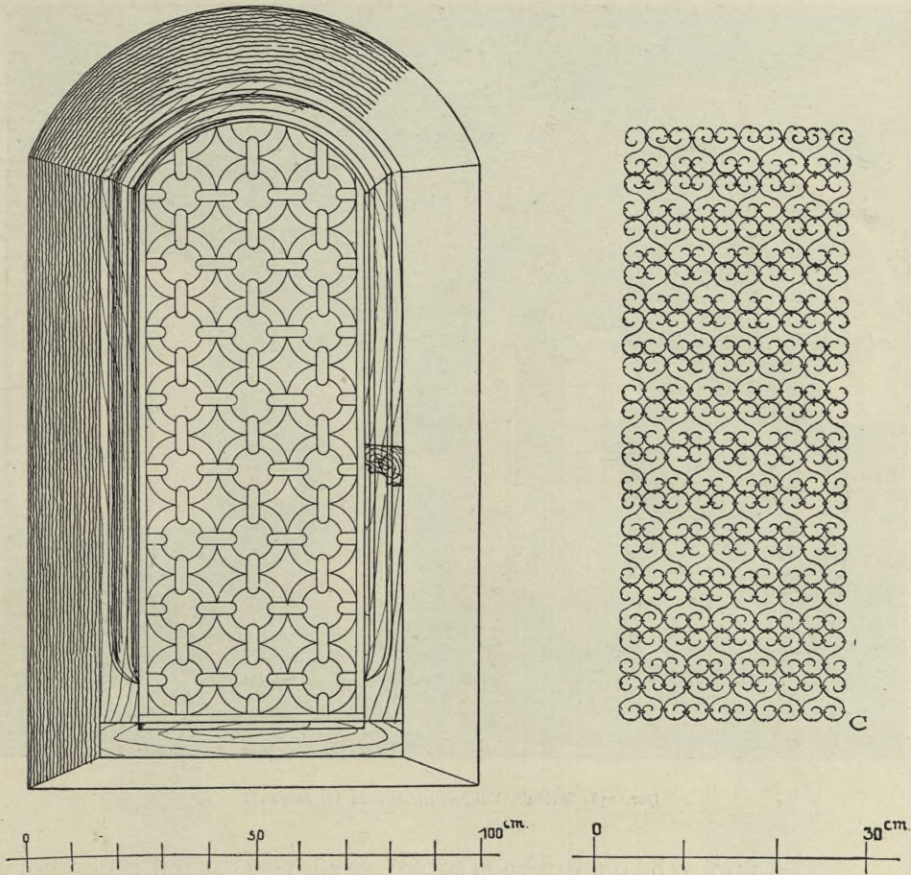
Orientovaná stavba z lomového kamene omítaného, uprostřed bývalého hřbitova, záleží z krátké lodi, k níž přiléhá na východ pětiboká presbytář, jejíž nároží jsou podepřena dvěma opěrnými pilíři; k východní straně její pojí se kulatá sakristie. (Viz obr. 256.)

*) Viz vyobrazení kostela z r. 1797 od F. K. Wolfa.

Střecha nad lodí valbová, nad presbytářím nižší, polygonální valba a nad sakristií stanová, vesměs taškami krytá.

Opěrné pilíře 2, jsou 1.00×1.40 m vel., bez trnože, o jednom ústupku, ukončené stříškami, krytými taškami.

Zdivo bývalo zdobeno sgraffity na tmavě červené půdě, jichž skrovné stopy jsou pod římsou patrný.

Obr. 257. Skřiváň. Fil. kostel sv. Štěpána. Okno a vzorec sítě před okny.

Vchody jsou 3; do lodi vedou dva, oba v severním průčelí; hlavní vchod má představenou malou předsíňku.

Okna jest v lodi 7, z nichž tři páry sružených, v presbytáři 4, à 0.84×1.88 m vel., vesměs svrchem v půlkruhu přepásaných, v sakristii 1 pár kruhových. Do ostění byly později, — as na počátku XVII. století, — vloženy dubové, goticky profilované rámy, svrchem segmentové, do kterých zaskleny malé tabulky do olova v pěkném dessin; před tabulky upevněny jsou ozdobné sítě z essovitě stáčených silných drátů, kteréž provedl osleplý člen rodiny Renšperků. (Viz obr. 257.) Původní zasklení

oken bylo z malovaných skel, jak svědčí jednak některé zachované tabulky na místě, jinak též některé tabulky odnesené do musea knížecího na Křivoklátě, na nichž jest i nápis Ferd. Renšperk z Drzkowicz.

Uvnitř měří loď 10 m délky, 6.30 m šířky a 5.30 m výšky, má ozdob prosté, (druhdy malované) stěny, končící pod rovným rákosovaným stropem jednoduchou renaissanční taženou římsou. (Viz obr. 258.)

Obr. 258. Skřivaň. Vnitřek fil. kostela sv. Štěpána.

Vítězný oblouk 3.70 m široký, ve zdi 1.30 m silné, půlkruhový.

Presbytář, 4.60 m široká, 6.50 m dlouhá, jest rovněž kryta rovným stropem nad římsou a vysokém náběžku (fabionu).

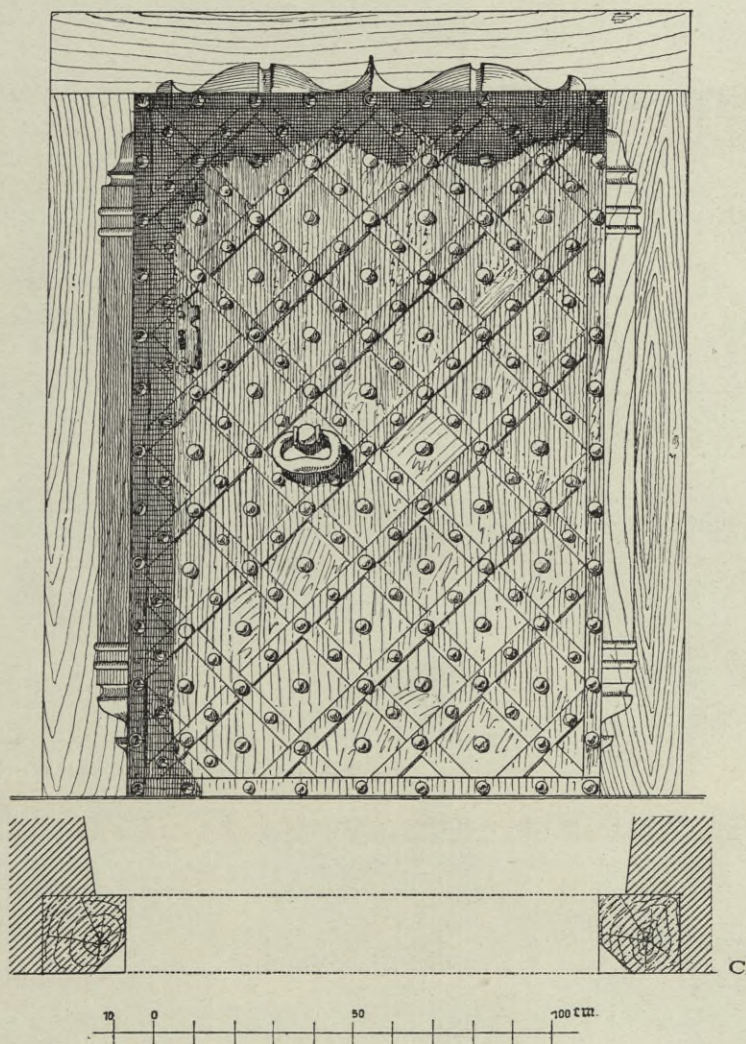
Sakristie, 4.30 m v průměru, kruhová jest, též rovným stropem uzavřena.

Kruchta stojí při západním průčelí na 2 pilířích 4 bokých, s trnoží a hlavicí pískovcovou. Na podprsníku štukové barokní ozdoby na omítané dřevěné kostře.

Dveře u sakristie 1.20 x 1.78 m vel. v dubových, goticky profilovaných zárubních, jsou pobity plechem, přibitým plochými hřeby, jež drží i pásy železné v kosočtvercích na dveřích. Uprostřed dveří jednoduchá přítuha. (Viz obr. 259.)

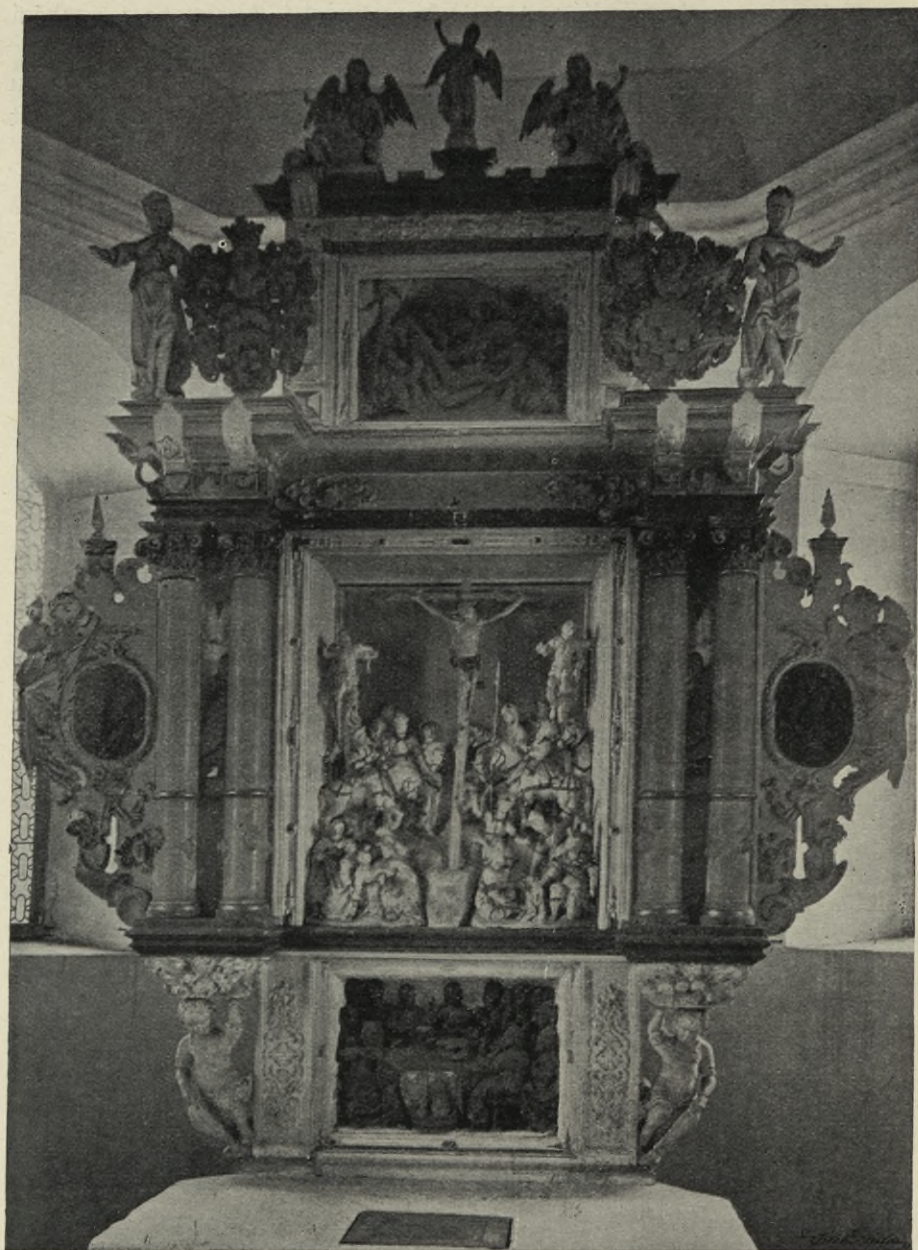
V ý p r a v a jest zajímavá v slohu německé renaissance; pochází z doby Renšperků, z meze XVI. a XVII. století.

H l a v n í o l t á ř stojí na kamenné tumbě, ukončené jednoduchou gotickou římsou; tumba pochází ze staršího oltáře. Ostatek oltáře jest

Obr. 259. Skřívaň. Fil. kostel sv. Štěpána. Dveře z kněžiště do sakristie.

dřevěný, bohatě řezaný. Podsvícník má uprostřed vypukle vyřezávaný obraz: v e č e ř i P á n ě, vroubenou orámováním a dvěma pilastíčky s ornamentálními výplněmi. Na obou krajích stojí dvě dětské postavy, nesoucí na hlavách mísy s ovocem a tvořící konsolky pod sdruženými sloupky s korintskými hlavicemi. Tyto sloupky se svým zalomeným, rovným kladí jsou obrubou velké střední řezby ve skříni, představující

Obr. 260. Skřivaň. Fil. kostel sv. Štěpána. Hlavní oltář.

U křižování Krista P. mezi oběma lotry, kteří jsou v úplné plastice provedeni, kdežto spodní četné postavy jsou v $\frac{3}{4}$ reliéfu. Ve výklencích za sdruženými sloupy stojí sochy sv. Jana Křtitele s beránkem a Mojžíše. Střední tuto část oltáře vrubí po obou stranách boltcovité postranice prořezávané, s andělí postavou na zevním kraji

Obr. 26r. Skřiváň. Fil. kostel sv. Štěpána. Střední řezba na hlavním oltáři.

a oválnými medaillonů uprostřed. V medailloněch jsou v reliěfu vyřezávané obrázky: Zvěstování a narození P. Marie.

V nástavci nad středem kladí jest vypukle vyřezávaný obraz: Uložení Krista P. do hrobu a nad římsou rámce obrazu toho ukončují střed oltáře 3 andělé. Na kladí nad sduženými sloupy jsou umístěny

znaky věnovatelů, na jižní straně Ferdinanda Renšperka z Renšperka (ve štítu úhlopříčný pruh z dvou řad čtverečků), na severní znak choti jeho Markety, rozené Fictumky z Fictum (větévka s 3 jablky). Vedle znaků stojí po každé straně postava genia.

Původně bylo orámování bílé a částečně zlacené s polychromovanými figurálními reliefy; nyní jest vše nevhodně zelenošedě natřeno kromě znaků, jež jsou polychromovány.

Oltář tento výborný v kompozici i v provedení byl zhotoven počátkem XVII. věku bezpochyby v Praze. (Viz obr. 260. a 261.)

K a z a t e l n a dřevěná stojí na kanelovaném sloupku toskánského řádu; podprsník z 5 stran osmistěnu má na otupených hranách kanelované pilastry na podstavcích; tyto pokryty jsou plochým ornamentem německo renaissančním, stejně jako výplně mezi pilastry. Římsa podprsníku podporována jest konsolka i. Kazatelna tato jest tétož původu jako hlavní oltář.

V a r h a n y v ozdobné skříni nyní z části jen zachované, jsou též stejného původu jako hlavní oltář.

P o d o b i z n y Jana Ferdinanda Renšperka z Renšperka a jeho choti Heleny roz. Warlichové z Bubna visely původně v zámečku, pak v kostele a r. 1910 byly odvezeny na hrad Křivoklát.*)

K ř t i t e l n i c e cínová z r. 1603 nákladem Ferd. Renšperka z Renšperka a jeho choti Markety roz. z Fictum od *Václava Macla*, konváře z Prahy ulitá. Bývala v kostele, nyní v sakristii u kaple v hradě Křivoklátě.**)

S t o j a n n a s v í c e 1·12 m vys. stojí na dřevěné točené noze, kovaný, končí pěkným křížkem. Z XVIII. stol.

M o n s t r a n c e 0·51 m vysoká, pozlacená, stojí na elliptické nožce, 15×20 cm vel., pokryté pozdně barokním ornamentem. Ořech trojdílný, na stonku andělíček, na paprscích stříbrný věneček z 2 rohů štěstí a jiný z plamenů. Jest z konce XVIII. stol.

K a l i c h stříbrný, zlacený, 0·21 m vysoký, v průměru číše 0·8 m široký, stojí na barokně prohýbané nožce 0·14 m v průměru, ořech vejčitý, číška hladká.

K a s u l e č. 1 jest 100 m dl., 0·70 m šir., postranice z brokátu stříbrem tkaného na oranžové půdě; střední pruh nový. Ze XVII. stol.

K a s u l e č. 2 jest 1·10 m dl., 0·75 m šir. Postranice dykytové, na žlutavé půdě, zeleně pruhované, červené kvítky. Střední pruh z modrošedého brokátu, stříbrem tkaného, se zelenými listy. Z druhé polovice XVIII. stol.

*) Vyobrazení jich viz v Soupisu Rakovnicka v I. díle: Hrad Křivoklát. Str. 138 a 139.

***) Vyobrazení a popis viz tamtéž str. 100.

Kasule č. 3 jest 1.02 m dl. 0.69 m šir. z brokátu cihlové barvy s bílými kvítky, střed s pestrými květy na tmavěčervené půdě, jest největší. Pochází z konce XVII. stol.

Kasule č. 4 z červeného sametu s plastickými postavami ukřižovaného Krista P., Matky Boží a sv. Jana*) a kasule č. 5 s apliko-

Obr. 262. Skřiváň, Fil. kostel sv. Štěpána. Náhrobník Jana Chotka z Chockova.

vanými květy na žlutém hedvábném pruhu.**) Obě tyto nejpěknější byly odvezeny na hrad Křivoklát a uloženy v archivu.

Náhrobníky. Č. 1. V presbytáři zazděna v jižní zdi deska z červeného mramoru, 1.00 × 1.99 m veliká, na níž vypukle vytesána postava starce plnovousého v dlouhém plášti s prostřiženými rukávy, držícího v levici na prsou položené kytici a v pravici knihu; tato opřena jest o štít.

*) Vyobrazení a popis viz v Soupisu hradu Křivoklátu. Str. 143.

***) Vyobrazení a popis viz v Soupisu hradu Křivoklátu. Str. 144.

Kolem opis: Tetka 1591 Tu Medielu po Mistru Janu z Bushyncze Pan Buh Wsemohauczi powolal Urozeneho a Staterczneho Rytierze Pana Jana Chotka z Choczkowa a na Krziwani magicz Tet Wieku sweho Starzi 72 a tuto Odpoczyna, Dzekawage Radosfnego z mrtwicz wzkrysseny. (Viz obr. 262.)

Obr. 263. Skřivaň. Fil. kostel sv. Štěpána. Náhrobník Adama Chotka z Chockova.

Č. 2. V lodi zazděna deska z červeného mramoru, o 88 × 188 m vel., na kteréž vypukle vytesána postava mladého muže v plátovém brnění, opírající levici o krátký mečik, pravici o helmu, stojící na podstavci, v jehož přední desce vytesán znak Chotků z Chockova (část kola). Kolem opis: Tetka 1592 w Strzedu po Sw. Simonu a Judy usnul w Panu urozeny a Staterczny Rytirz Pan Adam z Choczkowa a na Krziwani magicz Tet

wieku swego Starzy 34 Gsaurz gestlie mladenczem a tufo Odpoczywa Dczekawage Radoſtnego B mrtwych wzkrzisseny. (Viz obr. 263.)

Č. 3. Část pískovcového náhrobníka, 0.70×0.76 m vel., představuje muže se skříženýma rukama. Opis je zcela otřelý. *)

S a n k t u á ř v sakristii, 0.32×0.52 m vel., má dvířka dřevěná, polychromovaná a kolem nich 2 křídlová prkna vyřezávaná v závitý a kvítek. Lidová práce ze XVII. stol.

Obr. 264. Skřivaň. Zvonice u fil. kostela sv. Štěpána.

S k ř í ň ve zdi tamtéž, má dřevěné obložení a římsu v slohu německé renaissance; z téže doby, jako hlavní oltář.

K o v á n í počinovaná jsou na dveřích sakristie i kostela a kredenční skříně v sakristii. Pěkné renaiss. práce z počátku XVII. stol.

K ř í ž k o v a n ý nad kuželovou střechou sakristie, má 2 příčná ramena, ukončená kalichovými květy; báň pod křížem jest polygonální a ornamentálně připojena ke kříži, jenž je z počátku XVII. stol.

V c h o d na bývalý hřbitov, 1.45×2.30 m vel., rustikovaný; nad rustikou římsa uprostřed vystouplá.

*) V rukopisném soupisu z r. 1826 v archivu musea kr. Čes. popsán jest také náhrobník s vavřínovým věncem, na němž nápis: *Letſha Panie 1582 po narož'j Panij Marye vmrzela Dorota, na zeytrzij w Patek tehoz letſha 82 Marta dcery vrozenyho Pana Kaſſpara Chotſka z Chotſowa. Dole štít, v němž kolo.*

N á h r o b n í k na hřbitově 1·20 *m* vys., 0·67 *m* šir. z hrubého pískovce, hranolový, ukončený římsou, která stáčí se uprostřed na dva závity. Na přední straně vytesána lebka z kostmi, za ní český nápis vypršely. Ze XVII. stol.

Z v o n i c e stojí na půdorysu obdélném, 6·90×6·63 *m* vel., vedle západního průčelí kostela, dřevěná, šindelem krytá, se čtyrbokou lucernou, krytou šindelovou valbou. (Viz obr. 264.)

Z v o n y. Visí ve zvonici 3. •Původní byly dary Renšperků, nyní jsou dva přelité.

Č. 1. Má 0·85 *m* v průměru a 0·67 *m* výšky. Ucha hladká, pod korunou pás z výjevů z bible; pětkrát střídají se: 1. Boháč a lazar, 2. Svatba v Káni Gal. 3. Milosrdný Samaritán, 4. Křest mouřenína, 5. Obrácení Šavlovo v Pavla.

Na plášti dvě lví masky, dole festony mezi nimi nápis: *Prozemy a Stateczny Rytierz Pau Ferdinand Rensperger z Rensperku a z Drzkowicz na Skrzimani spolu s Prozenav Pani Markytav Renspengarowau rozenav Ficzkomkav z noweho Szumberku Manzelkav swau, ke czi a k chwale pana Boha wssemohawczihho dali tento Swou Slyti na Dowem Miesie na S Siroke ulyczu w domie w Swonaczu*

Letta 1607

V · D · M · I · Æ

Pod nápisem znaky věnovatelů. Níže relief světce s berlou a knihou.

Na druhé straně relief ukřižovaného Krista P. s P. Marií a sv. Janem a nápis: EGO VOX VOCANTIS | VOS VOCO AD SACRAVENITE. Při obrubě relief evangelisty.

Č. 2. Má 0·67 *m* v průměru a 0·53 *m* výšky. Ucha hladká, pod korunou vroubkovanou pás z akantových listů, dolů čnějících; pod tím nápis:

**POST CXXXVII ANNOS MEDIA CREPVI
SVB IVRE VERO MARIÆ ANNAE PRINCIPIS
IN FÜRSTENBERG STÜLINGEN
NATÆ WALDSTEINIANÆ REFVSA FVI**

Na okraji nápis: TANDEM LONGE LATEQVE RECLANGO

Na plášti relief dvou světic, pod nimi: 1755 a v kartuši: PRAG IG · K. (= Ignatz Kühner).

3. Má 0·38 *m* v průměru a 0·29 *m* výšky. Ucha hladká, pod korunou pás z vína a nápis:

REFVSA A CAROLO BELLMANN
CAES. REG. AVLICO CAMPANORVM FVSORE
PRAGAE 1858.

SOCHA SV. JANA stojí na návsi, na baňatém podstavci s volutami na otupených rozích. Slušná socha polychromovaná jest z prvé polovice XVIII. stol.

Slabce.

Prameny: Matriky české z r. 1630; Farní pamětnice od r. 1761. Literatura: J. Schaller I., 142; G. Sommer XIII., 13; Památky archaeologické II., 123; A. Sedláček, Hradý a zámky VIII., 110; J. Renner 292; Fr. Levý 390.

Slabce svým původem zasahují v nejstarší doby osazení Čech; r. 1005 uvádějí se mezi zbožím darovaným knížetem Jaromírem odměnou Hovorovi za záchranu od přepadení Vršovci. Později byla ves rozdělena ve dvě části, na jedné z nich vystavěna TVRZ na místě nynějšího zámku, jejíž majitelé byli many hradu Krakovce. V druhé části seděl na vladckém statku r. 1360 Bohunek ze Slabec. Pak střídali se majetníci, až

Obr. 265. Slabce. Pohled na zámek.

r. 1702 koupil Slabce Frant. Kar. Vančura z Řehnic, který do r. 1735 dal přestavěti tvrz v zámek nákladného díla, zdobený na podprsni zdi sochami Jupitera, Vulkána a j. R. 1754 přikoupil Karel Jos. Hildprandt z Ottenhausenu ke Krakovci i Slabce, Modřejevici a Zhoř, položiv základ k nynějšímu panství, které r. 1866 za 600.000 zl. přešlo v majetek Alexe prince z Croy.

Zámek stojící na místě bývalé tvrze byl opraven v nynější podobě r. 1847 hrabětem Hugonem z Nosticů, při kteréž opravě roztlučeny sochy postavené druhdy od Vančury z Řehnic na šterk.

Prostá budova dvojpatrová stojí v parku; na severní straně je trojpatrová věž, terassou ukončená. Púdorys jest obdélný o 12 osách na delší straně a o 3 osách na kratší. V přízemí liché rustikované arkády, nad nimi na rozích skrz dvě patra toskánské pilastry. Před věží podjezd. (Viz obr. 265.)

KOSTEL SV. MIKULÁŠE, farní, dle Balbína založen v XI. stol., což zdá se potvzovati nález kvádrů při přestavbě r. 1789, jenž prý

Obr. 266. Slabce. Farní kostel sv. Mikuláše.

měl vryt letopočet 1110. Původní stavba dle popisu byla čtvercová, s úzkými románskými okénky, bez věže, která stála na východ od kostela, také ještě na hřbitově, který zrušen byl r. 1787. V XV. století byl založen nový kostel, z kterého zbytek jest nynější presbytář. V husitských válkách byl vyloupen, od r. 1720 jest opět katolickým farním. R. 1787—1789 byl kostel přestavěn. Věž upravena na počátku XIX. století.

Orientovaná, z části (v presbytáři) kamenná, omítaná stavba záleží z lodi o dvou polích, k níž přilehá na východ presbytář o 1 poli a polygonálním závěru ze 3 stran osmistěnu, a na západ mohutná dvojpatrová věž. Na sever presbytáře přistavěna nízká sakristie, na jih knížecí oratoř. Kryt jest na mansardových valbách kostela taškový, na osmiboké cibulovité báni věže a též osmiboké, dvakrát zalomené stanové stříšce sanktusníku šindelový. Rohy polygonálního závěru jsou podepřeny gotickými

Obr. 267. Slabce. Vnitřek farního kostela sv. Mikuláše.

opěráky, paprskovitě rozloženými, 0.60 m širokými a 0.75 m dlouhými, jichž trnož končí šikmou ploškou; střední odstavec a vrchní ukončení pilířů nemá vpředu římsy. Průčelí kostela jsou na rozích oživena pilastry, jichž hlavice tvořeny jsou jen zalomenou hlavní římsou, záležející pouze z velké podbrádky, vroubené nahoře páskem, dole obroučkem a páskem. Nad hlavní římsou zakrývají části střechy lodi kostelní po obou stranách věže plné, vysoké nadezdívky. Hlavní římsa věže vytáčí se v prostřed každé strany půlkruhovitě pro ciferníky hodin. (Viz obr. 266.)

V ch o d y jsou 4. Hlavní jest v západní straně věže v rovném, kamenném ostění, nad nímž nese silně vyložený štít pět hranolových konsolk, z kterýchž obě krajní jsou podporovány táhlými konsolami po

stranách ostění. Ostatní vchody: do věže od severní strany, do sakristie a oratoře jsou obdélné, prosté.

O k n a osvětlují loď dva páry v segmentu překlenutá, v presbytáři jeden pár hrotitých, bez prutů a kružeb. Ve věži jsou ve dvou patrech trojdílná okna (jedno v prvním, tři v druhém patře), oddělena úzkými kamennými pilířky a vroubena empírovými římsami; střední část oken je půlkruhová, obě boční části jsou rovné.

U v n i t ěr měří loď 8·25 *m* šíře, 11·50 *m* délky a 8·00 *m* výšky, jest dělena ve dvě pole silnými pilastry, na jejichž hlavicích bezprostředně sedí hlavní římsy, nad kterými jsou imitované české klenby. Podobně jest proveden strop v rovném poli presbytáře, 7·20 *m* šir., 9·90 *m* dl., jež nad závěrem kryta jest též napodobenou klášterní klenbou.

K r u c h t a v západní části lodi opírá čelní zeď svou o dva hmotné pilíře, přepásané v půlkruhu; podkruchtí sklenuto jest ve třech polích českými klenbami. Věž uvnitř měří 3·70 × 3·40 *m* a zaklenuta jest valeně.

V ý p r a v a jest barokní a pochází z Plzně ze zrušeného r. 1787 Dominikánského klášterního kostela.

H l a v n í o l t á ěr, dřevěný, má uprostřed niku, ve které stojí socha sv. Mikuláše v nadživotní velikosti, vroubená sloupkovou architekturou. Před sloupy stojí menší sochy sv. Norberta a sv. Tomáše Akvinského. Na konsole pod tímto světcem jest štít, v němž dvojité lilie, na vrchní polovici červená, spodní bílá. Nad znakem písmena: I · M · G — D · L

Na druhé straně pod sochou sv. Norberta jest týž znak a kolem písmena: B · M · G — D I. (Viz obr. 267.)

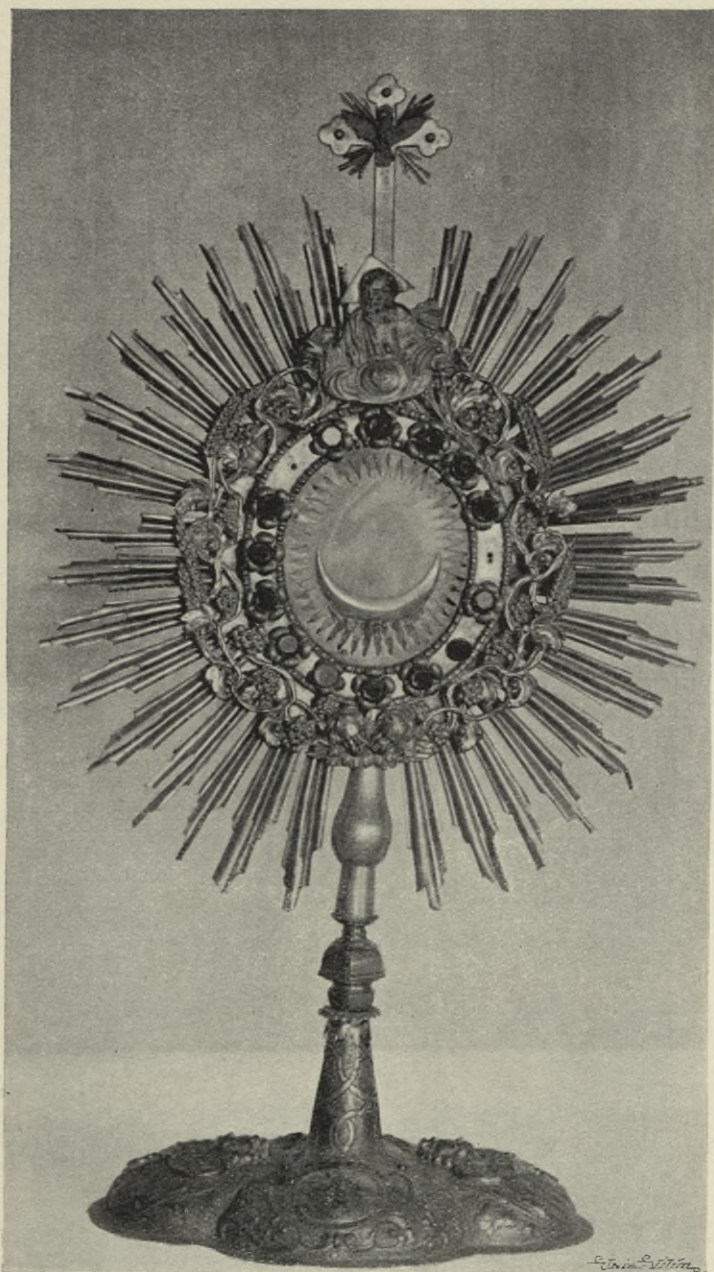
B o k o v é d v a o l t á ěe mají stejné dřevěné architektury s nikami, v nichž na severním oltáři stojí krucifix, vrouben sochami sv. Leopolda s praporem a křížem v ruce a sv. Teresie, držící knihu a srdce, na jižním jest v nice socha P. Marie Lourdské mezi sochami sv. Augustina a světice jeptišky, držící v ruce nádobku na sv. oleje. V nástavcích těchto dvou oltářů jsou obrazy: na severním sv. Dominika, na jižním sv. Jana Nep.

K a z a t e l n a empírová, se zlacenými vavřínovými festony. Na poklopu barokní ornamenty a socha Krista P.

O b r a z s v. A n t o n í n a, 1·10 *m* × 1·75 *m* veliký, visí v lodi v pozdně barokním rámci, na němž znak Hildprandtů.

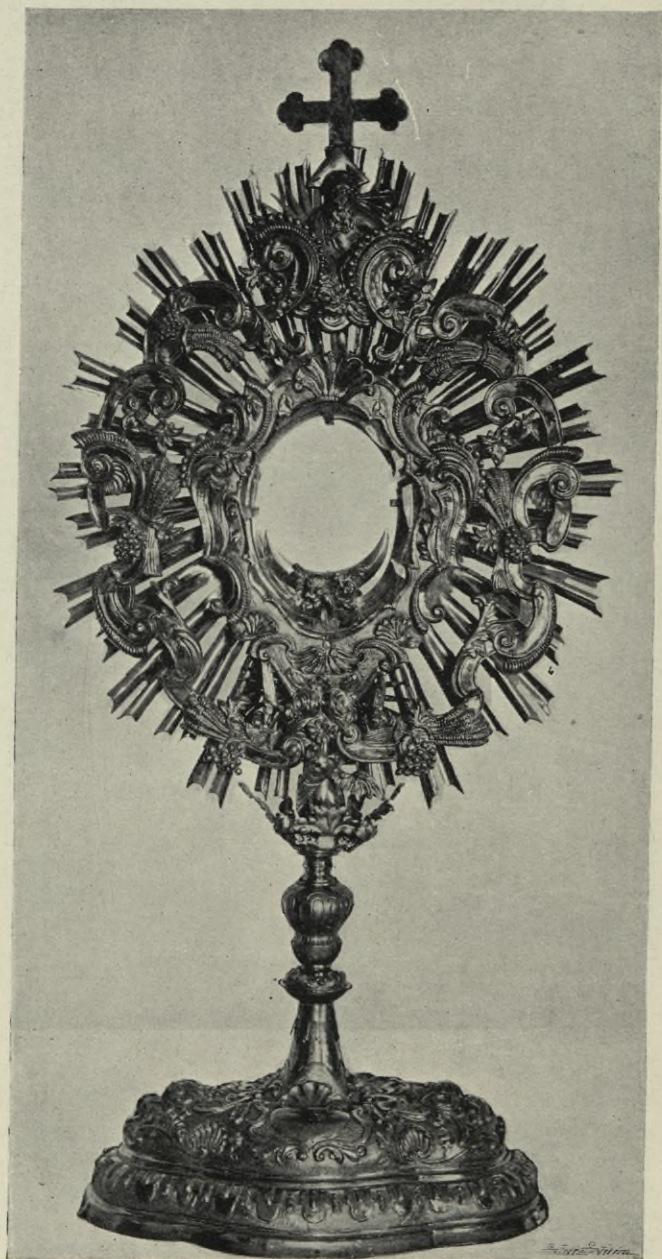
O b r a z s v. J a n a N e p., představující apothesu světce na nebi, 1·10 × 1·75 *m* veliký, visí proti předešlému, s nímž má stejný rámec, na kterém jest vedle znaku Hildprandtovského ještě znak, v něm na červené půdě ostrev. Obě malby jsou běžné práce.

K ř t i t e l n i c e, 0·33 *m* široká, 0·76 *m* vysoká, cínová, šestiboká, stojí na 3 nízkých nožkách, končících dole v drápky, nahore v bezvousé hlavy. Na spodním okraji prohýbaného víka festonový proužek, na vrcholu knoflík, na kterém lebka a krucifix. Z počátku XVIII. věku.

Obr. 268. Slabce. Kostel sv. Mikuláše. Monstrance č. 1.

Monstrance č. 1. pozlacená, 0,61 m vys., 0,32 m šir., paprsková, stojí na eliptické 0,18 × 0,25 m vel. nožce čtyřlaločné, zdobené páskovým barokním ornamentem a 4 kartušemi; na paprscích dvojí věneček z vína s klasy a z růžic, nahoře Bůh Otec a na křížku symbol Ducha sv.: holubice. Z konce XVII. stol. (Viz obr. 268.)

Obr. 269. Slabce. Kostel sv. Mikuláše. Monstrance č. 2.

Monstrance č. 2. postříbřená, z části zlacená, 0·64 m vys., 0·27 m šir., stojí na elliptické nožce, zdobené vruby a mušličkami; na paprscích věneček pozdně barokního ornamentu, v nějž vpleteny klasy a hrozny; kol Nejsvětějšího rámeček ve tvaru kartuše. Úhledná práce z druhé polovice XVIII. stol. (Viz obr. 269.)

Pacificál, stříbrný a zlacený, 0·30 *m* vys., 0·13 *m* šir., na elliptické nožce, 0·11 × 0·14 *m* veliké, tlačným a rytým ornamentem zdobené; ořech má vpředu i vzadu andílčí hlavičku. Kolem středu kříže věneček z obláček na paprscích. Značky: C B a I P, třetí otřelá. Z XVIII stol.

Patena, postříbřená, má na rubu rytý znak (muž s mečem v ruce a štítem ve tvaru půlměsíce), nad ním písmena C I H — V O. ve věnečku. Na koženém pouzdře tisknutý renaissanční ornament. Jest z počátku XVII. století.

Nádobka na sv. oleje, stříbrná a pozlacená, 7·6 *cm* dl., v podobě trojlistu. Na víku rytá postava sv. Mikuláše, pod ní nápis: Slawetz 1775.

Svícný, 3 páry, cínové, 0·52 *m* vys., stojí na kulatých nožkách, kolem válcového stonku dole tři akantová lupena. Z počátku XIX. stol.

Zvoný visí ve věži dva. Č. 1. Má 0·66 *m* v průměru, 0·50 *m* výšky, ucha hladká, pod korunou pás z akantových lupen, pod tím nápis: „Illu. D. Fran. Elisabeth I. D. Max. Rud. Mundt Mundtiana C. de Klenowa de Mildtenfeld anno 1705 Vetero Pragae Antonius Schofeld.“

Č. 2. Má 0·45 *m* v průměru, 0·36 *m* výšky, ucha hladká, pod korunou pozdně barokní ornament, pod tím nápis: Frant. Joseph Khüner goss mich. Prag 1808.

Č. 3. zvonek visí v sanktusníku a jest nepřístupný.

Hodiny věžní zhotovil r. 1830 *F. Vošmík*, kovář.

KAPLIČKA „Nanebevstoupení Páně“ stojí od r. 1869 na novém hřbitově na místě hrobky rodiny Hildprandtů, jež pro chatrnost musela býti snesena.

Stradonice.

A. Voigt, Beschreibung der Münzen etc. Prag, 1771, 76; A. Heber VII., 99, Mit. d. Zentral-Kom. N. F. XVI., 10; A. Sedláček, Slovník hist. 275; J. Renner R. 174; Památky arch. III., 188, X., 835, XII., 90, VI., 188; XVII., 665; E. Vocel, Pr. I., 111; Dr. J. Pič, Starožitnosti země České II., sv. 2; Mitt. Anthrop. Wien VIII. (Hochstetter: Die Altertümer von Hradischt) 145; J. Déchelette, Le Hradischt de Stradonic, 1901; Buchtela-Niederle, Rukověť české archaeologie.

Hradiště předhistorické rozkládá se na návrší na pravém břehu Be-rounky mezi obcemi Stradonicemi a Novou Hutí, ohraničeno na západ údolím potoka Habrovského, v rozloze 143 jiter 200 sáhů. (Viz obr. 270.) Již v XVIII. st. nacházely se tu zlaté mince, vyplavené dešti. V r. 1877 učiněn hromadný nález více než 200 kusů zlatých mincí. Od toho času až do r. 1900 bylo celé návrší prohrabáno, ale nesoustavně. Nalezeno tu množství bronzových, skleněných, emailovaných, kostěných, hliněných i železných předmětů. Zjištěno, že bývalo tu celé město, v němž kvetl obchod jakož i výroba železných tovarů. Zánik města nastal as na počátku našeho letopočtu, avšak stávalo tu i později slabší osídlení. Dr. J. Pič soudil, že město toto, ukazující na osídlení neslovanské, bylo hlavním městem Marobudů, krále Markomanů, jehož sídlo bylo sokem jeho Katvaldem dobyt a spáleno.

Sbírký vykopanin ze Stradonického hradiště jsou z největšího dílu v majetku musea království českého v Praze, dvorního musea ve Vídni a nynějšího majitele Nižburka knížete Maxe Egona z Fürstenberka, dále v Berouně, Rakovníku a ve sbírce K. Buchtely v Praze. Pod hradištěm nacházejí se na hřbitově stradonickém nádoby z doby knížecí (patrně z pohřebiště). (Viz obr. 271.)

KOSTEL SV. LIBORINA, filialní k Nižboru a hřbitovní. Založen r. 1721 jako dřevěná kaple na hřbitově. Pro chatrnost byl r. 1833 zavřen a v l. 1838—1845 postaven nynější kostelík dle návrhu kníž. Fürstenberského stav. ředitele *A. Jiruše* v slohu románském. Jednoduchá, omítaná, k jihu obrácená stavba stojí při silnici u řeky Mže. Záleží z lodi o 3 polích a malého čtvercového kněžiště. Kryt taškový, na osmibokém sanktusníku plechový.

V chod v severní zdi jest svrchem půlkruhový.

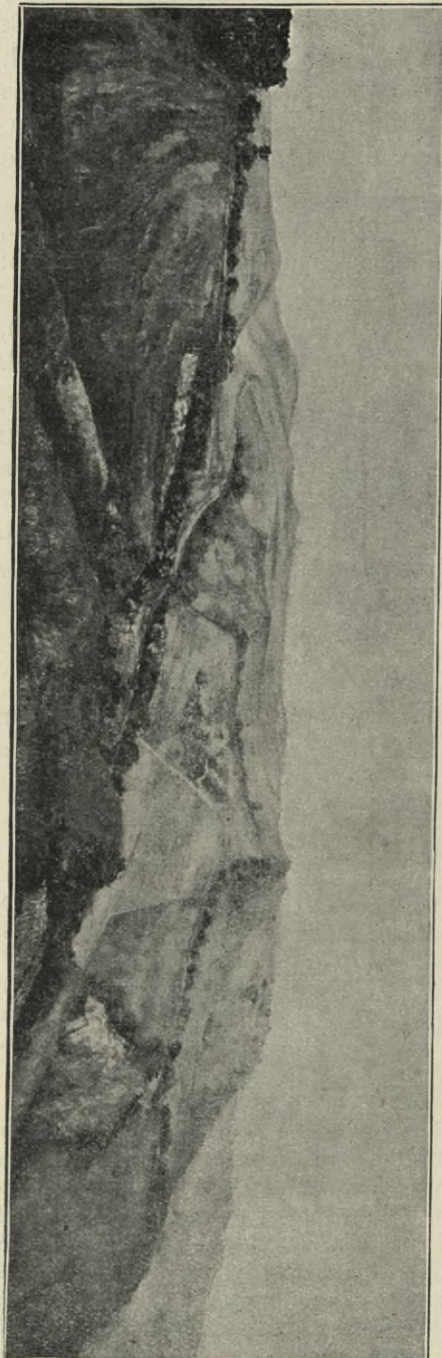
Oken v lodi jsou 3 páry, v kněžišti 1 pár, půlkruhem přepásaných.

Uvnitř měří loď 7.35 m šířky, 9.80 m délky a 6.40 m výšky, jest kryta rovným rákosovaným stropem; v pozadí kruchta na dvou osmibokých pilířcích.

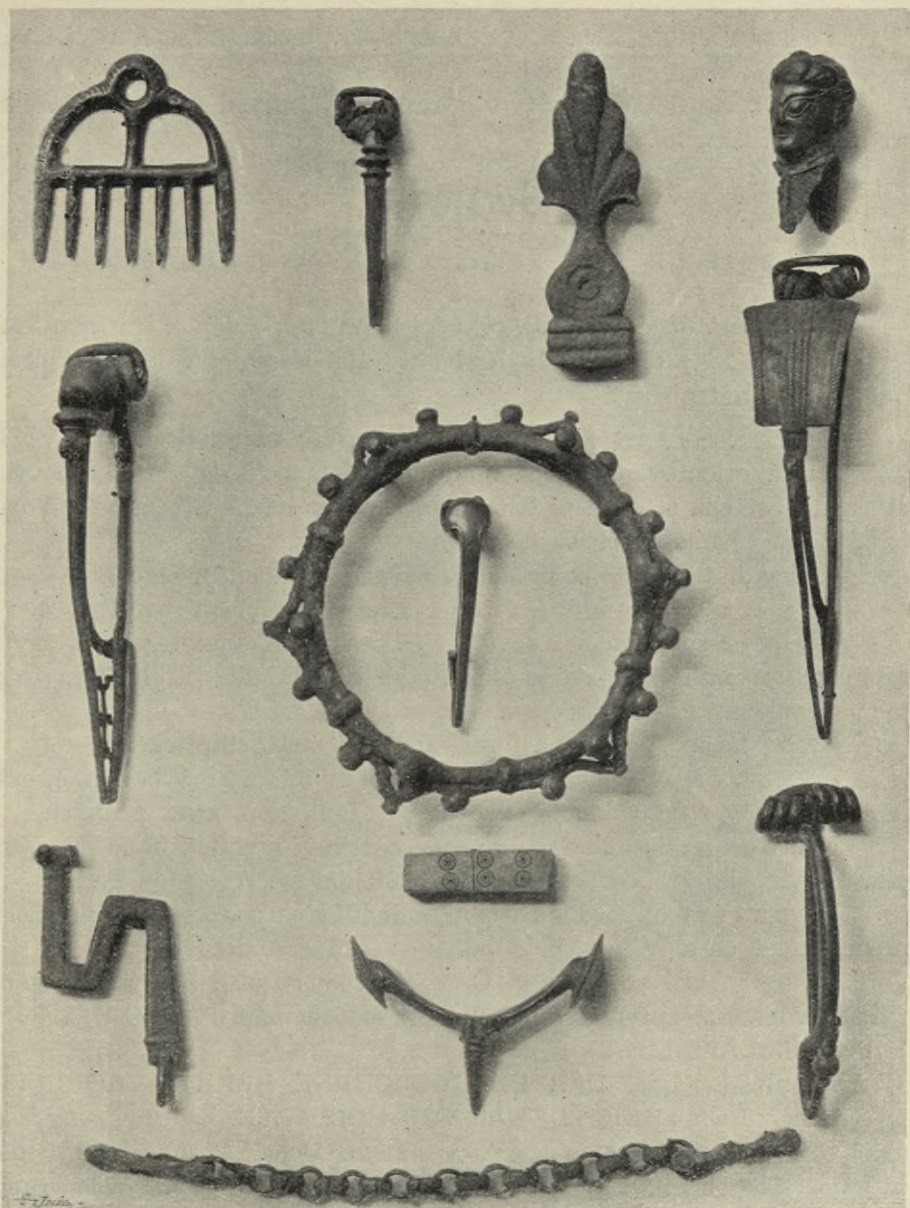
Presbytář, 5.45 m šířky a 4.80 m délky, sklenuta jest českou klenbou.

Výprava chudá. Na hlavním oltáři visí pěkný obraz sv. Liborina v ornátě biskupském žehná selce a rolníku; maloval *Em. Dítě* r. 1899. Na postranním oltáři kopie Rafaelovy Madonny v zahradě s Ježíškem a sv. Janem Křt.

Náhrobníky zapuštěny jsou v dlažbě pod lavicemi. Č. 1. měří 0.40 m dl., 0.30 m šir. železná

Obr. 270. Stradonice s jižní strany.

Obr. 271. Stradonice. Ukázky z nálezů v předhistorickém hradišti. (Z majetku zemského musea v Praze.)

deska s nápisem: Leta 1765 dne 8. srpna vsnula w Panw Cztna a Sslechetna Pani Alžběta Schirerowa mage wieku 56 let.

Č. 2. Železná deska se znakem Fürstenberským a Valdštýnským a letopočtem 1748. Nápis nečitelný.

Č. 3. a 4. též lité desky z r. 1783, jsou skryté pod lavicemi.

Č. 5. Deska mramorová, celá vyšlapaná, z nápisu čitelný jen Anno D. MDCCLXXI ... DOM. JOHANES SCHIRER...

Monstrance, 0.52 m vys., 0.24 m šir., pozlacená, empirová s věnečkem klasů, 2 andílky a Bohem Otcem nahoře, jest z r. 1847.

Misaľ vídeňský z r. 1827 v pěkných deskách z maroquinu, zlatými ornamenty tlačeného.

Svojetín.

J. Schaller I., 136; G. Sommer XIII., 293; J. Renner 298.

Poněmčená obec patřivala pražské kapitule, později k statkům královským a r. 1837 prodána od hrab. Štěpána Meraviglia-Crivelli knížeti Kar. E. z Fürstenberka.

KAPLE SV. JANA NEP. byla postavena na počátku XVIII. stol. Prostá, orientovaná stavba z lodi o 2 osách a kněžiště s půlkruhovým závěrem. Střecha sedlová se štítem na západní straně a osmibokým barokním sanktusníkem, plechem krytým.

Vchod v západním průčelí v rovném kamenném ostění.

Okna, 2 páry v lodi a 1 pár v kněžišti, svrchem segmentová.

Uvnitř: délka lodi 12.35 m, šířka 6.90 m, výška 4.35 m, krytá rovným stropem, stejně jako kněžiště, oddělené od lodi 1/2kruhovým vítězným obloukem, 4.85 m dlouhé a 5.60 m široké.

Kruchta spočívá na imitovaném oblouku elliptickém.

Výprava chudičká, Na hlavním oltáři v barokním orámování stojí v životní velikosti socha sv. Jana Nep. mezi 2 anděli.

Na bočním oltáři v ranně barokové architektuře s jonskými pilastry visí slabý obraz sv. Rocha a nad ním sv. Antonína Pad.

Kazatelna, pozdně barokní, s andílky na podprsníku a andělem, nesoucím kalich a kříž na poklopu.

Zvony visí ve věžce 2. Č. 1. V průměru 0.48 m, výšky 0.40 m, má ucha hladká, korunu vroubkovanou, pod ní nápis: ANNO 1722 GOSS MICH NICOLAVS LÖW.

Na plášti nápis: DER HOCHGEBOHRNE HERR PETR ERNEST DES HEIL; RÖM; REICHS GRAF VON MOLLARTH.

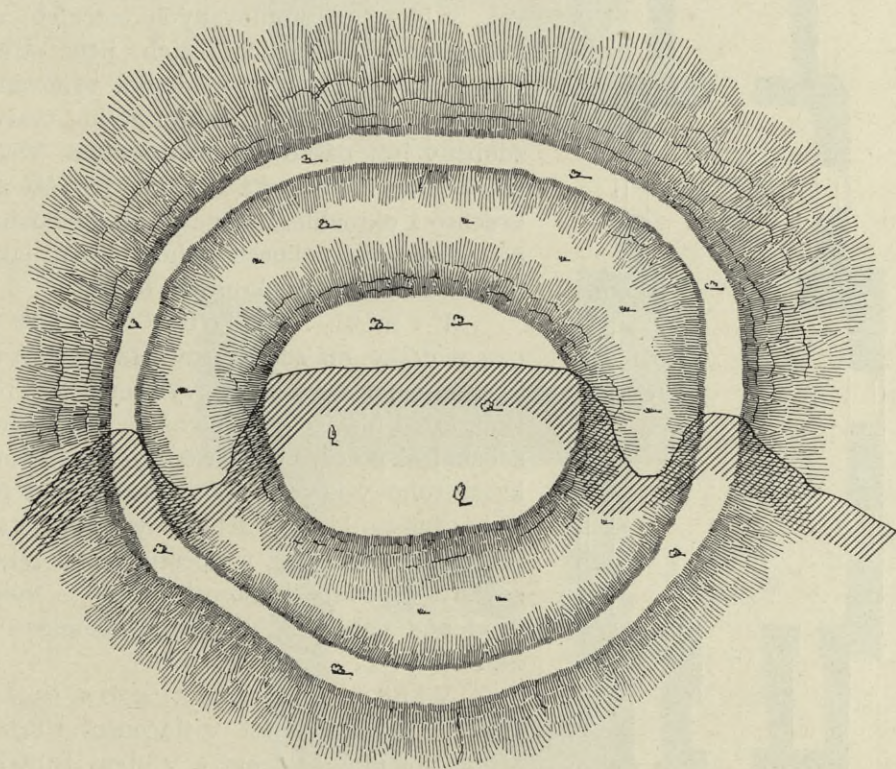
Č. 2. V průměru 0.30 m, výšky 0.22 m. Ucha i koruna hladká, pod ní nápis: F: I: K ^{refief} P. Marie 1803. (F. Jos. Kühner.) Plášť dole vroubkovaný.

Šanov.

J. Schaller I., 163; G. Sommer XIII., 37; A. Sedláček, Hrady a zámky, VIII. 117; Týž, Hist. slovník, 859; J. Renner 299; F. Levý 66.

Neolitické sídliště a jámy z doby knížecí. 1. Stěpy „volutové“ a „vypíchané“ a pazourkové nástroje, 2. hezky ornamentovaný římský střepek (mladší) a 3. starší keramika z doby knížecí (značky na dnu) v Museu rakovnickém.

TVRZ stála na severovýchodním konci obce, a uvádí se od počátku XV. věku jako sídlo Hanka z Krakovce, ač původně vystavěna byla od některého Šanovce ze Šanova, z nichž Bohuslav zde již kolem r. 1250 síděl. Tvrz i se zbožím dostala se r. 1547 v majetek Václava Dlaska ze Vchynic, zpustla v druhé polovici XVI. století; bývala skrovných rozměrů, neboť zachovalé tvrziště na návrší as 35 m nad obcí jest pouze 30 m dlouhé a 20 m široké; obklopeno příkopem 15 m širokým. (Viz obr. 272.)

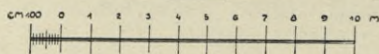
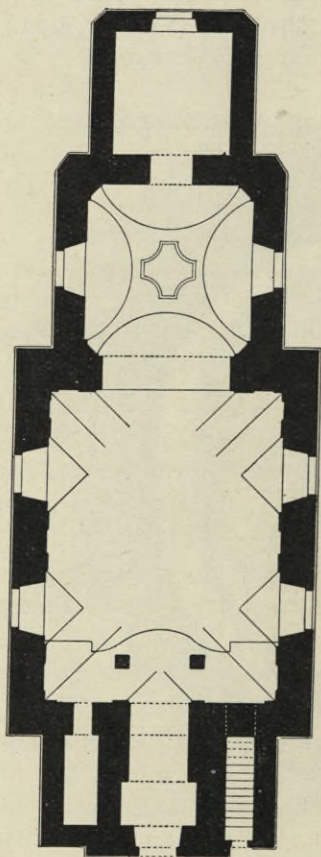
Obr. 272. Šanov. Situace a řez tvrziště.

KOSTEL „NANEBEVZETÍ P. MARIE“, filiální (k Petrovicům), byl farním r. 1360, uvádí se v dekanátu Rakovnickém již ve XII. století. V husitských bouřích katolická fara zanikla a teprve r. 1715 znovu zřízen zde kostel a přifařen do Petrovic. Téhož roku byl 9. října kostel vyloupen „zemským škůdcem“ Paškem.

Orientovaná, prostá, omítana stavba z počátku XVIII. věku stojí na hřbitově a záleží z lodi o 2 polích, čtvercové presbytáře s otupenými rohy a dvojpátrové věže, vystupující ze západního průčelí, sevřené dvěma přístavky, z nichž v jižním jsou schody do věže, v severním na kruchtu. Nízká sakristie jest za presbytáři. (Viz obr. 273.) Kryt na valbě lodi,

presbytáře sakristie i obou přístavků taškový, na osmibokém sanktusníku s pěknou báňovou lucernou šindálkový a na nově zřízené střeše věže ve tvaru osmibokého jehlance taškový.

Vchody jsou 4: 1. Hlavní pod věží 1.40×2.60 m vel. v rovném, barokně profilovaném, kamenném ostění; 2. a 3. vchod vede do schodiště a do 4. márníce.

Obr. 273. Šanov. Půdorys fil. kostela P. Marie.

Okna osvětlují loď 2 páry a presbytář 1 pár stejného tvaru à 1.20×2.50 m vel., v barokně profilovaných ostěních, se závity v obou vrchních rozích, jichž střed v půlkruhu překlenutý podepírá rýhovaný závěrák; podprsníky, čabrakového tvaru, zdobeny jsou páskovým ornamentem. V sakristii jsou 2 elliptická okénka, ve věži na kruchtě 1 okrouhlé, v I. patře na 3 stranách po sdužených oknech téhož tvaru jako v lodi a v 2. patře kruhové okno.

Uvnitř měří loď 8.05 m šíře a 9.05 m délky, má zdi oživeny pilastry 0.61 m širokými, jen 3 cm ze zdi vyloženými, s toskánskými hlavicemi, z nichž na podélných zdech jest po čtyrech, na čelných po dvou, krom toho v koutech po jednom; nad pilastry taženo kladí, v jehož vlysu proplétán páskový ornament s růžicemi. Strop rákosovaný v podobě klášterní klenby s výsečemi nad vchodem, vítězným obloukem a nad okny.

Vítězný oblouk, 4.30 m široký v síle zdi 1.15 m, jest v tlačném ellipsovitém oblouku zaklenut a v obou koutech podporován konsolami.

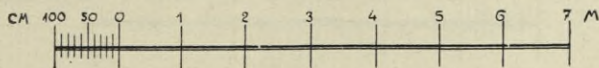
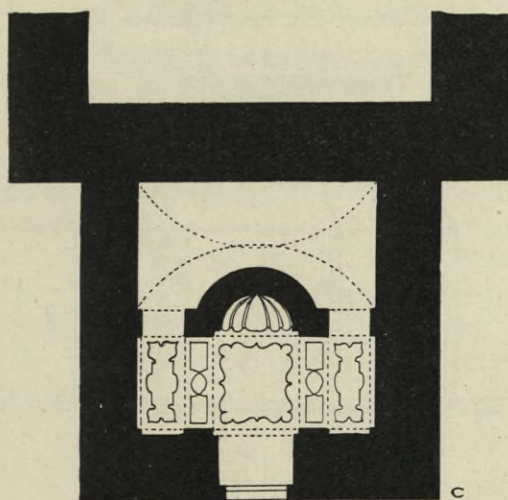
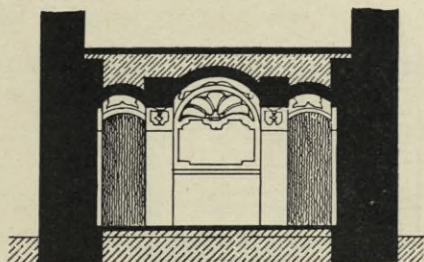
Presbytář, 5.65 m šíře a 5.80 m délky, kryta imitovanou českou klenbou, velmi plochou, s elliptickými záklenky. Střed klenby zdoben taženým štukovým orámováním. Kouty sesilují toskánské pilastry, nesoucí rovné kladí.

Kruhta stojí na 2 pilířcích, přepásaných segmentovými oblouky, nesoucích barokně prohbaný podprsník 1.10 m vys., štukovými ozdobami vyplněný.

Výprava zcela prostá: Hlavní oltář v dřevěné pilastrové architektuře v renaissančním slohu; uprostřed elliptický obraz: „Nanebevzetí P. Marie“, malovaný Janem Kroupou r. 1845, z kterýchž let pochází i celý oltář.

Bokové oltáře stejné, mají mezi barokními vásami sochy, na severním sv. Barbory, na jižním sv. Jana Nep., práce to venkovského řezbáře.

Kazatelna dřevěná, 0.67 m široká, v slohu německé renaissance, stojí na novém, 8bokém pilíři zděném. Podprsník 1.10 m vysoký,

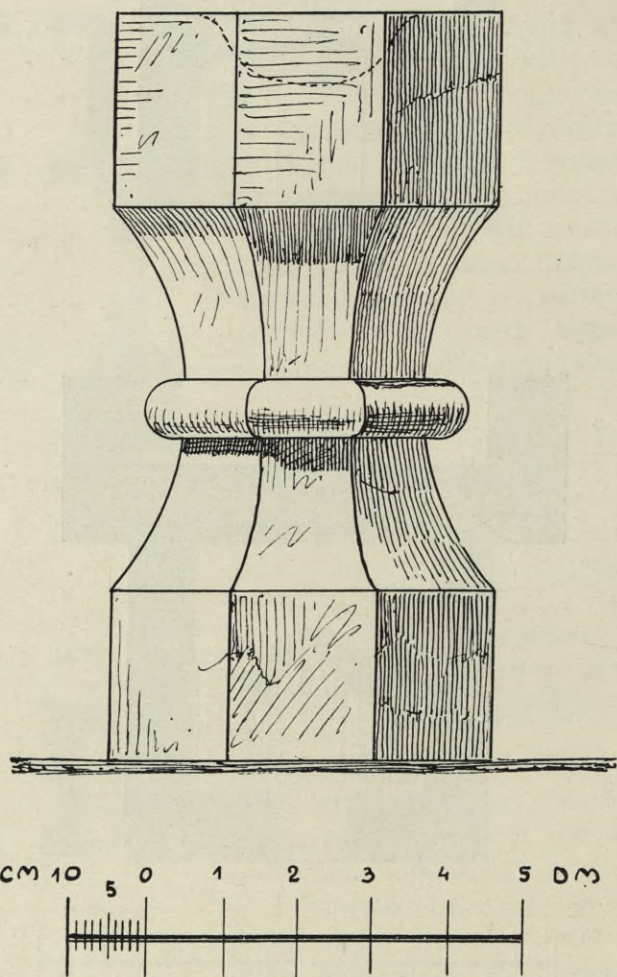
Obr. 274. Šanov. Fil. kostel P. Marie. Márnice pod kněžištěm; půdorys a příčný řez.

šestistěnný, z nichž jen 4 jsou původní, každé 0.43 m široké; střed polí je zahlouben výplněmi, svrchem půlkruhovými, vroubenými pilastry na podstavcích. Střed výplní zdoben nápisy z černých minuskulí: 1. Isayas. 58: *Wolej a neprzeřstawey, powyjs | hłasu sweljo yako | Trauba ożnam | lidu memu prze | wracenoř gegich | a domu Iako | homu hrzych gegich.*

Pod tím v podstavci: *Đokog Bozi | budiz w řrdnych waffich.*

2. Tim 4: Protož ty ve všech věcech bdi pracug i | zármutky snassey dilo kazatele koney a vyplnug vržad svug | A bud Strážlivy! Ostatek je nečitelný.

Na spodní straně stříšky napsáno: Ewangeřium Kristowo geřt moc Boží k řpařeni — dále nečitelno.

Obr. 275. Šanov. Fil. kostel P. Marie. Křtitelnice.

Nápisy ty byly později oživovány, při čemž některé staročeské spřežky zaměněny novějším pravopisem. Kazatelna tato pochází z počátku XVII. století a byla zřízena pro tehdejší česko-bratrský kostel.

Z v o n y jsou ve věži 2, v sanktusníku jeden, jenž jest nepřístupný. Č. 1. Měří 0.54 m v průměru, 0.37 m výšky, má ucha hladká, pod korunou pás z pelikánů. Na plášti relief „Nanebevzetí P. Marie“ a na protější

straně tři ženské postavy, z nich prostřední má sepiaté ruce, z vedlejších se jedna klaní a druhá drží ratolest. Nad i pod vypuklinami nápisy: ZV DIR MARIA IN HIMEL | LAS ERSCHALLEN MEIN GETIMEL | DICH ZV LOBEN OHNE END | SCHAEDLICHES VETER VON HIER WEND. VLIL MNE NIKOLAVS LÖW W PRAZE. Při druhé: IHRO EXELLENZ IOHANN IOSEPH GRAFF VON WALDSTEIN. ANNO 1724.

Č. 2. Měří 0·41 *m* v průměru, 0·31 *m* výšky, má ucha hladká, pod korunou festonový pás. Na plášti v reliefu postavy na jedné straně sv. Vojtěcha, na druhé sv. Jana Nep. Kolem sv. Vojtěcha nápis: I : C : L — ANNO 1740.

Márnice, 3·65 × 3·85 *m* veliká, 2·10 *m* vysoká, nachází se pod sakristií a přístupna jest ze hřbitova vchodem na východní straně; rozdělena jest ve dvě části zdi, v jejímž středu jest 1·16 *m* široký půlkruhový výklenek a po obou stranách otvory 0·68 *m* široké, vedoucí do zadní části valeně sklenuté. Přední část jest zaklenuta ve třech polích českými klenbami, štukovými barokními rámečky zdobenými. (Viz obr. 274.)

Křtitelnice z hrubého pískovce, osmiboká, uprostřed vydutá, 0·98 *m* vysoká, 0·52 *m* široká a 0·25 *m* hluboká, stojí v márnici. Jest ze XVI. stol. (Viz obr. 275.)

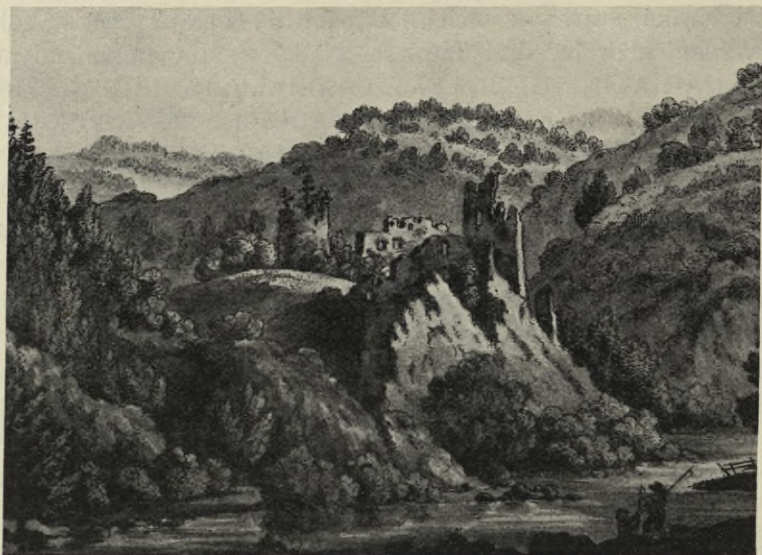
Náhrobník z červeného mramoru, 0·65 × 1·00 *m* veliký, zazděn jest v ohradní zdi hřbitova; druhdy kryl hrobku v kostele. Ve vrchní polovici jest alianční znak Hrobčických (čtvrcený se dvěma skříženými hady) a Komárovských (noha s ostruhou). Pod znaky nápis: Tetja 1606 w strzedu po S. fran | fassku to gest 5. Octob. Umrzel Wol | drzynch Krystoff z Hrobczicze wrozone | ho a Statecznego Rytirze Pana Pana | Starssiho Hrobcziczkeho z Hrobczicze na Petrowiczich a Prizicine syn zplozony od Wrozonej Pani Katerziny z Komarowa etc. genuz Pan Boh raz z Milostkim bentj. amen.

Šlovice.

G. Sommer XIII., 13; Památky archaeol. II., 311; A. Sedláček, Hradý a zámky VIII., 97; F. Levý 392; J. Renner 176.

Obec uvádí se v roce 1239 mezi statky kláštera Kladrubského.

Tvrz zde stávala za statkem č. 3, kde jsou dosud zachovány sporé stopy zdiva a sklepy. Manský statek zdejší zavazoval majitele odchovávatí ohaře pro hrad Krivoklát, kamž man byl povinnen v brnění se dostaviti k službám krále. R. 1486 prodal Otík z Šlovic statek s tvrží Jankovi ze Strojetic. Pak rychle střídaly majetníky, až r. 1609 prodány Jířikovi Děpoltu Černínovi z Chudenic, majiteli blízkých Hřebečnick, při kterých zůstaly, sdílejíce s nimi další osudy.

Obr. 276. Týřov. Hrad. Dle kresby J. K. Wolfa z r. 1787.

Týřov.

J. Schaller I., 131; F. A. Heber, Böhmens Burgen I., 71 (s vyobr.); A. Sedláček, Hrady a z. VIII., 60; J. Renner 339.

HRAD v rozvalinách stojí na výběžku skály nad vtokem Oupořského potoka do Mže. *)

Postaven byl na počátku XIII. století jako hrad královský. V dějinných zápisech XIII. a XIV. věku se uvádí někdy pod jménem „Angerbach“, jak bylo obvyklé v těch dobách stará česká jména hradů německy přezývati, ač někteří (J. Schaller) rozumí pod tím jménem jiný lovcí hrádek, u Kozlan (v okr. Kralovickém) ležící.

Bezpečně týká se Týřova až zpráva o zástavě hradu toho Joštovi z Enzidlu r. 1460, který psal se od toho času Tejřovský z Enzidlu. Zastavován byl hrad od té doby stále, až r. 1685 prodán s Křivoklátem Arnoštovi Jos. hrab. z Valdštiny. Od polovice XVI. věku přestal býti již sídlem panstva a v 30leté válce byl rozmetán.

Jak ze zbytků zdí lze zjistiti, bylo hradiště odděleno hlubokým příkopem od hřbetu hory, souběžné s tokem Oupořského potoka a záleželo z dolního a horního hradu; tento ležel na západní straně a byl značně výše položen než onen. (Viz obr. 276.)

Dolní hrad v podobě táhlého obdélníka od východu k západu, obklopen byl silnou zdí, prostoupenou pěti kulatými věžemi, z nichž

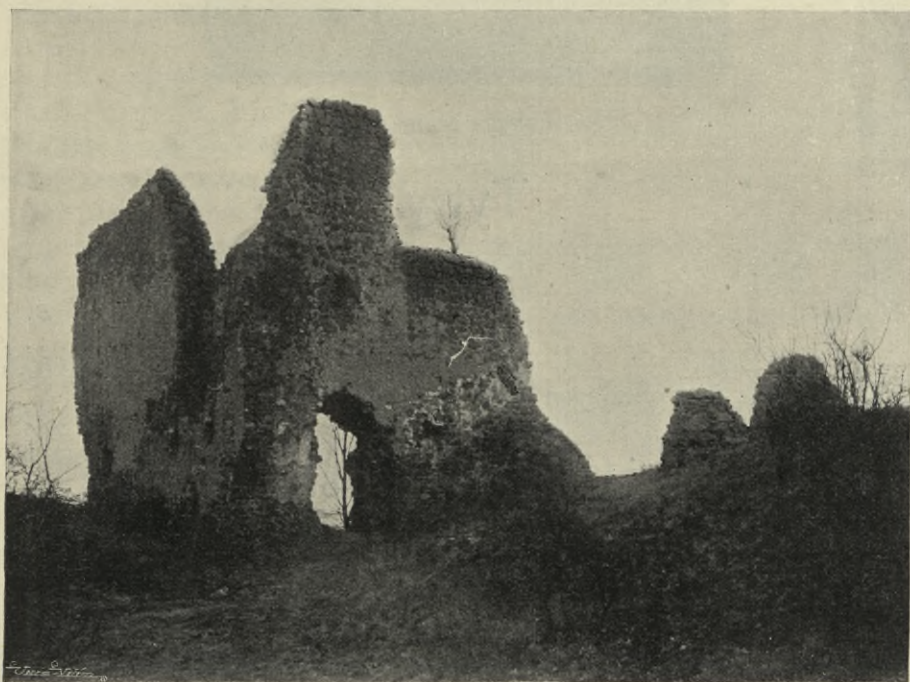
*) Vyobrazení půdorysu viz v Sedláčkových Hradech VIII., str. 61.

tři jsou na rozích. Východní úzká strana jest uprostřed pravouhelným výstupkem zalomena. Nad tím vedl přes zvoditý most vchod do hradu. V prostoroze dolního hradu nachází se v severovýchodním cípu oddělený menší dvorek, z něhož vedl výstup do horního hradu, hájený hrubou okrouhlou baštou. (Viz obr. 277.) Výstup ten patrně děl se schodištěm v síle zdi provedeným. Ve výši II. patra jest zachována v mohutné té věži branka. V spodních částech věže nebylo otvoru. Kobky vnitřní sloužily za hradní vězení.

Horní hrad byl rovněž na půdorysu obdélném zbudován, ale značně užším než dolní hrad. Zachovány jsou z něho kromě velké věže a dvou zbytků podélných zdí jen skrovné součástky věžovité stavby na nejzápadnějším cípu ostrohu, která přes roh byla do horního dvora postavena. Zdivo jest lomové, jen na spodku velké věže řádkově vrstvené. (Viz obr. 278.)

Obr. 277. Týřov. Hrad. Bašta.

Obr. 278. Týřov. Hrad. Zbytky paláce v horním hradě.

Obr. 279. Tytry. Dřevěná zvonička.

Tytry.

A. Sedláček, Hrady a zámky, VIII., 69; J. Renner 304.

Sidliště z doby knížecí. Střepy v museu rakovnickém. B.

ZVONIČKA dřevěná, šindelem krytá, s čtyřhrannou lucernou, stojí na návsi. (Viz obr. 279.) Visí v ní zvonek bez nápisu.

Újezd Velký (Panoší Újezd).

Pamětnice farní z r. 1836; Matriky z r. 1651; J. Schaller I., 138; Rukopis topogr. z l. 1826—1829 v archivu musea král. Čes. Heslo: Panošův Újezd; A. Sedláček, Hrady a zámky VIII., 47; J. Renner 304; Fr. Levý 70, 262, 390.

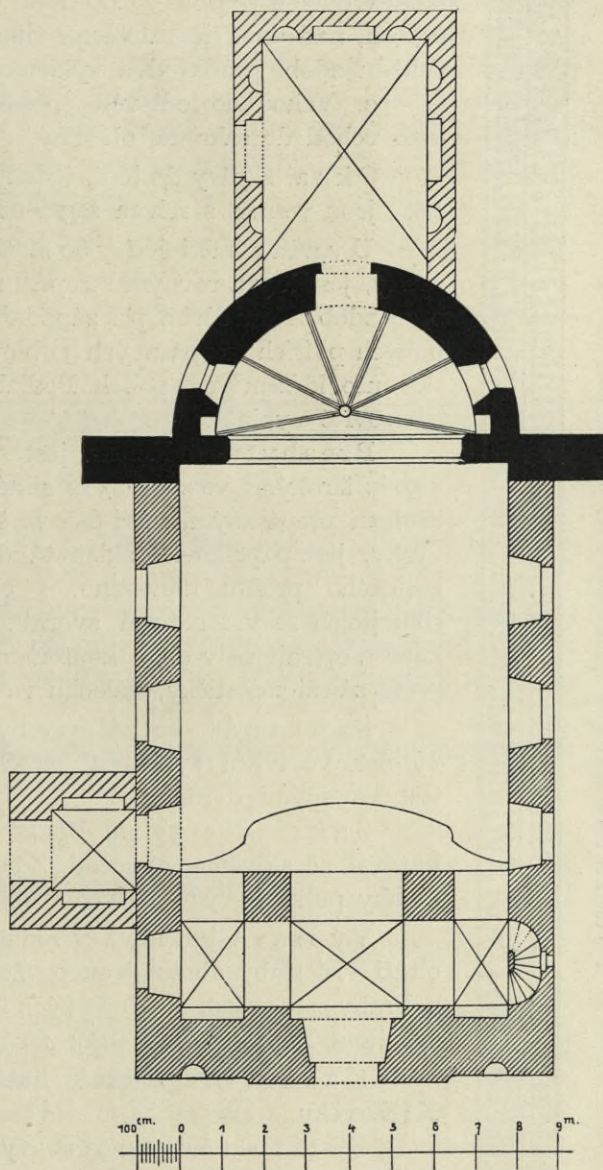
OSADA, původně slula Újezd panoší a skládala se z manských statků, jichž majitelé byli panoši, zprvu hradu Krakovci, pak Křivoklátu

príslušní. Teprvé od XVI. stol. objevuje se jméno „Hrubý Újezd“, na rozdíl od nedalekého Malého Újezda. Tento hrubý, či jak v nové době se píše Velký Újezd, jest však původní Panoší Újezd. Bylo zde několik manuských dvorců, jež v XVII. stol. sceleny, jich majitelé se často střídali, až r. 1834 prodal Jos. Rickard Velký Újezd knížeti Karlu Egonu z Fürstenberka za 18000 zl.

Tvrz postavili zde v XVI. stol. Kfelířové ze Zakšova, nedrželi ji však dlouho a tvrz — asi malá — brzo zašla; není po ní stopy, stála na místě nynějšího obydlí knížecího správce.

KOSTEL „NANE-BEVZETÍ P. MARIE“, farní, (byl jím již r. 1384). Až do r. 1426, kdy ustanoven farářem Václav z Rokycan, byla fara katolickou, pak byla opuštěna až do r. 1651.

R. 1678 odbourána stará zvonice. R. 1718 přistavěna k presbytáři starého kostela nynější loď s věží. Orientovaná, omítaná stavba stojí uprostřed hřbitova na vrchu nad obcí a záleží z lodi o 4 osách a půlkruhového kněžiště. Zeď dělicí loď od presbytáře, podepřena jest na obou stranách opěrným pilířem o 1 ústupku a sešikmeném ukončení. Ze západního průčelí vystupuje nízká věž, k níž se po obou stranách připojují proláklé polovice západního štítu lodi, zdobené na obou koncích kamenným jehlancem. K severnímu boku lodi přistavěna malá předsíňka a k východnímu průčelí presbytáře čtyrstěnná sakristie. (Viz obr. 280.) Kryt

Obr. 280. Újezd Velký. Půdorys far. kostela Nanebevzetí P. Marie.

taškami na lodi, kněžišti a sakristii, plechem na osmiboké lucerně i cibulové báni věže a na šestibokém sanktusníku, rovněž lucernou a cibulovitou bářnkou ukončeném.

Vchody jsou 3. Do lodi vede vchod 1. v západním průčelí, nad nímž je zalomená římsa a rovné nadpraží. Vedle vchodu zdobí průčelí dva výklenky.

2. Vchod do lodi vede předsínkou severní a je rovněž jako vchod do sakristie obdélňý.

Okna, 4 páry do lodi, jedno v západním průčelí a v kněžišti, jsou vesměs svrchem segmentová.

Uvnitř měří loď 7.80 m šířky, 16.80 m délky a 8.00 m výšky, jest kryta rovným stropem rákosovaným, stěn prostých, bez ozdob. Kruchta při západním průčelí spočívá na 2 čtyřbokých pilířích, přepásaných 3 oblouky, za nimiž jest podkruchtí sklenuto křížem ve 3 polích. Podlaha kruchty jest do lodi poloelipsoiditě vypjatá.

Presbytář oddělena jest od lodi vítězným obloukem, 5.50 m širokým, ve zdi 0.63 m silné o skosených hranách, půlkruhem přepásaným, měří 6.00 m šířky, 3.80 m délky a 5.20 m výšky, jest paprskovitě sklenutá do kamenných žeber pozdně gotického profilu klínového, s obou stran vyžlábkovaného, sbíhajících se v terčovém svorníku. Žebra opatřena jsou patkami a opírají se v obou koutech o konsolky polygonální, jichž profil záleží z destičky, válečku ve výžlabku a končí jehlancem.

Sanktuář ve zdi presbytáře 0.35 m široká, 0.60 m vysoká, ve tvaru výklenku, střechovitě ukončeném, opatřena jest kovanými dvířkami.

Sakristie 5.10 m dlouhá a 3.85 m široká, zaklenuta jest valeně s dvěma výsečemi. Zdi sakristie zdobeny jsou 6 výklenky půlkruhovými a dvěma obdélňými.

Výprava jest nová v renaissančním slohu. Na hlavním oltáři visí slabý obraz „Nanebevzetí P. Marie“ od J. Heřmana z Prahy z r. 1892. Na bokových oltářích obrazy sv. Anny a sv. Jana Nep. od J. Kroupy z r. 1850.

Kazatelna železná, litá v Jachymově z let 60 tých XIX. věku.

Křtitelnice 0.93 m vys., 0.45 m šir. renaissanční, stojí na 3 nožičkách 0.26 m vysokých, končících hlavičkami andílka. Kotlík hladký; na víku nápis: Gest zlita za sprawi heymanske na Krziwoklatie urozenego a stateczneho rytierze Pana ONDRZEGE Z OSTESSOWA 1614. Na druhé straně: GIRZIK WIBVLKA rycharz Fritrich WIRLISIL starssi Konssel, PETER BROSS kostelnik TOMASS IAROWICZ.

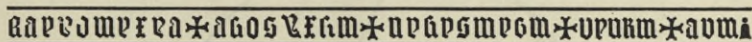
Monstrance, 0·53 *m* vys., 0·28 *m* šir., pozlacená, paprsková, stojí na elliptické noze, 0·14 × 0·27 *m* vel., tlačeným, pozdně barokním ornamentem pokryté; na trojdílném ořechu a stonku, rovněž tak zdobeném; melchisedek jest vrouben z věnečky z palmenů a palmetek. Z konce XVIII. stol.

Kalich 0·24 *m* vys., 9·5 *m* v průměru číšky, stojí na zlacené nožce, 14·5 *m* v průměru; tato, ořech i spodek číše pokryty jsou ornamentem z plamenů. Na číšce značka: J. H. Pěkná práce z konce XVIII. století.

Pacifikál, 0·24 *m* vys., 0·14 *m* šir., stříbrný, částečně zlacený, pozdně barokní, z konce XVIII. stol.

Věčná lampá 0·30 *m* vys., 0·24 *m* šir. cínová, zdobena festony; empirová, z počátku XIX. stol.

Svícný čtyři, 0·52 *m* vys., cínové, zdobené na kulaté nožce a stonku akantovými listy, empirové z poč. XIX. stol.

Obr. 282. Újezd Velký. Far. kostel Nanebevzetí P. Marie. Otisk nápisu na zvonu č. 2.

Zvony visí ve věži 2. Č. 1. Měří 0·88 *m* v průměru a 0·70 *m* výšky, ucha zdobená provazci. Pod korunou nápis ve 2 řádkách: *anno domini mccccx en ego rampana nunquam pronuncio vana ignem vel fectum aut | fons honestum. Qui me fecit magister bartholomeus nomen habet in nova Civitate pragensi.* (Viz otisk na obr. č. 281.). Na plášti otisk nějakého svěťce s mečem.

Č. 2. Měří 0·42 *m* v průměru a 0·32 *m* výšky. Pod korunou má záhadný nápis. (Viz otisk na obr. č. 282.)

Veclov (Wetzlau).

J. Schaller I., 166; G. Sommer XIII., 293; J. Renner 316.

KOSTEL VŠECH SVATÝCH, filiální (býval již r. 1355 farním). V husitských bouřích stal se pod obojí, jímž byl ještě r. 1630. Nynější katolický kostel byl postaven v r. 1754.

Kamenná a omítaná stavba stojí na návsi, obrácena k severovýchodu a záleží z lodi o 3 polích, k níž přiléhá na jihozápadní straně jednopatrová, čtyrboká věž, na sev. východ presbytář o 1 poli s otupenými rohy a za ní malá sakristie. Střecha tašková, až na věž, jejíž proláklá, osmistěnná střecha, ukončená bání jest kryta plechem, jímž pobit též 8boký sanktusník.

Vchody jsou 2, pod věží a do sakristie od sev. východu; oba o rovném nadpraží.

O k n a, vesměs svrchem segmentová, jsou v lodi 3 páry a v presbytáři 1 pár; krom těch je v sakristii 1 obdélné okénko.

U v n i t ě měří loď 15.30 m délký, 7.30 m šířky a 6.90 m výšky a kryta rovným stropem nad zdmi ozdob prostými.

V í t ě z n ý oblouk půlkruhový, 1.12 m silný.

P r e s b y t á ě 6.70 m dlouhá, 6.20 m široká a 6.00 m vysoká sklenuta klášterní klenbou s výsečemi. Klenba ta opírá se v otupených rozích o pilastry s toskánskými hlavicemi.

V ý p r a v a chudá, v ranném baroku.

N a h l a v n í m o l t á ě i visí slabý obraz Všech Svatých v architektuře z 2 vroubkovitě kanelovaných jonských sloupků, nesoucích kladí s kusými nástavky štítu. Na boltcovitých postranicích z akantových listů, sedí po každé straně andílek. Vzadu nápis: A. D. 1678.

Obr. 283. Veclov. Fil. kostel Všech Svatých. Relief mistra J. Husa na zvonu č. 1.

B o č n í o l t á ě e v stejné architektuře s vroubkovanými bílými sloupky, nad nimiž kladí s kusými štíty; uprostřed visí bezcenné obrazy P. Marie a sv. Jana Nep.

K a z a t e l n a, barokně prohýbaná a řezbami zdobená, má na poklopu sochu Kristovu, rázovitě řezanou, v poloviční životní velikosti.

S o c h a s v. J a n a N e p. (?) 1.75 m vysoká, stojí v lodi kostelní, dřevěná, v rukou drží kříž. Dle postoje a způsobu řezby lze souditi na konec XVI. neb počátek XVII. století jako dobu vzniku této sochy, jež nyní připisuje se sv. Janu Nep., ač nemá traditionálního kanovnického roucha a jsouc nápadně podobna Husovi dle vyobrazení ze XVI. věku, nejspíše představovala tohoto původně.

Z v o n y visí ve věži 2. Č. 1. Má 0.68 m v průměru, 0.55 m výšky. Ucha hladká, pod korunou figurální pás, velmi jemně modelovaný, 0.6 m vys., pod ním pás z akantových listů, dolů obrácených. Na plášti v reliefu křucifix, pod ním P. Maria a sv. Jan. Nad reliefem nápis:

TENTO ZWON SLIL MATAVSS FLEMMIK KONWARZ A
SWOBOTNEHO VMIENI ZWONARZ W MIESTIE RAKOWNICE.

Vedle krucifixu jsou 2 medaillony, na jednom zobrazena hlava Rudolfa II., na druhém Mistr Jan Hus, vedle kteréhož je nápis: IOA—HVS. (Viz obr. 283.)

Pod krucifixem na obrubě relief: křest P. Ježíše sv. Janem Křtitelem, vedle medaillonu, v němž hlava muže v baretu a vousáče.

Na druhé straně pláště jest nápis:

LETHA PANIE 1609 W AVTEREY PO SWATEM DVSSE VROZENY A
STATECZNY RYTYRZ PAN ADAM SSLOWSKY Z
SSLOWICZ A NA WOLESSNE SPOLV S VROZE-
NAV PANI ROZINAV SSLOWSKAV Z RENSPEGV
A Z DRSSKOWICZ MANZELKAV SWAV TENTO
ZWON GEST RACZIL DATI SLYTI KE CZTI A K
CHWALE PANA BOHA WSSEMOHAVCYHO.

Pod nápisem jsou dva znaky: Šlovských, (tři šípy) a Renšperků (uprostřed šikmý pruh se šesti čtverečky). Mezi znaky relief nějakého světce v brnění. Pod znaky na obrubě pás z hlaviček v kroužcích, mezi nimi ptáci.

Č. 2. Má 0.56 m v průměru, 0.45 m výšky. Na uchách vousaté masky, pod korunou renaissanční pletenec ornamentální. Na plášti na jedné straně medaillon s dvojhlavým orlem, jenž má na prsou štít s příčným pruhem; na druhé straně v kartuši nápis:

THOMAS · IARVSCH · GOS · MICH · M · D · L · X .

Velíz (Velis, Veliš).

Prameny: Letopisy Hradištsko-Opatovické ve F. rer. Boh. II., 388; K. Erben, Regesta č. 119 p. 50.

Literatura: A. Heber, B. Burgen I., 54; Památky archaeologické, II., 306, 311, IV., 109; A. Sedláček, Hradya z., VIII., 62; F. Lehner, Děj. um. I., 53, III., 517; Týž v Őst. Monarchie i. Wort u. Bild I., 199; Method XXI., 73; J. Neuwirth, Geschichte d. christl. Kunst in Böhmen 138; J. Renner 138; Alois Dostál, Velíz.]

KOSTEL SV. JANA KŘT. (farní). První zmínka o Velízi činí se v dějinách r. 1005, kdy kníže české Jaromír byl tam na honu přepaden a týrán členy nepřátelského jemu rodu Vršovců, z jichž rukou byl vysvobozen svým sluhou, zv. Hovorou. Z vděčnosti postavil Jaromír na Velízi kostel sv. Jana Křtitele, jež kníže Břetislav I. daroval r. 1037 klášteru Ostrovskému. Ten zřídil zde klášter Benediktinů a proboštví se 6 kanovníky a 8 kaplany. První kostel i klášter byly dřevěné. Za krále Václava I. po-

staven teprve kamenný kostel i k němu patřící klášter. Obě stavby byly ale vypáleny v husitských bouřích r. 1421 a dlouho byly pusté. Zboží kláštera připojeno k statkům komory královské. V XVII. století obsluhován byl z nouze obnovený kostelík duchovními ze Žebráka, jako poutní kostel. Od r. 1787 zřízena zde lokalie a od r. 1854 fara.

Orientovaná, omítaná stavba stojí na vrcholu olesněného kopce a záleží ze čtvercové presbytáře, krátké lodi, o 2 polích, k níž na západní straně přilehá příčná stavba, která jest zbytkem bývalých dvou věží. Nyní jest uprostřed oné stavby, mezi oběma věžemi, vyvedena osmiboká lucerna s cibulovitou bání. Na severní bok presbytáře přistavena nízká, čtvercová předsínka, bývalá stará sakristie a vedle ní roku 1857 nový přístavek, sloužící nyní za sakristii. K severní věži přistavena kaple, krytá cibulovitou bání. Sedlová střecha lodi, valba nad bývalými věžemi, jakož i bání věže a kaple jsou pobity šindelem. (Viz obr. 284.)

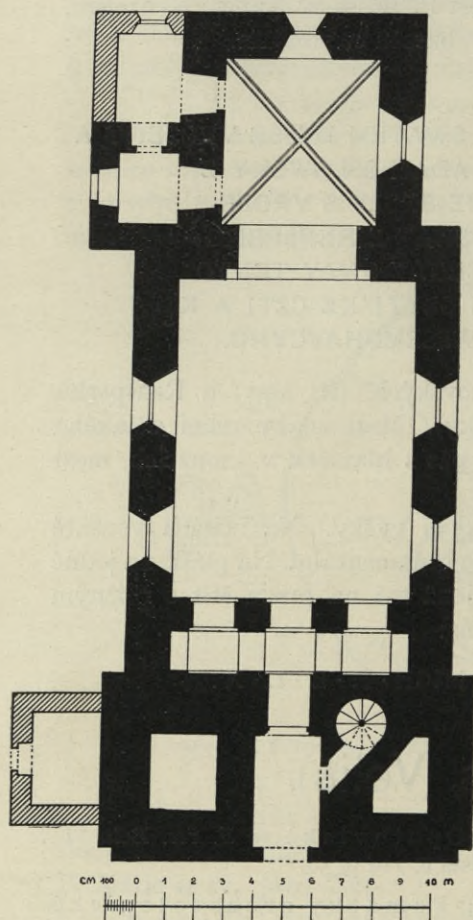
Zevnějšek jest zcela prostý a neprozrazuje nijak původ budovy z prvé pol. XIII. stol. Úprava nynější pochází z konce XVIII. věku. (Viz obr. 285.)

Vchody jsou dva. Hlavní jest uprostřed západního průčelí; zevní vchod jest prostý, půlkruhem přepásaný a ústí do 2·20 m široké předsínky, sklenuté valeně s výsečemi. V té nachází se vnitřní vchod, 1·50 × 2·10 m ve světlosti, jenž jest vrouben kamenným, sličně profilovaným ostěním, jehož hlavním článkem

jest $\frac{3}{4}$ sloupek 14 cm široký, opatřený talířovitou patkou na mnohoúhelníkové destičce (ze 4 stran osmiúhelníka), a prstencovým obroučkem u počátku hrotitého oblouku. Sloupek ten jest v ústupku ostění, kteréhož hrany jsou otupeny válečky, vroubenými výžlabky. (Viz obr. 286.)

Druhý vchod v jednoduchém kamenném ostění vede do staré sakristie, nyní předsínky presbytáře.

Oken barokního tvaru jsou 2 páry v lodi a jedno v presbytáři; původní okénko v presbytáři jest za hlavním oltářem ve východní zdi jest úzké a hrotité, skoro půlobloučkem přepásané.

Obr. 284. Veliz. Půdorys far. kostela sv. Jana Křt.

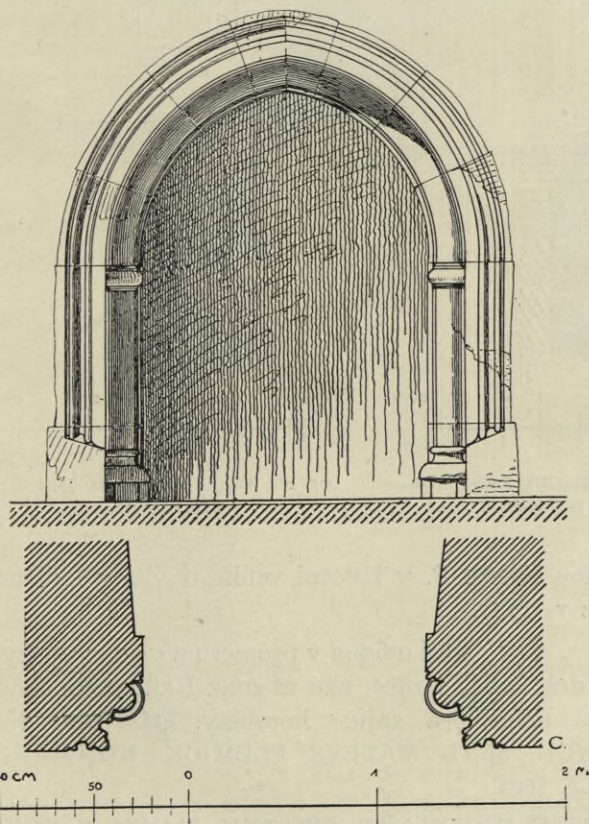
Vnitřek jeví původní ráz pouze v presbytáři 5·20 m šir., 5·70 m dl. a 6·55 m vysoké, zaklenuté do kamenných žeber hranolových, s okosenými hranami, při výběžích jehlancovitě sříznutých, protínajících se ve vrcholu klenby bez svorníku. (Viz obr. 287.)

Vítězný oblouk rovněž původní, ve zdi 1·90 m silné; půlkruhový. Průsek jeho jeví jednoduchý ústupek, v němž ve výši 1·93 m nad dlažbou obíhá římsa pateční o vysazené desce, podbrádkou v líc zdi převedené. (Viz obr. 288.)

Loď kostelní jest 8·00 m široká, 13·30 m dlouhá a 6·53 m vysoká, zcela prostá, kryta rákosovaným, rovným stropem.

Obr. 285. Veliz. Pohled na far. kostel sv. Jana Křt.

Obr. 286. Veliz. Far. kostel sv. Jana Křt. Portál v západní zdi.

Kruchta 2·60 m šir., stojí na dvou pilířích a 2 polopilířích u zdi, za kterými zaklenuto podkruchtí ve 3 polích křížovými klenbami mezi pasy, od pilířů k pilastrům západní hlavní zdi v polokruhu sklenutým.

Ostění dveří z kruchty do bývalé severní věže, 0·90 m šir. a 1·83 m vysoké, ve zdi 1·60 m silné, hrotitým obloukem přepásané. Přední hrana ostění jest okosena a uprostřed šikmé plochy skosení táhne se váleček 0·10 m široký. Vchod tento jest také zbytkem původní stavby. (Viz obr. 289.)

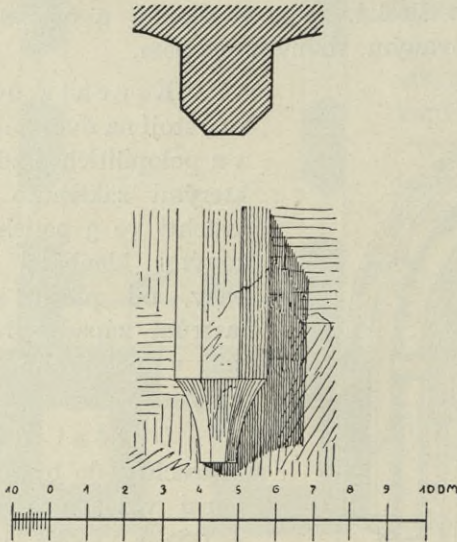
V ý p r a v a jest chudá, nová, z části v barokním slohu.

Na hlavním oltáři v řezaném rámcí černě a bíle natřeném visí obstojný obraz sv. Jana Křtitele od *Ad. Pergla* z r. 1890. Na rámcí vedle obrazu klečí sošky 2 andělů a nad dveřmi podél oltáře vztyčeny jsou malované na vyříznutých prknech postavy sv. Petra a sv. Pavla z téže ruky.

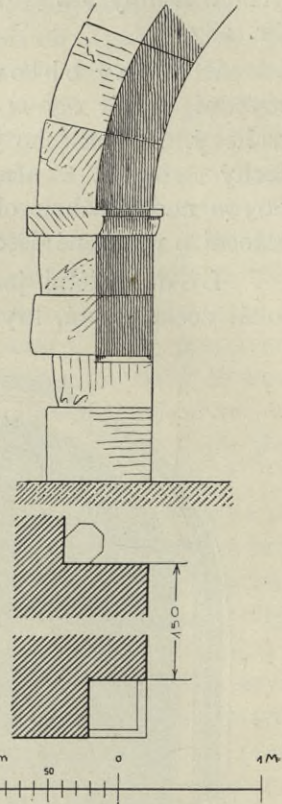
Bokové dva oltáře v stejných rámcích zdobí obrazy sv. Josefa a P. Marie malované r. 1857 *Jos. Hellichem*. (Viz obr. 290.)

Monstrance postříbřená 0.55 m vys., 0.28 m šir., barokní, paprsková, stojí na empirové nožce elliptické. Běžná práce.

Kalich, 0.23 m vys., 0.10 m v prům. číšky. Barokní číška vězí v stříbrném, prosekávaném košíčku z květů, v nichž 3 kartuše s P. Ježíšem, sv. Václavem a sv. Vojtěchem.

Obr. 287. Veliz. Far. kostel sv. Jana Křt. Průsek žebra a konsola pod klenbou presbytáře.

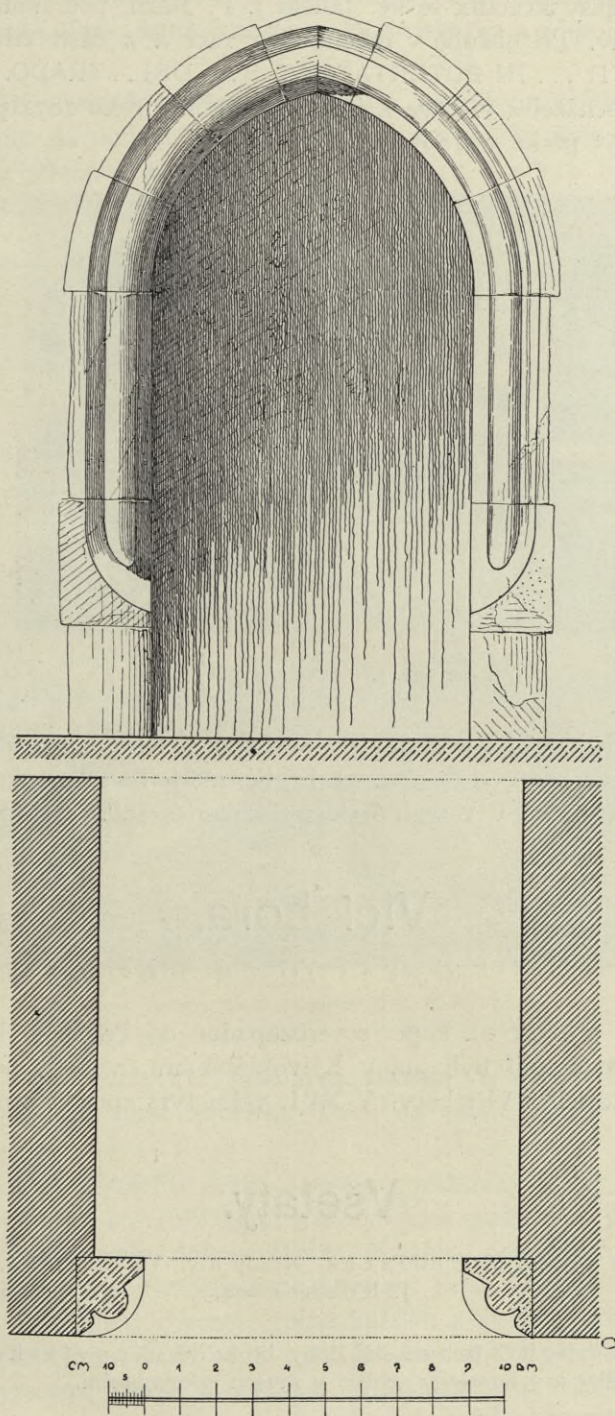

Obr. 288. Veliz. Far. kostel sv. Jana Křt. Vítězný oblouk.

Krucifix se sochou Krista P. v životní velikosti visí v lodi na severní zdi. Dobrá řezba z r. 1787.

Zvony visí ve věži 3. Č. 1. Měří 0.65 m v průměru a 0.50 m výšky. Na uchu značka: Postava drží kalich a meč, nad ní znak Rakovníka. Pod korunou pás z figurek: lva, opice, psa, zajíce, houslisty, krále atd. Na plášti nápis: TENTO ZWON SLYL MATEVS FLEMICK KONWARZ W MIESTIE RAKOWNICZE 1605.

Na druhé straně: KOSTELNICZY NAD SWATYM IANEM Z KVB-LOWA : | BERNHART HORZI : MATES PELCL : IAROSSIN. ANNO 1605.

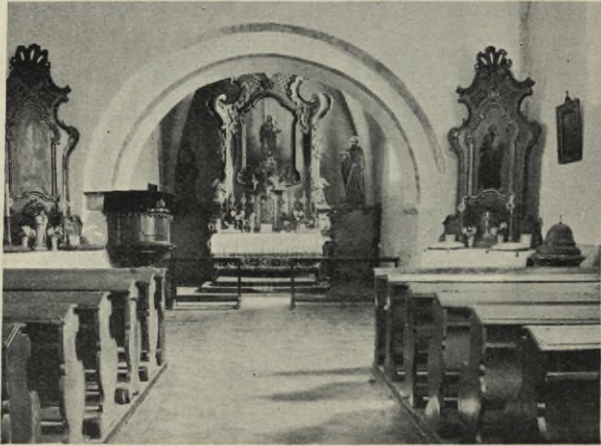

Obr. 289. Velíz. Far. kostel sv. Jana Křt. Ostění vchodu z kruchty do věže.

Mezi nápisy krucifix se sv. Janem a P. Marií, pod nimi pás z hroudících postav. Při obrubě v reliefu dva raci a z části čitelný nápis: ANNO MDXVII ... IN POTENTATIBVS S... DEI.. TRADO.

Č. 2. Pocházel z r. 1774 a ježto praskl, byl roku 1873 přelit.

Č. 3. Byl přelit r. 1893.

Obr. 290. Veliz. Vnitřek far. kostela sv. Jana Křt.

ZBYTKY KLÁŠTERNÍ BUDOVOY jsou zachovány na jih 6 m a na západ 10 m od kostela zdi hrubé, ale jen 2 m vysoké. Pod zemí jsou dosud zachovány rozsáhlé sklepy klenuté, sahající i pod kostel.

Vlčí hora.

A. Sedláček, Hradý a z. VIII., 93; J. Renner 340.

TVRZ stávala na kopci severozápadně od Panošého Újezda. Zemanští majetníci její byli many Křivoklátskými, z nichž poprvé uvádí se r. 1382 Oldřich z Vlčí hory. V XVI. věku tvrz zpusťla a není dnes po ní stop.

Všetaty.

J. Schaller I., 130; A. Sedláček, Hradý a z. VIII., 92; Fr. Levý 260; J. Renner 324.

Žárový pohřeb z mladší doby bronzové (knovízské). Střepy, 2 bronzové kroužky a 3 kousky z jehlice v museu rakovnickém. B.

TVRZ stávala zde v místech, kde stojí nyní zámek; r. 1450 prodali synové Vrše z Modřejovic tvrz, dvůr i ves Janovi Doupovci z Doupova.

Pak střídali se často majitelé, až r. 1755 koupila zboží Všetatské od Vojtěcha hraběte z Paaru Marie Anna kněžna z Fürstenberka a připojila je ke Křivoklátu.

ZÁMEK, prostá stavba na mírném návrší na východním konci vesnice, stojící na obdélném půdorysu o 7×2 osách, jednopatrová pod mansardovou střechou taškovou. (Viz obr. 291.) Kaple bývalá, slouží nyní za spižírnu; na klenbě byla malba, nyní zašlá.

Obr. 291. Všetaty. Zámek dle kresby J. K. Wolfa z r. 1803.

Kaple sv. Václava a Jana Nep. stávala ve Všetatech do r. 1864, kdy byla pro chatrnost zbořena. Dnes na místě onom stojí prostá kaplička.

SOCHA P. MARIE držící Ježíška, z pískovce, v životní velikosti, stojí u silnice ve vsi na trojbokém, 3 m vysokém podstavci, jehož otupené rohy zdobí táhlé konsoly, dole se závitý. Ve třech proláklých polích dřívku podstavce vytesány jsou v reliefu postavy sv. Jana Křtitele, sv. Antonína a sv. Josefa (s palmou v ruce). Nad každou z postav ukončena výplň mušlí, nad nimiž vystupuje silně vyložená římsa; na předním otupeném rohu této vytesána kartuš se znakem, jehož štít je čtvercový, v 1. poli trojúhelník, v 2. ruka s mečem, v 3. trubka a v 4. jelen, psem honěný. Nad štítem opis: ILUST. D. P. LIB. B. DEL... (Lövenehr z Grünwallu).

Socha stojí na podstavečku nad římsou se znakem o 3 konsolkách a 3 polích, v nichž kartuše s nápisy: 1. AC DEI MATRIS v 2. ILLIBATÆ VIRGINIS na 3. VENERATIONI ... Dobrá práce z let 1730—1740. (Viz obr. 292.)

Obr. 292. Všetaty. Socha P. Marie.

STARÉ DUBY v jednostranné aleji na hrázi u rybníka jsou nejméně 400leté a pro krajinu tuto příznačné. (Viz obr. 293.)

Zbečno.

Pamětnice farní z r. 1669; J. Schaller I., 128; A. Sedláček, Hist. slovník 1009; T ý ž: Hrad y a z. VIII., 23; Památ ky archaeologické II., 311; J. Renner 179.

Mohylové pohřebiště bylo tu nalezeno u samoty „Podřeže“. Odtud jsou v zemském museu některé bronzové náramky, puklice, trubice a jehličky. P í č. Stař ož itnosti, dí l I., svazek 2., str. 162, tab. VIII. B.

OBEC jest z nejstarších v Čechách; své založení vděčí dvorci knížecímu, jenž v odměnu dán roku 1005 Hovorovi. V XVI. věku za císaře Maxmilianu byla dle zápisů sněmovních městem, které později kleslo opět na vesnici, jež rozložena jest při vtoku potoka Klíčavy do Mže kolem pravidelné návsi ve tvaru obdélníka. Několik statků zde jest ještě roubeno z klad a kryto došky. Ves patřila vždy ke Křivoklátu, s nímž byla v r. 1685 prodána hraběti Arnoštu Jos. z Valdštiny.

DVOREC kníže a t Přemyslovců zde stával u hlubokých

lesů, dle všeho na místě nynějšího farního dvora u kostela. V tomto loveckém sídle zemřel 22. prosince 1100 kníže Břetislav II., byv při návratu z lovu proboden najatým vrahem Lorkem. R. 1124 dlel o vánocích zde Vladislav I. Od vybudování blízkého hradu Křivoklátu klesal však význam dřevěného dvorce, jehož držitelé stali se many křivoklátskými.

Obr. 293. Všetaty. Staré duby na hrázi rybníka.

KOSTEL SV. MARTINA farní; v XIV. století bylo zde probošství se 6 kanovníky a 8 kaplany. V husitských válkách byl zpustošen a opuštěn, ale ještě v XV. věku byl opět farním nad dalekým okolím, od něhož odtrhlo se r. 1503 Nové Strašecí. V r. 1661 mu příslušely filiální kostely v Mutějovicích, V. Újezdě, Stradonicích, Bělčí a v Novém Domě. Nynější stavba pochází z r. 1715 a bylo k ní použito nejspíše zdí

lodi, která byla prodloužena.*) Do r. 1831 stála zvonice vedle kostela, r. 1831 přistavena nynější věž.

Kamenná, omítaná stavba, skoro k jihu obrácená, v jednoduchém baroku, stojí na severozápadním konci návsi, zeleží z lodi o 3 osách, v jejímž prodloužení nachází se čtyrboká presbytář o 1 ose, za kterou jest nízká sakristie z 5 stran osmistěnu. Nad jižním průčelím presbytáře vyveden štít o proláklých křídlech a nízkém timpanonu, římsou vroubeném. Na štítě tom byl (nyní zabílený) nápis:

Obr. 294. Zbečno. Far. kostel sv. Martina.

Operante InCLyto Dynasta RegnI
Ioanne Iosepho De WaLDsteIn (= 1715)

a nad ním:

DIVO MARTINO RESTAVRAT CHRISTIANA
PIETAS ZBECZNA (= 1715)

Ze severního průčelí lodi vystupuje silná hranolová věž jednopatrová, jejíž oba severní rohy sesíleny jsou hmotnými opěráky. Kryt sedlové střechy na lodi, kněžišti a na sakristii i předsínce na východní

*) Viz vyobrazení starého kostela zbečenského z r. 1678, nalezené v archivu Třeboňském, v Sedláčkových Hradech VIII., str. 23.

straně taškový, na osmibokém sanktusníku nad kněžištěm, ukončeném cibulovitou báníčkou, plechový; týž kryt má i střecha věže ve tvaru polobáně nad vysokými náběhy. (Viz obr. 294.)

V chod y jsou 3. Hlavní vede do lodi od východní strany malou předsíňkou, poboční je pod věží; do sakristie jest vchod od západní strany.

O k n a jsou v lodi 3 páry, v kněžišti pár, svrchem segmentová; ve zvonici věže jsou 3 velká okna, svrchem půlkruhová.

Obr. 295. Zbečno. Vnitřek far. kostela sv. Martina.

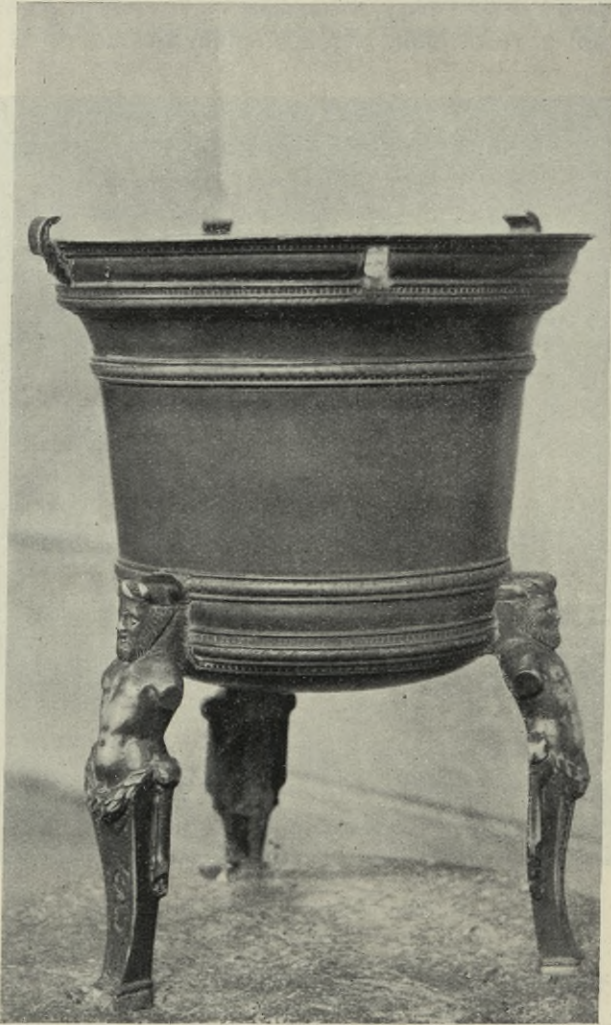
U v n i t ě r měří loď 10·45 *m* délky, 7·80 *m* šířky a 8·35 *m* výšky, zdobena jest v štuku taženými římsami a kryta rovným rákosovaným stropem.

V í t ě z n ý o b l o u k ve zdi 1·08 *m* silné odděluje loď od obdélné presbytáře 5·10 *m* dlouhé, 3·70 *m* široké a 4·15 *m* vysoké, jejíž kouty jsou otupeny a uprostřed otupení zdobené výklenky se sochami. Sklenuta jest presbytář českou klenbou.

K r u c h t a v severní části lodi stojí na 2 zděných pilířích a zaklenuta jest ve třech polích křížovou klenbou. Přístupna jest dřevěným schodištěm ve věži.

Sakristie za hlavním oltářem sklenuta jest klášterní klenbou s výsečemi.

Výprava jest v slušném baroku. Hlavní oltář pochází z r. 1717. V dřevěné, hnědé (druhdy černé) a zlacené architektuře o dvou

Obr. 296. Zbečno. Far. kostel sv. Martina. Křtitelnice.

párech sloupů s korintskými hlavicemi, z nichž zevní pár má vřetenové dřívky, visí uprostřed obraz sv. Martina na koni, podélujícího žebračka pláštěm. Nad sloupy jest kladí, několikrát zalamované, vyvedeno v segmentový štít, v němž kartuš. Nad štítem visí v architektuře o 2 sloupcích vřetenových obraz Korunování P. Marie. Vedle tohoto vznášejí se sochy dvou andělů, dobře řezané, a nad obrazem stojí na kladí

nástavce archanděl Michael mezi dvěma andílky. Kolem spodních i vrchních sloupů jsou pěkně prořezávané boltcové ornamentální postranice.

Bokové oltáře 2, dřevěné v podobných sobě rámech boltcových; ve východním oltáři visí obraz sv. Anny, nad ním v kruhovém medaillonu obraz sv. Josefa, oba s podpisem *Jan Kroupa* z Prahy r. 1853. Na severním bočním oltáři uprostřed obraz sv. Václava, nad ním Madona, rovněž od *J. Kroupy*. (Viz obr. 295.)

Obraz Nanebevzetí P. Marie v lodi, velmi vlhkem poškozen.

Kazatelna, osmiboká se zlacenými ornamenty na podprsniku a korunovitým poklopem, je z téže doby, jako hlavní oltář.

Křtitelnice, 0.60 m vys., 0.30 m v průměru kotlíku, cínová, stojí na 3 nohách ve tvaru herem bezrukých, končících hlavami vousáčů, ovínutými turbanovitými čepicemi; přední plochy nožek jsou zdobeny růžicemi a přechod mezi nožkami a těly kryt vavřínovými festony s cípy z látky po stranách noh. Kotlík vrouben 3 oblouky s listovci a 4 vroubkovanými pásy; při vrchním kraji je uražená hlavička a 3 spony na víko, jež chybí. Krásná pražská práce z počátku XVII. století. (Viz obr. 296.)

Sochy P. Marie a P. Ježíše ve výklencích presbytáře jsou nové.

Náhrobníky: Č. 1. Pod oltářem sv. Anny zapuštěna (z části) v dlažbě deska 100 × 200 m vel., z mramoru červeného, se znakem Šternberků a nápisem: *Letha 1563 ten pondielny prřed Božim vstaupenim pochowano dieťaťko gmenem Albrecht ze Šternberka vrozeneho Pana Ladislava z Šternberka na Belnem Bhožie Fehu milošti Ferdinanda Komornika.*

Č. 2. V předsínce v dlažbě zapuštěna litá železná deska, 0.69 m dl., 0.58 m šir., se znakem podvojným kníž. Fürstenberků a Valdštýnů a opisem:

LETA PANIE 1766 DNE 1. PROSINCE | VSNVLA
W PANV PANI | GATERZINA FVRZTOWA HOFJAEGROWA
Z DRZEWICZE.

Č. 3. Rovněž litá deska 0.64 m dlouhá, 0.58 m šir., s křížem v ornamentální obrubě uprostřed a nápisem:

ANNO 1770 DNE 25 APRILE | VSNVLA W PANV PANI |
GERTRVDA WAGNEROWA, F K. I F | JOZIFEK FVRST W : R : G :

Monstrance, 0.54 m vys., 0.26 m šir., stříbrná a zlacená, paprsková, stojí na barokně prohýbané nožce, vruby a plamenovým ornamentem zdobené; na paprscích kol melchisedeku dvojí orámování; na spodním jsou tepaná poprsí Madonny s Ježíškem na pravo, sv. Anny s P. Marií na levo a Hospodinem s holubicí nahoře. Celek ukončuje paprskovitý křížek. Sličná práce pražská. (Viz obr. 297.) Na nožce značky:

Obr. 297. Zbečno. Far. kostel sv. Martina. Monstrance.

Obr. 298. Zbečno, Far. kostel sv. Martina. Kalich.

Kalich, stříbrný, pozlacený, 0-20 *m* vysoký, v průměru číšky 0-08 *m*. Na kulaté nožce ve vroubkovaných věnečcích tepaná poprsí sv. Vojtěcha, sv. Václava a sv. Jana Nep., mezi nimi ornament a 3 kytice růží. Číška vězí do polovice své výšky v prosekávaném stříbrném košíčku z akantů a 3 festonků. Značky stejné jako na monstranci.

Pražská práce z téže ruky, jako monstrance. (Viz obr. 298.)

Pacificál postříbřený, 0·30 *m* vys., 0·13 *m* šir., posázen padělanými drahokamy z konce XVIII. stol.

Pašije sv. Matouše české, 0·20 × 0·32 *m* vel., 28 stran, pod titulem: „Na St. Městě Pražském we Welké Karlowě Kolegi u Girziho Labavna r. 1690.“ Na 1. listě rytina: Ukřižovaný Kristus, pod ním stojí Matka Boží a nad ní nápis „Respice et miserere.“ Na 2. straně klečí v okovech na nohou sv. Maří Magd., nad ní nápis „Miserere mei Deus.“

Pašije sv. Jana, 20 × 32 *cm*, z r. 1692.

Zvony visí ve věži 3, v sanktusníku 1, tento je nepřístupný.

Č. 1. Jest 1·00 *m* v průměru a 0·74 *m* vysoký. Ucha hladká, pod korunou pás z vína a nápis: IOHANN GEORG KŮHNER gofs mich in der Kleinen Stadt Prag A° 1753.

Na plášti v relief postava sv. Mikuláše biskupa s berlou a knihou, pod ním malý beránek s praporcem. Na druhé straně znak Fürstenberský pod knížecí korunou. Zvon tento jest puklý.

Č. 2. Jest 0·66 *m* v průměru a 0·56 *m* vysoký. Ucha má hladká, pod korunou figurální pás ostře modelovaný, v 1. poli jede sv. Pavel na koni, a pod tím jiný pásek z listů akantových, dolů obrácených. Na plášti na jedné straně v reliefu postava proroka Daniela, na druhé straně světce sv. Víta (?), mladíka v římském rouše, v ruce kouli, v druhé palmovou ratolest držícího. Kolem nápis: BLAHO-SLAWENY ĚT TEN CZLOWIEK KTERYZ SNASSY POKVSSENI NEB KDYZ ZKVSSEN BVDE WEZME KORVNV WJECZNEHO ZIWOTA KTERAVZ ZASLYBIL PAN BVH TIEM KTOZ HO MILVGY LETA PANIE 1579 JAK I, 12

Na druhé straně v kartuši nápis: BRICCIVS PRAGENSIS AVXILIO DIVINO FECIT ME.

III. Jest 0·56 *m* v průměru, 0·42 *m* vysoký. Pod korunou vine se pás z andílků a ptáků. Na plášti vypuklá postava sv. Martina na koni, dělícího se s žebrákem o plášť. Na druhé straně nápis: IOHANN GEORG KŮHNER GOSS MICH IN DER KÖNIGLICHEN KLEINEN RESIDENZ STADT PRAG im Jahre 1762.

FARA severovýchodně od kostela stojí dle mnohých známek na místě bývalého dvorce knížecího. Jednopatrová budova tvoří jižní stranu rozsáhlého čtvercového dvorce, obklopeného hospodářskými stavbami, faře patřícími. Na faře uložen: Obraz Kalvarie, 0·98 *m* vys., 0·67 *m* široký, na dřevě malovaný. Kristu na kříži podává vojn houbu, za vojí stojí praporečník a dál setník na koni. Pod křížem, jehož spodní břevno obejímá sv. Máří Magd., stojí Matka Boží a sv. Jan Mil. Pod obrazem citát sv. Pavla z listu Korintským:

PRÆDICAMVS CHRISTVM CRVCIFIXVM IVDÆIS QVIDEM
SCANDALVM GENTIBVS AVTEM STVLTITIAM

AD Cor. I., I., 23.

Výborná práce z XVIII. stol., je velmi zašlá.

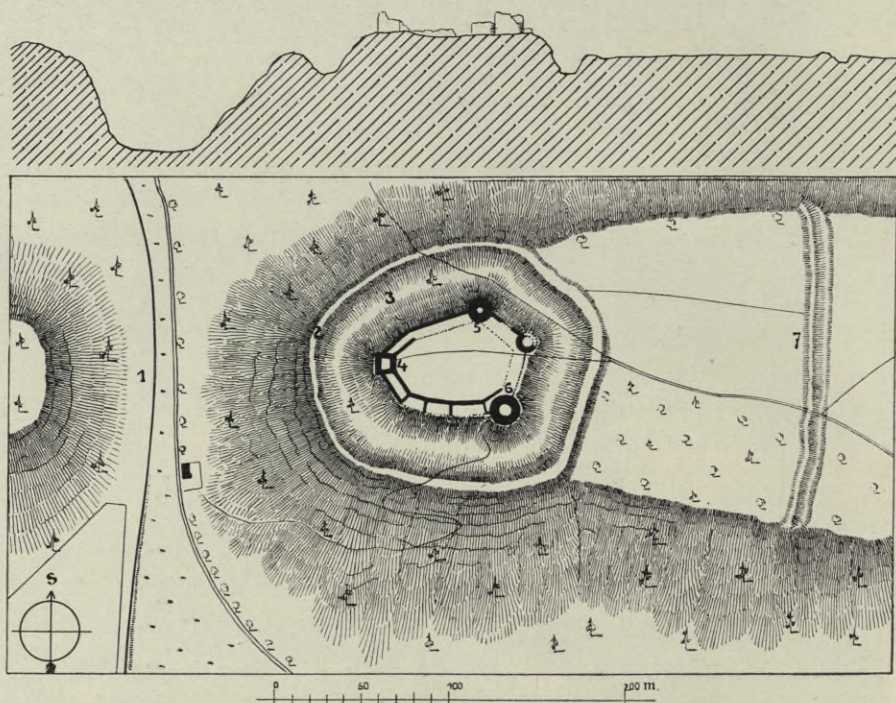

Obr. 299. Zbečno. Fara. Soška P. Marie a sv. Jana Nep.

SOŠKY SV. JANA N. A P. MARIE (?), dřevěné, 0.20 m vys., i s podstavci 0.43 m vys., stojí na prohýbaných podstavcích, končících v koule. Na oné pod sv. Janem v reliěfu rybka na kouli, pod P. Marií jest had. Světec drží v pravici křížek s palmovou ratolestí, P. Maria lilií. Obě postavy vzhlížejí v zanícení k nebi. Polychromované, dobré řezby z konce XVIII. stol. (Viz obr. 299.)

Pamětnice farní z r. 1669 založena od „dvojctihodného kněze Jana Václava Ferd. Kornelia Kutnohorského“.

KAPLIČKA při břehu Mže as 10 minut od Zbečna. Zděná na půdorysu $0,92 \times 1,30 \text{ m}$, $3,40 \text{ m}$ vys., v předu i v zadu je výklenek půlkruhem přepásaný, v nichž byly na omítce obrazy, nyní vypršelé. Nad ním římsa rovná se štítem vpředu. Dle tradice byl na místě tom prodnůt kníže Břetislav II.

Obr. 300. Žbán. Hrad. Situace a řez.

Žbán.

V. Hájek z Libočan, Kronika, 356; J. Schaller I. 137; A. Sedláček, Hradý a z., VIII., 89 (při hesle „Držemberk“); Týž, Hist. slovník 172; J. Renner 341.

Hradíště bylo na planině na konci ostrohu hřbetu Žbánu, nad průsmykem, zvaným „ve Vratech“, na ploše později tam postaveného hradu. Rozlohou svojí sahá hradíště to as 200 m na východ od příkopu tohoto pozdějšího hradu. Celkem měří hradíště předhistorické 300 m délky od západu k východu a 150 m šířky od jihu k severu. Na východní straně jest planina překopána příkopem od severu k jihu se táhnoucím; za ním, směrem do hradíště, jsou dosud patrný stopy valu. Hradíště toto není dosud prozkoumáno, ale při sázení lesa nalezeny tu byly v silné vrstvě popela různé železné předměty: udidlo, zámek k luku a pod., dále popelnice s vlnkami, kteréž jsou v Rakovníckém museu.

HRAD stál na západním cípu ostrohu od XIV. do XVI. století, kdy byl opuštěn a zpuštěn. Dějiny jeho nejsou přesně známy. Někteří

dějepisci jmenují hrad Žbánem, jiní (A. Sedláček) přisuzují mu jméno *D r ž e m b e r k* a uvádějí zápisy k tomuto se vztahující při popisu zříceniny hradu na pohoří Žbáně, kterýž postavil Herbert z Kolovrat v l. 1420—1428.

Hrad tento stál na příkrém ostrohu opukové skály a byl snadněji přístupným jen od východní strany, kde souvisí hradiště s planinou. Na té straně ale byl celý ostroh opatřen hlubokým příkopem ve skále vytesaným ca 30 *m* širokým a valem. Hradiště jest ale i na všech ostatních příkrých stranách obklopeno příkopy a valy před nimi.

Púdorys, na němž stál hrad, jest protáhlý mnohostěn ca. 60 *m* dlouhý (od východní k západní zdi) a 45 *m* široký. (Viz obr. 300.) Zachovány jsou jen as 2—3 *m* vysoké, 1.40 *m* silné zdi z lámané opuky. Dle zbytků zdí zdá se, že vnitřní nádvoří bylo obstaveno do kola jednotrakovými budovami, které na rozích zdí opevněny byly věžemi. Z těch jsou zbytky viděti od tří na východní straně. V jedné z nich byla studna. Zdi jejich jsou při zemi 3.60 *m* silné. Na nejzápadnějším cípu púdorysu byla velká čtyrboká věž. Jižní strana zřícenin byla odkopána, když otevřeny byly zde lomy na opuku.

Obr. 301. Mapa politického okresu.

SEZNAM MÍST.

<p>Běleč 1.
 Branov 4.
 Bratronice 4.
 Broumy 5.
 Budy 5.
 Bušohrad 6.
 Častonice 6.
 Dřevíč 6.
 Dub 6.
 Hlavačov 7.
 Hradiště u Nižburku 8.
 Hostokreje 8.
 Hracholusky 8.
 Hřebečníky 8.
 Hředle 9.
 Hudlice 12.
 Hvozď 15.
 Chlum 18.
 Jenčov 19.
 Chlístov 20.
 Chrástfany 20.
 Kněževes 20.
 Krakovec 35.
 Krupá (Kostelec) 39.
 Krušovice 41.
 Křivoklát 44.
 Lišany 54.
 Loustín 59.
 Lubná 60.
 Lužná 62.
 Městečko 64.</p> | <p>Milostín 66.
 Modřejovice 67.
 Mutějovice 68.
 Nesuchyně 72.
 Nezabudice 75.
 Nižburk (Nižbor) 78.
 Nový Dům 87.
 Nový Jáchymov 89.
 Obora (Leontinský zá-
 mek) 89.
 Olešná 92.
 Pavlíkov III.
 Petrovice II4.
 Pístný 127.
 Příčina 127.
 Pustověty 127.
 Rakovník 127.
 I. Historický přehled
 129.
 II. Rozvoj městského
 půdorysu 131.
 III. Opevnění města 134.
 IV. Jednotlivé budovy
 v městě 143.
 Děk. chrám sv. Bar-
 toloméje 143.
 Zvonice u chr. sv.
 Bartol. 188.
 Kostel sv. Jiljí 191.
 Hřbitovní kostel N.
 Trojice 195.
 Kaple sv. Rocha
 198.</p> | <p>Zvonice na hřbitově
 Nej. Trojice 200.
 Radnice 203.
 Archiv městský 213.
 Museum městské
 216.
 V. Sloupy a sochy v Ra-
 kovniku a okolí
 244.
 VI. Zaniklé památky
 v městě 250.
 Rousinov 250.
 Sadlno 258.
 Senec 258.
 Senomaty 259.
 Skrýje 269.
 Skřivaň 271.
 Slabce 283.
 Stradonice 289.
 Svojetín 292.
 Šanov 292.
 Šlovice 297.
 Týřov 298.
 Tytry 300.
 Újezd Velký (Ú. Pa-
 noší) 300.
 Veclov 303.
 Velíz 305.
 Vlčí hora 310.
 Všetaty 310.
 Zbečno 312.
 Žbán 322.</p> |
|---|--|---|

SEZNAM UMĚLCŮ A ŘEMESLNÍKŮ.

- A. B., značka zlatníka (1800) 242.
- Adam, pokrývač v Rakovníce (1524) 140.
- A. K., značka zlatníka (1724) 180.
- Antonín zvaný Valentinem, stavitel, Vlach (1564—1585) 191, 195.
- Bartoloměj zvonář v Novém Městě Pražském (1510, 1518) 65, 70, 303.
- Bellmann Karel, zvonář v Praze (1832, 1858) 12, 30, 57, 61, 270, 282.
- Bellmanna Karla dcera Anna, zvonařka v Praze (1866) 5.
- Bernart, dlaždič, Vlach (1562) 145.
- Breitenfeld Josef, malíř (1884) 195.
- Breitenfelder L. C., pozlacovač v Novém Strašecí (1858) 16, 26.
- Brechler Vojtěch, kreslíř v Praze (v druhé pol. XIX. stol.) 129, 130, 135, 140.
- Brykcí z Cynperka, zvonář v Novém Městě Pražském (1566—1587) 40, 41, 61, 77, 140, 143, 186, 202, 320.
- Buškové bratři, řezbáři v Sichrově (v poslední třetině XIX. stol.) 160, 169.
- Casparus Okdel (?) viz Martin.
- C. B., značka zlatníka pražského (1651) 177.
- C. B., značka zlatníka v Starém Městě Pražském (1724) 85, 289.
- Ceregetti Josef, malíř (1772) 160, 168.
- Cesar Jan, stavitel, Vlach (1600) 195.
- C. G., značka zlatníka pražského (1751 až 1772) 77, 317.
- Cikan J., mistr zednický v Budějovicích (1780) 4.
- Costar Jak. de Meczczer, malíř (1762) 76.
- Český mistr, malíř (1496) 218.
- Český mistr, malíř (z 2. pol. XV. st.) 232.
- Dallinger František, malíř v Praze (1768) 10.
- Dalvické keramické továrny, značka (I. pol. XIX. stol.) 244.
- Daniel, malíř v Rakovníce (1580—1954) 203, 207.
- Datl, tesař (1522—1526) 145, 188.
- Diepold Arnošt, zvonář v Praze (1896 až 1902) 70, 110, 202.
- Diepold Josef, zvonář v Praze (1887) 61.
- Dietrich Zachariáš, zvonář v Praze (1740) 258.
- Dítě Em., malíř v Praze (1899) 6, 63, 290.
- D. M. R. značka malíře (Daniela) (1594) 208.
- F. I. K. značka zvonáře (Fr. Jos. Kühnera, 1808) 292.
- Flemik (též Flemick, Flemmik) Matouš zvonář v Rakovníce (1591—1609) 29 145, 172, 186, 201, 202, 270, 305, 308
- Flemíkové Matěj a Kašpar, zvonáři v Rakovníce (1598) 186.
- Gauw Jan, zvonář v Kadani (1704) 67.
- Georgius, viz Jiří, syn Jakubův.
- Hanzl Tobiáš, varhanář v Praze (1576) 145.
- Hegr Josef, tesař v Rakovníce (1849) 140.
- Heidelberk František, sochař a řezbář v Praze (1875) 159, 161.
- Heidelberk Josef, řezbář v Praze (1875) 158.
- Hellich Josef, malíř v Praze (1857—1876) 13, 25, 107, 308.
- Herla František, truhlář v Rakovníce (1694) 146, 195.

- Herolda Julia synové, zvonáři v Chomutově (1874) 63, 64.
- Hilzer Ignác, zvonář v Novém Městě u Vídně (kol 1876) 14.
- Hirsch Jan, zlatník v Praze (1878) 177.
- Heřman Josef, malíř v Praze (1892) 302.
- Hoffmann Mikuláš, mistr zednický v Koletšovicích (1679) 203.
- Holandský mistr (XVII. stol.) 235.
- Hollar Václav, rytec (kol 1600) 129.
- Honza Řezenský, malíř v Rakovnicích (1590—1604) 195, 239.
- Horák Tomáš, stavitel v Rakovnicích (1738) 203.
- Hueber Josef, malíř (1763) 55.
- Hybner Jan Ferdinand, stavitel v Praze (1726) 198.
- Chochola Jan, kameník v Praze (1518 až 1524) 138, 140, 145.
- Iarusch (Jaroš) Tomáš, zvonář v Praze (1560) 305.
- I. C. L. značka zvonáře (1740) 297.
- ^{1D}_{P.} značka zlatníka (XVIII. stol.) 178.
- I. G. značka keramika (1772) 109.
- IG. K. značka zvonáře Ign. Kühnera v Praze (1755—1803) 3, 282.
- ^{1G}_L značka pražského zlatníka (1693) 26.
- I. P. značka pražského zlatníka (XVIII. stol.) 289.
- ^{1P}_{S.} značka zlatníka na Starém Městě Pražském (1664) 26.
- I. R. Značka truhláře (1701) 168.
- Jáchymovská značka na cínu (1761) 244.
- Jakub, tesař v Městečku (1515—1518) 135, 140.
- Jan, kameník v Lounech (1515—1518) 135, 138, 203, 206.
- Jan konvář, viz Yan.
- Jan, malíř v Rakovnicích (1500—1525) 226.
- Jan, stavitel, Vlach (1564) 191.
- Jan, tesař v Rakovnicích (1517) 134.
- Jan z Cynperka, zvonář v Novém Městě Pražském (1583) 61.
- Jan zedník ze Sence (1450) 145.
- J. H. značka zlatní (1788 — poč. XIX. stol.) 43, 303.
- Jíra tesař z Rakovníka (1450) 145.
- Jíruš (Jirusch) Antonín, stavební ředitel v Krivoklátě (1858—1874) 12, 70, 92, 290.
- Jiří syn Jakubův, zvonář v Novém Městě Pražském (1492—1495) 188.
- Johann se značkou konvář v Praze (1617) 69.
- Khüner František Josef, zvonář v Praze (1808) 289.
- Klatovský, cihlář v Rakovnicích (1518) 140.
- Koch Bedřich, modelář v Novém Jáchymově (1873) 15.
- Knopf Krištof, kameník v Rakovnicích (1749) 244.
- Král, tesař v Rakovnicích (1517) 134, 135.
- Kratochvíl Adam, klempíř v Litoměřicích (1646) 140.
- Krinitus D. z Hlavačova, illuminator (1618) 239.
- Kripner R., malíř (1890) 107.
- Krištof, truhlář v Rakovnicích (1590) 195.
- Kromelinz Jan Baltasar, zvonář z Ústí n. L. (1709) 59.
- Kroupa Jan, malíř v Praze (1846—1853) 69, 71, 81, 83, 270, 294, 317.
- Kroupa Václav, kreslíř v Praze (1866) 129, 140.
- Kunrat, pokrývač v Mělnicích (1525) 140.
- Kühner J. Jiří, zvonář v Praze (1753 až 1774) 265, 266, 320.
- Lábler Ludvík, architekt v Praze (1903 až 1905) 135, 140.
- Leimer Josef, řezbář ve Vídni (kol. r. 1890) 49.
- Lhota Josef, malíř v Praze (1859—1883) 4, 198.
- Liebscher Karel, kreslíř v Praze (na sklonku XIX. stol.) 129, 140.
- Lissiak (Lišák) Valentin, zvonář v Praze (1730—1448) 12, 43, 70, 85, 270.
- Löw Mikuláš, zvonář v Praze (1688 až 1724) 59, 88, 292, 297.
- M., značka zámečnicka z Prahy (kol. r. 1450) 159.
- Maczl Václav, konvář v Praze (1603) 278.
- Makal Jan, zvonář v Rokycanech (1589) 188, 190.
- Martin zvaný Casparus Okdel, zvonář (1651) 75, 114.
- Mates, zedník v Rakovnicích (1450) 145.
- Max Emanuel, sochař v Praze (1858) 53.
- M. H., značka na pečeti rakovnické (mezi XVI.—XVII. stol.) 242.

- Mocker Josef, architekt v Praze (1885 až 1896) 45, 49, 144, 146, 172.
- Molek Vojtěch, stavitel v Novém Strašecí (1874) 12.
- M. R. viz Matěj Rejsek.
- Mrkov Václav, kreslíř v Praze (1803) 89.
- Mrkvička Matyáš Berounský, spisovatel (1646) 239.
- Müller Antonín, stavitel v Křivoklátě (1832) 210.
- Nacht I., zlatník (poč. XIX. stol.) 125.
- N. G., značka vyšivačky (1735) 109.
- Německý mistr, (z 2. pol. XVII. stol.) 233.
- Novopatský František, klempíř z Rokycan (1801) 203.
- Ochvata Štěpán, tesař v Rakovníce (1450) 145.
- Okdel Casparus, viz Martin.
- Ondřej, hodinář v Praze (1525) 140.
- P. značka zlatníka (XVIII. stol.) 121.
- Pauer E., řezbář v Praze (1887) 49.
- Pavile Basil, stavitel v Petrovicích (1676) 134.
- Peldřimovský Jan Stefanides, illuminator v Rakovníce (1581) 236.
- Pergl Ad., malíř (1890) 308.
- Perner Rudolf, zvonař v Budějovicích (1896) 186.
- Petr S., varhanář na Žižkově (1896) 174.
- Petr, zedník v Lubné (1450) 145.
- Pio Albert, architekt ve Vídni (1899) 6.
- Rejsek Matěj, kameník v Praze (1504) 145, 172.
- R. R. značka zlatníka ze Starého Města Pražského (1724) 85.
- Řepinský Janek, tesař v Rakovníce (1450) 145.
- Samassa Vojtěch, zvonař v Lublani (1884) 51.
- Sandrat Jakub, rytec v Norimberce (1666) 129.
- Sequens František, malíř v Praze (1887) 49, 69.
- Scheiwl Ant. (Šejvl), malíř v Praze (1885) 267.
- Schönfeld Antonín, zvonař v Praze (1705) 289.
- Schuncka Jan Kristian, zvonař v Praze (1763—1782) 5, 186.
- Skalník Pavel, cihlář v Rakovníce (1518) 140.
- Sochor Edvard, architekt v Praze (1901 až 1905) 1, 135, 140.
- Souček, zedník v Rakovníce (1515) 203.
- Srarpes, tesař v Rakovníce (1517) 134.
- Stann Jiří, kameník v Rakovníce (1699) 174.
- Syvalter Josef, sklenář v Praze (1894) 150.
- Svoboda J. K., kameník v Praze (1858) 53.
- Šimonovský J., sochař v Praze (1896) 204.
- Šírer Křištof, sklář z Falknova (1599) 5.
- Škréta Karel, kopie jeho obrazu 109.
- Špaček Jakub Hradecký, illuminator (1593—1596) 129, 206, 236.
- Tapineus Daniel, zvonař v Novém Městě Pražském (1606) 12.
- Templar Josef, tesař v Rakovníku (1801) 203.
- Tóma syn Prokopův, zedník v Rakovníce (1450) 145.
- Toman Lišanský, tesař v Lišanech (1450) 145.
- Tomáš, zvonař v Litoměřicích (1525) 127.
- Torrer Samuel, malíř v Rakovníce (1694 až 1711) 129, 146, 157, 195.
- Trsek Viktor, malíř v Praze (1894—1897) 17, 88, 107.
- Uhřivý Vaněk, hrnčíř v Rakovníce (1450) 145.
- Valenta, stavitel (viz Antonín zvaný Valentinem).
- Veselý J., řezbář v Praze (v 2. pol. XIX. st.) 160, 169.
- Vít, kameník z Prahy (1514—1529) 140, 145, 149, 188, 203, 250.
- Vlašský mistr (XVII. stol.) 11.
- Vošmík František, kovář v Slabcích (1830) 289.
- Wern F. S., kreslíř (1730) 129.
- Willenberg Jan, kreslíř (1600) 128, 129.
- W. M., značka tesaře v Hředlech (1767) 11.
- Wolf K. F., kreslíř v Praze (1790—1803) 7, 42, 78, 271, 298.

- Y značka konváře Jana (Yana) v Ra- Zerberk Urban, pokrývač v Pernu
kavnice (viz tohoto). v Sasku (157) 140.
Yan, konvář a zvonář v Rakovnicích Zmučený Matěj, tesař v Rakovnicích
(1490—1497) 66, 145, 170. (1450) 145.
Yan, zvonář v Litoměřicích (1541) 18.

DOPLŇKY A OPRAVY.

Podrobná bibliografie politického okresu rakovnického od Ph. dr. Kamilly Spalové vyšla v II. č. Věstníku musejního spolku v Rakovnicích 1913, str. 28—50.

- Str. 4. ř. 3 čti zárový místo žárný.
 „ 5. „ 29 „ loci místo locis.
 „ 5. „ 30 „ materia místo mariae.
 „ 12. „ 31 a str. 70 ř. 31 čti Ant. Jirusch místo J. Jirusch.
 „ 52. „ 2 čti sacratissimi místo sacritissimi.
 „ 58. „ 40 „ FVNDI místo FVINDI, čárku za tímto slovem vynech.
 „ 59. „ 1 „ NEC místo VEC.
 „ 59. „ 6 „ ACTVALI místo ACTAVLI.
 „ 59. „ 19 „ GEORGII místo GEORGI.
 „ 67. „ 33 „ CHRISTE místo CHRISTI.
 „ 70. „ 12 „ MAXMILIANI místo MAXMILIAN.
 „ 77. „ 20 „ SVO místo SVE.
 „ 186. „ 21 „ COOPERA | NTE místo COOPERA | ENTE.
 „ 186. „ 22 „ SONANS PERSISTO místo SONAN PER SISTO.
 „ 186. „ 26 „ nVntIo fVtVra Rakonae VrbI — anno 1763
 místo nVntIoe fVtVra Rakonge — ano VrbI 1763.
 „ 191. „ 5 „ EXEO místo EX EO.
 „ 234. „ 1 „ 1711 místo 1713.
 „ 239. „ 33 „ Řezenskému místo Jesenskému.
-

zachování obzvláště záleží. Vytčen tu programm úmorné drobné práce pro celá takřka pokolení pracovníků, práce však nevyhnutelné, aby se mohlo na jisto postavit, jak umění výtvarné v království Českém se vyvíjelo, odkud první motivy přicházely, jak se vytvářely, jakou měrou umělci cizí zde spolupůsobili, a co přímo z ciziny k nám bylo přivezeno; neboť jen podrobnou znalostí všech památek umění může se dojít k ocenění vývoje tohoto umění neboli ku správným jeho dějinám. Mimo tento theoretický, velice žádoucí výsledek možno však i očekávati, že podrobné poznání, jak se umění u nás vyvíjelo, nezůstane bez účinku na umělce výtvarné, jakož i na správu zemskou a veřejnost naši, aby zachovány byly ony památky, jež pro vývoj umění domácího jsou zvláště charakteristické a naprosto zasluhují, aby byly ušetřeny a zachovány.

Archaeologická kommissee sestoupila se poprvé 8. května 1893, podala vešl. výboru zemskému dobré zdání o zachování památek domácího umění výtvarného a starožitností domácích vůbec, sjednala svá organizační pravidla a rozdělila se v odbory: praehistorický, historický a lidový. Jakožto přední úlohu vytkla si zdělati *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém*, snesla se na příslušných pravidlech a vyslala své delegáty do jednotlivých okresů. Dosud vyšlo čtyřicet dílů Soupisu. Zvláštní pořadí tvoří *Soupis král. hlav. města Prahy*, jehož část, obsahující Soupis chrámu sv. Víta, pokladu Svatovítského, knihovny kapitulní a korunovačních klenotů podána již veřejnosti.

Přední záslubu o rychlé uskutečnění podniku tak vážného má zemské zastupitelstvo království Českého, které nejen poskytlo nezbytné podpory hmotné, ale i zvláštními oběžníky praesidiálními doporučilo podnik ten úřadům samosprávným v příslušných okresech; také veledůstojné konsistoře vřelým doporučením podporovaly práce, jež ostatně i širší obecenstvo provázelo zájmem, porozuměním i všestrannou podporou.

S obzvláštním uznáním sluší podotknouti, že i peněžitá pomoc z okresů zkoumaných na důstojné vydání soupisu se dostavila. Soupis památek Pražských umožňuje značná subvence, kterou k tomu účelu poskytuje král. město Praha.

Do soupisu jsou pojaty:

1. památky praehistorické krátkým označením;
2. památky umění stavitelského, sochařského, malířského od románské doby do polovice XIX. století; předměty uměleckého průmyslu, pokud nejsou v majetku soukromém; stavby historicky důležité, jako hrady, opevnění, mosty a j.

Soupis vydáván jest jazykem českým i v překladě německém pro každý politický okres zvlášť. Ke skupinám okresů podle starodávných krajů přidána bude úvodní stať o památkách lidového umění, a zároveň uvede se příslušná literatura. Při popisování ustanoveno šetření největší stručnosti.

18906

L. inw.

Druk. U. J. Zam. 356. 10.000.

PUBLIKACE ARCHAEOLOGICKÉ KOMMISSI

SOUPIS PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝ

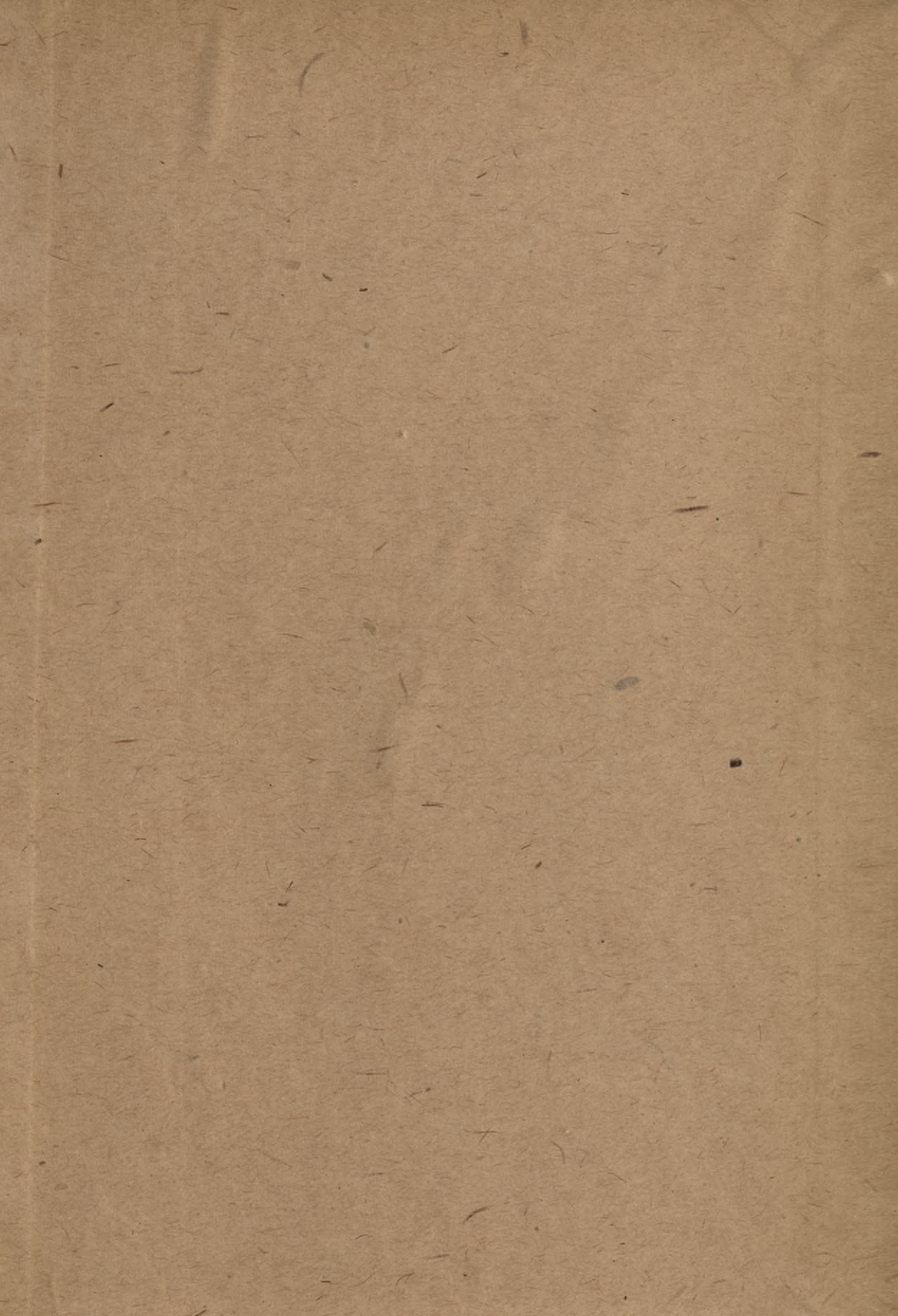
Svazek	I. Politický okres kolínský. Napsal <i>Karel</i>	
	obyčejném K 3—, na papíře velin	
„	II. Politický okres lounský. Napsal <i>Bohu</i>	
	píře obyčejném K 2-40, na papíře v	
„	III. Politický okres sedláčanský. Napsali <i>Dr. A. Podlaha</i> a <i>Ed. Šittler</i>	4-30
„	IV. Politický okres roudnický. Napsal <i>Dr. Bohumil Matějka</i>	7-40
„	V. Politický okres milevský. Napsali <i>Dr. A. Podlaha</i> a <i>Ed. Šittler</i>	6-80
„	VI. Politický okres mělnický. Napsal <i>Dr. A. Podlaha</i>	9—
„	VII. Politický okres klatovský. Napsali <i>Ferdinand Vaněk</i> a <i>Dr. Karel</i>	
	<i>Hostaš</i> : Soudní okresy klatovský a nýrský. <i>F. A. Borovský</i> :	
	Soudní okres plánický	6—
„	VIII. Politický okres česko-budějovický. Sestavil <i>Josef Braniš</i>	3-60
„	IX. Politický okres rokycanský. Napsal <i>Dr. Antonín Podlaha</i>	6—
„	X. Politický okres třeboňský. Provedli <i>Frant. Mareš</i> a <i>Jan Sedláček</i>	3-50
„	XI. Politický okres chrudimský. Napsal <i>Dr. Karel Chytil</i>	6-50
„	XII. Politický okres sušický. Napsali <i>Dr. Karel Hostaš</i> a <i>Ferdinand</i>	
	<i>Vaněk</i>	6-50
„	XIII. Politický okres příbramský. Napsal <i>Dr. Antonín Podlaha</i>	7-20
„	XIV. Politický okres jindřichohradecký. Napsal <i>Dr. Josef Novák</i>	11-50
„	XV. Politický okres kralovský. Napsali <i>Dr. A. Podlaha</i> a <i>Ed. Šittler</i>	10—
„	XVI. Politický okres vysokomýtský. Napsal <i>Zdeněk Wirth</i>	8—
„	XVII. Politický okres domažlický. Napsali <i>Ferdinand Vaněk</i> a <i>Dr. Karel</i>	
	<i>Hostaš</i>	2-50
„	XVIII. Politický okres pelhřimovský. Napsal <i>prof. Josef Soukup</i>	11-50
„	XIX. Politický okres kralo-hradecký. Napsal <i>Antonín Cechner</i>	7-80
	Soupis král. hlav. města Prahy. Hradčany. Poklad svatovítský.	
	Napsali <i>Ed. Šittler</i> a <i>Dr. Ant. Podlaha</i>	9—
	Soupis král. hlav. města Prahy. Hradčany. Knihovna kapitulní.	
	Napsal <i>Dr. Antonín Podlaha</i>	13-50
	Soupis král. hlav. města Prahy. Chrám Svatovítský. Napsali	
	<i>Dr. Ant. Podlaha</i> a <i>arch. K. Hilbert</i>	17-50
	Soupis král. hlav. města Prahy. Korunovační klenoty králov tvi	
	Českého. Napsali <i>Dr. K. Chytil</i> , <i>Dr. A. Podlaha</i> , <i>Dr. K. Vrba</i>	4-50
„	XX. Politický okres slanský. Napsal <i>Ferdinand Velc</i>	14-70
„	XXI. Politický okres mladoboleslavský. Napsal <i>Frant. Bareš</i>	15—
„	XXII. Politický okres poličský. Napsal <i>Zdeněk Wirth</i>	6-40
„	XXIII. Politický okres chotěbořský. Napsal <i>Zdeněk Wirth</i>	5-60
„	XXIV. Politický okres česko-brodský. Napsal <i>Dr. Ant. Podlaha</i>	11-70
„	XXV. Politický okres přeštický. Napsali <i>Dr. Karel Hostaš</i> a <i>Ferdinand</i>	
	<i>Vaněk</i>	6-20
„	XXVI. Politický okres kladenský. Napsal <i>Zdeněk Wirth</i>	5-50
„	XXVII. Politický okres roudnický. Díl II. Zámek roudnický. Napsali	
	<i>Dr. Max Dvořák</i> a <i>Dr. Boh. Matějka</i>	15—
„	XXVIII. Politický okres vlnohradský. Napsal <i>Dr. Antonín Podlaha</i>	9—
„	XXIX. Politický okres litomyšlský. Napsali <i>Dr. Bohumil Matějka</i> , <i>Josef</i>	
	<i>Štěpánek</i> a <i>Zdeněk Wirth</i>	8—
„	XXX. Politický okres stříbrský. Napsali <i>Jaroslav Kamper</i> a <i>Zdeněk</i>	
	<i>Wirth</i>	18—
„	XXXI. Politický okres novopacký. Napsal <i>Ant. Cechner</i>	7-50
„	XXXII. Politický okres turnovský. Napsal <i>Dr. Josef V. Šimák</i>	9-30
„	XXXIII. Politický okres pisecký. Napsal <i>prof. Josef Soukup</i>	15—
„	XXXIV. Politický okres náchodský. Napsal <i>Zdeněk Wirth</i>	9—
„	XXXV. Politický okres benešovský. Napsal <i>Dr. Ant. Podlaha</i>	13-50
„	XXXVI. Politický okres rakovnický. Díl I. Hrad Křivoklát. Napsal	
	<i>Antonín Cechner</i> .	6—
„	XXXVII. Politický okres kralovický. Napsal <i>Dr. Antonín Podlaha</i>	10-50
„	XXXVIII. Politický okres prachatický. Napsali <i>F. Mareš</i> a <i>J. Sedláček</i> .	10—
„	XXXIX. Politický okres rakovnický. Díl II. Napsal <i>Antonín Cechner</i>	9-20

SOUPIS LIDOVÝCH PAMÁTEK V KRÁLOVSTVÍ ČESKÉM.

Svazek	I. Lid na Hlinecku. Podává <i>Dr. Karel V. Adámek</i>	6—
--------	---	----

30.00

WYDZIAŁY POLITECHNICZNE KRAKÓW

Biblioteka Politechniki Krakowskiej

III-307308

Kdn., Czapskich 4 — 678. 1. XII. 52. 10.000

Biblioteka Politechniki Krakowskiej

10000301130